*

Oanilm \u Intj 2 C I
■ • • • • . Miii.nl

|

I

▮

ı I

|

I

¹ | melor:
Fintini carleziciu poeme. Ed
luni ■

.lin Komanui) neasca.

litefcm *Ut mmrgimem* otapabn, Ed hCtotefc Romimiixi, NS(Pc—ul Asok tain. 1 Scriitorilor din la>i)

Poezii 1.1 Junimea l^ST' (Premiul Asociaţiei Scriitorilor din laşi)

DflM^m *hu runioi iu >iniul* poeme Ed Calea Românească, 1990 (Premiul Asociaţiei Scriitorilor din Uşi; Premiul

Urechea de cirpâ. pamtli < Fd Boi |ma,1992

*Kpocmiips*âcarton,* eseuri I *d* Institutul Furopean.l⁴*^

Fundaţia Soros, RmiM Asan^în Scriitorilor din laşi, faawd L niunii Şutite-

¹- \r: *mstalm* Kfams, proză, Ed Mhddo i

/ iMiMui berarilor, —e—ful \u ns </«■> dassa; /< aemf E< \ \ • ediţie bân^vâ un traducerea lui Cmwnfl |\larcu> _____

Nichita Danilov

PORTRETE FĂRĂ RAMĂ

Nichita Danilov

PORTRETE FĂRĂ RAMĂ

Imagine copertă: Dragoş Pătraşcu - Instalație

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
danilov, nichita
Portrete fără ramă/ Nichita Danilov. - București : Tracus Arte, 2012 ISBN 978-606-664-069-5

821.135.1-4

Redactor: Teodor Duna
DTP ji coperta: Leonard Lunguleac
Editor: loan Cristescu

ISBN 978-606-664-069-5 Editura Tracus Arte

Str. Pictor Sava Henția nr. 2, cod 011162, OP 2, sector 1, București Tel.: +40 (0) 21 223 4111
E-mail: office@edituratracusarte.ro; vanzari@edituratracusarte.ro Web: www.edituratracusarte.ro

© 2012 Tracus Arte

Drugilor mei Cristina, Larissa şi Andrei,
precum şi prietenului meu Toni/ Hrițac, cu
toată bucuria

Partea întîi

Impresii de marți despre Cenaclul de luni etcaetera

Despre o întîlnire cu Guillaume

Nicliita Danilov

De fiecare dată cînd, răsfoind un album sau o revistă literară, descopăr în paginile ei o fotografie a poetului Virgil Mazilescu, îmi apare în faţa ochilor cunoscutul tablou al lui Leonardo da Vinci, *Cina cea de taină.* Imaginea e legată de întîlnirile pe care le-am avut la restaurantul Uniunii Scriitorilor, unde, poetul, înconjurat de tinerii săi admiratori, trona asemenea unui Crist, împărţind pîinea şi vinul, dar şi ideile sale despre poezie, mai tinerilor confraţi. O aură de vid părea să-i înconjoare fruntea mereu încruntată în căutarea unei expresii sau a unui ton menit să pună pe gînduri auditoriul. Poezia pentru Virgil Mazilescu reprezenta singura justificare a modului său de-a fi. Scria rar, în momente de sărbătoare, dar era permanent animat de o stare de iluminare ce concura cu însăşi poezia. încărcătura sa lăuntrică era transmisă şi celorlalţi prin intermediul cuvintelor şi gesturilor, menite să inducă auditoriului o stare magică. Exercita asupra discipolilor săi din Bucureşti, dar şi din provincie, o fascinaţie atît de puternică, încît aceştia vedeau în el un fel de Salvator, venit să convertească la poezie lumea înainte de Judecata de Apoi... Mazilescu avea ceva din figura Salvatorului lui Llosa din *Războiul sfirşitului lumii,* pornit într-o cruciadă autodistrugătoare împotriva realităţii şi materialităţii lumii în care i-a fost dat să trăiască. Era înconjurat de o adulaţie vecină cu nebunia. Femeile îl venerau şi, totuşi, foarte puţine au avut şansa sau curajul să-şi lege soarta de a lui. Chiar şi sensibila Mady Marin, mama tuturor răniţilor întru poezie, care, de altfel, îl venera, nu i-a putut dărui iubirea de care avea nevoie pentru a se vindeca de o altă iubire, dar şi de patima sa pentru alcoolurile tari... La un moment dat, conform Jurnalului său, apărut postum, între cei doi era pe punctul de a se lega o idilă. Ea nu a fost posibilă tocmai pentru faptul că amîndoi împărtăşeau aceleaşi vicii şi aceleaşi idealuri. Amîndoi erau încărcaţi cu aceeaşi energie devastatoare pentru propriul lor destin. De altfel, poeţii au înţeles că dragostea lor trebuie să rămînă la nivelul unei prietenii consumate între adulaţie pentru poezie şi patimă pentru boemă.

L-am întîlnit la începutul anilor optzeci, imediat după debutul meu editorial, la restaurantul Uniunii.

Ca orice tînăr dornic de afirmare, cînd descindeam la Bucureşti, după un scurt şi fără de folos periplu prin redacţiile revistelor *Luceafărul, Amfiteatru, SLAST*şi *România literară,* făceam un „scurt" popas şi la localul „patronat" de doamna Mitzi. Acolo am avut ocazia să-i văd îndeaproape pe Eugen Jebelcanu, Marin Preda, Nichita Stănescu, Emil Botta, Ileana Mălăncioiu, Ion Drăgănoiu, Ana Blandiana, pe Adrian Păunescu, încă tînăr şi ferice, pe Mihai Beniuc, ajuns la dimensiunea unui gnom, pe neuitatul Pucă şi, bineînţeles, pe Virgil Mazilescu şi toată pleiada generaţiei optzeci. Mi-1 amintesc şezînd pe terasă, înconjurat de tineri, cărora le expunea, oare pentru a cîta oară?, viziunea sa despre literatură. In discuţie se revenea mereu la cunoscutul eseu al lui Ion Barbu despre „obezitatea" poeziei lui Tudor Arghezi. Virgil Mazilescu era adeptul unei arte concise, de sorginte brâncuşiană, fiind de părere că adevărul, pentru a putea fi perceput, trebuie redus la esenţă. Demonstraţiile sale de elocinţă erau deseori ilustrate cu versuri din Bacovia (pentru care Mazilescu avea un adevărat cult!) şi Eminescu. Nu

erau trecuți, desigur, cu vederea nici poeții contemporani, orice grupaj care apărea în *Luceafărul* sau în *România literară* era disecat silabă cu silabă, punct cu punct şi virgulă cu virgulă, fiind întors pe toate părțile, şi, la sfîrşitul festinului, se dădea verdictul: aici avem de-a face cu poezie, iar aici e vorba de simplă făcătură. Poetul era pe cît de exigent, pe atît de generos şi cu prietenii, dar şi cu adversarii săi din viața literară. La drept vorbind, Virgil Mazilescu avea un singur adversar, din care făcuse o obsesie: Nichita Stănescu, căruia îi aplica eticheta de poet „umflat".

Deseori se întîmpla ca poeții să se întîlnească în incinta restaurantului. Fiecare avea masa şi fanii săi. Desigur, mai existau şi dezertori, cei care, dintr-un motiv sau altul, treceau de linia invizibilă a graniței trasată între cele două mese. Nichita Stănescu avea şi el carisma sa, fiind privit de unii ca un Crist, care se răstignește pe crucea cuvintelor limbii române, iar de alții ca un Anticrist, ce propagă o ideologie falsă, nocivă în esența ei, servind regimul comunist. Masa lui era mai animată, mai gălăgioasă. Adulatorii, întotdeauna înfocați. Virgil Mazilescu stătea ceva mai retras. Aura întunecată ce strălucea în jurul lui îl împiedica să se aşeze la aceeaşi masă cu rivalul său Nichita. Adulatorii săi erau mai puțini, dar mai tineri şi mai consecvenți. Detractorii, nu prea mulți (Nichita Stănescu, în generozitatea sa, îl considera pe autorul lui *Cuillaume* un mare poet şi un bun prieten), proveneau mai degrabă din mediul politic, decît literar. (în paranteză trebuie spus că Virgil Mazilescu nu se sfia să-şi exprime în gura mare opiniile despre Nicolae şi Elena Ceauşescu, intrînd astfel în colimatorul agenților şi informatorilor securității ce roiau mai peste tot locul...)

II văd parcă şi acum stînd în capul mesei, înconjurat de tinerii „învățăcei", şi declamînd cîte ceva din *Mica istorie sumbră (şi aproape neglijent redactata) cu personaje şi întîmplări destul de improvizate:* „trece în goană un pîlc de călăreți, copitele cailor lor fumurii/ povestesc despre tine şi despre mine zice guillaume dus pe gînduri/ cînd mă trezesc dimineața mai arunc afară două-trei lopeți/ de pămînt reavăn dar tu cum îți începi activitatea prietene// vrem pinteni de aur pentru călăreții care se-ntorc pîlcuri-pîlcuri/ un grajd mai curat şi mai bine luminat pentru caii lor fumurii..." Sau dintr-un alt celebru poem al său: „Mi-am uitat casa şi numele e obositor/ să-ți ştii mereu numele pe de rost/ o grigore dumitru iulian uşa de la intrare/ deschisă înăuntru?/ şi cîinele negru al vecinului cînd e ger/ cu capul descoperit din pădurea de aluni? Am uitat/ am avut destulă vreme să uit din creier pînă în degete/ aici lîngă dunăre mă înconjoară păsări de tot felul/ vrăbii gîşte sălbatice specii rare de cocostîrci/ şi iubirea mea pentru ele se deschide/ ca un port ospitalier - poate să vină iarna scitică/ voi exista mai departe şi voi călători mai departe: ecou a doi părinți oneşti reverie de lebădă/ auziți: viața: stele scobind încet cîmpia".

Fiecare întîlnire cu Virgil Mazilescu era pentru mine, ca şi pentru mulți tineri, o sărbătoare şi o lecție de viață. Despărțindu- te de el, te întorceai acasă cu ferma convingere că poezia e cel mai important lucru de pe lume, pentru care merită să-ți sacrifici existența. Prin urmare, simțeai că nu scrii şi nu trăieşti în zadar. Că acolo sus, cineva te

ocrotește. Totul era să nu accepți nici un compromis. Altfel, mai devreme sau mai tîrziu, va veni scadența.

Acesta era şi punctul nodal din care izvorau disputele cu Nichita Stănescu. Mazilescu era adversarul înverşunat al oricărei forme de colaborare cu regimul, pe care-1 cataloga, în gura mare, drept criminal. Nichita Stănescu, în expansiunea sa lirică, produsese versuri care puteau fi interpretate şi aşa, şi aşa. Virgil Mazilescu nu putea ierta faptul că Nichita, în plină eră ceauşistă, scrisese *Roşu vertical.* Privită acum din perspectiva timpului, nu putem spune că Nichita Stănescu a făcut cine ştie ce concesii regimului. Dimpotrivă, poezia sa exaltă primordialitatea ideii şi a spiritului în faţa materiei. în ceea ce-1 priveşte pe Virgil Mazilescu, el a fost consecvent principiilor sale, atît în viaţa cea de toate zilele, cît şi prin opera pe care ne-a lăsat-o. Şi totuşi, între cei doi exista, probabil, la nivelul subconştientului o afectivitate nemărturisită. Nichita Stănescu, ca şi Virgil Mazilescu, de altfel, a fost un risipitor. El s-a călăuzit după principiul după care se orientează cei care încearcă, experimentînd, să descopere forme noi de existenţă a materiei, combinînd în laborator mereu alte elemente şi imagini, explorînd mai mult exteriorul, decît lumea dinlăuntrul lor. Virgil Mazilescu, experimentînd şi el, a căutat, inspirîndu-se după principiile promulgate de vechii alchimişti, să reducă lumea la esenţă, căutînd să ajungă la formula ideală, prin care plumbul putea fi convertit în aur pur şi zgomotul din jur în tăcere asurzitoare. Primul şi-a desfăcut deasupra lumii stufoasa sa coadă de cometă, îmbibată cu particule radioactive, ce ne „iradiază" şi acum, celălalt s-a adîncit în el însuşi, transformîndu-se în crisalidă. S-au stins unul după altul. Mai întîi Nichita Stănescu, în 1983, apoi, la nici un an după, în august 1984, Virgil Mazilescu, lăsînd un dublu gol în viaţa noastră literară.

După moartea lui Nichita, Virgil Mazilescu s-a schimbat. Pîrghiile nevăzute care-i menţineau voinţa trează au cedat. Poetul s-a cufundat din ce în ce mai mult într-o boemă al cărei final era previzibil pentru toţi. Drama sa existenţială s-a suprapus cu una literară. Poate că lupta cu îngerul poeziei lui Nichita constituia pentru el colacul de salvare de care se agăţase ca să se salveze de la înec. Poetul a luptat cu Nichita viu, plin de farmec, pe cît de sclipitor, pe atît de lunecos, dar acum trebuia să lupte cu un alt Nichita, trecut dincolo de Styx. Era prea mult pentru un om obosit de existenţă. Nichita devenise o legendă. Ce sens mai avea să lupţi aici cu el!? Virgil Mazilescu n-a cedat, a mers pînă la capăt. A mutat lupta pe un alt tărîm, cel al umbrelor, devenit el însuşi o legendă după neaşteptatul său sfîrşit...

Ţin şi acum foarte bine minte una din aceste întîlniri, cînd mi s-a relevat „un alt Mazilescu." Era în '82, pe la sfîrşitul unui septembrie strălucitor, nostalgic. Lumea revenise din concediu, începuse şcoala. Aleile parcurilor se umpluseră de paşi tineri ce tînjeau după vara dusă. Tocmai îmi apăruse, la Cartea Românească, cel de-al doilea volum de versuri, *Cîmp negru.* Redactorul meu de carte, poetul Florin Mugur, un om extrem de rafinat, un adevărat degustător de poezie, trecut şi el, ca şi Mazilescu şi mulţi alţii, de mult în lumea drepţilor, îmi telefonă într-o seară, zicîndu-mi să vin de urgenţă la Bucureşti, să ridic de la magazie exemplarele de semnal. L-am întrebat, eram şomer, dacă pot lua şi drepturile de autor. Poetul m-a asigurat că da.

Puteam să vin a doua zi? Florin Mugur a stat o clipă pe gînduri şi a răspuns afirmativ. în aceeaşi seară, m-am urcat în trenul de noapte şi a doua zi dimineaţă am descins la Bucureşti. Era la mijlocul săptămînii, într-o joi. O zi în care se aduna multe lume la bomba Uniunii. Eram dornic să „iau" pulsul capitalei. în fond, acolo se făceau cărţile. Trăiam într-un oraş paşnic, patriarhal, unde, în afara unor mici can-can-uri literare, nu se întîmpla nimic demn de consemnat. Un timp, viaţa literară fusese animată de prezenţa lui Mihai Ursachi. Dar Mihai luase calea exilului american, astfel că laşul nostru se cufundase şi mai mult în lentoarea sa obişnuită. Abia pe la mijlocul anilor optzeci, ca o reminiscenţă a magistrului, începuse să se închege, în jurul lui Dan Petrescu, Luca Piţu şi Liviu Antonesei disidenţa ieşeană. Prin urmare, contactul cu Bucureştii însemna o gură de oxigen proaspăt, necesară pentru a te trezi, fie şi pentru o clipă, din lunga şi disperata agonie.

PORTRETE FĂRĂ RAMĂ

Am petrecut noaptea stînd mai mult pe culoar şi scrutînd prin fereastră bezna atotstăpînitoare. Din cînd în cînd, trenul oprea în cîte o staţie mai mult sau mai puţin obscură. Deschideam geamul, trăgeam adînc aerul în piept, priveam peronul pustiu, prost luminat, plin de chişţoace şi cocoloaşe de hîrtie, şi pe urmă o luam din loc. Lăsam în urmă stîlpi de telegraf, copaci ce începeau să rugineascâ, păduri, dealuri, cîmpii, drumuri, rîuri şi poduri. Cu fruntea lipită de geam, visam la gloria mea literară. Treceam dintr-o stare în alta, alternînd bucuria cu tristeţea şi speranţa cu depresia. Ba mi se părea că mi se deschide în faţă un viitor luminos, în care steaua mea va străluci alături de Luceafăr, ba, aducîndu-mi aminte de nişte cronici nu tocmai măgulitoare care-mi fuseseră dedicate, mi se părea că toată întreprinderea mea e sortită eşecului şi că tot ce voi face va sfîrşi cu o cruntă prigoană, menită să scoată la iveală cele mai compromiţătoare momente din existenţa mea... Visam cu ochii deschişi la dispariţia mea fizică. Cu faţa lipită de geam, îmi imaginam scenarii din ce în mai aberante ale sinuciderilor mele, care începeau cu un harachiri executat cu un cuţit de bucătărie, cu care urma să-mi spintec pîntecul, scriind pe parchet un ultim haiku înainte să-mi dau duhul, şi terminînd cu rugul aprins din propriu-mi trup in piaţa publică. Mai exista şi varianta în care eu, înarmat cu o armă albă, trebuia să mă strecor în mijlocul mulţimii unde urma să descindă preşedintele Ceauşescu într-o vizită de lucru pentru a-i înfinge un cuţit în inimă.

Noaptea trecu destul de uşor. Reuşisem să aţipesc spre dimineaţă, aşa că la coborîre mă simţeam destul de odihnit. Trenul ajunsese prea devreme în capitală. Era cinci şi ceva. O oră mult prea matinală pentru a hălădui prin Bucureşti. Am stat un timp pe peron, citind o carte. Localurile se deschideau abia la zece, timpul se scurgea greu, iar nerăbdarea mea de-a ajunge la redacţie îmi amplifica senzaţia că ceasul s-a oprit în loc. Cînd s-a crăpat de ziuă, am luat-o încet-încet hai-hui pe străzi, avînd drept reper linia de tramvai; am trecut pe Griviţei, pe lîngă Hotelul Nord, cotind la dreapta, pe Polizu, am ajuns la intersecţia cu Berzei, apoi am traversat din nou Griviţa, pierzîndu-mă pur şi simplu într-un păienjeniş de străduţe ce se învîrteau în cerc. Ţin minte că am reperat din mers casa Anei Blandiana (în faţa căreia m-am oprit contemplînd-o îndelung, să văd dacă nu cumva la geam o să apară chipul poetei răspunzînd telepatic la chemarea mea), ieşind apoi pe Nuferilor, am trecut pe lîngă clădirea Editurii Cartea Românească, aţintindu-mi pentru o clipă ochii spre pălăria de bronz a lui Nenea Iancu, năpădită de frunze galbene şi melci, şi după viraje şi coturi nesfîrşite am ajuns, în sfîrşit, la poarta laterală a Cişmigiului. Intrînd în parc, m-am dus pînă la havuzul năpădit de frunze, m-am oprit pe o bancă în preajma lui, pentru a savura susurul apei şi a asculta ciripitul vrăbiilor, apoi, strîngînd apă în căuş, m-am spălat pe faţă şi, profitînd de pustietatea parcului, mi-am făcut rugăciunile, ascuns după un copac cu trunchiul sugrumat de iederă. Am hălăduit o vreme pe alei. Mă mutam de pe o bancă pe alta, citind din scoarţă în scoarţă revista *SLAST,* apărută sub oblăduirea lui Ion Cristoiu. în sfîrşit, soarele ieţit printre frunziş se mişcă o dată cu acele ceasului Pobeda, se făcu astfel ora nouă, apoi zece. La zece am căutat o masă retrasă pe terasa restaurantului aflat în incinta parcului, am privit bărcile pustii, am contemplat apa, am băut o cafea şi am calculat în minte traseul de întoarcere, în aşa fel încît la unsprezece punct să fiu la poarta editurii. Dacă în viaţa cea de toate zilele punctualitatea mea Iasă de dorit, la astfel de „întîlniri" soseam întotdeauna la ora potrivită. Nici de data asta n-am întîrziat. Păşind în incinta editurii, întîi m-am dus la secretariat, după care am coborît la subsol, unde se afla depozitul de carte, iar de aici am urcat pe o altă scară la casierie. Aveam de încasat, pentru drepturi de autor, o sumă ce reprezenta salariul meu pentru doi ani de zile. La ora 12:00 m-am întîlnit cu Florin Mugur, pe care l-am invitat la restaurantul Uniunii. Mugur însă călca pe acolo destul de rar. Fauna scriitoricească îi făcea rău. Trecut prin ciur şi prin dîrmon, Florin Mugur văzuse în viaţa lui cum se ridică şi se prăbuşesc glorii literare după glorii. Nu frecventa localul, fiindcă avea oroare de ratare. Mergea acolo numai la ocazii festive sau atunci cînd erau şedinţele Consiliului Uniunii. Florin Mugur îi admira pe scriitori de la distanţă. Pe cei apropiaţi îi invita la el acasă, stînd cu ei la taclale ore întregi. Neaşteptata moarte a lui Marin Preda îl îndemna să se ferească de excese. I-am strîns mîna şi punînd banii în plic, m-am îndreptat spre locul pierzaniei.

Ieşind pe poarta editurii, am întors privirea: Florin Mugur stătea zîmbind înţelegător la capătul scării şi clătina din cap. I-am auzit din urmă glasul, povăţuindu-mă să nu beau fără să mănînc. Bineînţeles că

nu l-am ascultat. Cum am ajuns la restaurantul Uniunii, m-am îndreptat spre locul de pe terasă unde stătea Mazilescu. (Mai înainte însă trecusem şi pe la depozitul editurii, unde m-am întîlnit cu Mircea Nedelciu şi cu Florin Iaru. Am serbat, pe fugă, evenimentul, destupînd o sticlă de cognac Vaslui şi citind cîteva poezii. Am băut două păhărele, apoi mi-am luat cărţile sub braţ şi am plecat pe drumul pierzaniei.)

Mazilescu stătea la masă singur, adăpostindu-se sub crengile unui copac umbros. Ne-am îmbrăţişat îndelung (participasem la cîteva agape la Casa Scriitorilor şi mă împrietenisem cu el), după care poetul mă pofti să mă aşez la masa lui. Nu aştepta pe nimeni? Ba aştepta. Dar asta n-avea importanţă. Scaunele erau libere? Deocamdată, libere... Dar în curînd aveau să fie ocupate. Nu numai cele de la masa asta, ci şi de la mesele vecine, care se vor uni. „In curînd, mă informă Mazilescu, or să apară mulţi. Şi atunci vom strînge mesele pe lung, desigur, cu acordul distinsei doamne Mitzi, care-i sensibilă la poezie..." I-am arătat maestrului volumul apărut şi am făcut semn distinsei doamne Mitzi să se apropie de masă.

Am comandat o sticlă de Băbească şi o friptură pentru Virgil. în curînd, masa se umplu de colegi de breaslă, mai tineri şi mai bătrîiori, devenind neîncăpătoare. S-au perindat pe-acolo şi Mariana Marin şi Dan Arsene, poetul Eugen Suciu, Elena Ştefoi, Florin Iaru, Traian T. Coşovei, Ştefan Agopian, Bogdan Ghiu, Daniela Crăsnaru, Denisa Comănescu, Radu Călin Cristea, Petru Romoşan, Mihai Şora, Ion Drăgănoiu, Al. Paleologu, Petre Stoica, cu care Mazilescu se lua mereu la harţă, Magda Cîrneci, o întreagă şleahtă. Masa a devenit neîncăpătoare, astfel că am rugat-o pe doamna Mitzi să mai punem una alături. Pînă la urmă am pus două...

îmi sărbătoream „succesul". Am comandat coniac, şi vin, şi bere. Şi fripturi. Şi cafea, şi tot ce era mai bun. Mazilescu a luat cartea în mîinile sale şi a recitat aproape jumătate din ea. Trăiam o adevărată sărbătoare. Eram nestăpînit, dar şi lucid. Atît de lucid, încît am refuzat să mănînc friptura pe care-o comandasem. N-am refuzat însă şi vinul. Pe la şase după-amiază, asistenţa dădu semne de oboseală. Chiar şi autorul lui *Guillaume poetul şi administratorul,* altădată rezistent la sindrofii, începu să se pleoştească. De altfel, poetul nu prea părea să fie în apele sale.

Ridicîndu-se de la masă Mazilescu recită drept încheiere: „cineva de pe lume are nevoie de mine/ dragostea mea dacă ai nevoie de mine/ o dragostea mea dacă ai nevoie de mine/ gîndește-te la mine/ în spațiul cel mai umilit/ te-am sărutat eu mortul...." Ascultîndu-1, am tresărit. Vocea lui Mazilescu trăda o emoție profundă. Pe moment nu l-am înțeles. Dar mai tîrziu, după vizita pe care i-am făcut-o în acea seară acasă, mi-am dat seama că poetul trăia o mare dramă. Relația sa cu „minunata" lui Rodică scîrțîia din toate încheieturile. Ca să uite de problemele ce-1 frămîntau, Mazilescu se cufunda în poezie şi-n alcool...

Fiind uşor amețit, poetul m-a întrebat dacă fusesem vreodată pe la el. Nu, nu avusesem ocazia. La ce oră avem trenul spre Iaşi? La 23. Deci, aveam timp suficient pentru o vizită. La început m-am eschivat. Eram, de altfel, şi eu destul de obosit. Virgil însă a insistat. Tocmai se mutase într-un nou apartament, pe Calea Moşilor.

Nu eram curios să văd cît de confortabil locuieşte un reprezentat de seamă al generației onirice?

Nu voiam să deranjez.

Nu era nici un deranj. Cu ocazia aceasta voi avea, mi-a spus, onoarea s-o cunosc şi pe Rodica... N-o cunoscusem încă?

Am mărturisit că nu.

Rodica ne va pregăti o cină pe cinste, m-a îmbiat Virgil. Puteai să i te împotriveşti?

Ne-am luat rămas bun strîngînd, pe rînd, la piept pe fiecare din veselii şi, totodată, sumbri noştri comeseni.

La despărțire, Ion Drăgănoiu mi-a întins o carte de vizită. Nu prea eram obişnuit cu ele.

„Mîine, dacă mai eşti pe aici, te-aş ruga să treci pe la mine. Mai stăm şi noi la un pahar de vorbă..." Văzînd că tac, insistă: „îmi promiți?" I-am spus că am tren în noaptea asta. „Poate te mai răzgîndeşti, surîse el cu dublu înțeles. Oricum invitația rămîne valabilă şi pentru altădată. Oricînd treci prin Bucureşti, la ceas de zi sau de noapte, nu mă ocoli..." I-am promis că îl voi căuta. „Atunci, pe mîine sau dacă nu, pe altădată..." Şi Drăgănoiu schiță același surîs pe jumătate ironic, pe jumătate înțelegător. Ceva din felul meu de-a fi îi dădea de bănuit că „aventura" mea bucureşteană n-o să se termine în seara aceea. Şi aşa a fost. îi sînt recunoscător şi acum pentru cartea de vizită pe care mi-a înmînat-o. M-a salvat, în acea noapte, după cum veți vedea mai tîrziu, dintr- o mare încurcătură. în sfîrşit, am pornit-o spre poartă. Ieşind de la bodega Uniunii, am traversat Calea Victoriei, am trecut prin Piața Amzei, oprindu-ne o clipă în preajma blocului unde stătea Nichita. In dreptul celebrului plop Gică, ne ieşi în față un cîine negru. „Cînii negri sînt de bun augur", murmură poetul. „Atunci se cuvine să-1 cinstim", am zis, şi scoțînd din buzunar o bancnotă de o sută, l-am momit să vină la mine. Dînd din coadă, cîinele se apropie. Am umezit bancnota şi i-am lipit-o pe bot, ca la muzicanți. „In noaptea asta, i-am spus, nu uita să cînți la violoncel." Clinele dădu din coadă ascultător. „Poate ai să găseşti şi vreo cățea să-ți țină isonul..." Bravam. încercam să mă comport, cum se spune, cît mai şocant. Voiam să-1 impresionez pe Mazilescu. Autorul lui *Guillaume* trebuia să înțeleagă, odată şi pentru totdeauna, cu cine avea

de-a face. Caracterul poetului trebuia probat prin gesturile sale. Pentru a-i aduce un omagiu lui Baudelaire, Nichita Stănescu îşi răsese o sprinceană. Eu cui îi aduceam omagiu? Poate lui Esenin, poate lui Virgil, poate lui Nichita, poate mie însumi! Chiar dacă veneam din provincie, aveam şi eu, totuşi, „ticurile" mele. Memoria confraţilor din capitală trebuia bruiată cu o poveste insolită.

Mazilescu dădu din cap destul de înţelegător, dar nu intră în jocul meu. Vecinătatea casei lui Nichita îl îndemna să adopte o atitudine rezervată. Am plusat, mîngîind maidanezul pe creştet şi întrebîndu-l: „Tu cunoşti versurile astea: privesc la nenăscuţii cîini, cum pe nenăscuţii oameni îi latră? Ştii ale cui sînt? Le-ai putea intona, pentru noi, în noaptea asta?!" Javra dădu ascultătoare din coadă. Drept răsplată, i-am lipit încă o bancnotă cu Bălcescu.

Mazilescu îmi făcu semn s-o luăm din loc. Nu m-am putut despărți de prietenul meu patruped din Piața Amzei fără să-i strîng lăbuța ridicată cu o oreşicare gingăşie: „Dacă erai o doamnă, îți sărutam mînuța. Aşa, trebuie să ne despărțim ca nişte bărbați... Rămîi cu bine amice şi nu încurca versurile la concert..." Văzînd că i-am acordat „atenție", cîinele se ținea după noi scai. în sfîrşit, iată, îşi găsise şi el nişte stăpîni. M-am întors, şi l-am alungat, bătînd cu piciorul în asfalt. Cîinele se îndepărtă cu cîțiva paşi de noi. Bancnotele se dezlipiseră una după alta de pe creştetul lui, zburînd în zig-zag pe trotuar. Nu m-am obosit să le culeg, lăsîndu-le pradă vîntului. Mai aveam, dosite la loc sigur, atîtea încît să pot tapeta un trotuar întreg. Desigur că exageram. Dar eram mîndru de bogăția mea. în sfîrşit, aveam bani destul de mulți ca să-mi pot permite o ieşire memorabilă. Cîinele se oprise la mijlocul trotuarului şi se uita după noi cu nişte ochi atît de triști, încît n-am rezistat şi ne-am oprit în loc. Ni se făcuse milă de bietul patruped, aşa că am intrat într-un magazin din Piața Amzei, de unde am cumpărat o jumătate de kilogram de salam de soia şi o sticlă de votcă vietnameză. Salamul l-am aruncat cîinelui, rupîndu-1 în bucăți din ce în ce mai mici, pe care cîinele le hăpăia de zbor, iar votca am băgat-o în geantă pentru noi. Eram stăpînit de o bucurie aducătoare de pagubă. Priveam în vitrină şi izbucneam în rîs de la orice. Rîzînd, stîrneam curiozitatea şi indignarea trecătorilor, care se uitau la mine, cu un ochi compătimitor.

Cîinele care, după ce terminase de hăpăit salamul, ne dădea din nou tîrcoale, simțise însă că ceva era în neregulă cu noi. Rîsul meu îl sperie, l'in minte că, la un moment dat, l-am arătat cu degetul, iar cîinele o luă schelălăind din loc. în timp ce hohoteam îndoindu-mă de rîs, mi-am adus aminte de cuvintele mamei, care, atunci cînd mă apucau astfel de accese, îşi făcea cruce, rugîndu-se de Dumnezeu să alunge necuratul din sufletul meu. Căutam să mă opresc, dar nu reuşeam să-mi stăvilesc rîsul. Cu barba înfundată-n piept, Virgil Mazilescu păşea alături cufundat în gînduri. L-am întrebat dacă nu cumva l-au deranjat cele două versuri pe care le-am recitat din repertoriul lui Nichita Stănescu. Nu, nici într-un caz. Imaginile cu necunoscuții cîini care-i latră pe nenăscuții oameni erau admirabile. Nu împotriva unor astfel de poezii lupta Mazilescu. Aici era vorba de un alt Nichita Stănescu, cu adevărat inspirat. Pe acest Nichita Stănescu Mazilescu îl admira. Nu eram sigur dacă reținusem corect versurile. în poezia lui Nichita, nu mai ştiam cine lătra pe cine. Nenăscuții cîini pe nenăscuții oameni, sau invers. Virgil mi-a spus că, după opinia lui, erau valabile ambele variante. Ambele îşi aveau tragismul lor.

Din Piața Amzei, am cotit pe niște străduțe și am ieșit în Piața Romană. De acolo, am luat-o în sus, spre Calea Moșilor. Drumul mi s-a părut nespus de lung. Ne opream la cîte o răspîntie la un pahar de vorbă. Am mers un timp avînd în stînga noastră linia de tramvai. La o intersecție ne-am oprit. Poetul era de părere să luam un taxi sau să urcăm în primul vehicul care se va opri în stație. Așa am făcut. Am luat un tramvai. Am mai mers două stații. Coborînd, am traversat șoseaua și am cotit-o printre blocuri. Cartierul se afla în plină expansiune. Peste tot dădeai de scînduri, cărămizi, moloz, var, carton, bitum și tot felul de fiare. Călcam cu grijă, ca să nu nimerim în gropi sau să nu ne împiedicăm de sîrme. Deși era o oră destul de tîrzie, cartierul forfotea de lume. în sfîrșit am ajuns și în fața blocului unde locuia poetul. Ușa de la casa scării era larg deschisă. Liftul încă nu funcționa, așa că am început să urcăm, strecurîndu-ne printre muncitorii care cărau mobilier, opintindu-se din greu și oprindu- se să se odihnească între etaje. Atmosfera părea destul de deprimantă. Teama de necunoscut începuse să pună stăpînire pe mine. Mă mutasem și eu de nenumărate ori, cărasem cu însumi de atîtea ori mobilier pe scări, încît percepeam această forfotă ca pe-un coșmar.

Mazilescu urca însă destul de liniștit, salutîndu-și politicos vecinii. Nu mai țin minte exact la ce etaj ne-am oprit. Parca la cinci sau la șase. Au trecut de atunci atîția ani încît am uitat. Mi s-a întipărit însă în minte atmosfera generală. Aveam impresia că am pătruns în Turnul Babei sau în Hotelul Occidental descris în *America* lui Kafka. Decorurile erau într-o continuă mișcare. Nimerisem parcă într-un furnicar. Se cărau dulapuri, paturi, haine, mese, scaune și cărți. Locatarii și salahorii alergau continuu pe scări. Se auzeau icnete, gîfîieli, rîsete înfundate și înjurături. Mirosul de sudoare era anihilat în aer de mirosul de mîncare (cartofi prăjiți cu pește oceanic) și de băutură ieftină. Urcînd treptele, îmi imaginam că în curînd ne vom trezi în fața unei uși în spatele căreia ne va întîmpina misterioasa Rodica, despre care îmi vorbise de atîtea ori poetul, dar pe care n-o văzusem în carne și oase niciodată. Urcînd, o asemănam cînd cu capricioasa Klara Pollunder, cînd cu micuța dactilografă Teresa Berkhtold, de care se îndrăgostește rînd pe rînd Karl Rossmann, eroul din *America* lui Kafka. „Te pomenești, mi-am zis, că poate în loc de Teresa, o să-mi apară în fața ochilor Brunelda, înarmată cu o mătură și-un microfon."

Nu ne-a întîmpinat nici una și nici alta. Ne-am oprit în fața unei uși confecționate ca multe altele din carton presat, sunînd de zor fără să ne răspundă cineva. „Probabil Rodica s-a dus la o vecină sau a coborît să facă niște cumpărături... Să văd dacă mai am cheia, dacă nu va trebui s-o așteptăm", se pleoști Mazilescu. Am lăsat geanta jos și m-am așezat pe ea. „Uite că am găsit-o..." Poetul vîrî cheia în yală și ușa se deschise scîrțiind în întuneric. Mi-am luat bagajul și am intrat. Mazilescu aprinse lumina și mă invită într-o bucătărie care mi s-a părut a fi destul de spațioasă, poate și din pricina faptului că nu se afla înăuntru nici un fel de mobilier. Ne-am așezat direct pe linoleum, îndepărtînd din calea noastră mulțimea de borcane și de sticle goale abandonate pe podea. Am dat să desfac sticla de votcă vietnameză, dar Mazilescu îmi spuse să mai

aştept o clipă. înainte de a ne apuca de treabă, era bine să îmbucăm cîte ceva. Poetul puse reşoul în priză şi făcu nişte ochiuri. Mai desfăcurăm şi cîte o conservă de peşte. Mîncarăm pe săturatelea. După care Virgil puse şi de-o cafea. Cafeaua ne învioră. Ne turnarăm, totuşi, şi cîte un pahar de votcă. Virgil aduse din camera de-alături *Cartea de iarnă* a lui Mureşan şi începu să citească din ea. Era unul din poeţii săi de suflet. Apoi îmi recită un poem de-al său mai nou, *Administratorul explică în ce constă de fapt viaţa lui,* care se potrivea cu decorul şi forfota kafkiana de pe scara blocului: „de ce mă frămîntă/ atît de mult - doar prevăzusem totul/ pînă în cele mai mici amănunte/ transportul unui dulap vechi din sufragerie pe terasă/ viaţa mea// o să-mi ard hainele din nou o să-mi schimb identitatea/ cîtă cinste şi cîtă glorie - am prevăzut totul/ odihnească-/se în pace dumnezeu să-1 odihnească în pace/ poate vom avea şi noi de pe urma lui ceva de cîştigat".

Virgil îşi strivi ţigara în farfurie şi se ridică. Mă invită să-i vizitez acum „vastul său apartament" pe care-1 împărţea cu mîndra sa Rodică. Am deschis uşa sufrageriei unde se aflau doar pachete de cărţi, legate cu sfoară şi puse unele peste altele. Apoi am intrat şi în dormitor, unde se afla un pat imens, acoperit cu un cearşaf roz. Un sul de hîrtie atîrna ca un afiş agăţat de tăblia patului. Era un mesaj de la Rodica. Mazilescu se apropie şi-1 silabisi cu voce tare, apoi începu să-1 recite ca pe o poezie. Buna lui Rodică îl înştiinţa, pe această cale, să n-o aştepte „în noaptea asta", căci va dormi la o prietenă. Mazilescu a citit de cîteva ori mesajul, cu o voce din ce în ce mai ameninţătoare. Pe măsură ce citea chipul i se făcea alb ca varul. Apoi poetul se întinse pe podea şi bătu cu disperare cu pumnii şi fruntea în parchet. „De ce tocmai mie mi-e dat să mi se întîmple asta!? Dumnezeule, cu ce ţi-am greşit?!" l-am auzit gemînd. L-am lăsat întins acolo, lîngă obiectul suferinţei lui, şi m-am întors în bucătărie. „Ieşirea" lui m-a impresionat profund. Aveam să trec şi eu, în curînd, printr-o criză similară. Printr-un coşmar cumplit, ale cărui sechele rn-au afectat mult timp. Era multă dezordine şi-n viaţa mea. Aveam în suflet o neagră presimţire. în fond, şi viaţa mea sentimentală era pusă pe butuci... Ştiam asta? Ştiam, desigur. Şi atunci? De ce nu aveam curajul să tai nodul gordian?! în fine, mi-am făcut acolo multe mustrări de cuget. Mi-am făcut şi multe reproşuri pentru slăbiciunea mea. L-am aşteptat pe Mazilescu să revină în bucătărie, dar el întîrzia. Mi-am turnat atunci un pahar din aspra votcă vietnameză şi l-am golit, privind cu resemnare la dezordinea din jur.

După un timp, reveni şi Mazilescu, cu faţa proaspăt răcorită la robinetul de la baie. Am tăcut o vreme amîndoi, sorbind din pahare. Apoi eu m-am ridicat şi am dat să plec. Se făcuse deja ora nouă. Virgil a încercat să mă reţină. „înnoptează la mine, şi mîine iei trenul de amiază şi te duci... Eşti obosit, de ce atîta grabă?" Eu însă m-am încăpăţînat să plec şi n-am cedat rugăminţilor poetului. Poetul vru să mă conducă pînă la tramvai, dar eu am zis că nu e cazul. Eşti obosit, Nichita, m-a prevenit Mazilescu, care, între timp, îşi revenise aproape cu totul din beţie. Unde te duci aşa? De ce atîta grabă? E deja foarte tîrziu..." Eu însă am susţinut-o pe-a mea. Că mă simţeam cît se poate de bine. Şi ca să- i arăt că într-adevăr aşa stau lucrurile, m-am postat în faţa uşii stînd într-un picior.

îmi ţineam echilibrul foarte bine. Nu mă clătinam de fel. Ochii mei însă erau albi. Şi faţa aşijderea. Ca să scap de insistenţele poetului, am invocat un motiv serios pentru a pleca. Am zis ceva de boala mamei, care, chipurile, trebuia să fie internată la spital. De ce mă grăbeam, nu pot să-mi dau seama. Pur şi simplu mi se pusese pata să plec şi nimic nu mă putea ţine în loc. Ne-am îmbrăţişat în tocul uşii, ţinîndu-ne strîns de umeri şi scrutîndu-ne din ochi pînă-n adîncul sufletului. Mi-am ridicat bagajele şi am coborît repede scara, fără să privesc înapoi. în urma mea, am auzit glasul lui Virgil, răsunînd în ecouri pe scara scării, care era acum pustie: „Ai grijă cum te urci în tren... Ai grijă..." Am părăsit blocul cu un sentiment apăsător. Poate că nu trebuia să plec. Poate că în acea noapte Mazilescu avea nevoie în preajma lui de un prieten?! Ce mă mîna spre gară, nu ştiu. Acasă nu mă aştepta nimic bun. Ci dimpotrivă: atmosfera în care trăiam devenea din ce în ce mai greu de suportat. Nu ar fi fost mai bine să mai pierd o zi sau două cu prietenii mei din Bucureşti?!

Glasul lăuntric îmi spunea să mă întorc. Nu l-am ascultat. Tîrînd geanta după mine, am pornit înainte. Oboseala m-a ajuns pe drum. Noaptea petrecută în tren şi ziua agitată şi-au spus cuvîntul. Am ajuns în staţie şi am aşteptat tramvaiul. Ţin minte că m-am urcat şi am găsit un loc pe scaun lîngă geamul din dreapta. Apoi firul s-a rupt. Am aţipit şi m-am trezit abia la ora unu, umblînd de unul singur printr-un Bucureşti pustiu. Eram totuşi undeva în centru, pe Magheru. Cu greu m-am orientat în spaţiu. M-am gîndit să caut un hotel. Am ajuns la Lido. Abia la recepţie mi-am dat seama că nu aveam nici buletin, nici geantă. M-am căutat prin buzunare. Am dat doar de mărunţiş. Ce era de făcut? Am ieşit din hotel şi am pornit-o hai-hui pe străzi, încercînd să- mi dau seama ce s-a întîmplat cu mine. Iată că accesele mele de rîs fuseseră de rău augur. Diavolul care mă anima pe stradă făcîndu- mă să mă comport ca un dement îmi jucase feste. Avînd în vedere rîsul de care fusesem stăpînit era normal s-o sfîrşesc rău. Avusesem la mine bani şi vreo douăzeci de volume din *Cîmp negru*. Geanta rămăsese probabil în tramvai. Sau poate am coborît cu ea şi am pierdut-o pe drum. Sau poate mi-o furase cineva. Eram într-o stare jalnică, de nedescris. Cum renunţasem pentru o perioadă la serviciu, banii îmi erau necesari pentru a supravieţui. Dacă-i drămuiam bine, puteam rezista cu ei şi un an. Da, rîsul meu, nu fusese un semn de bun augur! Tot căutîndu-mă prin buzunare, am dat peste cartea de vizită pe care mi-o înmînase Drăgănoiu şi deodată în sufletul meu s-a aprins un licăr de speranţă. Nu cumva puteam să înnoptez la el?! In fond, poetul îmi spusese că-1 pot suna la orice oră. Acum era trecut de unu. „Fie ce-o fi, mi-am spus, am să încerc. Mi-a zis că e nocturn..." Cum aveam mărunţiş în buzunar, m-am dus la un telefon public şi am format cu grijă numărul. Telefonul sună îndelung, strident. Intîi am vrut să pun receptorul în furcă şi să plec. Dar am aşteptat. După un timp mi-a răspuns o voce de femeie, somnoroasă. Am spus pe scurt cine sînt şi cerînd mii de scuze, am rugat-o să mi-1 dea la telefon pe domnul Drăgănoiu. Vocea de femeie mi-a răspuns cu amabilitate că soţul ei nu e acasă, că e plecat, aceasta pur şi simplu m-a şocat, să înnopteze la amanta lui. Atunci i-am explicat,

precipitat, cerîndu-mi din nou iertare, ce păţisem. Soţia lui Drăgănoiu nu mă cunoştea personal, dar auzise de mine. înainte de-a pleca, soţul ei i-a arătat volumul meu de versuri apărut la Cartea Românească. Vocea ei era amabilă. Femeii i se făcuse, probabil, milă de un poet venit din provincie, care rătăcea pe străzi, pierdut, prin Bucureşti. M-a invitat să vin să dorm la ei, indicîndu-mi şi adresa, care, de altfel, era trecută şi pe cartea de vizită ce o ţineam cu sfinţenie în mînă. Locuiau undeva vis-a-vis de Cişmigiu. în apropiere de Agenţia de voiaj. Imobilul era uşor reperat. în ciuda confuziei pe care o trăiam, simţurile îmi erau treze. începeam să gîndesc cît se poate de lucid. Imediat ce am avut reperele, m-am orientat în spaţiu şi m-am îndreptat spre destinaţia indicată. Pe drum, tot căutam să-mi şterg urmele de praf. La un moment dat, m-am gîndit să fac un ocol prin parcul Cişmigiu, ca să-mi spăl faţa în havuzul pe care-1 vizitasem la descinderea mea în Bucureşti, dar, analizînd mai bine situaţia în care mă aflam, am renunţat. Exista riscul să fiu oprit de o patrulă a miliţiei. Mai exista şi riscul să dau peste nişte boschetari sau să fiu atacat de-o haită de cîini fără stăpîn... Poate chiar cîinele de care-mi bătusem mai întîi joc în Piaţa Amzei şi apoi îl îndopasem cu salam, cîinele care-mi purtase ghinion avea să se repeadă din tufişuri la mine pentru a se răzbuna... îmi tîram paşii pe stradă, încercînd să refac filmul evenimentelor pe care le trăisem pe parcursul zilei precedente. Mă opream din loc în loc, străfulgerat de anumite secvenţe care începeau să-mi revină în memorie. Cu nici un chip nu înţelegeam momentul cînd adormisem în tramvai. Ce oră să fi fost atunci? Nouă şi jumătate? Zece? Oricum, fusese înainte de unsprezece noaptea, cînd trebuia să iau trenul de Iaşi... între zece şi două, momentul în care m-am trezit umblînd haihui pe străzi, ce se întîmplase? Cît am călătorit cu tramvaiul? Presupun că după o tură-două, m-am trezit, şi am coborît într-o staţie necunoscută. Apoi am rătăcit hai-hui prin Bucureşti. Totuşi, cum de nu m-am trezit undeva la periferie, ci în centru? întrebările acestea rămîn şi acum pentru mine o enigmă. Mergeam pe trotuar cu cartea de vizită primită de la Drâgănoiu în palmă, căutînd să ajung la adresa indicată. în sfîrşit, iată şi colţul de care- mi vorbise doamna. Iată şi scara. Am cercetat lista locatarilor. Da, Ion Drăgănoiu locuia aici. Numai că nu era acasă, ci la amantă. Faptul că însăşi soţia sa îmi spusese acest lucru cu nonşalanţă, mi se părea ciudat. Am făcut tot felul de presupuneri. Poate ca soţii erau despărţiţi, în drept sau în fapt, rămînînd vremelnic să locuiască sub aripa aceluiaşi acoperiş, fiecare fiind liber să-şi ducă viaţa care-i place. Sau poate că soţii Drăgănoiu, cum se întîmplă des în viaţa noastră literară, aveau concepţii libertine despre mariaj, partenerii acordîndu-şi unul altuia libertatea absolută. Mi- era destul de greu să înţeleg modul acesta de viaţă, dar, în starea în care eram, nu mai aveam puterea să despic firul în patru pentru a filozofa asupra modului cum un cuplu înţelege să-şi ducă viaţa intimă, ca să trag concluziile de rigoare. Şi, în fond, eu eram sfînt? Căsnicia mea scîrţîia din toate încheieturile. „înainte de a-i judeca pe alţii ar trebui să te judeci pe tine", mi-am zis. Adăugind: „în fond, ce te interesează viaţa altora, vezi-ţi de a ta..."

Era destul de incomod să înnoptezi într-o casă de unde soţul tocmai ce plecase să-şi petreacă noaptea la amanta lui. îmi făceam tot

felul de probleme. „Ce-o să-i zic lui Drăgănoiu cînd ne vom vedea?" mi-am spus. Omul îmi dăduse cartea lui de vizită, dar nu mă invitase să înnoptez la el. Invitația mi-am făcut-o singur şi fără ştiința lui. Din amabilitate sau poate din milă soția lui acceptase să dorm la ei. Chiar şi în absența soțului. Poate că femeia trăia o dramă, iar eu dam buzna în intimitatea locuinței sale, fără prea multe scrupule, avînd o singură scuză: beția... „Ce- ar trebui să-i spun? Cum să mă port? Ce-o să creadă despre mine?" în timp ce eram frămîntat de toate aceste lucruri, intrasem în imobil, urcînd pînă la etaj, unde se afla apartamentul familiei Drăgănoiu. în fața uşii, m-am oprit, întrebîndu-mă dacă e cazul sau să nu sun. Am stat aşa în cumpănă mult timp, ținîndu-mi răsuflarea, ca să nu fiu auzit. Apoi, mi-am luat inima în dinți şi am sunat.

...Am auzit lipăind paşi pe hol, apoi cheia se răsuci în yală şi uşa se deschise. „Poftiți, intrați, vă rog", mi-a spus cu o față pe jumătate somnoroasă, pe jumătate zîmbitoare distinsa doamnă Drăgănoiu. Stăteam încremenit în fața uşii fără să fiu capabil să articulez un cuvînt. Eram mahmur. Ochii şi fața îmi ardeau. Nu arătam prea grozav. în plus, eram şi inhibat. în fața mea aveam, într-adevăr, o adevărată doamnă. Alta, în locul ei, auzind penibilele mele explicații de la telefon, ar fi pus cu năduf receptorul în furcă, refuzînd să stea de vorbă cu unul care tocmai se trezise sau era pe cale să se trezească din beție. Nu mă văzuse la față în viața ei. Mă ştia, probabil, doar din ce-i relatase Ion Drăgănoiu, care, înainte de a pleca la amantă, îi arătase cartea mea. E posibil ca poetul să fi vorbit în termeni elogioşi despre poezia mea. Dar poezia e una, iar persoana, alta. Puteam să fiu un om violent sau un pervers. Mă mir şi acuma că distinsa doamnă Drăgănoiu a avut curajul să deschidă uşa unui necunoscut şi să-1 găzduiască peste noapte! Probabil că femeia era atît de familiarizată cu boema din viața literară pe care o practica şi soțul ei, încît pățania mea i s-a părut un fapt obişnuit.

O priveam pierdut, încercînd să articulez cîteva scuze de rigoare... Femeia mă asculta, clătinînd încetişor din cap. „Lăsați formalitățile, spuse. Nu are rost să vă scuzați atîta. Vă înțeleg. In fond, mai adăugă ea, asta se poate întîmpla oricui. Bine că ați găsit numărul nostru de telefon, ca să nu fiți nevoit să vă petreceți chiar toată noaptea în stradă... E deja foarte tîrziu..." „Foarte tîrziu era, probabil, un eufemism. Cred că în satele româneşti, cocoşii „apocaliptici", ce bine se potrivea acest cuvînt, vesteau deja sosirea zilei.

„Dar, haideți, dacă tot ați urcat pînă aici, intrați odată, sînteți obosit!" şi zicînd aceasta femeia mă luă de mînă şi mă trase aproape cu sila înăuntru. Desigur, cuvîntul „trase" e folosit aici impropriu. Insist asupra acestui lucru, tocmai ca nu cumva cititorii să înțeleagă că gestul doamnei Drăgănoiu ar fi avut vreun iz erotic... Nu, în nici un caz. Simțind degringolada mea, gazda, uzînd de delicatețe, dar şi de oareşicare fermitate specific feminină, mă ajută să intru înăuntru, scurtînd, pe cît era posibil, penibilul unei scene ce putea să se lungească mult timp, atrăgînd atenția vecinilor de palier. în ce mă priveşte, în ciuda faptului că arătam de parcă aş fi picat de pe o altă planetă, nu aş fi putut profita de buna ospitalitate oferită de soția unui confrate în ale scrisului, cu probleme de ordin sentimental, pentru a-i face avansuri erotice. Nu, asta nu-mi era în fire...

Poetul locuia în apropierea Cişmigiului, într-un imobil vechi, dar bine îngrijit, construit în perioada interbelică, ocupînd un apartament de trei camere, mari, cochete, cu un hol imens şi două balconaşe cu vedere la stradă. Ceea ce m-a uimit au fost bunul-gust şi simplitatea decorului. Mobilierul de un cafeniu închis, bătînd spre negru, se asorta cu pardoseala de marmură, de culoare închisă, cu care era pavat holul... Totul era atît de sobru, încît am avut impresia că am pătruns în interiorul Cubului negru al lui Bacovia. Ca şi personajul din acest poem, mă simțeam pe cît de inutil, pe atît de ridicol şi pierdut... Analogia aceasta care mi-a venit atunci în gînd a avut darul să mă îmbărbăteze pe moment. Am recitat în gînd, ca pe o rugăciune, în mahmureala de care

eram pătruns, cîteva versete din poemul bacovian: „Noi beam în cubul negru, în fumul ţigărilor, ce ne învăluia, iar lampionul arăta sfîrşitul unui veac. Eram şi mai tăcuţi. Deodată, lumina fu stinsă, şi umbra lui Karl Marx apăru în noaptea cubului negru, cu ajutorul unei lanterne..." Acum, desigur, eu nu mai beam. Băusem însă mai înainte, în disperare de cauză, nu de unul singur, ci acompaniat de alţi congeneri de-ai mei ce simţeau aceeaşi dramă. „Figurile noastre erau palide şi tăcute, iar peste noi plutea dezgustul unui veac şi umbra lui Karl Marx se proiecta pe perete" şi acest fapt ne accentua starea de depresie. De fapt, cubul negru era chiar România. Şi iată că acum, într-un alt cub negru, situat în interiorul unui cub mai mare, mă refer la apartamentul familiei Drăgănoiu, aflat şi el sub umbra lui Karl Marx, Dumnezeu aprinsese pentru mine o rază de lumină...

Tuşind în palmă, mi-am făcut curaj, şi i-am mulţumit soţiei poetului pentru găzduire. Am dat chiar să-i sărut mîna, dar doamna şi-o retrase...

Mişcîndu-se graţios, distinsa doamnă Drăgănoiu (care probabil avea în jur de patruzeci de ani, dar arăta mult mai tînără), m-a poftit mai întîi în bucătărie, m-a rugat să mă aşez la masă şi m-a întrebat dacă nu vreau să gust ceva. Numai de gustare nu-mi ardea. Eram în stare să mă ascund sub preş de ruşine ce-mi era. Doamna m-a condus apoi în dormitor şi mi-a arătat un pat cu lenjerie curată, care mirosea frumos, apoi s-a retras cu discreţie, închizînd uşa după ea şi urîndu-mi noapte bună... Niciodată nu mai fusesem pus într-o astfel de situaţie penibilă. In ce hal ajunsesem! Mă simţeam ca ultimă scursură. O perioadă am stat cu ochii deschişi în întuneric (închisesem trăgînd de şnur abajurul, la scurt timp după plecarea doamnei

Drăgănoiu), încercînd să derulez, scenă cu scenă, filmul întîmplărilor din cursul zilei. Părea să se fi scurs o groază de timp de atunci! Rememoram scenele cu migală, începînd cu plecarea de acasă şi terminind cu despărţirea de Virgil. Ţineam minte totul. Sau aproape totul. Putem să reproduc, în mare, conversaţiile pe care le-am avut la masă cu amici de pahar. Ţineam minte bine şi drumul de la restaurantul Uniunii spre blocul unde stătea Mazilescu... îmi apăreau în minte ultimele scene petrecute în apartament: bucătăria, conservele desfăcute, paharele din care am băut, omleta pregătită, dormitorul gol etc., etc.; toate aceste amănunte şi multe altele îmi apăreau vii în faţa ochilor. Rememorarea se bloca la secvenţa din tramvai: călătoream, eram lucid, şi apoi brusc spaţiul şi timpul dispăruseră în faţa mea, înghiţite de o gaură neagră... îmi aminteam scaunul, fereastra ce luneca în noapte, geanta aşezată între picioare. Şi apoi recepţia hotelului unde mă căutam disperat de acte. Prin urmare, pierdusem totul. Şi banii, şi cărţile. Trebuia să mă împrumut de undeva de nişte bani, ca să-mi cumpăr un bilet de tren Bucureşti- laşi şi să mă întorc acasă. Cum aveam să-mi arăt mutra în lumea literară? De unde să iau banii? De la cine să mă împrumut? M- am gîndit, desigur, că Virgil o să mă ajute, pe moment, să ies din această încurcătură. Dar pe urmă, ce se va întîmpla cu mine? Cum mă voi descurca odată ajuns acasă? Nu avem slujbă. Singurii bani care veneau erau de la părinţi. Şi din cînd în cînd, cîte un împrumut, obţinut cu chiu cu vai, de la visteria Uniunii.

Mă culcasem, fără să mă mai dezbrac, nu pe pat, ci pe o canapea, care se afla acolo, într-un colţ în dormitor, tocmai ca să nu murdăresc aşternuturile. Am stat mult timp cu mîinile sub cap şi ochii aţintiţi în gol. Apoi am adormit. M-am trezit pe la cinci jumătate sau pe la şase dimineaţa. Nu ştiu cu exactitate ora, fiindcă nu m-am uitat la ceas, orientîndu-mă după lumina de afară. Mijeau zorile. Prin geamul lăsat întredeschis se auzea din parc o mulţime de glasuri vesele de păsărele. Erau şi vrăbii, şi guguştiuci, şi grauri şi o privighetoare. Iată că începea, totuşi, o nouă zi. Cip-cip-cirip! Cip-cip-cirip! Şi printre ciripituri răzbătea, din timp în timp, sacadat, şi ciocul ghionoaiei, lovind scoarţa unui copac pe jumătate uscat...

Călcînd pe vîrfuri, am ieşit pe hol şi am căutat toaleta. Acolo am stat şi m-am uitat cu nedumerire în oglindă. îmi era pur şi simplu groază să mă privesc în ochi... Totuşi, nu arătam chiar rău. Mi-am făcut retuşurile de rigoare. Şi apoi am început să mă dezbrac, cu gîndul să fac un duş rece, cum eram obişnuit, care să mă pună pe picioare. Atunci s-a produs minunea. Plicul în care îmi dosisem banii, din precauţie, pentru orice eventualitate, ca să nu-i pierd cumva, punînd deoparte, în portmoneu o sumă destul de rezonabilă pentru a achita consumaţia de la masă şi a mai avea o rezervă pentru cheltuieli neprevăzute (mi-am adus aminte cu exactitate scena, făcusem acest lucru departe de ochii lumii, în budoar, presimţind, probabil, că am s-o iau pe arătură!) în timp ce petreceam la restaurantul Uniunii, a căzut din căptuşeală pe podea, la picioarele mele. L-am ridicat de jos şi m-am uita înăuntru. Bancnotele se aflau la locul lor, legate în banderole roşii şi albastre. Nu-mi venea să

cred ochilor că se întîmplase şi minunea asta. în sfîrşit, ziua începuse cu un semn fast. Trebuia să am grijă să continue al fel.

M-am aşezat pe marginea căzii şi am început să rîd. Dumnezeu ţinuse cu mine. Veselia mea bezmetică nu-i îndepărtase mîna ocrotitoare de pe creştetul meu. M-am vîrît sub duş şi în timp ce apa curgea în voie m-am rugat, rostind toate rugăciunile pe care le învăţase în copilărie. M-am şters cu un prosop curat, pregătit parcă pentru mine dinainte, şi am ieşit din baie cu forţe refăcute.

Pe la şapte, am auzi zgomote de uşi prin casă şi am ieşit din dormitor, cu bagajul pregătit, gata de plecare. Doamna Drăgănoiu îmi ură, ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat, un dulce bună dimineaţa, zîmbindu-mi din ochi, şi mă pofti la micul dejun. Era deja prea mult. Am băut totuşi o cafea şi cerîndu-mi încă o dată şi încă o dată scuze, am plecat. Făcînd mii de plecăciuni, în gînd, distinsei mele gazde, care, probabil, stînd în bucătărie la o cafea şi o ţigară, se amuza pe seama mea, am coborît în grabă scara şi am ieşit în stradă. Era o dimineaţă splendidă de toamnă. Oraşul se trezea la viaţă, încercînd să intre în ritmul său obişnuit. O mulţime de paşi treceau grăbiţi pe trotuar. Pe bulevard, troleibuze, maşini şi autobuze rablagite se perindau în sus şi în jos. Dis de dimineaţă, clasa muncitoare mergea la muncă. Numai eu nu-mi găsisem nici un rost. Eram un om liber. Eram şomer. Nu cumva încercam să găsesc în poezie o justificare pentru trîndăvia mea?! Am traversat bulevardul şi am intrat în Grădina Cişmigiu. M-am aşezat pe o bancă, încercînd să-mi pun gîndurile în ordine. întoarcerea acasă nu mai era o problemă. Banii îi găsisem. Din suma pe care o încasasem, cheltuisem vreo două mii de lei. îmi mai rămăsese o sumă frumuşică pentru „anotimpul rece". Mi-am făcut un plan pentru ziua pe care urma s-o petrec în capitală. M-am gîndit să plec cu trenul de la ora patru după- amiaza. Aveam, deci, o jumătate de zi bună de hălăduit prin Bucureşti. Mă gîndeam să mă abat mai întîi pe la librăria editurii, ca să-mi cumpăr nişte cărţi pentru prietenii de-acasă. Era însă prea devreme. Librăria se deschidea abia la zece. Stînd pe bancă, m-am gîndit că poate geanta nu era chiar cu totul pierdută. Poate că n-o luasem cu mine. Nu cumva o uitasem la Virgil?! Deşi imaginea cu mine stînd pe scaun în tramvai îmi reveni în minte, mi-am zis că totuşi s-ar putea să mă înşel. Poate că geanta rămăsese în apartamentul său. M-am gîndit atunci că n-ar fi rău să ajung din nou la Mazilescu şi să-1 întreb de cărţi. Nu cunoşteam însă adresa la care locuieşte. Chiar şi numele cartierului în care mă purtaseră paşii îmi era necunoscut. Vedeam însă foarte clar drumul. Am închis ochii şi am apelat la memorie. Ţineam minte aproape orice amănunt, începînd cu momentul în care ne ridicasem de la masă (scena cu cîinele din Piaţa Amzei rn-a făcut să izbucnesc din nou în rîs!) şi pînă în momentul în care m-am urcat în nefastul tramvai cu gîndul să ajung în Gara de Nord. Aveam oareşicare dubii asupra blocului. Dar mă puteam baza pe intuiţie şi pe orientarea mea în spaţiu, care nu mă înşelau prea des. M-am ridicat de pe bancă şi am luat-o spre ieşirea din parc, pe Bd-ul Schitu Măgureanu, am cotit apoi pe Ştirbei Vodă, ieşind pe Calea Victoriei, în apropierea sediului Uniunii. Am mers pînă la poartă, pe care am luat-o drept punctul de pornire. Traseul meu era

destul de întortocheat. L-am refăcut bucată cu bucată. M-am oprit în locurile în care făcusem cîte un popas cu o zi mai înainte. îmi era încă vie în memorie conversația pe care o purtasem cu Mazilescu pe drumul lung ce ducea spre locuința lui. Replicile, mimica, gesturile şi intonația vocii poetului îmi reveneau mereu în minte. Am mers o bună bucată de drum, fiind atent la orice amănunt. Mi se perindă şi azi prin fața ochilor imagini şi oameni pe care i-am întîlnit atunci în cale, iar memoria mea a păstrat numele unor străzi: C.A. Rosetti, Batiştei, Arghezi, Galați, Popa Petre, Armenească, prin care mi-au trecut atunci paşii...

M-am oprit în stația în care ne oprisem cu o zi mai înainte şi am aşteptat tramvaiul, blestematul de tramvai. Am coborît unde coborîsem cu o seara trecută. După ce tramvaiul s-a mişcat din loc, privind în dreapta şi în stînga, m-am orientat încotro s-o iau. Ajunsesem pe alee. Mă uitam la blocuri. Căutam să reperez scara. Țineam minte că acolo era un geam spart. Simțurile mele erau încordate la maximum. Aş fi fost în stare, pentru a ajunge la destinație, să mă folosesc nu numai de văz şi de auz, ci şi de organul olfactiv.

Pe casa scării era linişte. Probabil mutatul începea la o oră ceva mai rezonabilă. Era abia opt şi un sfert. Am început să urc. Număram palierele. Mă ghidam după zgîrieturi. Ştiam cum era orientată uşa. Doar numărul etajului îmi era neclar. Paşii mei sunau în gol. Rezonanţa pereţilor noi de beton le amplifica amploarea. îmi auzeam pînă şi răsuflarea şi bătaia ritmică a sîngelui în tîmple. în sfîrşit, m-am oprit în faţa unui dreptunghi de carton presat de culoare bej şi am ascultat. Dinăuntru nu răzbătea nici un zgomot. Am sunat la uşă de trei ori. M-a gîndit: oare nu cumva am nimerit într-un moment nepotrivit?! Poate că între timp se întorsese, din vizita-i nocturnă, misterioasa Rodica, iubita lui Virgil... Nu ştiu de ce nu mi-am pus întrebarea că s-ar putea să fi sunat la o altă uşă. Poate nu nimerisem apartamentul, poate ajunsesem într-un alt imobil. S-a auzit un hîrşîit de paşi pe ciment şi apoi uşa se deschise. Mă întîmpină un Mazilescu proaspăt îmbrăcat şi pieptănat, gata pentru un nou marş. „Nu, asta nu se va întîmpla, mi-am zis. Astăzi voi fi băiat cuminte..." Poetul mă măsură cu atenţie din cap pînă-n picioare... „Ce-ai păţit?" m-a întrebat zîmbind, după ce mă pofti în casă. „Eşti singur?" l-am chestionat la rîndul meu. Mi-a răspuns cu un citat bacovian: „Singur, singur, singur... într-un han departe. Străzile- s pustii. Doarme şi hangiul, toate sînt deşarte...." Versurile ne-au făcut să izbucnim în rîs. Deşi Rodica nu se întorsese încă, Guillaume, cum îi spuneam în taină, era într-o dispoziţie bună. M-a întrebat încă odată ce-am păţit. I-am relatat, cu lux de amănunte toată tărăşenia, apoi l-am întrebat, dacă nu cumva, din întîmplare, geanta mea s-a rătăcit la el. Poetul mă văzuse coborînd scările cu ea pe umăr. Totuşi, pentru siguranţă, ne-am dus s-o căutăm. Am căutat-o pe hol. în sufragerie, în dormitor, unde se afla acelaşi pat, de care rămăsese atîrnat mesajul bunei Rodica. Văzîndu-1 agăţat acolo, Mazilescu făcu o grimasă. Am ieşit apoi să căutăm geanta şi la baie şi-n balcon, cotrobăind prin mulţimea de sticle şi borcane prăfuite, puse alandala unele peste altele... Mazilescu m-a întrebat dacă nu am pierdut şi banii. I-am povestit cum i-am recuperat. între timp se făcuse aproape zece. Nu avea rost să mai zăbovim prin casă. Am ieşit. Ne-am dus la un expres, ce se afla în apropiere. Acolo am mîncat cîte o ciorbă de burtă şi ne-am dres cu bere Zimbru. în timp ce beam, poetul începu să-şi aducă aminte de Rodica. Scrisoarea ei îi revenea mereu în minte. „Am s-o caut azi la bibliotecă", îmi spuse. Am încercat să abat discuţia spre un alt subiect, însă conversaţia nu se prea lega. După marşul din ziua precedentă, ne simţeam stingheri, înstrăinaţi unul de celălalt. Ce ne-am fi putut spune? Fiecare îşi măsura propriile sale slăbiciuni sau păcate. Mazilescu se gîndea, probabil, la misterioasa sa Rodia, în timp ce gîndurile mele zburau spre casă. La Iaşi nu mă aşteptau cîinii cu colaci în coadă, nici la redacţiile celor două reviste de cultură, *Cronica* şi

Convorbiri literare, unde eram primit cu multă rezervă, şi nici acasă... Tăcind, ne rumegam gindurile, privind trecătorii prin geamul murdar al cîrciumii.

Pînă la urmă, am achitat nota de plată şi am luat-o la pas moale spre terasa Uniunii Scriitorilor, aşezîndu-ne la aceeaşi masă unde stătusem cu o seară mai înainte. Curînd, în jurul nostru s-a adunat o parte din vechiul grup. Animat de atmosfera generală, Mazilescu se antrena în discuţie, uitînd pe moment de problemele ce-1 frămîntau. Alunecînd de la ironie la sarcasm, poetul căuta să mimeze o stare de detaşare şi de bună dispoziţie, însă gesturile sale îi trădau angoasa... Poetul nu primise nici un semn de la frumoasa lui Rodica. Poate că se gîndea să meargă să-i facă o vizită de „curtoazie" la serviciu. Sau poate o aştepta să vină ea la „locul supliciului", dînd o fugă, într-o pauză de lucru, pînă la restaurantul Uniunii. Atmosfera de la masă era destul de animată. Disputele au reînceput. Eu stăteam tăcut la locul meu şi-i ascultam, căutind să-mi păstrez echilibrul. Mi-am comandat o ciorbă de văcuţă şi o bere, care au avut menirea să mă pună pe picioare. în ciuda animozităţilor de la masă, am rămas perfect lucid. Nu, nu era cazul să mă mai avînt. Trebuia să ajung cu bine acasă. La ora două, mi-am luat rămas bun de la toţi şi am plecat spre gară, făcînd un scurt ocol pe la editură, de unde am cumpărat un set de douăzeci de cărţi. Ajuns la gară, am stat o clipă în cumpănă dacă să-mi iau bilet la clasa întîi sau a doua. Mi- am numărat banii. Cheltuisem destul de mult din ei. Am ales-o pe a doua. Drept consolare, în timp ce-mi cercetam biletul ca să văd vagonul şi locul pe care aveam să stau, mi-am adus aminte că Tolstoi, deşi era conte, călătorea numai cu bilet de clasa a treia, înghesuindu-se printre mujici, tocmai ca să simtă pulsul ţării. Cum nu eram conte, m-am mulţumit şi cu clasa a doua. De altfel, a treia nici nu exista. In privinţa pulsului ţării, pe acesta îl simţeam de fiecare dată cind ieşeam pe stradă.

Am avut norocul să nimeresc un loc la geam. Tot drumul de la Bucureşti la laşi, am stat privind pe geam cu gîndurile duse. Nu mă simţeam tocmai în apele mele. îmi luasem rămas bun de
Ia Mazilescu, salutîndu-1 de la capătul mesei, cu inima strînsă. în continuare, mă simţeam destul de stingher faţă de el. Marşul pe care-1 făcusem împreună turnase între noi o pojghiţă de gheaţă.

L-am revăzut, dacă nu mă-nşel, după un an. Mazilescu se schimbase. Era din ce în ce mai greu de „stăpînit". Abuzul de alcool îşi pusese amprenta pe chipul său. Faţa îi era sumbră, buhăită, iar privirea nu tocmai limpede. Poetul venise la Iaşi, la o serată literară găzduită de Casa Pogor, împreună cu Mihai Şora, Dan Arsene, Magdalena Gica şi Petre Stoica, cu care se afla mereu în dispută. Pe parcursul celor trei zile cît au stat la Iaşi, poeţii s- au certat mereu. Seara se certau, iar dimineaţa se împăcau, pentru a se certa din nou în cursul după-amiezii sau al serii. Atmosfera era, totuşi, încordată. Asta, probabil, şi din cauza regimului, care strîngea din ce în ce mai mult şurubul. Disputele dintre cei doi s- au calmat, la un moment dat, şi am reuşit să schimbăm cîteva vorbe la o masă. Apoi, din Bucureşti, o dată cu apariţia volumului *Guillawne poetul* şi *administratorul,* au început să sosească zvonuri din ce în ce mai alarmante legate de soarta lui Virgil Mazilescu. în urma unor articole

calomnioase apărute în revista *Săptămîna* şi a unor ieşiri publice, poetul fusese luat de pe stradă, dus în dubă la o secţie de miliţie şi anchetat. La interogatoriu, Virgil Mazilescu a dat dovadă de tărie de caracter, nu s-a speriat de ameninţări, nu şi-a retras acuzaţiile pe care le proferase, în public, la restaurantul Uniunii, la adresa lui Ceauşescu şi a organelor sale de represiune. Mazilescu a avut o atitudine de-a dreptul sfidătoare, persiflantă faţă de securiştii care-1 anchetau. Văzînd că poetul nu dă înapoi, aceştia l-au lăsat în pace. Urmărirea, desigur, n-a încetat. Ea a fost făcută din umbră, prin intermediul informatorilor ce mişunau prin restaurantul Uniunii la tot pasul.

Dar nu lupta cu structurile puterii 1-a afectat pe Mazilescu. Dimpotrivă, ea 1-a întărit. Problema pe care o avea de rezolvat autorul lui Guillaume era legată de viaţa sa sentimentală. Acesta era punctul său nevralgic.

Rodica-1 părăsise. Poetul nu mai avea nici un punct de sprijin pentru a se salva de la eşec. A început o perioadă de degringoladă, ce s-a întins de-a lungul mai multor luni. Calvarul s-a sfîrşit pe 11 august 1984, prin moartea sa neaşteptată. întors după o vară furtunoasă petrecută la 2 Mai, Mazilescu şi-a găsit sfîrşitul într-un mod tragic şi grotesc, ghemuit pe colacul de la baie, ţinînd în mînă un ziar, lăsînd în urma sa o operă de întindere redusă, dar de tăria unui diamant, şi imaginea unui om pentru care poezia a însemnat o ardere de tot.

De multe ori îmi vine în minte acea seară de la Uniune. îl văd parcă şi acum şezînd acolo, în mijlocul gălăgioasei cete de admiratori.

Virgil Mazilescu a fost şi a rămas pentru mine o prezenţă „vie" care-mi bîntuie şi acum conştiinţa.

Am căutat să-i înţeleg drama. Am înţeles-o doar în parte.

Pentru mine, dragostea lui Virgil pentru „frumoasa lui Rodică" va rămîne o enigmă. Nu am avut şansa s-o întîlnesc ca să- mi dau seama ce-1 lega atît de puternic de această fiinţă pe cît de gingaşă (îmi zic şi eu!), pe atît de capricioasă...

Mult timp am cunoscut-o doar prin intermediul jurnalului publicat postum, în volumul *Virgil Mazilescu - Opere,* apărut în anul 2003, la Editura Muzeului Literaturii Române din Bucureşti, sub îndrumarea lui Alexandru Condeescu. Nu ştiu de ce, nu am căutat, la timpul potrivit, măcar în calitatea mea de gazetar, să aflu şi alte informaţii legate de Rodica. Cunoscînd bine mediul literar, mi-ar fi fost extrem de uşor să aflu atîtea amănunte despre viaţa acestui cuplu insolit, încît să pot scrie un roman. N-ar fi trebuit să fac altceva decît să-i trag de limbă pe cei care i-au cunoscut mai îndeaproape... Bunul-simţ m-a împiedicat s-o fac. Nu doream să pătrund în viaţa intimă a unui om apelînd la intermediari. Şi nici n-am dorit să-mi schimb, în vreun fel, imaginea pe care o aveam despre autorul lui *Guillaume.* Şi nici despre enigmatica Rodica. Nu ştiu de ce, am preferat ca povestea lor de dragoste să fie învăluită de mister. încetul cu încetul însă, adevărul a ieşit, uşor, la suprafaţă. Mai întîi din paginile jurnalului lui Mazilescu, publicat la nouă ani de la moartea sa, pagini pe care le-am citit pe nerăsuflate, căutînd să decriptez mesajul său... Apoi, mi-au căzut sub ochi şi alte relatări, printre care şi un interviu superb al Norei Iuga.

Să poposim, pe rînd, asupra lor.

Laconicele pagini ale jurnalului mazilescian sînt zguduitoare prin dramatismul lor. Citindu-le şi recitindu-le, m-am întrebat de ce totuşi un bărbat cu şarm, admirat în cercul lui, care ar fi putut avea, cel puțin teoretic, la picioarele sale, cele mai rîvnite femei din lumea culturală, s-a agăţat de-o singură iubire şi a sfîrşit tragic, vîrîndu-şi, cum se spune, singur gheara-n gît. Era ceva don quijotesc în toată această dragoste neîmpărtăşită a lui Virgil, al cărei deznodămînt îl cunoaştem cu toții.

Lectura jurnalului ne spune cîte ceva despre calvarul prin care a trecut poetul în ultimele luni ale existenței sale. Iată cîteva fragmente: „Luni 6 februarie: Trezit la 13 1/2 p.m. Spălat zdravăn. Trec sau nu pe la Rodica?... Au venit Madi şi Bogdan Ghiu. In final (ceartă cu Udrişte), Johny(i)? Răducanu. întors acasă. Animal. Toată vremea gînduri la Rodica". Ce concluzii putem trage de aici? Poetul s-a trezit abia la orele prînzului, probabil după un marş prelung. Ca să-şi revină din mahmureală, s-a spălat îndelung la duş. Obsesia pentru Rodica nu 1-a părăsit. Poetul se gîndea să-i facă o vizită, deşi ştia că aceasta nu va avea efectul scontat. După vizita lui Madi Marin şi a lui Bogdan Ghiu, poetul porneşte pe drumul său. Are loc şi-o cearta cu Udrişte... Şi o conversație cu Johnny Răducanu. Cuvîntul „animal" exprimă starea sa.

„Miercuri 8 martie (1984): Trezit pe la 2 1/2 p.m., după un somn de peste 10 ore... Azi e ziua de naştere a lui Madi. Probabil vom cina la Casă... Gînduri peste gînduri. Magda mi-a dat din nou curaj. De fapt, cred că îşi exploatează propria ei stare în legătură cu Dan. Ajută-mă, Doamne..." însemnarea aceasta nu ne aduce elemente noi faţă de cele deja cunoscute din relatarea precedentă. Scularea are loc cu o oră mai tîrziu. După un somn de peste zece ore, ceea ce înseamnă că poetul s-a culcat în jur de 5 dimineaţa. Despre ritualul duşului, menit să-i pună în mişcare simţurile, nu se mai pomeneşte nimic în jurnal. E posibil ca poetul să fi renunţat la el, complăcîndu-se într-o stare abulică. Ziua de naştere a lui Madi e abia pomenită. Ea s-a desfăşurat, probabil, la restaurantul Uniunii. Acolo, printre alţii, a fost şi Magda Cârneci, care a conversat îndelung cu poetul, încercînd să facă o paralelă între drama pe care o trăia ea însăşi alături de Dan Arsene, căzut şi el în patima boemei negre, şi drama cuplului Rodica-Mazilescu. Poetul era destul de lucid pentru a înţelege în profunzime mobilul acestui dialog. Consemnarea sfîrşeşte oximoronic cu o implorare: „Ajută-mă, Doamne!" Strigătul poate fi interpretat în mai multe feluri. Ajută-mă ce?! Ajută-mă să ies din starea asta. Sau poate: ajută-mă să sfîrşesc mai repede.

Şi totuşi, în ciuda devoţiunii aproape maladive pentru Rodica, după cum reiese din Jurnal, Virgil Mazilescu, pentru a ieşi din starea în care se afla, a încercat să se „agaţe" de poalele altor iubiri. Dar ceva a scîrţîit întotdeauna: „Duminică 19 martie. La 8 dim., anesteziat de votcă, fireşte, telefon la Mihaela. Ne-am întîlnit la Palace. I-am spus că m-am îndrăgostit de ea (în clipa aceea semi-adevăr, căci eram beat!). încerc cu disperare să-mi trec iubirea asupra altei femei, să mă iluzionez cumva, doar să scap".

Drumul pe care pornise Mazilescu era fără scăpare. Nu exista cale de întoarcere. După fiecare escapadă sentimentală, urma eşecul mai mult sau mai puţin vizibil, mustrările de conştiinţă şi ştergerea memoriei prin doze din ce în ce mai mari de calmante şi alcool. „Luni 20 - Joi 23 martie: Lăuntric, nimic nou. Aproape 2 sticle de votcă, zilnic. Mereu la Casă. Un telefon Mihaelei, bolnavă, reumatism(?!)" Şi mai jos mărturisirea: „Joi, la cenaclul Rapid. A citit versuri... Magda.... Rodica, s-o spun încă o dată, mi-a smuls în doar două săptămîni, primele trei lucruri esenţiale: *pe ea însăşi, curajul de-a mai iubi o femeie - sînt bătrîn* (poetul urma să împlinească 42 de ani!, n.n.) *şi bucuria apariţiei unei cărţi pe care am aşteptat-o atît de mult.* Să n-o urăsc? După cenaclu, la Casă. Mihaela rece, distantă." Şi concluzia poetului: „Şi asta vrea să mă joace? Chiar să nu mă pricep deloc la femei?"

Să fi fost acesta adevărul mărturisit, aşa, în treacăt, de poet? N-ar fi fost nici primul, nici ultimul caz din istoria noastră literară care a avut de pătimit de pe urma unor himere. Dacă stăm să ne gîndim mai bine, nici Eminescu nu fusese mai breaz. Şi el fusese jucat pe degete de către Veronica şi prietenii săi...

„Hai să lăsăm asta, continuă să se confeseze Mazilescu, mutînd raza de lumină într-un alt plan: în ultimele zile: sentimentul că îmi zgîndăr rana ca un masochist, pe de o parte, pe de alta (deh! înger şi animal!), semne, avertismente grave în picioare (labe) de la alcool şi de la tutun. Ajută-mă, Doamne!"

Ruptura definitivă de Rodica avusese deja loc, pe 18 martie. Mazilescu încerca să iasă la suprafață, plutind în derivă şi agățîndu-se de tot ce-i ieşea în cale. Acest lucru nu era însă posibil. Intrase într-un cerc vicios, într-un vertij existențial care îl trăgea la fund. Gesturile de-a se agăța de o altă iubire semănau cu încercările unui înecat ce încearcă să se salveze încîrligîndu-şi degetele de bulele de aer ce ies la suprafață din însăşi respirația sa: „Este 11/2 (vineri spre sîmbătă). Azi o văd pe Rodica, Ia 4 (azi sîmbătă). Urmează întîlnirea de pe 18 şi concluziile: DEZASTRU. Am fost. Cu flori şi o sticlă de vin (dar eu am băut votcă). Urma să cumpărăm două discuri - magazinul din cartier închis (deci o interesa ideea), s-a uitat în prealabil şi a văzut că e închis. I-am citit cîteva pagini din jurnal, *o formă subtilă de-a-i cerşi dragostea* (s.n.), dar nu se ştie cum, din vorbă în vorbă, şi foarte repede, ne-am certat violent, a adus vorba despre *celălalt,* mi-a spus că trebuie să facă un duş şi apoi să se ducă la el, pare-se că i-am aruncat vorbele: aha, domnul este servit la domiciliu (trivial, dar de-o trivialitate din nesfîrşită suferință), m-a alungat, pe loc, afară, cu ură..." După acest episod, Mazilescu notează: „Am impresia că există, într-adevăr, un altul..." Desigur, altul exista. Probabil de mult timp. Chiar mesajul atîrnat pe pat, pe care l-am văzut şi eu cu ochii mei, indica faptul că în ecuația sentimentală a lui Mazilescu pătrunsese un necunoscut. în ultima însemnare, datată pe 25 aprilie (în Săptămîna Luminată), bănuiala devine certitudine. De aici şi strigătul care ne trimite cu gîndul la răstignire: „ Vîndut sticle, completat bani pentru votcă, din care şi beau /ora 11 fără 10). Să mă duc la expoziția Iui Octav G., la Romoşan sau Ia Suciu? Aş trece diseară, după meci (Dinamo- Liverpool), pe la Rodica, însă mi-e o frică nebună. Să se fi vîrît, într-adevăr, Dragomir pe fir? RODICA, RODICA, de ce m-ai părăsit?"

Dar iată şi o altă scurtă relatare, în care poetul ne vorbeşte, printre altele, şi despre momentul în care a început idila lor: „Duminică 2. Am dormit la Madi, în casa căreia scriu acum (duminică, 9.30 dimineață). Voi trece probabil pe la Nora şi pe la Nino. Mă pregătesc să le dau telefon. Am fost la ei: o sticlă de vodcă, amintiri dulci-dureroase, doar în casa lor a început concret iubirea dintre mine şi Rodica. întorşi la Madi." Înnoptînd la Madi Marin, poetul continuă să se gîndească la Rodica. Vizita la Nora Iuga şi la Nino sînt un bun pretext pentru rememorarea primelor întîlniri, a amintirilor „dulci-dureroase", cum le numeşte el. Urmează o întoarcere la Madi. Şi punct.

Şi acum, iată şi relatarea Norei Iuga, transcrisă dintr-o mai lungă confesiune, legată de începutul, dar şi de sfîrşitul acestui straniu roman de dragoste dintre Mazilescu şi Rodica, menită să scoată la lumină amănunte pe cît de dureroase, pe atît de relevante a poveştii lor. îl reproduc, pe larg, fără nici un comentariu:

„Cine era Rodica? Pe Rodica am cunoscut-o de fapt la 2 Mai, era o fată extrem de frumoasă, era nevasta lui Dan Cristea. Toți eram atraşi de ea, era o apariție. Ne petreceam vacanțele întotdeauna la 2 Mai, unde mai veneau şi Nina Cassian, Elena Ştefoi, Marius Robescu, Gabriela Adameşteanu şi mulți alții. Aşa am cunoscut-o pe Rodica Palade. Mazilescu a întîlnit-o în blocul din Drumul Taberei, în care locuiau şi el, şi Dan Cristea, la etaje diferite. Acolo s-au cunoscut şi s-au îndrăgostit. A fost un fel de *coup de foudre,* nici nu era de mirare, ea fiind atît de frumoasă, şi trebuie să spun că şi Mazilescu era un bărbat destul de atrăgător pe vremea aia. Avea nişte ochi verzi pe care n-o să-i uit. Şi n-o să-i uit mai ales pentru că, după un chef monstruos Ia noi acasă în Titan, dimineața pe la 4:30 cînd ieşeau pensionarii cu sacoşele cu sticlele de lapte, nebunul de Virgil, care era foarte bine abțiguit, mi-a cerut fardurile şi s-a machiat teribil, cu buzele făcute, cu ochii făcuți, cu fond de ten, cu albastru de pleoape, cu grain de beaute, era de o frumusețe cu ochii ăia verzi, fardați. Bineînțeles, s-a dus să ia tramvaiul. Bietele pensionare la lapte au început să se închine şi să-şi scuipe în sîn. Dar asta era o paranteză. Rodica n-a mai putut rămîne cu Dan Cristea, lucrurile s-au aflat, iubirea era foarte mare, ea nu avea de gînd să facă un menaj în trei. A fost o dragoste adevărată, deşi pe ea au acuzat-o după aceea prietenii lui Mazilescu şi în special cei tineri. Optzeciştii au acuzat-o foarte rău pentru că din cauza ei a murit Mazilescu, lucruri care trezesc bănuieli şi din jurnal. Dar nu este ăsta adevărul. Adevărul este că Rodica a încercat în repetate rînduri să-1 determine pe Mazilescu să nu mai bea, el nu a putut să o facă şi era şi normal să n-o mai poată face în stadiul în care ajunsese, şi atunci ea nu a mai putut să-1 mai primească. Vreau să spun că e greu pentru o femeie, pentru că şi cu sînt o femeie şi ştiu ce înseamnă acest lucru, nu pentru că bărbatul meu ar fi băut, nu a băut niciodată, dar pot să- mi închipui ce repulsie poți avea din punct de vedere fizic cînd îți vine în aşternut tot timpul un bărbat care este redus la un stadiu de animal. E un dezastru să poți să fii tandru şi să primeşti în tine un bărbat care aproape nu mai e om. Şi atunci eu înțeleg că ea nu 1-a mai primit. Şi atunci el a căzut tot mai rău, tot mai rău şi a ajuns la acest deznodămînt teribil, care nici în ziua de astăzi nu se ştie cum a survenit. Pentru că el a fost găsit mort la ora 9 dimineața pe closet, în baie, tot în acel bloc în care trăia şi cînd a cunoscut-o pe Rodica. Lîngă el era un lighean în care se găsea, căzută din mînă probabil, cartea „Dragoste de viață" de Jack London. Sigur că eu şi cu Nino am fost, dacă vrei, un fel de mijlocitori. Eu am fost pe post de codoaşă în povestea dintre Mazilescu şi Rodica, nu numai că Rodica mi se destăinuia, dar îi înțelegeam şi mă bucuram de iubirea lor. Virgil mi-a zis că ajunsese impotent din cauza beției şi pentru că nu-şi mai iubea nevasta, iar Rodica îmi spunea că de fapt el a făcut-o femeie, că niciodată n-a simțit ceva mai intens. Lucrurile astea sînt foarte importante, adică mie nu mi-e ruşine să le zic, pentru că eu cred în ele şi le zic special ca să se ştie că nu au fost altfel de interese acolo. A fost o dragoste adevărată... Ştiu că era vară la un moment dat după ce plecase ea de la Dan Cristea. Nu avea unde să se ducă şi îmi amintesc şi cred că din cauza asta şi el

amintește în jurnal de noi doi, că eu și Nino aveam concediu la 2 Mai. Atunci le-am lăsat lor apartamentul."

Recitind Jurnalul lui Mazilescu, am încercat să reconstitui, pe baza frazelor laconice, imaginea „misterioasei" Rodica. Mi-am închipuit-o în fel și chip. Nu apare nicăieri nici o descriere a portretului ei fizic. Cum arăta? Era blondă? Brunetă? înaltă, subțire? Desigur, aș fi putut afla aceste amănunte și multe altele, după cum am mai spus, consultîndu-i pe cei care au cunoscut-o. N-am vrut însă în nici un fel să schimb cumva imaginea Rodicăi sedimentată în jurnal. Lumea noastră literară e mică. De multe ori iubirile și dramele se consumă în același cerc, iar victimele și călăii conviețuiesc sub cupola „sacră" a aceluiași acoperiș. Iar cînd schimbă așternuturile, caută să inverseze rolurile. Vorbind totuși cu unul și cu altul, am aflat cîteva amănunte despre sfîrșitul său. Mai bine zis despre perioada petrecută la 2 Mai. în ciuda durerilor și-a plăgilor de la picioare, Virgil Mazilescu își continua degringolada. Altădată, înota cite cinci kilometri in mare. Acum se mulțumea să bea votcă „fiartă în nisip". Și ca să-și scurteze calvarul, combina băutura cu pastile de diazepam. „Dureri, amorțeli în picioare. Semne semne." Semnele prevestitoare ale sfîrșitului apăruseră cu mult timp în urmă. Pe 21 martie 1984, poetul consemna în caiet: „Acum e vreo 71/2 dimineața. îmi simt moartea."

Și, în toată această degringoladă, conștiința-i era răvășită de un ultim gînd înșelător: „Nu vreau să mor ca s-o tulbur pe Rodica, cu moartea mea..."

A tulburat-o oare?

Nichita Danilov

O Marilyn Monroe a generației optzeci

Mariana Marin s-a stins din viață la 31 martie 2003, în aceeași zi în care Nichita Stănescu ar fi împlinit, dacă destinul nu i-ar fi fost potrivnic, vîrsta de 70 de ani. După opinia mea, amănuntul acesta biografic are o semnificație aparte pentru istoria literaturii române contemporane. Prin dispariția sa, Mariana Marin a vrut parcă să atragă atenția că poezia nu a murit, chiar dacă „vremea poemului înalt, amețitor, a trecut/ şi sărăcia şi moartea/ ne tîrăsc după ele în uriaşe plase de nervi" Moartea sa a trecut neobservată de oficialități. La căpătîiul său nu au venit nici premierul, nici preşedintele în funcție, nici alți potentați ai zilei, care aveau datoria morala să aducă un ultim omagiu unui poet ce a avut curajul să se opună regimului comunist în anii cei mai crînceni ai dictaturii ceauşiste, riscîndu-şi nu numai cariera literară, ci şi viața... „Mariana Marin a fost prietena tuturor, spune Ioan Buduca, mai ales a celor ajunşi la ananghie. Se apuca Dorin Tudoran să facă disidență pe față? Nu-1 mai căuta nimeni. Madi abia atunci începea să-1 caute cu insistență. Nu-i păsa de securitate, cu atît mai puțin de avertismentele venite pe diferite căi din partea conducerii Uniunii Scriitorilor. Ignora şi sfaturile colegilor de generație, care o îndemnau să adopte față de regim o atitudine curtenitoare."

Madi Marin era mama tuturor răniților, indiferent dacă rănile camarazilor erau provocate de bătălii politice sau sentimentale. Se comporta asemenea unei surori de caritate, care se apropia de patul suferinzilor, oblojindu-le rănile. Mai puțin știa să-şi oblojească propriile sale răni. Ele supurau undeva adine sub epidermă, ascunse de privirile celorlalți, rareori irumpînd la suprafață sub forma unor ieşiri necontrolate. Rîsul neaşteptat îi trăda deseori starea de disconfort lăuntric. Era un rîs neverosimil, îngroşat, aproape vulgar, fiind însoțit de o zbatere puternică a pleoapelor. Atunci fraza era întreruptă la mijloc, iar ochii căpătau sclipiri neliniştite. Rîsul izbucnea neaşteptat, paralizînd interlocutorul. Din solidaritate şi compasiune era în stare să-şi dăruiască nu numai sufletul, ci şi trupul primului venit. Nu întîmplător poeta îşi intitulase primul volum de versuri *Un război de o sută de ani.* Mariana Marin îşi scruta existența fără cruțare: „Cobor către tine ca într-un mormînt deschis/ eu, judecătorul penitent al sintagmelor purpurii,/ carceră sfîntă în care/ îmi duc genunchii la gura desfrînată şi tremur./ Priveşte-mă, spune:/ sînt puțin urîtă şi puțin absurdă. / Rîd tot mai rar şi vorbesc tot mai puțin/ şi iar îți întind această mînă mult prea tîrziu./ / Auzi şi tu viscolul care ne spulberă de pe acum viitorul?" Ce poți să faci, se întreabă ea, cînd ceilalți îți distrug casa clădită cu atîta trudă înlăuntrul tău? Cum poți să te aperi de ei? Şi cum poți să te aperi de tine însuți? îți vopseşti ferestrele în negru ca şi cum Ji-ai vopsi unghiile. îți rujezi buzele şi ieşi în stradă. îți înfunzi fața în palme şi izbucneşti în hohot de rîs nestăvilit. îi cauți înlăuntrul tău pe ceilalți: ghiceşti indiferența zugrăvită pe chipurile lor?! Ei îți dărîmă zidirea din temelii, pentru a-şi putea clădi, în caz de nevoie, un sălaş de odihnă pe ruinele ei. Cum poți să te aperi de toxicitatea timpului în care ți-a fost scris să trăieşti? „Mereu am crezut că există un al doisprezecelea ceas pentru bucuria de-a fi, se confesează poeta. M-am tîrît în genunchi către el, i-am şlefuit fiecare secundă de iad..." Ceasul însă a bătut de mult, Mariana Marin însă nu 1-a auzit, cum nu a auzit nici clopotele ce au sunat pentru ea şi pentru ceilalți aidoma ei, „rămaşi înghețați la marginea universului," cufundați în „tristețe şi bîlci." Peste dezamăgirile şi frustrările trăite în anii grei ai dictaturii ceauşiste s-au suprapus cele ale tranziției care a urmat. Nimic în societatea românească nu s-a aşezat la locul său. Lucrurile au rămas pe jumătate sucite spre trecut, pe jumătate întoarse spre un viitor tot mai incert. Vechile prietenii s-au destrămat. Sau au intrat într-un con de umbră din care arareori răzbat vagi amintiri. Dacă în perioada comunistă poeta şi-a găsit un rost al ei, în anii democrației, care au urmat, Madi Marin a avut parte de dezamăgiri atît pe plan social, cît şi sentimental. Făptura sa a devenit din ce în ce mai plăpîndă, mai desprinsă de real. Alunecarea pe panta alcoolurilor tari a fost, probabil, singurul refugiu în calea vremurilor care au venit.

Nicliita Danilov

Gîndindu-mă la Madi Marin, la destinul său tragic, prin fața ochilor mi se perindă un evantai de chipuri, locuri şi întîmplări. Oprind în loc clipa cea repede sau, mai bine zis, reactivînd-o în memorie, încerc să lărgesc imaginile ce-mi năpădesc retina, pentru ca mai apoi să mă cufund în interiorul lor ca într-o apă limpede, plină de umbra unor vremuri de mult apuse. Mă port asemenea unui înotător somnambul, care, vîslind cu ochii pe jumătate închişi, se ghidează după raza de lumină ce-i răzbate în subconştientul adormit. Din mulțimea de clipe ce-mi răsar în cale sub forma unor bule de lumină, mă opresc asupra uneia singure, pe care am reținut-o cîndva în memoria mea afectivă şi m-am străduit s-o păstrez vie şi nealterată de trecerea timpului. Desigur, ceva s-a pierdut şi altceva i s-a mai adăugat. Clipa însă există. Sub forma unei sfere de cristal plină de lumini şi umbre ale unor lucruri ce s-au întîmplat cîndva. Am întîlnit-o prima dată pe Mady Marin la începutul anilor optzeci, la restaurantul Uniunii Scriitorilor din Bucureşti. Stătea la aceeaşi masă cu Mircea Cărtărescu, Matei Vişniec, Traian T. Coşovei, Elena Ştefoi, Ion Buduca, Doru Mareş, Magdalena Ghica, Ion Bogdan Lefter, Florin Iaru, Mircea Nedelciu, Bogdan Ghiu, Ioan Groşan, Nino Stratan şi alți cîțiva reprezentanți de frunte ai generației optzeci. Toți erau tineri şi frumoşi. în urma articolelor publicate de Nicolae Manolescu, mulți dintre ei deveniseră vedete peste noapte. Se crease în jurul lor un fel de aură de poeți nonconformişti. Veneau destul de des la circiuma Uniunii să-şi serbeze micile succese literare. Publicarea unui grupaj sau chiar a unei poezii într-o revistă studențească era atunci un eveniment ce trebuia neapărat stropit cu spumă de şampanie. Lunediştii erau atraşi de localul Uniunii fiindcă aici aveau posibilitatea să-şi lărgească cercul cunoştințelor. O parte dintre ei deveniseră mai cunoscuți decît mulți dintre poeții consacrați, fapt care crea inevitabile animozități. în vacarmul stîrnit de Ahoe, Pucă sau Fănuş Neagu, în ciuda înțepăturilor şi a schimburilor de replici încărcate cu venin, optzeciştii se simțeau în largul lor. Cei mai mulți erau atraşi de masa la care stătea Virgil Mazilescu, dar nu neglijau nici masa unde, înconjurat de numeroşi admiratori, trona Nichita Stănescu. Tinerii poeți frecventau şi o tabără, şi cealaltă. Traian T. Coşovei, Mircea Cărtărescu, Elena Ştefoi, Stratan şi mulți alții erau mai apropiați de Nichita. Mariana Marin, Magdalena Ghica, Eugen Suciu, Ion Mureşan - de Mazilescu, care devenise un fel de portdrapel al noii poezii. Mariana Marin nu debutase încă. N-o cunoşteam. Nu auzisem de numele ei. S-a apropiat de mine şi m- a felicitat pentru primul meu volum de versuri. Vorbea precipitat. Entuziasmul ei mi s-a părut nefiresc. Am trata-o cu o oareşicare rezervă, observînd-o atent, de la distanță. Poeta a simțit, probabil, reticența mea şi atunci, ca să mă convingă de sinceritatea ei, a recitat pe dinafară cu o voce gravă, uşor schimbată, două poezii destul de lungi. La masă s-a lăsat tăcere. Colegii săi de generație s-au simțit destul de stingheriți. Dar, după tăcere, a urmat şi un ropot de aplauze, estompat de o perdea groasă de fum, după care s-au umplut din nou paharele. Cu excepțiile de rigoare, optzeciştii, la începutul carierei lor literare, erau oameni de bibliotecă. Boema în care s-au cufundat cîțiva dintre ei le venea ca o mănuşă străină. După ce paharele au fost golite, Madi s-a aşezat la locul

ei. Pomeţii i se înroşiseră, iar ochii aveau un tremurat ciudat. Emotivitatea ei părea uşor deplasată. Nepotrivită cu atmosfera de la masă. Ştiind că vin din provincie, Madi căuta să fie cît mai prietenoasă, îndemnîndu-i şi pe ceilalţi să adopte aceeaşi atitudine. Poeţii aveau însă temperamente diferite şi era greu să-i aduci la acelaşi numitor. în spatele efuziunilor lui Madi se ascundea angoasa, ce-i măcina fiinţa încetul cu încetul, împingînd-o spre excese din ce în ce mai mari ... Entuziasmul său nu era mimat. Madi Marin nu juca teatru. Poeta, spune Ioan Groşan, care a cunoscut-o îndeaproape, era „de o generozitate fără cusur. Cîţi dintre scriitorii importanţi ai generaţiei '80 din Bucureşti, Iaşi, Cluj, Timişoara, Braşov n-au trecut pragul apartamentului ei din Balta Albă, unde discuţiile din Cenaclul de Luni se prelungeau inefabil pîna dimineaţa? Foarte puţini.. ." Nu am avut ocazia să-i cunosc habitatul. Dar am auzit multe poveşti despre acel loc.

„M-am îndrăgostit de Madi prin anul trei de facultate şi, scrie Florin Iaru, cum se întîmplă în asemenea cazuri, pentru a ajunge la ea, m-am slujit de poezie. De ce? Nu ştiu. Poate pentru că, înainte de Cenaclul de Luni, umblam cu toţii, ca nişte muşte bete, după glorie şi adevăr poetic. Madi avea o garsonieră prăpădită prin Titan. Acolo disecam toată arta poetică a lumii şi ne minunam de ce nu ne iese şi nouă. Madi era curtată de mai mulţi băieţi pe care, dacă avea pică, dacă n-avea, îi băga sub masă la băutură. Apoi făcea cu ochiul şmechereşte... Madi se minuna mereu de lumea în care trăia. Mirarea ei s-a terminat o dată cu mişcările sindicale din Valea Jiului, o dată cu iniţiativa lui Paul Goma. Din acel moment, Mariana Marin a devenit o militantă. Ea era portdrapelul revoltei grave a optzeciştilor. Dar, spre deosebire de militanţii de profesie cu ambiţii literare, pentru ea, momentul acela a pus ordine în felul ei de a scrie. Atît. Un soi de ordine poetică şi feminină într-o viaţă tot mai dezordonată. Mai tîrziu, a stabilit legături cu toţi dizidenţii tineri din ţară şi ne-a tras după ea." Merită să ne oprim asupra cîtorva amănunte relatate în această confesiune. „M-am îndrăgostit de Madi prin anul trei de facultate şi pentru a ajunge la ea, m-am slujit de poezie." De aici, rezultă că Madi nu putea fi cucerită, totuşi, de oricine şi oricum. Generozitatea ei avea nişte limite. Ea îşi deschidea sufletul şi trupul celor care, la rîndul lor, aveau har. Sau măcar se lăsau pătrunşi de o stare poetică. N-o interesau frumuseţea în sine şi nici cuvintele fierbinţi şoptite la ureche. Sufletul şi trupul ei erau sensibile doar la modul în care cuvintele se îmbinau în metafore şi imagini. Poeta era reticentă, în general, la cuvintele pompoase, îi plăceau imaginile smulse din real, care sîngerau asemenea unor „hălci de carne". Şi un al doilea amănunt: „Mady era curtată de mai mulţi băieţi pe care, dacă avea pică, dacă n-avea, îi băga sub masă la băutură. Apoi făcea cu ochiul şmechereşte..." Asta se întîmplase, probabil, mai tîrziu, cînd boemia îi intrase deja în sînge. Alcoolul devenise o probă a focului, făcînd parte din iniţierea în dragoste şi poezie... Dacă o treceai, era bine. Dacă nu, tot era bine. Apropierea de Madi se produce pe fondul unor dezinhibiţii sentimentale, a unor confesiuni împinse spre extremă. Probabil că poetei nu-i plăceau căldiceii, cei care îşi calculau drumul în viaţă şi în literatură. Uşa garsonierei sale din Titan era deschisă la orice oră pentru toţi cei rătăciţi. Veneai, te aşezai pe undeva, destupai sticla de votcă sau de vin, „puneai ţara la cale", apoi începeau confesiunile. Ce urma, nu mai contează. „Dacă îi declarai sau nu dragostea, mărturiseşte Florin Iaru, tot aia era. Madi se minuna mereu de lumea în care trăia." Despre mirajul acelor întîlniri, am aflat din relatările prietenilor. Poeţii îşi citeau versurile şi ascultau muzică la pick-up sau magnetofon. îi plăceau The Doors, Deep Purple şi Pink Floyd... La un moment dat graniţa dintre realitate şi trăire era depăşită şi poeţii ieşeau pe casa scării sau se urcau pe terasa blocului îmbrăcaţi sumar, depănîndu-şi versurile printre antenele de radio şi tv orientate spre bulgari. în ciuda apetenţei sale pentru prietenie, în garsoniera lui Madi s-au consumat multe iubiri şi drame. Unii voiau s-o păstreze pe Madi doar pentru ei. Madi însă nu-şi aparţinea nici sieşi, ea era „mireasa tuturor". Şi un al treilea amănunt: „Mady se minuna mereu de lumea în care trăia". Dar iată şi o mărturie a

lui Mircea Cărtărescu: „Eu mi-o aduc aminte (şi-o s-o ţin minte mereu) pe frumoasa, puternica, vesela şi generoasa mea colegă de an de la facultate. Cea care n-a făcut în viaţa ei rău nimănui, care n-a ştiut şi n-a vrut să se bucure de reputaţia ei de mare poetă... Cea cu care colindam barurile şi cafenelele, în care-şi lăsa ultimul bănuţ şi unde stăteam ore-n şir vorbind numai şi numai despre poezie. Madi, cea care n-a ştiut să mintă nici în viaţă, nici în literatură, cum mint cei mai mulţi dintre noi. Curată şi bună, entuziastă şi nesăbuită. Madi, pe care am iubit-o cu toţii şi pentru care totuşi n-am făcut nici unul destul ca s-o salvam de lume şi de ea însăşi." Personal, nu mi-1 închipui pe Mircea Cărtărescu par- ticipînd la un asemenea marş de forţă. Temperamentul său e ponderat. Dar, totuşi, ţinînd cont de atmosfera nebună a acelor ani, e posibil să fi fost luat de val, făcînd cîteva escapade. Poate că în urma unor astfel de experienţe s-au născut o parte din *Poemele de amor*. E o simplă supoziţie. Excitaţiile stîrnite de alcool te fac să vezi lumea colorat.

Am reîntîlnit-o apoi pe Madi la 2 Mai. Trecuseră cîţiva ani buni de la debutul său. lini petreceam concediul la Mangalia. M- am gîndit să-i fac o scurtă vizită şi lui Virgil Mazilescu, care se afla la acolo. Un autobuz prăfuit m-a dus pînă la cunoscuta plajă. Am coborît în staţie şi am intrat într-o tavernă, căutîndu-1 din ochi pe Virgil Mazilescu. Am dat acolo peste Mariana Marin. M-a întîmpinat cu bucurie. Mi-a spus că Virgil e pe plajă. S-a oferit să mă conducă pînă la faţa locului. Pe drum ne-am întîlnit cu tot felul de cunoştinţe. Nici bărbaţii, nici femeile nu se sfiau să-şi expună, sub un soare uşor tomnatic, nudurile. Cînd am ajuns pe plajă, Madi şi-a lepădat veşmintele cu o nonşalanţă dezarmantă, aşezîndu-se nu departe de umbrela sub care se aflau hainele prietenului meu Liviu Antonesei, care înota undeva în largul mării. Am lăsat-o acolo şi m-am dus să-1 caut pe Virgil. Nu l-am găsit. L-am întîlnit, în schimb, pe Liviu Antonesei, care tocmai ieşea din mare, bronzat şi tînăr ca un zeu. Mi-a rămas în minte această întîlnire. Ea s-a suprapus cu o alta, îndepărtată în timp. La scurt timp după Revoluţie, poeta se refugiase la Paris, unde părea să-şi fi întîlnit fericirea mult visată. Fericirea nu a durat prea mult şi Madi s-a reîntors la viaţa sa boemă. Mariajul n-o schimbase. Nici experienţele prin care trecuse. Era aceeaşi fiinţă excentrică şi entuziastă. In ciuda degradării fizice, ochii îi ardeau la fel ca-n anii tinereţii. Chipul însă îi era schimbat. Madi slăbise. Se ridase.

Avea cearcăne mari în jurul ochilor şi buzele crispate. Am întîlnit- o într-o după-amiază în parcul Cişmigiu. Venisem la Bucureşti împreună cu Cristina şi copiii. Cînd ne-a văzut, Madi s-a apropiat de noi şi ne-a îmbrăţişat pe rînd. Apoi s-a îndepărtat şi s-a întors după scurt timp cu braţele încărcate de vată de zahăr şi baloane colorate. Le-a dăruit copiilor şi s-a îndepărtat, urîndu-ne petrecere frumoasă. Am urmărit-o mult timp cum trecea prin parc, căutînd parcă un punct de sprijin în privirea celorlalţi. Lumea o ocolea cu grijă. Şi pesemne, pocta simţea lucrul acesta, care o întrista. Părea desprinsă parcă din *Clovnii* lui Fellini. Privind-o, aveam impresia că o să se înalţe curînd deasupra parcului şi o să se piardă în aer. în timp ce îi contemplam silueta alungită, mi-am adus aminte de o superbă poezie a lui Marianei Marin *„Liniile din palma mea stingă/seamăna uimitor cu cele din palma mea dreaptă.../E ca şi cum aş fi venit pe lume în rugăciune..."* Acum îmi răsună în minte un alt vers: *„Şi eu*

am fost o lucrare a lui Dumnezeu"... Ce altceva decît o lucrare a lui Dumnezeu, frumoasă ca un psalm al lui David...

De la Shakespeare la Cărtărescu" şi înapoi

De la Shakespeare la Cărtărescu este titlul unei expoziţiei de *gravură,* al cărei vernisaj a avut loc pe 29 ianuarie 2009, la ora 19, în incinta Institutului Cultural Român din Bucureşti. Informaţiile privind evenimentul au fost, de data aceasta, extrem de parcimonioase. Ziarele *Cotidianul* şi *Evenimentul Zilei,* precum şi revistele culturale afiliate, în care, măcar odată la două zile, apar articole, interviuri cu şi despre Cărtărescu, s-au mărginit de data aceasta să prezinte evenimentul doar ca pe o simplă ştire. Mă interesau comentariile. Le-am căutat pe Google. N-am găsit nici unul. Şi totuşi, legînd ştirile una lîngă alta, am reuşit, cu chiu, cu vai, să aflu cîte ceva. Şi anume: că expoziţia a fost organizată la iniţiativa Universităţii Naţionale de Arte şi că prezentarea a fost oficiată de însuşi rectorul acestei instituţii, d-na Ruxandra Dumitrescu, în opinia căreia evenimentul trebuie văzut ca o „lectură pe deplin înţeleasă", desigur, în sens plastic, a celebrelor *Sonete* ale lui William Shakespeare şi a volumului, de acum la fel de celebru, *De ce iubim femeile,* de Mircea Cărtărescu.

îmi pare rău că pe masa mea de lucru nu am cele tomuri ca să le compar. Desigur, fiind scris în secolul vitezei, volumul lui Mircea Cărtărescu măcar e mai dinamic, dacă nu consistent. Am mai aflat că expoziția a fost organizată la inițiativa d-nei sau d-rei lector Anca Boieriu, care, pornind de la aceste două nume, a vrut să atragă atenția publicului asupra faptului că tehnica gravurii „începe să dispară de pe simezele galeriilor de artă din Bucureşti", ținînd o pledoarie, în acest sens, pentru revigorarea ei. Am mai aflat, de asemeni, că la vernisaj a fost prezentă însăşi „muza" unora dintre tinerii de la Secția de Grafică, Mircea Cărtărescu, care, în cuvîntul său, i-a îndemnat pe studenți să facă în artă „totul din convingere", ascultîndu-şi chemarea interioară, refuzînd, ca în cazul de față, orice compromis. Cealaltă muză, Shakespeare, din păcate, absentînd de la vernisaj, nu le-a putut transmite nici un sfat prietenesc. Poate că bătrînul Will ar fi apelat la cuvintele pe care le spune *Hamlet* înainte de-a părăsi pentru totdeauna scena vieții, plină de intrigi şi păcate: restul e tăcere. Sau ar fi murmurat ca pentru sine, tot un citat din Hamlet: "noi ştim ce sîntem, dar nu ştim ce putem fi", lăsînd studenților plăcerea să facă deducții pe marginea acestei aserțiuni

Oricum, nu ne îndoim totuşi de faptul că autorul nemuritoarelor *Sonete* a fost onorat de această companie. De, nu în orice zi ai parte de astfel de spectacole. Acolo, unde stă acum autorul lui Hamlet, în eternitate, e-o monotonie fără capăt, noroc că în lumea de aici se desfăşoară şi astfel de întîmplări hazlii. In fine, să-1 lăsăm pe Shakespeare în lumea lui şi să ne întoarcem la a noastră.

După cuvîntul de deschidere, în care a adus înalte elogii celor doi autori, Shakespeare şi Cărtărescu, d-na Ruxandra Dumitrescu 1-a invitat la microfon pe însuşi dl Patapievici să țină şi el un *speech.*

Dl Patapievici, a avut, se pare, o clipă de ezitare, dar în cele din urmă s-a apropiat de microfon, a zîmbit în felul său caracteristic (uşor scolastic, uşor naiv), a tuşit cu distincție, şi-a îndreptat papionul şi a spus. De fapt, nu ştiu exact ce-a spus. E posibil să fi făcut o comparație între cei doi autori, făcînd un arc în timp. E posibil să n-o fi făcut. Transmis prin intermediul presei, discursul său e lacunar.

Nicliita Danilov

Nu ştiu dacă, prezentînd expoziția, domnia sa a apelat la citate din Shakespeare sau s-a mărginit a pune în valoare doar opera nemuritorului de la Obor. E posibil să fi împăcat, cum se spune, şi capra şi varza, citind din amindoi. Neavînd la îndemînă prea multe informații, nu pot să reconstitui evenimentul legind cele cîteva fraze culese cu mare greutate de pe Google. Mă mărginesc a-1 cita pe dl. Patapievici, care, elogiindu-i pe studenți, le-a spus: „Ne bazăm pe onestitatea şi capacitatea unor oameni pe care nu-i cunoaştem şi dacă privim o civilizație ca pe un tort, fiecare componentă a acestuia trebuie să fie la locul său... La fel se întîmplă şi cu gravura..." Fraza d-lui Patapievici e destul de enigmatică. Putem deduce, totuşi, că el a privit această întreprindere ca pe una cît se poate de onestă. Şi dacă s-a referit la tort, a făcut-o tocmai ca să atragă atenția că acesta nu trebuie împărțit cu lăcomie, ci cu măsură. Că atît Shakespeare, cît şi Mircea Cărtărescu trebuie degustați cu linguriţa, nu cu linguroiul, lopata sau făraşul. E posibil ca dl. Patapievici (dar şi alți vizitatori) să-şi fi exprimat regretul şi, totodată, şi speranța că, printre tinerii care expun, se află vreun nou Durer, vreun Francîsc Goya, vreun Gustav Dore sau alți reprezentați ai artelor frumoase... Desigur, tematica inspirată din Shakespeare, dar şi din Cărtărescu e una cît se poate de generoasă, cît despre valoarea celor doi autori, ea e - după umila mea părere - cel puțin egală... Tot pe Google, am căutat şi lista invitaților sau măcar o trecere sumară în revistă a personalităților care au onorat Institutul. Invitațiile oficiale au vizat, desigur, personalitățile de prim rang ale lumii noastre politice şi culturale, începînd, să zicem, cu primăria capitalei, cu corpul diplomatic al ambasadelor acreditate la Bucureşti, şi terminînd cu parlamentul (pe care, totuşi, cum am văzut în presă, Mircea nu-1 prea-nghite), cabinetul Boc şi, bineînțeles, preşedinția. Nu ştiu cîți ambasadori, consilieri şi consuli, cîți parlamentari şi cîți miniştri au onorat invitațiunea, făcîndu-şi simțită prezența în peisaj. După cum nu ştiu nici dacă la vernisaj au fost prezenți dl. Băsescu (preşedintele e un fan al operei lui Mircea), împreună cu d-na Elena Udrea, sau dacă, din pricina unui program de lucru încărcat, cei doi au trimis la fața locului cîțiva emisari, specializați atît în Cărtărescu, cît şi în Shakespeare. Cert este că la eveniment au participat oaspeți subțiri, degustători de eros, vin şi poezie. Cît priveşte prestația lui Mircea, aceasta sigur a fost la înălțime. Autorul celor trei aripi, pardon, tomuri ale Orfafor-ului e, de felul său, un om binecrescut. Fiți siguri că, dînd dovadă de bun-simț şi modestie, nu a sărit calul în nici un fel, comparîndu-se cu Shakespeare, sau regretînd faptul că nu sînt contemporani. Nu, nicidecum, Mircea Cărtărescu s-a ferit să folosească expresii prea mari. Poate că a pomenit doar cîte ceva despre literatura română şi de faptul că, scriind într-o limbă de circulație restrînsă, spre deosebire de Shakespeare, nu poate fi cunoscut pe mapamond decît prin intermediari. Desigur că, dacă ar fi scris în engleză, alta ar fi fost soarta lui... In fine, să ne oprim cu supozițiile.

Revenind acum la titlu... Citindu-1, chiar unii exegeți ar putea să strîmbe din nas. în ce mă priveşte, eu cred că e cît se poate de inspirat. Cum ne putem propulsa valorile naționale, decît punîndu-le într-un context universal!? Shakespeare şi Cărtărescu sună minunat! Din păcate, lumea noastră literară e meschină şi nu poate înțelege nici strategia, nici măreția unui astfel de eveniment. De ce nu Shakespeare şi Eminescu, de ce Shakespeare şi Cărtărescu? se vor întreba mulți dintre cei ce nu reuşesc să vadă lumea decît prin prisma propriului orgoliu încărcat de venin. Le voi răspunde, folosind cuvintele lui Cărtărescu şi ale altor iluştri condeieri: Eminescu se află „sub zodia clişeului", el nu mai e „poetul nepereche", „Luceafărul poeziei româneşti", ci un cadavru ascuns în debara, de care ar trebui să ne lepădăm pentru a putea intra cu fruntea sus în Europa. Eminescu „nu mai poate fi citit normal". Mircea consideră că poezia bardului de la Ipoteşti „ne parvine după prea multe negocieri şi renegocieri", că opera sa nu poate fi citită decît prin „inevitabilul filtru istoric" specific descifrării tuturor scrierilor vechi. în fine, el e de părere că „Eminescu este, de fapt, un caz trist în istoria noastră literară", de aceea poetul ne sfătuieşte „să- 1 lăsăm să-şi doarmă o vreme somnul" (de veci) în țintirim şi să nu-1 mai deranjăm atît cu adulația. El însuşi nu-1 mai citeşte, aceasta fiindcă Eminescu nu-i mai spune nimic. Altceva e cu Shakespeare. Shakespeare e vechi, dar totodată nou. Şi apoi, el e cunoscut în orice colț de lume. La braț cu Shakespeare, Mircea Cărtărescu poate trece mult mai uşor peste hotare. Eminescu la ce i-ar folosi?!

Plecînd de aici, trebuie să înțelegem că expoziția va fi una itinerantă, menită să înconjoare măcar de cîteva ori globul pămîntesc, pentru a reveni, peste ani şi ani de zile, încărcată de glorie, la Bucureşti?

Şi acum să continuăm să mergem mai departe, prin fantastica junglă a receptării operei cărtăresciene, apelînd la cîteva citate desprinse din cîteva interviuri apărute în cotidienele ce-1 împing a face declaraţii, uneori inspirate, alteori hazlii (trebuie să recunoaştem cu mina pe inimă că Mircea Cărtărescu nu e lipsit de har): „Eu sunt, în cele din urmă, căutarea mea de sine... Exist pentru că mă caut pe mine însumi. Nu mă caut ca să mă găsesc; faptul că mă caut pe mine însumi este semnul că deja m-am găsit.." Şi: „întotdeauna paradisul mi s-a părut o rătăcire teribilă ca şi infernul..." E de prisos să-1 întrebăm pe Mircea unde s-a regăsit: răspunsul e unul singur. S-a regăsit în Shakespeare! El e noul Shakespeare. Dar şi Robert Musil: „N-am scris, nici n-am publicat *Jurnalul* urmărind autenticitatea.... l-am publicat, nu pentru *voyeurii (s.n.)* care se uită la nudişti prin găuri făcute în gard. Ca şi Musil, prefer să-mi public postumele încă din timpul vieţii, ca să nu apară apoi pline de greşeli". Kafka şi Joyce, pe care, de altfel, Mircea Cărtărescu îi aduce pe balanţa sa axiologică, cîntărind greutatea de litere a *Orhitor-u\ui* în raport cu *Procesul, Castelul* şi *America* lui Kafka, dar şi cu *Ulise*-le lui Joyce, au fost ceva mai puţin preocupaţi de propria lor posteritate. Nu numai jurnalele, ci şi romanele lui Kafka ne-au parvenit postum, cît priveşte Joyce, nici el nu s-a grăbit să dea publicităţii tot ce mîna sa a aşternut de-a lungul vremii pe hîrtie, ci a mai lăsat şi scrieri de care să se ocupe alţii... Urmaşul lui de pe plaiul Mioriţei, Mircea Cărtărescu, care, printre altele, e şi profesor universitar, nu prea are încredere în exegeţii care vor veni, şi face, pentru promovarea operei sale, de pe acum nemuritoare, totul de unul singur. în fond, nu-i putem aduce acuze grave că se ocupă de posteritatea sa. în intervenţiile sale de-a dreptul memorabile (articole, interviuri, anchete etc.), după ce şi-a asigurat de pe acum locul lingă Dante, Goethe, Dostoievski, Tolstoi, Thomas Mann şi alţi clasici ai literaturii universale, s-a gîndit că e de datoria lui să-i facă şi lui Shakespeare un hatîr... De fapt, nu s-a gîndit el, ci alţii i-au luat-o înainte cu gîndirea cînd au organizat acest eveniment. Mircea, doar, după un scurt răgaz de cugetare, cînd a avut, presupun, oareşicare mustrări de conştiinţă, a acceptat oferta. Era oare o favoare?! Vorbesc de Cărtărescu, nu de organizatori. Sigur că da. Ar fi putut refuza. Dar s-a gîndit să nu-i pună pe tinerii graficieni, impulsionaţi de distinsa d-na (d-ra) lector Boieriu şi dl. Patapievici, în dificultate... Nu ar fi fost frumos. Poate s-a gîndit un pic chiar şi la Shakespeare. în fond, Shakespeare ce făcuse pentru el?! Nimic. Dar pentru ICR?! Aproape nimic nici pentru ICR! Şi atunci? Păi, şi atunci, trebuia să-şi arate, într-un mod, ce-i drept, subtil superioritatea... într-adevăr, Shakespeare nu a făcut nimic pentru Mircea. Norocul lui a fost că s-a născut cu cîteva secole mai devreme decît autorul Orbifor-ului. Vă daţi seama ce s-ar fi întîmplat dacă ar fi fost invers şi dacă, tot invers, ar fi avut parte şi de tot ce înseamnă promovare ICR?! Deocamdată nimeni, nici măcar dl. Patapievici, sau distinsa dna Anca Boieriu, nu s-a(u) gîndit să dea timpul înapoi. Cum să vă spun, vremea însă nu-i pierdută. îl putem clona oricînd pe Mircea, ca să-1 trimitem în epoca elisabetană. Destinul a fost nedrept cu Mircea. L-a plasat în Epoca Băsescu şi l-a făcut să cînte, desigur, nu de dorul lelii, la curtea lui. Dar credeţi că Elisabeta a fost mai generoasă decît d-na

Udrea? Poate ştie d-1 Patapievici, noi nu ştim. Ce ştiu eu e că a apărut şi concurenţa. Prin urmare, stimate d-le Horia fiţi atent la papion: pe străzile din Iaşi bîntuie o necunoscută doamnă din Sonete care se crede ba lord Byron, ba Petrarca, ba Napoleon. Din- tr-un sentiment de compasiune faţă de semeni, distinsa doamnă, al cărei nume deocamdată sînt nevoit să nu-1 deconspir, a scris o carte care se numeşte *De ce iubim bărbaţii...* O veţi sponsoriza?!

în fine, dacă ne-am lua după ştirile şi cronicile ce apar în *Cotidianul* şi *Evenimentul Zilei,* atunci întreaga noastră viaţă literară s-ar reduce la un singur om: Mircea Cărtărescu. în vechea ediţie a *Cotidianului,* de pildă, am dat pe căutare şi am găsit peste trei sute de titluri ce se referă la activitatea literară inegalabilului autor al *Orbitor-\ui:* „Mircea Cărtărescu reprezintă România la Festivaletteratura"; „Top librăriile Diverta (Cărtărescu e pe primul loc?!); „Mircea e primul meu cititor şi eu al lui" afirmă într-un interviu soţia sa Ioana (păi, se poate altfel?); *Die Welt:* „Cărtărescu, un maestru al prozei scurte" (dar Mircea deja scrie foarte lung, de aia e şi maestru!); „De ce iubim scriitoarele?" (Opinia şi-o exprimă acelaşi Mircea, zicînd: „Eu iubesc autoarele femei (sic!) pentru că sînt puţine şi tuturor ne plac lucrurile rare"; el e de părere că femeile, ca să poată scrie, au nevoie de trei lucruri: „bani, independenţă şi intimitate". Pornind de aici, Mircea, glumind, desigur, a declarat că ar dori să fie cel puţin o lună femeie, alegînd-o drept model pe „bătrîna şi buna Ginny Woolf". l-aş sugera să încerce să fie şi Agatha Christie sau Julia Kristeva, sau măcar Hortensia Papadat-Bengescu, care arăta şi ea destul de şic. „Lumea îi cere femeii să fie mamă, soţie, bucătăreasă, să spele, să calce, să meargă la serviciu, şi să mai aibă şi puterea să fie proaspătă precum Angelina Jolie". O astfel de soartă nu-1 încîntă pe Mircea. „Femeia reprezintă sexul păcălit", mai spune el, după care conchide ferm: „O femeie nu poate fi Kafka" şi asta deoarece, citez: „nici un bărbat nu poate fi Kafka" şi, probabil, nici Cărtărescu...)

Şi, după acest scurt comentariu, îmi permit să trec în revistă şi alte titluri: „Suspansul zilei de miercuri" (Suspansul e tot Mircea, literatura sa ne ţine în şah! Suspansul zilei de joi lipseşte, nici vinerea nu beneficiază de un statut mai bun - Mircea scrie, deci posteşte!); „De la Jane Austen la Simone de Beauvoir, prin Virginia Woolf (Mircea, de ce nu vrei să fii o lună şi Simone de Beauvoir, l-ai fi putut întîlni pe Sartre, aţi fi putut prinde muşte împreună, zău aşa!); „Vedetele *Zece pentru România ale lunii ianuarie*" (Mircea e pe locul I, îl urmează Anamaria Marinca şi... Oltchim Râmnicu Vâlcea - e vorba oare despre un autoservice sau de un club sportiv?); „Eminescu trece la masa de negocieri" (negociază cu Cărtărescu, asistat de cîţiva arbitri pe post de critici literari sau poate viceversa, miza e *Istoria literaturii*; n.n. - Eminescu e sfătuit să-şi doarmă somnul de veci în debara); „Reţetele pentru revigorarea lui Eminescu (nu există decît o singură reţetă: reţeta Mircea Cărtărescu); „...Cărtărescu ne-a transformat pe toţi în simpli glosări" (afirmaţia aparţine lui Dan C. Mihăilescu. Vă simţiţi cumva glosări?!); „Artele ies la raportul anual" (în prima linie e *Orbitor-u),* urmează Fausf-ul lui Purcărete, care stă în poziţie de drepţi în faţa lui: înainte marş! Şi: La dreapta, caporal!"); „De la cînepă la *arta new media* (vedetă, pare-se, e Mircea!)... în sfîrşit, după atîta apă bătută-n piuă, iată şi un titlu demn de toată lauda: „Datorită Franţei, Cărtărescu are succes internaţional" (Anglia, sigur, îl invidiază, regina a avut un şoc cînd a dat de *Orbitor*!); şi un alt titlu, complementar: „Cărtărescu scrie în favoarea arheologiei industriale" ("întotdeauna - declară el - am fost emoţionat, înveselit, terifiat, oripilat, oricum fascinat de arhitectura industrială, mai cu seama cea din secolul al XIX- lea, de monumentele ei care încă supravieţuiesc, dezafectate, transformate sau pur şi simplu ruinate pînă-n ziua de azi"... N- am ştiut asta, zău. Aveam impresia că Mircea e atras de ruinele Tîrgovişte, în apropierea cărora şi-a găsit sfîrşitul ctitorul Epocii de Aur, zău aşa!); „Mihaela Rădulescu vrea talk-show indiferent de post" (dar nu şi cu oricine!); „Cărtărescu, Buzzati, Auster în benzi desenate (e, probabil şi un Mickey Mouse pe acolo!); „Sasu dă de pămînt cu TVR înainte de investiţie" (bine că e Sasu şi nu Soso) şi, în fine, unul de-a dreptul gongoric: „*Orbitor* colonizează Austria" (din neatenţie, am citit Australia şi m-am gîndit la canguri; mi l-am închipuit pe Mircea făcînd salturi uriaşe printre ei; în marsupiu, fiecare cangur, în loc de pui, purta cîte un Mircea mic, citind din *Orbitor*\ Bine totuşi că a fost vorba de Austria şi nu de China... Dar, eu zic că şi Imperiul Galben poate oricînd să intre sub pulpana sa. Şi atunci, fiecare chinez ar mai avea un nume, pe lîngă Yan sau Yin se va numi şi Mircea... Cu Austria m-am lămurit. Duceţi-vă la Viena, veţi vedea pe fiecare stradă mii de orbitori, devorînd cu grijă muzică de Strauss şi şniţele vieneze, amestecaţi cu mititei, marca Orbitor... Desigur, prin apropiere, se va afla şi omul fără însuşiri al lui Robert Musil, care se va delecta înfăşurînd pe furculiţă fraze lungi din *Orbitor...);* „Cărtărescu vinde orbitor de bine" (puneţi-vă ochelari de cal pe ochi, ca să n-o luaţi pe arătură!); „Băsescu e nemulţumit de chelnerii de pe litoral" (probabil că aceştia nu au citit nimic din Mircea); „Literatura la peste 40 de grade" (ca să nu vă sufocaţi, citiţi *Orbitor* la gheaţă!); şi, în sfîrşit, iată şi-o problemă arzătoare: „Un Nobel pentru România"... *Cotidianul* vă propune o

anchetă. Rezultatul ei, după cum bănuți, e o surpriză: „Cărtărescu va lua Premiul Nobel în următorii şapte ani" (cînd România, în urma crizei, va prospera şi ea, sireaca!)... Dar lucrurile se precipită, timpul nu mai are răbdare şi Nobelul e ca şi inmînat, sub lozinca: „Cărtărescu a primit Premiul Nobel de la cititorii *Cotidianului*"... Imediat după acest eveniment sau poate înainte, „Băsescu s-a cufundat în *Istoria marinei*", dar nu a uitat nici de *Orbitor,* nici de *Levant.* Urmează alte titluri care au în centru acelaşi erou: „Ghici cine vine la tîrg (se înțelege de la sine cine, doar nu Papa Pius, ci Mircea Cărtărescu!); „Preşedintele jucător a fost înlocuit de preşedintele haiduc" (l-o fi ajutat, cumva, tot Mircea?); „Submarinul de lux al poeților" s-a scufundat la 10.000 de leghe sub mări cînd 1-a văzut pe Cărtărescu; „Băsescu apărat din nou de intelectuali; „Bătaia pe coliva mortului (bizar titlu, unde o fi bomboana din vîrf?); „Patapievici şi Cărtărescu îşi judecă singuri cărțile (mi se pare normal); „Românii la proba tv a abstinenței" (oare Mircea- i abstinent?); „Cînd intelectualii ies în turmă, iar preşedintele agață la telefon" (ce? probabil, *Levantul-u* \ apărut într-o ediție de lux!); „Societatea civilă, dinele de pază al lui Băsescu", alături de: „Cărtărescu clasifică populația canină" şi o împarte pe categorii, avînd însă şi grijă de „Tineretul pierdut" (soluția recuperatorie e tot Cărtărescu!)... Alte titluri palpitante sună după cum urmează: „Cu cine defilăm în Europa. Pe cine lăsăm în gară?" (Cu Mircea, se înțelege, în gară îi lăsăm pe ceilalți); „Aşii din mîneca editurii Humanitas"; „Patapievici iritat de internauți", dar fascinat de Mircea, n.n.; „Scriitorii îşi ascund jurnalele", probabil, sub pat,

Mircea îl scoate pe al său la lumina zilei; „Cu Băsescu la psihiatru" şi „Preşedintele s-a mai apropiat de cultură cu o decorație, drept pentru care Mircea Cărtărescu a primit Ordinul cultural în grad de Mare Ofițer, dînd următoarea declarație: *„Sînt onorat nu pentru că am primit această distincție din partea instituției prezidențiale, ci pentru că am primit-o de la dumneavoastră*", făcînd şi precizarea că „nu ar fi acceptat distincția din partea unui alt (fost sau potențial) ocupant al fotoliului de la Cotroceni..." In fine, mai citez încă două-trei-patru titluri care îl au ca protagonist pe Mircea: „Gazele naturale de la Canalul Ştiri", „Jos labele de pe Mircea Cărtărescu" (oare cine o fi pus gabja pe el?), „Hoții trag la Cărtărescu" şi „Scriitorii români centrează şi tot ei dau cu capul"... Cum fac asta, mi-a povestit poetul Adrian Alui Gheorghe. Cică la Neamț, o distinsă doamnă T., profesor de română, călăuzită de nobile intenții, a pus pe lista lecturilor obligatorii o singură carte: *Orbitor.* Efectul a fost unul pe măsură: elevii au făcut greva foamei, refuzînd să mai citească literatură română. Frumos, nu-i aşa?!

Cu Mircea Cărtărescu m-am întîlnit pe aeroportul din Fiumicino din Roma, pe care, din cauza unei nefericite încurături petrecute în incinta lui, îl asemănam cu Infernul lui Dante.

In urmă cu cîțiva ani, împreună cu un coleg de breaslă, vizitasem nişte vechi prieteni ce locuiau într-un orăşel din apropierea Romei. La plecare, din pricina neglijenței gazdelor, am pierdut avionul spre Bucureşti. Surzi la rugămințile noastre, prietenii noştri din Italia ne-au abandonat la intrarea în aeroport şi s-au întors acasă. Pierdusem biletele de avion şi nu aveam nici bani ca să cumpărăm altele. Eram într-o

situație îngrozitoare. Am petrecut cîteva ore de coşmar tîrînd după noi bagajele prin aeroport în aşteptarea unei soluții salvatoare. Pînă la urmă, providența ne-a întins o mină de ajutor şi am putut pleca spre casă. Din pricina aglomerației infernale era însă cît pe ce să pierdem şi al doilea avion. Asta s-a întîmplat pe 30 iulie 2007: la ora 17.00 avionul îşi luase zborul spre România, via Praga. Țin foarte bine minte data şi ora, fiindcă, mai tîrziu, am aflat că atunci s-a stins din viață Patriarhului Teoctist. De atunci, aeroportul Fiumicino a devenit pentru mine cel mai stresant loc din lume.

Pierdut în mulțime, înaintam pe culoarul care ducea spre salonul de îmbarcare spre Torino. Mergeam printr-un spațiu aseptic, colorat, desprins parcă dintr-o altă dimensiune, ce-mi amintea de *Poemele de amor* ale lui Mircea Cărtărescu. Se pare că poetul, în anii crunți ai comunismului, intuise cîte ceva din viitorul infernal ce avea să năvălească peste noi Obiectele din jur asemnea unor caracatițe imaginare păreau că-şi întind spre mine tentaculele înarmate cu ventuze pentru a mă împiedica să ajung la timp la locul de îmbarcare. Trăiam cu senzația că voi pierde negreşit avionul, cum se întîmplase cu cîțiva ani în urmă. înaitam orbeşte, fără să mă uit pe unde merg. Aveam o singură grijă: să nu ies de pe culuoar. La jumătatea drumului, m-am intersectat cu Mircea Cărtărescu. Brusc, ne-am trezit unul în fața celuilalt.

Nici unul dintre noi nu era pregătit pentru o astfel de întîlnire. încărcat de glorie, autorului Orbifor-ului se întorcea de la Salonul de carte de la Torino. Eu mergeam acolo, la o lansare de carte, în calitate de semiinvitat. Ciocnindu-ne unul de celălalt, am vrut să ne cerem scuze. Şi atunci ne-am recunoscut. „Ce faci, Mircea? i-am zis. Mă bucur să te întîlnesc în acest cadru. Parcă înaintez prin poemul *Zepeline peste piața Bucur-Obor...*" „Bine, spuse Mircea, zîmbind uşor absent. Mulțumesc pentru compliment. Eşti foarte amabil" „Nu sînt amabil de loc. Asta-i atmosfera, încărcată de priviri desprinse dintr-un infern indubitabil, i-am spus. Mergi cumva la Torino?" „Nu, tocmai vin de acolo. Mă îndrept spre Bucureşti." „Şi cum a fost la Salon?" „Foarte frumos, spuse Mircea. Am stat vreo patru zile acolo şi m- am simțit minunat..." „Eu merg doar pentru o zi", l-am anunțat. „Știu, regret că nu am avut posibilitatea să ne întîlnim acolo..." „Cu cine te-ai văzut?" „Cu o mulțime de lume, a spus Mircea. Cu Blandiana, cu Ileana Mălăncioiu, cu Dinu Flămînd, cu Ruxandra Cesereanu, cu Dumitru Țepeneag şi cu mulți alții." „Vişniec nu era şi el pe acolo? Dar Norman Manea?" „Erau, am stat cu ei de vorbă la un pahar de ceai", a răspuns Mircea, întunecîndu-se uşor la față şi retrăgîndu-se în carapacea lui. In ciuda spațiului postmodern oferit de interiorul aeroportului, discuția între noi nu se lega. După schimbul aseptic de replici, copiat parcă dintr-un ghid de conversație româno-român, între noi s-a instalat o veche şi inexplicabilă tăcere. Acest lucru se întîmpla de fiecare dată cînd ne întîlneam. Schimbam cîteva replici, după care simțeam că nu mai avem ce vorbi. Aş fi vrut să-1 întreb pe Mircea despre perioada „furtunoasă" a tinereții lui, cînd frecventa cafenelele bucureştene, însoțit de Mariana Marin (căreia, de altfel, îi şi dedicase un splendid poem, *Imortalizarea,* apărut în *Faruri, vitrine, fotografii),* „zugrăvind cu pompa de carbid o stupidă realitate/ peste

vechea glazură a unei stupide realităţi", construind, dărîmînd „universuri străbătute de bulevardul republicii plin de Iunomobile", dar şi învăţînd să iubească în lumina de fiară a bombei cu bile/ frigidere plane, frigidere animale, frigidere ciroze, frigidere cearceafuri de aer", chiuvete şi clanţe. Aş fi vrut să-i spun că adulaţia excesivă de care se bucură îl poate orbi... Aş fi vrut să-1 întreb, desigur, despre cheia succesului său halucinant. Aş fi vrut să-1 întreb şi despre relaţia sa cu presa, despre suita de adulatori înghesuiţi la curtea sa, dar momentul propice trecuse. Eram amîndoi stingheri, grăbiţi să mergem fiecare pe drumul său, iar între noi se întinsese deja un gard nevăzut de sîrmă ghimpată, peste care străluceau faruri, vitrine şi fotografii ale unor vremuri de mult trecute. Cu sufletul încărcat de o tristeţe grea, neaşteptată, m-am îndreptat către salonul de îmbarcare spre Torino, sperînd ca această întîlnire cu Mircea Cărtărescu să fi fost de bun augur.

Cu Nicolae Manolescu, pe malurile Senei

Nicliita Danilov

Răsfoind cu nerăbdare lista de meniuri pe care un chelner între două vîrste ne-o adusese la masă, ne uitam întrebători unii la alţii, neştiind exact ce ar trebui să comandăm, cînd, în salon, la 12:30 trecute fix, apăru şi dl. Manolescu. Profesorul părea să fie într-o formă foarte bună. Aerul Parisului se pare că-i pria. Afişînd un zîmbet cordial, preşedintele ne strînse mîinile, întrebîndu-ne cam ce mai e nou prin România. De fapt, era la curent cu toate noutăţile, inclusiv cu starea vremii.

„Vremea e cam groasă, spuse el. Mai zăboviți pe la Paris, nu are rost să vă grăbiți să vă întoarceți acasă. E frig, e moină. E urgia de pe lume... încă o săptămînă va fi tot așa. în afară de aceasta, nici starea națiunii nu e tocmai cușeră. De, vechea poveste legată de formă şi de fond. Maiorescu a expus-o. în ce scop, nu ştiu. Poate doar ca să braveze. Şi vedeți ce s-a întîmplat? în perioada lui lipsa de fond a căpătat o formă ce-a împins nu numai cultura, ci şi societatea românească pe drumul ei cel bun. Dar cum teoria conține un punct demonic în interiorul ei, forma fără fond s-a răzbunat şi, de-a lungul timpului, a devenit un datum după care se călăuzeşte societatea românească. Şi ceea ce-a teoretizat divinul critic, un junimist mai pezevenghi, vorbesc de Caragiale, a pus în pagină. De atunci şi pînă acum, indiferent de regim, tot navigăm pe marea asta în spume, încercînd să trecem de Scylla şi Caribda, dar nu reuşim. Sîntem şi astăzi în derivă, ca mai întotdeauna. Sau poate chiar mai mult decît întotdeauna. Scandaluri, picioare pe sub masă, îmbrățişări şi cuțite înfipte pe la spate. E un an electoral, trebuie să înțelegem. Luptele acestea intestine nu sînt de bun augur. România lunecă la vale. Noi însă trăim într-un spațiu blagian. Există nu numai sinus, ci şi cosinus. Nu numai vale, ci şi deal..."

„Ar fi bine, am murmurat eu, ținînd nasul înfipt în farfurie, ca lunecarea să se producă şi la deal, nu numai la vale..." Dar tot eu, meditînd mai profund, mi-am zis: „Odată ce România lunecă la vale, înseamnă că ea se află pe un deal. Deci nu pe sinus, ci pe cosinus!"

Criticul însă nu mă auzi. Sau dacă mă auzi, consideră că observația mea legată de deal-vale nu merită să fie supusă vreunui comentariu. Probabil că experiența îl învățase să aibă o atitudine destul de rezervată față de sofişti, indiferent de natura lor. Presimțind ce direcție vor lua discuțiile de la masă, m-am bucurat în sinea mea că observațiile mele fuseseră trecute sub tăcere. N-avea nici un rost să arunc gaz pe foc marşînd pe marginea lor.

„Parisul vă aşteaptă cu brațele deschise, spuse, graseind cu eleganță, criticul, în loc de orice concluzie. Aici e altceva..."

„Ce altceva?", l-am întrebat.

De data aceasta criticul îmi acordă o oareşicare atenție. Privind în direcția mea, el spuse:

„Ce altceva decît o altă lume... Bucurați-vă de ca..."

Şi după o clipă de tăcere, ținu să adauge:

„Aici sunt Luvrul, Turnul Eiffel, bulevardele cu cafenele deschise toată noaptea... Podurile Senei..."

„Cîntate de poeți", am completat ostentativ, cu un glas nu tocmai plăcut.

Fața criticului fu brăzdată de un surîs destul de sceptic... Sau cel puțin aşa mi s-a părut. Pesemne, această specie îi crease, de-a lungul timpului, multe probleme. Poeții erau oameni neaşteptați. Or d-lui Manolescu îi plăcea civilizația, predictibilitatea. Lucrul bine gîndit şi bine alcătuit. Fără asperități de prisos, care să-ți zgîrie retina sau timpanul. In viața cea de toate zilele, criticul voia să respire confortabil.

„Desigur, şi de poeți", făcu el.

„Podurile, am zis, te îndeamnă, deseori, la gînduri negre... Atiția oameni s-au sinucis aruncîndu-se în Sena."

„Să nu ne luăm după legende, spuse el. Podurile nu au nimic fatidic... Poți să-ți pui capăt zilelor încercînd să-ți iei zborul de pe Turnul Eiffel. De ce neapărat trebuie să alegi valurile Senei?" Şi zicînd aceasta criticul făcu o grimasă. Apa îi producea angoasă. Nu şi înălțimea.

în timp ce discuta cu noi, profesorul îşi lepădă în mîinile ospătarului pardesiul său închis la culoare, în contrast cu costumul bej, marcat de dungulițe maronii, croit dintr-o stofă subțire, poate prea subțire pentru vremea de afară. Primăvara pariziană era destul de rece. în ciuda faptului că pe bulevard copacii se pregăteau să înflorească, termometrul nu se ridica mai sus de zece grade. Proaspăt tuns şi cu obrajii bărbieriți la sînge, profesorul se aşează vioi la masă, pe scaunul din mijloc, întrebîndu-ne, pe un ton vesel, apăsat familiar:

„Ei, v-ați decis, fraților... Ce comandăm?"

„Nu ne-am decis, excelență, am exclamat. Sîntem într-o dilemă..."

„La Paris nu există timp pentru dileme şi dilemateci. Aici predomină spiritul cartezian..." „Dumneavoastră ce luați?"

„Eu m-am decis înainte de-a veni aici: biftec tartar, cu frunze de salată, iar ca desert o înghețată L'Angelys cu aromă de migdale şi Armagnac. E delicioasă; stimulează digestia şi îți creează o dispoziție de zile mari..."

Nu ştiu de ce, dar biftecul tartar nu mă atrăgea. Nu suport mîncărurile în sînge. Inclusiv cele de ordin literar. înghețata însă mă atrăgea. O clipă am stat în cumpănă: aveam de ales între aperitiv (supă de văcuță franțuzească) şi desert... Deşi visam la înghețată, în spirit de frondă, am comandat supă. Iar pentru felul doi - o mîncare de morun.

Dl. Manolescu nu spuse nimic, ci doar clătină uşor din cap. Alegerea mea nu i se păru prea fericită. Aş fi putut să fiu ceva mai inspirat. în materie de meniuri mă orientam după ureche. Supa s-a dovedit a fi de-a dreptul indigestă. Iar mîncarea de morun, un amestec de oscioare, coji de măsline şi piure de legume. Noroc că vinul a fost bun. Un Chateau Grandefort, de culoare purpurie. Acelaşi pentru toată lumea.

Zîmbind uşor ironic, privind cumva pe geam, profesorul mă întrebă:

„Ei, dragă Nichita - nu ştiu de ce îmi vorbea cu dragă - cum a fost morunul?!"

„Excelent", am zis.

„Să zicem", făcu el împăciuitor. „N-are rost să facem aici polemică pe teme gastronomice... Mai bine să ciocnim un pahar de vin, în cinstea podurilor Senei..."

Am ridicat paharele şi am ciocnit, încrucişîndu-ne mîinile deasupra mesei. Cineva a rostit scurt toastat:

„Pentru turnul Eiffel!"

Iar un alt glas a completat:

„Pentru *Istoria literaturii...*"

Golirăm paharele. Combinat cu vinul, gustul morunului începea să se mai dreagă în stomac. Supa însă (din care nu gustasem decît două linguri), începea să-şi facă de cap. Nu mă simţeam prea confortabil, aşa că mi-am mai turnat un pahar de vin. Cu faţa brăzdată de cute adînci, profesorul aruncă o privire cercetătoare asupra locului unde mă aflam, încruntîndu-şi uşor sprîncenele stufoase. Conversaţia se învîrtea în jurul crizei, a cotei de popularitate a preşedintelui Nicolas Sarkozy şi a retrospectivei Picasso, organizată de curînd. „Picasso e ca un concasor. A făcut tot ce-a vrut din arta clasică şi cea modernă... A tocat totul şi a reclădit lumea din nou. Cu el începe o nouă a istorie a artei..."

Auzind pentru a doua oară cuvîntul istorie, am tresărit. Mi- am adus aminte că îmi exprimasem, într-un interviu, o opinie cam nu prea măgulitoare vizavi de *Istoria critică a literaturii...* Fiind întrebat, în cadrul unui interviu, care-i opinia mea despre această carte, inițial i-am spus redactorului că nu am nici o opinie, după care, am sunat din nou redactorul şi, în spirit de frondă, i-am dictat următoarele cuvinte, ce sunau apocaliptic: „Va veni curînd timpul cînd Nicolae Manolescu îmi va lustrui bocancii mei de mujic de la Climăuții Sucevei, iar Mircea Cărtărescu, pe care domnia sa 1-a ridicat de atîtea ori în slăvi, se va apleca să-mi lege şireturile. Atunci, o parte din nedreptățile pe care criticul le-a făcut scriitorilor contemporani vor fi răzbunate..." „Atîta tot ?!", m-a întrebat redactorul cu gîndul să mă incite şi mai mult. Nu era nevoie. Fusesem deja incitat. De fapt, nu eram supărat pe Nicolae Manolescu pentru textul din *Istorie*. Trecusem peste el cu detaşare. Eram incitat de propriul meu răspuns. Suna destul de straniu. Aerul lui cazon îmi gîdila plăcut orgoliul. Cînd m-am gîndit la el, am rîs, închipuindu-mi cîte discuții vor stîrni aceste fraze în lumea noastră literară. îmi plăcea să arunc gaz pe foc, fără să calculez şi consecințele. Răspunsul meu avea aerul unei proorociri. Desigur, lustrul la bocanci era unul simbolic, recuperator, făcînd, în subtext, trimitere la Judecata de apoi. „Ceea ce-ți dorești se va împlini", mi-am zis. „Desigur, nu acum, ci în postumitate..." Cuvîntul postumitate nu mi-a sunat tocmai bine în urechi, am încercat să găsesc unul potrivit, dar n-am găsit... „Vrei să mai adaugi ceva la ceea ce ai spus?" mă întrebă din nou redactorul, derutat pesemne de tăcerea mea. „Da, desigur, am replicat, mai am de adăugat ceva. Notează, te rog, ce-ți spun..." Şi, zicînd aceasta i-am dictat, stăpînindu-mi rîsul, şi finalul: „Iată, îl văd parcă şi acum pe distinsul critic aplecat peste bocancii mei. îi aud şoapta graseiată: «E bine aşa, Nichita?» îmi zice. Iar eu îi răspund: «E bine, e bine, excelență... Dar, vedeți, acolo, mai e o mică pată pe bombeu!»." Redactorul a rîs, iar eu am completat, întinzînd şi mai mult coarda: „Cu toată simpatia, al dumneavoastră, N.D." Dictîndu-i şi încheierea, mi-am frecat mîinile de satisfacție, mi s-a părut că, în sfîrşit, iată avusesem o clipă de inspirație. Un scurt declic urmat de o străfulgerare, şi frazele îşi luaseră zborul ca nişte fluturaşi de pe scoarța mea cerebrală, pentru a se aşeza, după un timp, pe alte scoarțe. Eram curios să ştiu cum va reacționa autorul *Istoriei critice* atunci cînd va citi răspunsul meu. Dar oare-1 va citi ? Oricum, v-a afla de el... Pe moment mi-am zis că profesorul Manolescu, în ciuda sobrietății sale şi a unor ieşiri oarecum umorale, e înzestrat cu un deosebit simț al umorului. Prin urmare, dacă va citi speech-ul meu, nu numai că îl va aprecia, dar îşi va schimba opinia despre mine. Fusesem, totuşi, prevenit de cîțiva confrați: Manolescu iartă, dar nu uită... „E bine să nu uite", mi-am zis în timp ce hălăduiam pe stradă. „Dar chiar aşa, de ce să uite", am adăugat. Avusesem, totuşi, parte de mici incidente cu distinsul critic, mai mult din vina mea, decît a dumisale, dar nu mă învățasem minte. Din timp în timp, simțeam nevoia să fac o nouă provocare. De pildă, fiind invitat la Festivalul de literatură de la Neptun, i-am trimis cîteva răvaşe, scrise în doi peri, pe frunze de eucalipt. Frunzele le-am pus în plic, alături de textul meu despre Patapievici şi un altul despre

Cărtărescu. Nu fusese aceasta oare o provocare?! La un moment dat, în timp ce vizitam celebra herghelie de cai de la Mangalia, criticul m-a întrebat: „Ce ai cu Horia ?" „Care Horia ?" am exclamat. „Nu Gârbea, ci Patapievici, a spus criticul. Că doar Gârbea e aici." într-adevăr, Horia Gârbea se afla în preajma noastră. „Nu vă temeți, sînt aici", spuse el." „De ce să ne temem ?" i-am răspuns, după care l-am întrebat pe Manolescu: „Vă referiți cumva la articolul meu ?" „Poate că da", a spus profesorul. „Vreau să-1 fac celebru..." „Pe cine, pe Horia ? Dar e deja celebru..." „Va deveni şi mai celebru", am marşat. „Dar cu Mircea ce ai ?" „îl simpatizez", i-am zis. „Am înțeles", spuse profesorul zîmbind ironic. Ceva mai tîrziu, la cină, Horia îmi şopti la ureche : „Ar fi bine să fii ceva mai prevăzător cînd stai de vorbă cu profesorul." „Dar, de ce ? am întrebat. Am făcut ceva rău? Ştiu că are simțul umorului..." „Simțul umorului e una şi bunul-simț e alta", replică Horia Gârbea. „Desigur, te referi, probabil, i-am spus, la bunul- simț ca paradox..." „Ti-am dat un sfat, spuse Horia, poți să-1 urmezi sau nu...Te joci cu focul", adăugă el. I-am mulțumit pentru grija ce-o purta față de mine şi, în semn de împăcare, am ciocnit cîtc un pahar de vin. Lucrurile acestea se petrecuseră cu un an sau doi în urmă. Acum iată că ajunsesem la Paris, şi fusesem invitați, şi eu, şi Chifu, şi Dan Cristea, Adrian Popescu şi ceilalți, la un restaurant select, situat undeva în apropierea Turnului Eiffel, să luăm masa împreună cu distinsul nostru preşedinte, care se afla la Paris în calitate de ambasador al României la UNESCO. Aflat acum în preajma profesorului, mă simțeam uşor stingher. Eram curios dacă citise interviul meu şi, dacă-1 citise, atunci eram curios cum va reacționa. Eram pregătit pentru orice răspuns. Exista însă riscul ca, luat prin surprindere, să încep să mă bîlbîi. Aveam în minte, pentru orice eventualitate, pregătite cîteva replici, drept reper.

Dacă, de pildă, dl. Manolescu m-ar fi întrebat: Ei, cum rămîne cu bombeul, dragă Nichita? Mai există pata acolo?, eu aveam să-i răspund: Există, sigur că există, deşi s-a mai atenuat un pic... Iar dacă, în timpul mesei, excelența sa m-ar fi întrebat cum stăm cu şireturile, eu aveam să-i răspund simplu: foarte bine...

Replicile mele trebuiau rostite, desigur, fără infatuare, pe un ton neutru, cu bun- simț. Lecția prietenului meu Horia Gârbea trebuia însuşită atît ca formă, cît şi ca fond. Cu formele eu însă aveam probleme. Cît priveşte fondul, acesta era destul de-ncă- pător.

...Oricum, răspunsurile mele ar fi trebuit să aibă un aer cît mai detaşat, nu avea nici un rost să ne stricăm bună dispoziție pentru o dispută literară trecătoare.

îmbrăcat în costumul său primăvăratic, profesorul Manolescu părea mult mai tînăr decît era în realitate. Contemplîndu-i ținuta, eram bîntuit de tot felul de imagini desprinse din tablourile lui Chagall, în centru cărora, în chip de logodnic, apărea distinsul profesor, ba levitînd cu un pendul sub braț pe sub Turnul Eiffel, ba planînd deasupra Senei cu o imensă carte îmbrăcată în scoarțe de argint, *Istoria critică a literaturii,* în care consemna, din zbor, noi şi noi impresii. Eram atît de curios să văd ce scrie, încît, uitînd la un moment dat unde mă aflu, m- am ridicat de pe scaunul pe care eram aşezat, lungind gîtul înspre farfuria criticului.

Profesorul mă privi tăcut pe sub sprîncene, ridicind nedumerit din umeri. Mă comportam ciudat, avînd aerul unui somnambul ce se pregăteşte să escaladeze o fereastră, pentru a se căţăra pe acoperiş. Simţind că sînt pe cale să fac o gafa, poetul Gabriel Chifu, care stătea în stingă mea, îmi făcu semn să mă aşez la loc. Ceea ce am şi făcut de îndată. M-am aşezat, dar nu m-am potolit cu totul. Eram într-o stare destul de agitată. Nu mă simţeam tocmai în largul meu. Vrînd să repar gafa, am ridicat paharul, toastînd în cinstea amfitrionului într-un moment în care acesta tocmai povestea ceva. Toţi erau atenţi la ce spune Manolescu, astfel că toastul meu a fost rostit în gol. De altfel, nimeni nu-mi acorda atenţie. Profesorul se afla într-o dispoziţie de zile mari. Povestea cu mult umor fel de fel de întîmplări din viaţa literară. Avea, într-adevăr, un talent remarcabil de-a creiona din cîteva linii personajele şi situaţiile. Povestirile sale aveau haz. Mai mult decît atît, profesorul era înzestrat cu atîta har actoricesc, imitînd atît de bine gesturile şi ticurile personajelor, încît acestea parcă înviau, prinzînd contur şi culoare în faţa auditorilor. „Ehei, ce talent", am murmurat în sine mea. Apoi am completat: „Un adevărat critic, cînd scrie *Istoria literaturii* trebuie să intre în pielea autorilor ca un adevărat actor. Trebuie să le perceapă ticurile, gesturile, vocea, un anumit fel de-a fi, tocmai ca să-i poată portretiza cît mai veridic. Oare Călinescu nu făcea la fel?!" Şi gîndind acestea, mi l-am închipuit pe divinul critic interpretînd ba rolul lui Eminescu, ba al lui Creangă sau Caragiale, pe care-i imita, bazîndu-se mai mult pe modul cum erau articulate frazele, decît pe intuiţie. Dar nici intuiţia nu-l înşela. Trecînd de proba clasicilor, criticul îşi imita contemporanii, dînd în faţa colii de hîrtie un adevărat spectacol. E posibil ca şi Manolescu să fi adoptat aceeaşi metodă. Oricum, în materie de actorie era as.

Epuizînd o parte din subiectele legate de viaţa literară, criticul ne-a vorbit despre copilăria şi adolescenţa sa. Dar şi despre cerşetorii români din capitala Franţei, care erau extrem de inventivi... Masa s-a întins pe parcursul a trei ore. Atmosfera a fost cît se poate de plăcută.

Ne-am despărțit în termeni amiabili. Preşedintele Mano- lescu s-a scuzat că nu a putut trimite maşina după noi ca să ne aducă la restaurant. Misiunea avea personal insuficient, iar şoferul ce-i fusese pus la dispoziție tocmai plecase în concediu, astfel că profesorul, în calitatea sa de ambasador, se deplasa fie pe jos, fie cu taxiul...

l-am mulțumit pentru ospitalitatea oferită şi amabilitatea de care a dat dovadă; ne-am despărțit, strîngîndu-ne mîinile cu căldură. Noi ne-am îndreptat spre catedrala Notre Dame şi Centrul Pompidou, iar dl. Manolescu spre reşedința sa rezidențială.

L-am privit cu inima strînsă cum se îndepărta în susul străzii, pierzîndu-se în mulțimea de pietoni. Ca după fiecare întîlnire, mi-am făcut mustrări de cuget pentru purtarea mea. Undeva, în forul meu interior, în ciuda tuturor contradicțiilor, profesorul Manolescu continua să ocupe un loc privilegiat. In galeria de portrete depozitate în conştientul sau poate în subconştientul meu, portretul criticului se afla undeva sus de tot. Mă uitam uneori la el ca la o icoană, altădată mă enervam şi, dîndu-1 jos, îl călcam în picioare. Apoi iar îl puneam la locul său. Dacă îl forul meu interior îl admiram atît, de ce atunci cînd îmi apărea în cale îl zgîndăream mereu?! De ce voiam, în fața lui, cu tot dinadinsul să ies în evidență cu ceva? De ce nu dădeam dovadă de un comportament civilizat? Ce demon mă împingea să-1 calc mereu pe bătătură?! în fine, făcîndu-mi mea culpa, mi-am propus să nu-1 mai şicanez.

A doua zi, era joi, dimineața, am vizitat basilica Saint Denis, iar spre prînz, împreună cu criticul Dan Cristea (un boier!), am plecat să hălăduim pe malurile Senei.

Parisul avea pentru noi efectul unui drog: ne aducea într-o stare de exaltare vecină cu halucinația.

Ieşind dintr-o gură de metrou, nu m-am putut abține să nu- i spun:

„Existența e ceva fantastic. Porneşti de la un amănunt şi intri într-o nebunie."

Criticul mă privi cu nedumerire.

„Ce vrei să spui?" mă întrebă.

„Uite, vezi în fața ta o pereche de ciorapi. Unul dintre ei are o gaură mai jos de genunchi... Ei bine, gaura aceasta se va perinda prin tot Parisul... Dacă i-ai creiona traseul trăgînd linii în aer, ar ieşi un desen cu totul neaşteptat..."

„Nu zău, aşa, făcu absent criticul. Ce facem aici, scriem haiku-uri?"

„Cît de ciudat e alcătuit omul, am continuat fără să-i răspund la întrebare. Trupul său e ca un butoi de pulbere. Oriunde ar merge, duce cu el toate problemele care-1 frămîntă. Şi din cînd în cînd, explodează în aer..."

„Asta ne mai lipsea: să explodăm! Nu-i suficient că oriunde am merge, nu reuşim să scăpăm de propriile noastre gînduri şi obsesii! Ce-ar fi să găsim punct de sprijin în spațiu şi să ne oprim?!"

Am înțeles de îndată aluzia criticului. Hălăduisem o jumătate de zi pe străzile Parisului; amîndoi eram frînți de oboseală. Trebuia să găsim undeva un loc în spațiu ca să ne tragem sufletul... Bătusem în lung şi-n

lat Champs-Elysees, trecusem pe sub Arcul de Triumf, străbătusem cheiurile Senei. Oboseala ni se aşezase în oase. Picioarele atîrnau din ce în ce mai grele. Mergeam în virtutea inerţiei, discuţiile nu se mai legau... Era cazul să ne oprim.

Ne-am oprit la o terasă în Montparnasse, unde, savurînd o bere rece, ne-am refăcut forţele, pornind din nou de-a lungul Senei. Treceam de pe un mal pe celălalt şi reveneam înapoi.

In timp ce traversam pentru a treia oară podul Alexander, pentru a contempla priveliştea cupolelor răsfrînte-n apă, l-am rugat pe bunul meu prieten de drum, ce-mi servea de călăuză, să facem încă un popas. Diavolul meschin din mine iar mă zgîndăra. Făcusem dinainte un plan de acţiune, un fel de happening poetic, menit să scoată din contingent desantul nostru în capitala Franţei. M-am gîndit să pun acţiunea sub înaltul patronaj al misiunii noastre la UNESCO. Pentru aceasta aveam nevoie de concursul profesorului Manolescu. întreaga zi purtasem sticla după mine. îl informasem, în mare, în timp ce treceam pe sub Arcul de Triumf, pe Dan Cristea asupra acţiunii mele. „Ideea nu e rea", spuse el în treacăt, fapt care a avut darul să mă enerveze.

„Credeţi că profesorul Manolescu va fi de acord ?" l-am întrebat.

„Nu văd de ce n-ar fi de acord", răspunse criticul, cu aceeaşi lejeri tate.

Discuţia aceasta avusese loc în cursul dimineţii. De atunci cursese multă apă sub podurile Senei. Criticul, pesemne, uitase de planurile mele. Sau le luase drept simple fantezii.

Ei bine, cît de curînd avea să constate că nu sînt fantezii. Sosise momentul să le pun în aplicare.

„Ştiţi cumva pe unde trebuie să se afle domnul Manolescu?" l-am întrebat pe criticul Dan Cristea, în timp ce acesta stătea sprijinit de parapet, savurînd cu gîndurile duse splendidele unduiri ale valurilor Senei potopite de amurg...

„Nu ştiu exact, răspunse el. Pesemne că e în compania lui Gabriel Chifu şi a soţiei sale... Din cîte am înţeles, criticul se oferise să le arate o faţă mai absconsă a Parisului... Eu cred că sînt pe undeva prin apropiere. Dar de ce mă întrebi?"

„Am un pic de treabă cu domnul Manolescu..."

„Ce fel de treabă? E ceva urgent?"

„Destul de urgent, am spus. Aş vrea să-1 consult la telefon într-o anume chestiune..."

„Ei, dacă-i urgent, atunci nu mai sta pe gînduri. Ia şi sună-1... Ai numărul său de telefon?!"

II aveam, desigur. Dar n-am vrut să-1 sun direct. Era mai bine să vorbesc întîi cu Chifu, şi apoi să-1 cer la telefon. M-am gîndit să creez o clipă de suspans.

Mi-am schiţat mai întîi în minte scenariu] după care trebuia să acţionez, apoi am scos celularul din buzunarul de la piept şi am format numărul lui Gabriel.

„Unde sînteţi?" m-a întrebat cu o voce caldă poetul, după ce am schimbat, ca doi oameni civilizaţi, o serie de politeţuri...

„Pe podul Alexander, i-am răspuns... Dar voi?"

„Şi noi sîntem tot pe un pod..."

„Domnul Manolescu e cu voi?"

„Da, răspunse Chifu. Domnul Manolescu e mereu cu noi... E aici, alături..."

„Poți să mi-1 dai un pic la telefon?"

„Poftim, nici o problemă... Domnule preşedinte, Nichita doreşte să vă spună ceva..."

Şi imediat, am auzit în receptor şi vocea criticului:

„Da, poftim, Nichita... Cu ce-ți pot fi de folos?!"

„Stimate domnule profesor, i-am spus. Uitați-vă în ce constă problema... Sînt pe podul Alexander, împreună cu criticul Dan Cristea..."

„Da, parcă am auzit de el... Şi?"

„Şi, uitați-vă, tocmai am scos din geantă o sticlă de prigad, pe care am adus-o special din România... Ca semn al postmoder- nității..."

„Ați băut la Paris prigad?!"

„Nu, prigad-ul l-am băut în România. La Paris am adus doar sticla... Sticla am uscat-o bine cu feonul... Şi..."

„Şi?!" repetă criticul.

„Şi după ce am uscat-o bine, am umplut-o cu neant..."

Cum preşedintele tăcea, derutat, probabil, de vorbirea mea în doi peri, am fost nevoit să precizez:

„E vorba de cartea mea tradusă în franțuzeşte. Aşa se numeşte *Le Neant*. E cu tot cu fotografie. Alături de Neant, am pus *Mila sălbatică* a lui Adrian Popescu. în sticlă am mai introdus, de asemeni, şi *Căderea* lui Mircea Cărtărescu... E drept că fără acordul lui. Am vrut să fie o surpriză.."

„Foarte frumos, spuse criticul, pot să te mai ajut cu ceva?!"

„Sigur că da, am răspuns. în tripla dumneavoastră calitate, de preşedinte şi de ambasador UNESCO, dar şi de profesor, v-aş ruga să ne dați dezlegare să aruncăm neantul în Sena. Vedeți, am precizat, în interior se află şi un text simbolic al lui Mircea..."

„Sigur că da, Nichita. Nu am nimic împotrivă. Dacă simți nevoia să-ți lepezi o parte de neant în Sena, nu am nimic împotrivă..."

„Nu e vorba numai de neantul meu, am zis. E acolo şi neantul monseniorului Adrian, precum şi cel al lui Mircea, la care ştiu că țineți foarte mult..."

„Sigur că țin, dar asta n-are importanță", răspunse profesorul intrînd în jocul meu.

„Deci pot să arunc?"

„Sigur că poți", răspunse Manolescu.

„îmi dați binecuvîntarea?"

„Dacă e nevoie, de ce nu?!"

„Sigur că-i nevoie!"

„Atunci fie ce-o fi!"

„Să înțeleg că m-ați binecuvîntat?!"

„De-acum şi pururea!"

„Dacă-i şi pururea, atunci o arunc..."

Am luat sticla din mîinile criticului Dan Cristea, care ascultase convorbirea, fără să înțeleagă prea mult despre ce-i vorba, şi am aruncat-o în Sena.

După ce am auzit un plescăit şi am văzut sticla legănîndu- se uşor pe valuri, am continuat, de data asta doar în gînd, dialogul cu profesorul:

„Acum ce facem? l-am întrebat. Ne aruncăm sau nu s-o scoatem îndărăt?"

Şi tot eu:

„în fond, n-ar fi rău să provocăm un happening - doi scriitori români se aruncă în Sena... de pe podul Alexander sau mai degrabă de pe podul Mirabeau, cîntat cîndva de Apollinaire... Unul se îneacă şi unul iese viu şi nevătămat pe mal. Sau ambii se îneacă. Sau ambii ies vii."

„Ei, şi!? N-au decît să iasă", răspunse criticul cu o mină distrată.

îngerii de la Torino

La scurt timp după ce mi-am luat bagajul ce naviga pe banda rulantă, am ieşit din aeroport. Pe o pancartă mare ce se legăna chiar în faţa mea era scris cu litere groase de tipar: Nichita Danilov. Am încercat să văd faţa omului care mă aştepta la aeroportul din Torino, dar aceasta era acoperită de pancartă. Ceea ce am putut vedea au fost pantalonii albi şi pantofii aşijderea.

M-am mulţumit şi cu atît. Am făcut un pas în direcţia inscripţiei şi, încovoind degetul arătător de la mîna stîngă, am bătut de trei ori uşurel în dreptunghiul de carton ca într-o poartă ce trebuia să se deschidă. Am văzut cum pantalonii şi pantofii se agită executînd cîteva mişcări neaşteptate, apoi faţa lui Don Luigi apăru ca o mască venețiană de după pancartă şi un glas sonor îmi ură un călduros bun sosit. I-am urat, la rîndu-mi, seara bună lui Don Luigi, apoi mi-am transportat troler-ul spre maşina însoţitorului, parcată la intrarea în aeroport. Mi se luase o piatră de pe inimă. Era destul de tîrziu şi, ca să merg singur la hotel, mi se părea o aventură destul de stresantă.

Don Luigi era un bătrînel mărunt de statură, cu mustăcioară grizonantă, iute şi foarte guraliv. De la aeroport şi pînă la hotel, Don Luigi nu a tăcut o clipă. Mi-a vorbit şi despre Torino, şi despre intersecţii, despre pasarele, despre reclamele ce străluceau de o parte şi de alta a autostrăzii, precum şi despre meciul lui Juventus care avea să se desfăşoare a doua zi. A pomenit ceva chiar şi despre Salonul de carte, de care părea să fie încîntat. Am dedus aceasta mai mult după gesturi şi după mimica-i mobilă, căci italiana n-o înțelegeam. Faptul acesta n-a constituit pentru noi o barieră, ci, aş putea spune, dimpotrivă. Tăcerea mea punctată de cîteva cuvinte în limba sa natală îl stimula. La sfîrşit, înainte de-a ajunge la hotel, şoferul pus la dispoziție de către organizatori, probabil ca să mă distreze, mi-a cîntat o superbă arie din *Bărbierul din Scvilla,* apoi m-a condus pînă la intrarea în hotel. I-am mulţumit pentru amabilitate, i-am strîns mîinile şi m-am îndreptat spre recepție. In salon mă aştepta, în ciuda orelor tîrzii (trecuse deja de miezul nopții) tînărul meu traducător şi prieten calabrez, Danilo De Salazar... Ne întîlnisem la Festivalul de Literatură de la Neptun... Numele de Danilov îi suna destul de curios. „Dacă scoatem v-ul de la sfîrşit numele de Danilov va suna Danilo", mi-a spus. „Sau dacă adăugăm un v la Danilo, i- am replicat, atunci prenumele de Danilo se va transforma în Danilov..." Aşa ne-am cunoscut. De atunci au trecut vreo patru ani. Intre timp, Danilo s-a familiarizat cu viața noastră literară, perfecționîndu-şi arta de a perverti cuvintele dintr-o limbă în alta, traducînd cîțiva scriitori români contemporani. în plus, a devenit asistentul d-nei Giselle Vanhese la catedra de literatură română a Universității din Calabria, „înlocuindu-1" astfel pe un alt tînăr traducător Giovanni Magliocco, transferat la universitatea din Bari.

Despre Giovanni, Danilo vorbea ca despre un geniu... „Să ştii, mi-a spus, că Giovanni a dus arta traducerii la perfecțiune... Cît priveşte

cultura sa, e înspăimîntătoare..." L-am întrebat dacă o să-l reîntîlnesc la Torino. Nu, mi-a spus Danilo. Din păcate, la scurt timp după lansarea traducerii poeziilor Ruxandrei Cese- reanu la Salon, Giovanni deja îşi luase zborul spre Bari... îl întîlnisem în urmă cu doi ani, tot la Torino, în compania lui Dinu Flămând şi a unor traducători tineri italieni antrenaţi de ICR. M- au impresionat ochii negri, vii, cu sclipiri neliniştite.

Vorbea cursiv limba română, dind cuvintelor nuanţe neaşteptate. Energia debordantă a tînărului devenea contagioasă. Giovanni anima întreaga asistenţă. Nu era tocmai comod să stai în preajma sa.

...Ca şi lumea scriitorilor, lumea traducătorilor nu e tocmai roză. Apar inevitabile rivalităţi şi orgolii, care se consumă însă, de obicei, după lansări, seara, la o masă încărcată pe terasa unui local de noapte. întotdeauna o reuşită e urmată şi de mici şicane. Există traducători prestigioşi şi traducători care abia se afirmă. Unii s-au specializat în promovarea unor nume deja consacrate pe piaţa de carte europeană. Sînt traducători care urmăresc *nobiliabilii*. Alţii caută în schimb autori mai puţin cunoscuţi pe piaţa externă, dar care au reuşit să se impună pe scena literară românească. Unii s-au specializat în promovarea literaturii lui Dan Lungu, Vasile Ernu şi a altor congeneri ai lor. Alţii nu coboară ştacheta sub Mircea Cărtărescu, Ana Blandiana, Herta Muller sau Norman Manea. Nu e uşor, desigur, să ţii în echilibru o astfel de echipă.

După un schimb de impresii cu tînărul Danilo, ne-am retras în camerele noastre. Am stabilit să ne vedem a doua zi, pe la ora 10. Urma să ne întîlnim cu Ruxandra Cesereanu, cu Dumitru Ţepeneag şi cu Ion Mureşan, care sosise ceva mai devreme la Torino. Poetul avusese şi un mic incident: bagajul său, în loc să ajungă la destinaţie, plecase, din cîte am înţeles, spre San Marino. Probabil că sonoritatea numelui îi jucase feste autorului *Cărţii Alcool*. Poetul era destul de îngrijorat: a doua zi trebuia să participe la lectură şi nu avea haine potrivite pentru o astfel de ceremonie. Danilo m-a întrebat dacă nu aveam un tricou sau o cămaşă în plus. Sigur că aveam. Bagajul meu ajunsese „viu şi nevătămat" la destinaţie. Aveam o întreagă garnitură de cămăşi.

Mă frămîntam acum pe care să i-o împrumut. "Pe oricare nu i-aş da-o, mi-am spus, se va contamina de geniu, prin urmare, oricum, voi ieşi în cîştig." Mi-am pus atunci în gînd să păstrez cămaşa ca pe o relicvă sfîntă, îmbrăcînd-o doar de sărbători. Mircea Cărtărescu oare de ce nu şi-a pierdut bagajele şi, odată cu ele, şi biletele de avion? Lui de ce destinul nu-i joacă feste? I-aş fi putut împrumuta şi lui Mircea o cămaşă sau o pereche de nădragi. Poate că aşa gardul de sîrmă ghimpată ce se întinde între noi s-a da în lături şi am putea vorbi ca de la om la om.

A doua zi, după o preumblare prin Torino, am fost sunat de Mureşan. Poetul se plîngea de ghinionul său, îi părea rău nu atît după bagaj, cît după sticlele de pălincă de 52 de grade aduse din inima Ardealului, ce rătăceau acum pe cine ştie ce coclauri. I-am spus nu fie necăjit: hazardul îşi făcuse un plan precis în privinţa lor. Sticlele fuseseră trimise să colinde prin lume nu tocmai întîmplător. Pe drum, aveau să se încarce cu impresii şi imagini insolite. Cînd vor ajunge la destinatar, vor colcăi de versuri noi, astfel că îngeraşii săi echinoxişti vor ciocni pahare cu îngeraşii sosiţi de pe alte meridiane ale lumii... „Aşa să fie", a zis

poetul. Şi a adăugat: „Atunci îi vom degusta împreună..." „Ce vom degusta?" „Cum ce, îngeraşii din pahar..."

Ne-am fixat întîlnirea în faţa gării, la ora 10 şi un sfert, împreună cu Danilo, l-am văzut pe Mureşan în faţa intrării din metrou, ne căuta cu privirea. Eram la cîţiva paşi de el, poetul însă nu ne vedea. în sfîrşit, ne-am întîlnit şi l-am lăsat să aleagă o cămaşă ce se asorta cu sacoul lui de vară, de culoare bej. Apoi am făcut o plimbare cu metroul pînă la hotelul unde i-am întîlnit pe Dumitru Ţepeneag şi pe Ruxandra Cesereanu. Cum vremea închisă nu era tocmai potrivită pentru promenadă, ne-am aşezat pe o terasă, depănînd tot felul de amintiri din lumea literară. Am vorbit despre Mazilescu, despre Dimov, Brumaru şi Ursachi, dar şi despre Ismail Kadare şi Giorgio de Chirico. Oraşul Torino părea impregnat de neliniştile lui. N-am zăbovit prea mult la taifas. Danilo, acribios din fire, era presat de timp să-şi pună la punct prezentările de la salon, iar Ruxandra mai avea cîteva ore pînă la plecarea spre aeroport. Ne-am despărţit în apropiere de gara Porta Nova, fiecare ducîndu-se la treburile lui.

Am ajuns în camera hotelului, cu gîndul să mă relaxez înainte de lansare, dar imediat a sunat telefonul. Era Ion Mureşan, care mă anunţa cu o voce triumfătoare că bagajul său a ajuns la hotel şi că îngeraşii de la San Marino fîlfîie din aripioare în pahar... „Vino să cinstim cum se cuvine evenimentul, mi-a spus. Ana Blandiana, vecină de cameră cu mine, ne va ţine companie... Vii?" Ce era să fac, m-am dus...

Pe drum, în timp ce traversam bulevardul, am avut o scurtă viziune, pe care apoi am retrăit-o, pe viu, în Salon. în faţa mea apăru amfitrionul traducătorilor, Bruno Mazzoni, îmbrăcat într- un costum de un alb strălucitor, planînd ca un înger chagallian peste oraş. I-am făcut de departe semn cu mîna, îndreptîndu-mă spre îngeraşii coloraţi din paharele lui Mur}'.

Nichita Danilov

Crizele d-lui Patapievici

tutului Cultural Român, a avut amabilitatea de-a acorda, „în exclusivitate", un interviu. Se înțelege de la sine că directorul ICR a avut grijă să cîntărească bine ofertele ce i-au fost făcute (interviul nu trebuia să încapă pe mîna orişicui!), astfel ca alegerea sa să fie una cît mai inspirată. El s-a oprit asupra cotidianului care-i găzduieşte rubrica săptămînală. Reporterul era şi el unul cunoscut. In cadrul interviului, dl. Patapievici şi-a exprimat, printre altele, opiniile şi despre criza mondială şi a sugerat şi o serie de soluții pentru depăşirea ei ...

Reporterul care i-a luat interviul 1-a caracterizat pe dl. Horia-Roman P. ca pe „un om al timpurilor sale", foarte îndepărtat de „tiparul croit pentru elitele din turnuri de fildeş". Distinsul ziarist, probabil, şi el o somitate în domeniu, încă tînăr, dar cu mari perspective de-a se impune în viitor, a ținut să ne arate mai mult partea plină a personalității d-lui Patapievici, dar, fiind un împătimit al meseriei, a lăsat pe undeva (e

La mijlocul unei oareşicare săptămîni (a fost într-o joi!), dl. Horia-Roman Patapievici, pe cînd era preşedintele Insti

vorba de subsolul textului) să se audă şi clinchetul stins al unor goluri ce se rostogolesc asemenea unor monede calpe, lăsîndu-se uşor la fundul paharului...

„Preşedintele Institutului Cultural Român soseşte punctual la întâlnire, după ce a acceptat să sfidăm împreună criza, într-un

amplasament select din centrul Bucureştiului", ne informează fericitul autor al interviului... într-adevăr, cum altfel poți sfida criza, decît într-un local select, comandînd un meniu sofisticat de pe o listă de bucate ce pare scrisă într-o altă limbă decît cea pămîntească. Şi aici nu mă refer, desigur, la pămîntul autohton, ci la unul generic.

Urmează alte detalii privind tabieturile invitatului: „Susținător al minorității căreia i se neagă orice drept (fumătorii), H.-R. Patapievici se așază la masă, nu înainte de a se întreba însă dacă nu e greşit să apară în fotografii alături de pipa sa..." Ironia reporterului e atît de fină, încît devine aproape insesizabilă pentru un cititor obişnuit. Citind observațiile reporterului, nu ai cum să nu exclami: „Păi, cum ar putea să apară dl. Patapievici într-o poză, decît alături de pipa sa!? Se poate şi altfel?" Eu unul nu mi-1 închipui pe dl. Horia Patapievici decît îmbrăcat la papion. Şi încălțat la fel. Nu ştiu de ce, dar tind să cred că şi în pat şi chiar şi sub duş (şi acolo e nevoie, pentru a te impune) dl. Patapievici nu renunță la acest accesoriu al eleganței masculine, care pare a izvorî direct din epiderma sa, sub forma unor excrescențe ce-şi schimbă forma, dar şi conținutul, în funcție de mediul ambient, asortîndu-şi culoarea cu costumul sau cămaşa partenerului de dialog... Chiar dacă s-ar băga sub pat, să-şi caute un pantof, sau vreun manuscris pierdut, nici în ruptul capului dl. Patapievici nu ar trebui să renunțe la papion. Şi nici la pipă. Eu unul cred că fumegațiile de dedesubt ar putea să folosească ideilor ce se nasc deasupra sa. Ba uneori şi sentimentelor.

Unii îl percep pe dl. Patapievici ca pe un personaj rigid, eu, dimpotrivă, tind să cred că uneori e posedat de demonul ludicității juvenile, care-1 împinge la unele excese, ce-i drept destul de raționale, cum ar fi, de pildă, acela de a da verdicte definitive referitoare la cultura națională... (Uneori, văzîndu-1 oficiind pe micul ecran, trăiesc cu impresia că, de fapt, nu dl. Patapievici poartă papion, ci invers: că papionul îl poartă legat de gît pe dl. Patapievici.... Cît despre pipă, aceasta pare să fie o prelungire a personalității sale, sau, poate, viceversa. Aceasta e doar o simplă senzație, şi totuşi, de fiecare dată, trebuie să-mi pun paharul de apă la îndemînă, că altfel, percepindu-1 în această ipostază, din pricina rîsului sau, mai degrabă, a tusei, aş risca să mă sufoc.)

în ochii reporterului de la *EVZ,* dl. Patapievici apare ca un personaj pedant, cochet chiar, dar şi uşor ironic față de propria-i persoană, pe care cu eleganță o ia peste picior. Autoironia lui ține însă de autoapărare. Şi de cinism. El se comportă ca o domnişoară de salon ce surîde în oglindă propriului său evantai. Dacă, la un moment dat, surîsul nu-i va mai plăcea, va izbi cu furie în oglindă cu pantofiorul său de lac, pînă cînd aceasta se va sparge în bucăți... Nu trebuie neapărat să privim cu un ochi critic această cochetărie a directorului ICR: Immanuel Kant era şi el de-o pedanterie rară şi nu ieşea din casă înainte de-a se pudra. Şi de ce credeți că făcea asta Kant? Tocmai din respect față de propria-i persoană. Şi nu numai atît, pudra-1 ajuta pe Kant să-şi limpezească gîndurile. Pe dl. Patapievici îl ajută papionul.

în fine, nu are rost să ne agățăm de tot felul de chichițe, care, chiar dacă par a fi interesante, nu folosesc, totuşi, la nimic, ci să mergem mai

departe. Delicata descriere a lui Patapievici (am impresia că reporterul foloseşte un briceag de catifea, în care, însă, e ascuns un bisturiu) continuă cu următorul pasaj: „Cum şi aceasta (e vorba de pipă, n.n.), şi papionul - pe care-1 poartă cu firescul celui care ştie că eleganța e definită de atitudine - fac parte din farmecul lumesc al unui om distins prin idei şi litere, decidem că şi fumul nu e un impediment..." Păi, cum să fie fumul un impediment pentru cineva care-şi dă fumuri, nu-i aşa? Nu, fumul nu-i impediment nici pentru dl. Patapievici şi nici pentru reporter, asta-i limpede ca bună ziua. Unul îl inhalează în piept, apoi îl sloboade în aer, în rotocoale fine ce seamănă cu nişte silogisme, dar nici celălalt nu se dă bătut uşor, ci sorbind adînc în piept, îl exhală, dînd naştere unui alt şir de rotocoale, pline de înțelesuri deduse din subtext. Astfel se desfăşoară preambulul unui dialog platonic, ce se va sfîrşi cu un ales festin.

Amabilitatea excesivă a interlocutorului îl prinde pe filozof cu garda descoperită. Planind în aer, fumul şi ideile pe care le emană pipa sa se condensează în text ca într-o crisalidă. Dacă nu ar fi mimat o admirație exagerată față de Patapievici, acesta ar fi fost mai reticent, şi nu am fi aflat mai nimic din gîndurile ce-i frămîntă mintea. „Şi dăm drumul dialogului. Cu mențiunea că acesta e purtat la persona a doua singular nu dintr-o familiaritate excesivă (cu dl. Patapievici nu prea poți fi familiar!, n.n.), ci, banal, fiindcă aşa au convenit să se adreseze, doi vecini de pagină de Opinii a *EVZ*." Dialogul nu e însă chiat atît de banal cum îl prezintă reporterul. Are, desigur, şi părți care te plictisesc. Dar, chiar atunci cînd, din pricina netezimii conversației, începi să căşti, brusc îți intersectează calea un cuvînt, o propoziție, o frază sau pur şi simplu o sintagmă, care te face să te cruceşti. „Adînc mai cugetă şi Patapievici ăsta!" îți zici, apoi, aprinzîndu-ți în gînd o pipă imaginară, treci mai departe...

Fie că se adresează la singular, fie că foloseşte persoana a doua plural, dl. Patapievici rămîne tot Patapievici. Ascultîndu-1, uneori nici nu-ți dai seama dacă vorbeşte el sau pipa, pe care o ține, cu o nobilă delicateță, sub podoaba capilară. Vecinul său de pagină îl întreabă pe distinsul „filozof, fizician, scriitor şi publicist" cum se descurcă în perioada de criză mergînd cu maşina prin traficul din capitală. Circulația nu s-a rărit? Nu, cum să se răreasc?! S-au înmulțit atît maşinile, cît şi pietonii. Chiar dacă locuieşte în Bucureşti, probabil într-un loc îmbibat de istorie, cu mobilier greu şi draperii aşijderea, dl. Patapievici e nevoit să facă navetă. Nu e uşor, desigur, ținînd cont că nu pleacă singur, ci întotdeauna însoțit de papion: „Din păcate, trebuie să străbat tot oraşul, într-o diagonală, şi îmi ia mereu foarte mult timp. Dar înarmat cu *dosarul zilei* (s.n.) care-mi stă în față, pe care îl culeg seara (de unde oare? n.n.) înainte să plec de la serviciu, rezolv multe din chestiunile zilei, aşa că nu simt cum trece timpul..." După cum vedeți, dl. Patapievici nu citeşte nici Kant, nici Noica, ci se mulțumeşte cu dosare! Oho, ce-1 atrage acolo? Praful, cifrele sau anumite rapoarte, care, dincolo de stilul insipid, conțin totuşi şi cîte un sîmbure spectaculos în paginile îngălbenite de-aştep- tare?

„Dar în cazul în care vrei să şofezi singur?" întreabă reporterul, atingînd un punct sensibil. „Sînt ştab, zice dl. Patapievici, am maşină"... Ei, asta e! Deşi acum mai tot prostu' şi-a tras o maşină la scară (unii chiar şi o duzină întreagă), dl. Patapievici se bucură ca un copil. „Sînt ştab!" exclamă el. Aşa e! Dl. Patapievici e ştab, chiar dacă de viță nouă! „Ai un plan personal de evitare a crizei?" întreabă reporterul. „Nu, ar fi o ipocrizie să spun asta", adaugă dl. Patapievici. „Dar - continuă el - privesc altfel ce am în cont..." Chiar dacă nu posedă un plan, nu înseamnă că dl. Patapievici nu dispune şi de soluții constructive pentru depăşirea crizei: „Actul cultural... - spune el - nu poate fi influențat de criză. Dimpotrivă, poate să ascută instinctul creativ. Creatorii sînt impredictibili. La fericire, reacționează uneori prin moleşire, iar la suferință prin creație..."

Ideea aceasta sadică sau masochistă legată de fericire şi de bunăstare, depinde din ce unghi o abordezi, mi se pare destul de cunoscută. Ea a fost uzitată de toate regimurile aflate la ananghie, îmi aduc aminte că în perioada comunistă, secretarul cu propaganda de pe județ, un anume tov. Alecu Floareş, de fiecare dată cînd scriitorii se plîngeau de lipsuri, le spunea să fie creativi. Nici Eminescu n-o dusese roz, dar fusese creativ. Dl. Floareş era un cinic care se îmbrăca şi el destul de elegant. Şi aducea un pic la înfățişare cu dl. Patapievici. Spre deosebire însă de dl. Patapievici, avea un adevărat cult față de bardul de la Ipoteşti. Dl. Patapievici îl vede pe Eminescu ca pe un cadavru, ascuns printre borcanele din debara. Cadavrul, desigur, îl incomodează, nu numai pe el, ci pe întreaga națiune pentru a intra cu fruntea sus în noua Europă.

Prinzînd din zbor fraza legată de creativitate, reporterul apasă pe pedala sensibilității distinsului său invitat:

„Acest lucru se potriveşte foarte bine cu un text atribuit lui Albert Einstein (ca şi Einstein, dl. Patapievici e fizician, n.n.), conform căruia criza naşte invenții, descoperiri şi mari strategii. A mai rămas ceva de inventat?" întreabă reporterul.

„Fireşte, tot ce n-am inventat încă" răspunde dl. Patapievici, cu un surîs şăgalnic în colțul gurii.

Şi după cîteva fraze, filozoful găseşte şi soluția salvatoare:

„Aerul ar putea fi o resursă pentru viitoarele invenții umane, dar va deveni bogăție numai pentru cine va face această invenție..." De ce aerul şi nu vidul? Aerul e o resursă epuizabilă, pe cînd vidul, mai ales cel din conştiință, nu.

Să nu anticipăm însă. Deocamdată e bună şi ideea resursei aerului... îl găsim pretutindeni. Aerul e încă respirabil şi, desigur, gratuit. în momentul însă cînd va deveni resursă, nu va mai fi nici respirabil, nici gratuit. Invenția aceasta e, desigur, aproape genială. Ea nu se putea naşte decît în capul unui fizician care a studiat filozofia, dar şi fiziologia.

Pentru a ajunge să descoperim această bogăție, trebuie mai întîi, conform teoriilor d-lui Patapievici, să simțim din plin, pe propria noastră piele, criza aerului. (Deocamdată n-o simțim decît pe cea financiară.) în cazul acesta ar trebui să apelăm la măşti de gaze.

Dar şi mai simplu ar fi ca o parte din cei care posedă harul creativităţii să fie închişi în camera de gazare. Acolo, ajunşi în stare critică, ei vor găsi soluţia ieşirii din impas. în dubla sa calitate sau poate triplă, de filozof, fizician şi scriitor, dl. Patapievici ar putea asista, contemplînd spectacolul de la distanţă, tragînd, între două fumuri, concluziilc de rigoare. Icrele de sturion şi coniacul franţuzesc de la salonul select i-ar deschide apetitul pentru idei şi mai îndrăzneţe. Contemplînd spectacolul suferinţei umane, dl. Patapievici ar putea, într-adevăr, găsi soluţia salvatoare pentru viitoarea criză mondială... Cea a aerului...

Aerul e bun, poate mai bun chiar ca gazul ars de pomană, mai bun ca petrolul, mai bun ca orice altă resursă naturală, dar în timp el se epuizează. Prin urmare, după cum am spus, ar fi mult mai simplu dacă am apela la vidul cosmic sau măcar la cel existenţial, care posedă energie fantastică, putîndu-se plia pe orice sistem şi orice ideologie... Legat acum de ideologie, ca să nu vorbesc în gol, voi apela la un citat dintr-un alt articol al d-lui Patapievici:

„Trebuie să recunoaştem, nimeni nu ştie nimic. (Corect!, n.n.) Iar dacă ştie cineva, tace. (Bine spus!, n.n.) *Vinovatul principal îmi pare a fi, în actualul aranjament instituţional, presa, deoarece de peste trei ani nici o instituţie publică nu mai reuşeşte să comunice cu publicul altfel decât prin intermediul vocii presei.* Vocea oricui trebuie să se plieze pe timbrul vocii ei. Nu mai există, la noi, altă voce publică în afara presei. Nici partidele, nici guvernul, nici parlamentul, nici chiar preşedintele (aici e buba!, n.n.) nu mai au altă voce decît vocea pe care le-o împrumută, cu agendă proprie, presa. Ca atare, presa poartă principala responsabilitate pentru analfabetismul politic referitor la politicile europene..." Ei bine, toate astea, dl. Patapievici ni le comunică, totuşi, nu prin intermediul pîlniei lui Stamate, nici a celei prezidenţiale, ci prin cea a presei. Iar eu îi răspund pe aceeaşi cale. Frumos, nu?!

După cum mărturiseşte el însuşi cu emfază, în cadrul interviului, criza l-a prins pe dl. Roman-Horia Patapievici „lucrînd pe brînci la ICR şi anume de dimineaţă pînă seara". Nu trebuie să punem la îndoială hărnicia fostului director al ICR. Domnia sa e un om robace. Perfecţionist din fire, dl. Horia a încercat, probabil, să croiască institutul după chipul şi asemănarea sa, chiar şi pe plan birocratic. în mare parte, acest lucru i-a reuşit. Activitatea ICR-ului se afla mult şi bine sub tutela papionului lui Patapievici. „Ştii, mi- a spus cîndva un subordonat de-al său, sîntem acoperiţi de hîrţoage, iar în biroul lui Patapievici aproape că nu poţi păşi din pricina hărţilor şi a altor documente întinse pe jos... Activitatea noastră presupune, printre altele, şi un circuit birocratic greu de imaginat..." Scena descrisă mi s-a părut de-a dreptul kafkiană: directorul institutului tîrîndu-se în genunchi, printre hîrţoage, subordonaţii aducîndu-i, în grabă, pipa şi cafeaua etc., etc. Apoi, retrăgîndu-se cu discreţie, şi iar apropiindu-se după un timp, cu ustensilele întotdeauna pregătite pentru o nouă acţiune...

Vom căuta să înțelegem, în cele ce urmează, mecanismele după care au funcționat dl. Horia şi institutul său.

La nivel teoretic, dl. Patapievici a fost adeptul liberalismului, evitînd orice intervenție a statului, al cărui reprezentant era, pe piața culturală.

Practic însă, o mare parte dintre evenimente au fost organizate la sugestia unor structuri din cadrul ICR-ului, în selectarea autorilor funcționînd un alt criteriu decît cel strict valoric, dînd naştere unui sistem clientelar, în care rareori pătrundea cineva din afara unui cerc deja constituit. Nu insist asupra acestor amănunte, pentru a nu intra în polemici de prisos.

Legat de liberalismul d-lui Patapievici, şi aici există o neconcordanță. în sensul că, odată ce institutul avea acces la sume considerabile din banii publici, a aplica o astfel de politică ține de non-sens.

E ca şi cum statul ar veni în sprijinul cerințelor pieții subvenționînd acele produse pe care piața deja le-a acceptat.

în domeniul literaturii, de pildă, au fost subvenționate acele cărți care ar fi trebuit să se autofinanțeze din vînzare. Cred că directorul avea obligația să facă o strategie coerentă de promovare a literaturii române, începînd, să spunem, cu scriitorii din perioada interbelică, foarte puțin cunoscuți în afara României, continuînd cu generațiile care au urmat, în paralel, desigur, cu promovarea tinerilor ultimului val. în ce mă privește, tind să cred că e foarte important ca, alături de tineri, să fie promovate valorile certe ale culturii noastre.

O politică eficientă nu se poate face la voia întîmplării.

E posibil ca dl. Patapievici să fi avut însă în vedere un alt plan, mai subtil, ca să nu spun mai subversiv. Ținînd cont de anumite idiosincrazii pe care domnia sa şi le-a exprimat vizavi de clasicii literaturii române (vezi cazul Eminescu), dar şi față de alți creatori, nu excludem această ipoteză.

Poate că fostul director al ICR, în calitatea sa de filozof vizionar, a vrut ca istoria culturii naționale să înceapă de la zero, adică de la el către Creator, politica pe care a practicat-o a creat un mare dezechilibru, producind tensiuni în cadrul generațiilor. In momentul în care ierarhiile interne sînt ignorate sistematic, e normal ca mai devreme sau mai tîrziu să răbufnească în afară şi nemulțumirile acumulate.

Am discutat despre toate aceste chestiuni, pe un ton polemic, cu dl. Mircea Mihăieş, fostul director adjunct al ICR-ului, de fiecare dată cînd l-am întîlnit în Bucureşti.

Am vrut să discut şi cu dl. Patapievici, dar n-am avut onoarea. încercările mele de a-1 aborda s-au lovit de un zid de netrecut.

La un moment dat, am primit solicitarea din partea unei fundații culturale să-1 aduc la Iaşi pe distinsul director al ICR, ca să țină o conferință pe o temă lăsată la alegerea invitatului. Oferta mi s-a părut ispititoare, fundația în cauză oferindu-se să-i plătească prestația publică cu suma de 1.200 de euro.

Suma însă, nu ştiu din ce motiv, nu 1-a tentat pe dl. Patapievici. După un schimb de scrisori, fostul director al ICR m- a solicitat să-i dau amănunte legate de locul unde avea să se desfăşoare manifestarea. I-am oferit trei variante, toate onorabile, apropiate de mediul academic. Analizînd ofertele, inițial, dl. Patapievici a dat un răspuns afirmativ, programîndu-şi descinderea la Iaşi la o dată apropiată deschiderii anului universitar. Apoi această dată, din varii motive, fost amînată pînă la calendele greceşti.

Din discuțiile purtate la telefon, am tras concluzia că d-lui Patapievici îi era teamă să vină în dulcele nostru tîrg, întrucît avea impresia că o parte din mediul intelectual ieşean îi e ostil. Filozoful a şi pronunțat cîteva nume. Directorul ICR nu dorea să stîrnească polemici inutile în presă, protejîndu-şi imaginea sa publică de eventualele atacuri venite din interior. Prestația sa trebuia să se adreseze numai publicului situat în afara granițelor României.

Aceasta s-a întîmplat pe parcursul anilor 2006-2007. De atunci şi pînă acum a trecut multă vreme.

O întîmplare fericită a făcut, după un timp, să ne întîlnim față în față la Paris.

în primăvara lui 2009, fusesem invitat să particip, alături de Gabriel Chifu, Adrian Popescu, Dinu Flămând, Cosmin Perța şi Dan Cristea, la o lectură publică organizată de Biblioteca Universității din Versailles. A doua zi, după prînzul oferit de dl. Nicolae Manolescu, în calitate de ambasador al României la UNESCO, şi după un periplu pe malurile Senei, ne-am dat întîlnire la sediul ICR, unde avea să se desfăşoare festivitatea decernării premiului Benjamin Fondane, dedicat Zilelor Francofoniei, oferit de către statul român scriitorilor de expresie franceză din afara granițelor Franței.

Am stat mult timp în cumpănă să onorăm sau nu invitația. Nici unul dintre noi nu ştia prea multe amănunte despre premiu. Ne întrebam nedumeriți de ce statul român, prin intermediul ICR-ului, oferă un premiu consistent pentru sprijinirea propagării literaturii franceze în fostele sale colonii.

Am făcut fel de fel de presupuneri. Nu am ajuns la nici o concluzie.

în fine, tot discutînd contradictoriu între noi, ajunseserăm în sala de festivități. Inițial am avut impresia că am nimerit la un spectacol de operetă sau la un azil de bătrîni. Sala respira un aer gotic, iar spectatorii, aşezați pe nişte scaune închise la culoare, atinseseră de mult vîrsta senectuții. Mă aşteptam să-i văd acolo pe Paul Goma, pe Matei Vişniec şi pe alți reprezentanți de seamă ai diasporei româneşti. Nu l-am văzut decît pe Bujor Nedelcovici, care stătea stingher într-un colț, lingă o coloană. Ne-a făcut semn prietenesc cu mîna. I-am zîmbit şi noi, în timp ce ne aşezam pe scaunele goale din fața sălii.

Printre bătrîni se aflau, totuşi, şi cîțiva tineri asiatici. „Ia, uite, nu m-am gîndit, mi-am spus, că dl. Horia ține legături atît de strînse cu Orientul... "

Din clipă în clipă, era aştepat să apară dl. Patapievici, care avea să decerneze premiul Benjamin Fondane fericitului laureat.

Şi într-adevăr, după cinci minute de aşteptare, dl. Patapievici apăru. Era îmbrăcat elegant, într-un costum gri, asortat cu un papion de culoare închisă şi o cămaşă în dungulițe albăstrii. A păşit cu grația unui balerin printre scaune goale, înaintînd pînă la un pupitru aşezat în dreapta scenei. Rotindu-şi ochii pe deasupra sălii, dl. Patapievici a rostit o scurtă dizertație în limba franceză, în semn de omagiu față de scriitorii din diaspora franceză aflați în diferite puncte de pe mapamond, după care a decernat premiul în valoare de 7.000 de euro tinerei Linda Le, de origine vietnameză.

A urmat un furtunos ropot de aplauze, după care dl. Patapievici s-a retras de pe scenă, aşezîndu-se în primul rînd de scaune, pentru a asculta *Preludiu la după-amiaza unui faun,* susținut un grup de muzicieni asiatici, probabil vietnamezi.

In scurta pauză creată, am vrut să mă apropii de el şi să-1 salut, cum făcuseră, de altfel, colegii mei de breaslă, dar m-am abținut. Dl. Patapievici stătea la două rînduri de scaune în fața mea. Ceva mi se părea a fi în neregulă cu gulerul de la cămaşa sa. Era prea înalt, prea alb, prea scrobit. Croit parcă nu pentru un om, ci pentru un manechin dintr-o vitrină. Am început să-1 cercetez cu atenție. Si cum îl cercetam, deodată am tresărit: în partea dreaptă a gulerului d-lui Horia se afla o gaură suficient de mare ca să poți vîrî degetul în ea. Văzînd-o, m-am ridicat de la locul meu, părăsind în grabă sala. Pentru mine, tentația era prea mare. Eram sigur că nu mă voi putea abține şi că, în cele din urmă, apropiindu-mă tiptil de dl. Patapievici, îmi voi înfige degetul arătător în ea. Să văd dacă dl. Patapievici există în realitate sau există doar gaura din papionul lui...

Legat de *gaura din papion,* aş vrea să mai adaug cîte ceva. Într-un interviu apărut în *Evenimentul zilei* la începutul lui octombrie 2012, plîngîndu-se de de soarta ingrată şi de campania de presă declanşată la adresa fostei conduceri a ICR, Mircea Cărtărescu spunea următoarele: „Se ştiu astăzi în lume mult mai multe lucruri despre literatura română decît se ştiau acum doar şapte ani. Schimbarea vizibilă s-a petrecut de cînd ICR-ul, condus de Horia-Roman Patapievici, a devenit o platformă profesională de promovare în lume a culturii româneşti. Programul de traduceri al ICR, prin care s-au publicat sute de titluri a zeci de scriitori, i-a lansat pe aceştia în lume, făcînd literatura română de zece, de douăzeci de ori mai vizibilă decît înainte. Ii datorăm lui Patapievici şi echipei sale acest fapt, repetat şi în teatru, muzică, cinematografie etc." Că literatura română e astăzi mai cunoscută în lume decît în urmă cu şapte ani nu poate să conteste nimeni. Desigur, fostul director al ICR, dincolo de petele de umbră, inerente în fond oricărei personalități de marcă, îşi are şi părțile sale luminoase. în primul rînd, prin programele care s-au derulat în cadrul ICR-ului, s-au format o avalanşă de tineri traducători, capabili să promoveze valorile culturii noastre în lume. Probabil aceasta este şi cea mai importantă realizare făcută de ICR. Acum, în ceea ce priveşte promovarea literaturii române în străinătate, lucrurile nu sînt tocmai limpezi. Punctul de vedere al lui Mircea Cărtărescu e unul subiectiv, al unui autor care a beneficiat din plin de programele de traduceri şi de tîrgurile de carte organizate de institut.

S-au publicat, într-adevăr, „sute de cărți a zeci de scriitori", selectați însă după nişte criterii selectați însă după nişte criterii care ne scapă.

Dar, ca să se înțeleagă mai clar regulile după care funcționa programul ICR-ului, voi apela la propria-mi experiență. (Cazul meu, desigur, nu e unul singular. Foarte puțini scriitori din cadrul generației optzeci. Nici măcar lunediştii, începînd, să zicem, cu Traian T. Coşovei, Mariana Marin, Florin Iaru, Alexandru Muşina, Marta Petreu, Ioan Groşan etc., etc. nu au benefeciat de politicile ICR-ului. Celelalte generații şi mai puțin.Niciodată nu 1- am auzit pe Mircea Cărtărescu să-şi pună întrebări legate de colegii săi de breaslă.)

După această paranteză, am să revin la subiect. Mi-au apărut în străinătate, în ultima perioadă, cîteva cărți. Nu multe. Probabil ar mai fi putut să apară cîteva dacă aş fi putut beneficia şi eu de o infimă parte a banilor publici destinați, cum spune Cărtărescu, promovării sutelor de cărți şi „zecilor de autori". N-a fost să fie aşa. Acum trei ani, mi-au apărut la Belgrad, cu sprijinul Uniunii
Scriitorilor din Serbia, două cărți de versuri. Traducătorul a încercat să acceseze un program al ICR-ului, dar nu a fost posibil. Anul acesta mi-a apărut o antologie de versuri tradusă în italiană. Tînărul traducător a bătut şi el la porțile generoase ale ICR-ului. Zadarnic însă. Cartea a fost respinsă pe motiv că nu ar fi întrunit criteriile de „relevanță". Mărturisesc că am meditat îndelung asupra acestui termen, dar n-am reuşit să-i deslușesc meandrele. Nu era prima dată cînd m-am împotmolit în ele. în fine, în ciuda refuzului, antologia a apărut, traducătorul, care a beneficiat şi el de cursurile ICR-ului, a dus pe cont

propriu munca la bun sfîrşit şi a găsit şi o editură interesată să publice cartea. înainte de a da curs ofertei, el a mai făcut o încercare, solicitînd ICR-ului nu un sprijin financiar, ci unul simbolic. A dorit ca antologia să apară sub girul ICR-ului. Nu s-a putut nici asta. în fine, a venit şi ultima surpriză. După publicarea antologiei, traducătorul a fost interpelat de un alt traducător, format şi el la şcoala institutului, care i-a reproşat faptul că a tradus un autor ce nu figurează pe listele ICR-ului, numindu-1 spărgător de grevă. „Dacă s-ar apuca mai mulţi să facă ce faci tu, noi am muri de foame..." Faptul mi s-a părut a fi extrem de grav. Practic, nu ni se dădea şansa, nouă, celor din afara listei ICR (care, desigur, nu exista oficial, dar funcţiona subsidiar) să pătrundem pe piaţa externă a cărţii. Odată ce traducătorii erau prinşi să traducă autorii sprijiniţi de ICR, ceilalţi erau automat excluşi. Prin urmare, se intra, astfel, într-uii dublu cerc vicios. Unul al autorilor aleşi şi altul al celor ignoraţi, ca să nu zic respinşi. Desigur, asupra acestor chestiuni Mircea Cărtărescu nu a apucat să mediteze. El a văzut doar partea plină a paharului. Şi am mai avut încă o experienţă, legată tot de ICR. în urmă cu doi ani, fusesem invitat la un prestigios tîrg de carte de la Berlin, unde urma să susţin nişte lecturiîn premieră. Vestea am primit-o de la Nora luga, care mi-a telefonat şi mi-a spus că, în urma demersurilor făcute de către o organizaţie culturală din Germania, eu, împreună cu alţi doi scriitori români, am fost propuşi să avem, în cadrul tîrgului de carte, cîteva întîlniri cu cititorii. Nora luga mi-a cerut adresa, pe care a comunicat-o celor din Germania, ca să-mi trimită invitaţia. La scurt timp după această convorbire, mi-a parvenit şi documentul în cauză. Bucuria mea nu a durat însă mult, căci, cu o lună de zile înainte de începerea tîrgului, am primit un telefon, tot de la Nora Iuga. Pe un ton foarte afectat, poeta mi- a transmis o veste neplăcută, pe care, de altfel, o presimţisem. Demersurile privind deplasarea mea şi a celorlalţi doi scriitori la tîrg s-au soldat cu un eşec. In sensul că, în urma discuţiilor avute la ICR Berlin, s-a considerat că deplasarea noastră nu întruneşte criteriul de relevanţă. ICR Berlin a invocat faptul că nu sînteţi suficient de cunoscuţi în Germania şi a optat pentru alţi trei scriitori. Astfel că, în locul nostru, au plecat trei scriitori proveniţi din cercul restrîns al ICR-ului, nelipsiţi de la nici un tîrg de carte. E de prisos să spun că printre ei se afla şi Mircea Cărtărescu. Nu am făcut caz de această întîmplare. I-am adus la cunoştinţă, totuşi, tărăşenia şi prietenului meu Mircea Mihăieş, fostul director adjunct al ICR-ului, într-una din vizitele pe care le-am făcut la Bucureşti. Nici în ruptul capului Mircea Mihăieş nu a vrut să înţeleagă că astfel de lucruri se pot întîmpla la institut. „Noi, mi-a spus, funcţionăm după nişte reguli foarte clare. Respectăm deciziile venite de la centrele din exterior. Nu intervenim în sistem.." I-am spus că e cazul să intervină, întrucît sistemul funcţionează aberant şi că el trebuie reglat în aşa fel ca promovarea să fie cît mai echitabilă..". „Promovarea nu depinde de noi, mi-a răspuns Mircea Mihăieş. Nu putem să ne încălcăm regulile insituite de noi înşine..." "Păi, atunci, dacă nu depinde de voi, ci ea se promovează de la sine, i-am spus, ce rost are să mai cheltuiţi bani publici pe autori pe care îi cere, după cum spuneţi, piaţa?! Dacă aţi aplica liberalismul pînă la capăt, aţi descoperi că ICR-ul e o insituţie

lipsită de sens. Pentru a vă putea justifica activitatea, va trebui să vă acoperiți de o avalanşă infernală de hîrtii ..." Aş fi vrut să mai adaug şi altele, dar mi-am dat seama că, oricîte argumente i-aş fi adus, prietenul meu Mihăieş ar fi rămas ferm pe poziția lui.

„Horia-Roman Patapievici, spune Mircea Cărtărescu, e în acest moment cel mai detestat, cel mai hulit, cel mai acoperit de mizerie om din România, deşi a făcut cel mai mult pentru cultura românească în ultimii ani, cum pot depune mărturie sute de artişti. El culege acum roadele amare ale nerecunoştinței, ale primitivismului, inculturii şi populismului detractorilor săi. E una dintre cele mai mari nedreptăți care se fac azi în România şi măsura lumii pe dos în care trăim..."

Ca un autor care a beneficiat din plin de fondurile ICR, Mircea Cărtărescu nu se poate victimiza mereu. Din cîte ştiu nu prea a fost preocupat să vadă măsura pe dos a lumii şi mizeria cruntă în care ne-au cufundat guvernanții. Ci, dimpotrivă, am putea spune, a fost de partea lor. Poate că dacă ar fi ridicat glasul, guvernanții ar fi fost ceva mai chibzuiți. Nici un scriitor nu se poate ascunde după degetele cu care scrie: Mircea Cărtărescu trebuie să învețe să privească în față adevărul, oricare ar fi acesta.

Dl. Patapievici nu e singurul personaj hulit din România. Şi nici singurul căruia i se face nedreptate. El îşi are detractorii, dar şi adulatorii săi. într-un fel, el e victima sistemului pe care 1-a creat la ICR. în acest sens, gaura din papionul său e revelatoare.

Nichita Danilov

De-a wați ascunselea cu Florin Iaru

Nu ştiu de ce, de fiecare cînd mă gîndesc la poetul Florin Iaru, îmi apar în fața ochilor două imagini bizare, uşor contradictorii, care s-au sedimentat în conştiința mea.

Gîndindu-mă la el, îmi răsar în minte două personaje: James Joyce (şi nu un Joyce oarecare, ci un Joyce în formă de spirală, ieşit de sub mîna lui Brâncuşi) şi Rică Venturiano, un Rică îmbrăcat extrem de elegant, înarmat cu un monoclu, afişînd un zîmbet şăgalnic, cuceritor, ce apărea, în anii întunecați ai Epocii de aur, pe genericul uneia dintre puținele emisiuni care mai puteau fi urmărite fără strîngere de inimă la televiziunea română - *Telecinemateca.*

Dacă prima poate fi privită ca rodul unor reflexii ce-şi au rădăcinile în modul său de-a scrie poezie, trăind realitatea şi literatura la cea mai înaltă ficțiune, cea de-a doua e probabil legată mai mult de eleganța personajului interpretat de Radu Beligan, şi nu de personajul desprins din *Noaptea furtunoasă* a lui Caragiale, față de care autorul *Cîntecelor de trecut strada,* ca de altfel şi o mare parte din reprezentanții Cenaclului de luni, începînd cu Mircea Cărtărescu, Ion Bogdan Lefter, şi sfîrşind cu Bogdan Ghiu sau Traian T. Coşovei, au făcut un adevărat cult.

Posedînd un spirit camaraderesc mai rar întîlnit printre colegii de breaslă, în ciuda jovialității pe care o afişează şi a

numeroaselor jocuri de cuvinte pe care le vehiculează în cadrul conversației, Florin Iaru e departe de a fi un personaj livresc. Prietenia lui e sinceră şi angajată. In viața de toate zilele, Florin Iaru e un idealist, un entuziast, un avîntat, care nu te lasă la greu. La autorul *Cîntecelor de trecut strada* buna dispoziție se împletește cu seriozitatea. El e un om care, trecînd de la o stare la alta, uneori cu o uşurință alarmantă, nu renunță nici la ideile, nici idealurile sale mai mult sau mai puțin utopice. Dacă i-ar fi fost dat să trăiască în timpul Revoluției franceze, el şi-ar fi găsit locul mai degrabă în preajma lui Danton, decît a incoruptibilului, dar trufaşului şi inumanului Robespierre. Oricum, l-am fi văzut agitîndu-se pe baricade şi înflăcărînd mulțimea.

Dezamăgirile inerente oricărei mişcări de masă şi entuziasmul pentru o cauză înaltă l-ar fi împins apoi în tabăra lui Napoleon. L-am fi văzut mărşăluind cot la cot cu soldații, dormind în cort sau pe pămîntul gol, îmbărbătîndu-i cu vorba sau cu fapta, trecînd Munții Alpi, ajungînd în Italia, apoi în Rusia, mîncînd carne de cal, luptînd la Waterloo şi apoi exilîndu-se alături de cuceritor pe insula Sfînta Elena.

Florin Iaru posedă o inteligență emoțională deosebită, ceea ce face ca eul său social extrem de exacerbat să fie tot timpul în mişcare. Spuneam că e un om care nu te părăseşte în vremuri de restriște. El vrea să fie mereu cu „ceilalți". Să se bucure de bucuria lor şi să participe la necazul tuturor. Altruismul sau e vecin cu nebunia. Entuziasmul său nu cunoaşte măsură. Florin Iaru e, într- un fel, ca temperament, opusul lui Mircea Cărtărescu.

Mi-1 aduc aminte în vremea cînd lucra ca magazioner la Cartea Românească. De obicei îl întîlneai la subsol, unde se afla depozitul, cu brațele încărcate de cărți, singur sau în compania lui Mircea Nedelciu şi a lui Călin Angelescu. Tustrei te primeau cu brațele deschise.

Nu e de mirare, deci, că evenimentele din decembrie '89 l-au scos în stradă. Poetul era prea altruist şi agitat din fire pentru a se ascunde în bîrlog, apărîndu-şi pielea, în timp ce mulțimea se afla în piață. Scenele rememorate de poet din fuga condeiului, în diferite interviuri, referitoare la Revoluție au turbulența şi măreția unor pagini desprinse parcă din *Războiul sfîrşitului lumii* al lui Llosa. Citindu-le, brusc, percepția noastră asupra lui Florin Iaru se schimbă. Şi astfel, acel Rică Venturiano, de care pomeneam ceva mai sus, îmbracă veşmintele ziaristului miop de la Canudos. „Trebuie să spun: starea generală a României 1980-1990 a fost de frică, o frică zilnică. Cînd întorc capul să mă retrag, ce văd? O sută de oameni cu un steag arzînd, oamenii făcuseră o gaură de foc în steag. M-am dus la ei, ne-am luat de mîini şi am pornit spre uslaşi, i-am împins şi - ce să vezi! - i-am învins! Am început să strigăm: «Vrem guvern, guvern democrat, guvern al

poporului!», care era un slogan luat din *Setea* de Titus Popovici, era un slogan prin care comuniştii voiau să-i dea jos pe capitalişti. Oamenii ne priveau din balcoane - «Veniți cu noi!», urlam, - dar oamenii nu veneau. Nenorocirea mea - că eram în primul rînd, în mijlocul coloanei. Şi am început să-i împingem pe uslaşi, i-am dat înapoi. Brusc apare dintre ei un tip înalt, cu căciulă brumărie. «Staţi aşa - zice - ce vreţi?» Eu: «Fraţilor, avem vreun avocat printre noi?» Mulţimea - nimic, tăcere de moarte. Eu ce m-am gîndit: avem un avocat, ştie Constituţia, şi cu Constituţia în mînă poate putem să facem ceva! «Bine - zic - dacă nu avem un avocat, o să vorbesc eu». Mai tîrziu am aflat că acest personaj era generalul Bucurescu. Ţanţoş ca un cocoş, m-am înfipt în el: «Vrem să ne spunem nemulţumirile, vrem să se termine dracului cu astea!». Ala ne privea cu milă şi, în spatele lui, era unul mai mărunţel, tot cu o căciulă de astrahan. Mi-a zis Călin Angelescu: «Bă, ăla e Ceauşescu». Cînd colo - era Postelnicu. Semăna puţin, de departe, cu Ceauşescu. Ne-am luat de mînă. între timp, de pe trotuar, intră şi mă ia de mînă bunul meu prieten, pictorul Ion Dumitriu. Mi-a spus mai tîrziu: «Bă, Florine, am stat pe margine, mă ştii». Era un om de o cuminţenie mare, voia să-şi vadă de viaţa lui, nu s-a revoltat. Mi-a zis: «Mi-a fost ruşine, Florine, că stăteam pe margine». M-a luat de mîna dreaptă, în stînga îl aveam pe Călin Angelescu. Aşa că am fost şi trei intelectuali în rîndul maselor, în faţă, nu aşa cum se spune că intelectualii nu au făcut nimic. Iar şapte rînduri mai în spate era şi amicul meu Ioan Groşan. Am fost cîţiva în trupa aia, cam ca proporţia de intelectuali la poporul român. Şi au durat tachinările astea, că am dansat *Hora Unirii,* «Hai să dăm mînă cu mînă», am făcut tot. Şi am mai spart o dată zidul de uslaşi şi unuia dintre soldaţi i-a căzut arma. Am luat-o şi i-am zis: «Băiete, să nu tragi, uite, îţi dau arma... Brusc, uslaşii s-au oprit, au pus scuturile jos, au încărcat armele şi au tras, au tras la patruzeci şi cinci de grade, de la doi metri. Gîndeşte-te: între mine şi tine - doi metri. Toţi am fost pe burtă! Şi să vezi - minune! Ce nu observaserăm noi din cauza excitaţiei - din spate veniseră nişte camioane cu trupe, cu dube, au intrat în noi, pe toate părţile. Care au fost mai în margine au reuşit să scape. Pe noi, ăştia mai proşti, ne-au prins în colţul unde e acum Hilton. Şi au început să dea, nene, cu bocancii militari... Patru soldaţi mă ţineau de mîini şi de picioare. Mă răstigniseră! In clipa aia, cînd mi-am dat seama că mă prind, mi-am smuls ochelarii, să nu se întîmple vreo nenorocire! Băieţii ştiu cum să bată, sunt câteva locuri unde dacă dau... Te bat şi te umilesc, prima lovitură este în coaie, ca să te îndoaie, apoi îţi dau în capul pieptului ca să-ţi taie respiraţia. Mă învăţase un medic: «Dacă iei bătaie, strînge-ţi genunchii, inconvoaie-te, şi corpul tău o să sufere mai puţin...» în bătaie îmi spărseseră insulina - două seringi şi o fiolă de insulină, pe

care le aveam la mine. Eu ştiam că, odată cu trecerea timpului, glicemia o să crească şi într-o zi-două o să intru într-o mică, uşoară, comă. Aşa se întîmplă. Am luat cuvîntul: «Tovarăşe sergent, permiteți să raportez!». Nimic! Am stat cu mîinile la perete, au mai tot adus. Auzeam cum vorbeau la walkie-talkie: «Bă, ăştia nu se satură. Trimite-mi întăriri!». Deci strada nu cedase. Asta a fost prima licărire de speranță. Mai erau oameni la Piața Romană, erau în diverse puncte. Ne-au băgat după aceea într-un gang, tot cu mîinile sus. Cînd stai cu mîinile sus mai mult de o oră sau două, plămînii încep să refuze să mai respire, au dificultate..." Arestat pe baricadele Revoluției, poetul ajunge la Jilava, înghesuit, claie-grămadă, într-o celulă plină de manifestanți. „Seara, pe 21 decembrie, la Jilava, m-au ajuns durerile, pentru că de la adrenalină loviturile nu te dor imediat, dar cu trecerea timpului.... La Jilava era o cămăruță mică în care erau deja 50 de oameni. Tot aduceau, tot aduceau! în noaptea aia au adus la Jilava peste 2.000 de oameni." Numai fuga dictatorului 1-a scăpat pe Iaru, şi pe mulți alții, de la execuția finală.

Fragmentul acesta biografic îl defineşte atît ca om, cît şi ca poet. Acesta e Florin Iaru, desprins din mulțime, cu tot cu carne şi oase, sîngerînd la unison odată cu ea.

Să revenim acum, de la biografie la poezie.

Citindu-i versurile spumoase, uneori avem tendința de a-1 judeca superficial. Nu e de mirare, deci, că unii au văzut în el un hedonist, pentru care fericirea se confundă cu plăcerea de a jongla verbele. Nimic mai fals decît această imagine a lui Florin Iaru. în poezia sa trebuie să căutăm şi altceva decît jocul „de-a waţi ascunselea".

Dincolo de aspectul ludic al versurilor, descoperim exasperarea, neliniştea unui spirit care, trăind într-o lume cotropită de mişcare, caută un punct de stabilitate în univers. Cit priveşte caracterul său, acesta a trecut, după cum am văzut, prin proba focului în timpul tragicelor evenimente din decembrie '89, Florin Iaru fiind unul dintre puținii optzeciști care s-au implicat în revoluție, ieşind pe baricade.

Nonconformismul din poezia sa poate fi privit ca semn de revoltă socială față de şabloanele dictaturii ceauşiste, de o încercare de subminare a sistemului comunist din interior, prin intermediul limbajului, al ironiei, care la Florin Iaru este pe cît de colorată, pe atît de corosivă. „Nemurirea, afirmă el, poate fi văzută şi printr-un ciorap găurit." Sau prin orice altă gaură. „Spuneți dracului ce vedeți!" îşi someză el cititorii...

Iată însă cum arată realitatea poetului percepută dintr-un unghi suprarealist. Citez din poemul *Aer cu diamante: „vechiul pensionar/se porni să roadă tapițeria/scaunului pe care ea a stat. /în iama curată, fără zăpadă, /maşina uscată încearcă s-o ardă..// Atunci portarul îşi înghiți decorațiile/ iar*

mecanicul sparse în dinți / cheia franceză şi cablul/ascensorului ce-o purtă/la ultimul etaj./Paraliticul cu bene-merenti/incepu să clefăie clanța inutilă/şi broasca goală/prin care nu putea curge/un cărucior de lux...//Meteorologul de pe muntele Golgota/roase timpul probabil/iar ultimul Om in Cosmos/îşi devoră capsula /.../ Dar ea era atît de frumoasă/încît a fost la fel de frumoasă /şi-n continuare//Iar ei nu găsiră în toată/lumea largă/destule măsele /destule gîtlejuri/în care să spargă/să macine să îndese/distanța care creştea mereu / şi restul cuvintelor pînă la moarte". Pentru a scurta distanța dintre realitate şi ficțiune, poetul apelează la imagini şocante, bombardînd ochii cititorului cu o sumedenie de obiecte, ce par a nu avea nici o legătură unele cu altele. La el, peisajul interior, cît şi cel exterior, se compune din: pietre tombale, biografii romanțate, biciclete fără pedale, maşină de scris, ascensoare, baloane de săpun, frişcă, paturi metalice marcate de zebre, pietre kilometrice suspendate în tavan, semafoare mareînd locul de trecere dintr-un tărîm în altul, bilete de tramvai, popice, bibilici, tribilici, pălării, şuruburi şi oboseală termică. Lirica sa poate fi văzută, după cum spune Mihail Vakulovski, ca un „puzzle ideatic, frumos şi atrăgător" ce unește la un loc, într-un tot poematic şi stufos, „bestiarul" biologic şi cel „meteorologic" al stărilor de spirit ale poetului, un puzzle deasupra căruia se înalță un splendid curcubeu de sunete şi gînduri. Pentru a ajunge să-i perceapă frumusețea, urechile cititorului trebuie să suporte zgomote stresante, iar ochii săi nu trebuie să se ferească de stridențe.

La Florin Iaru ironia se confundă cu nebunia imagistică şi sonoră. Nu întîmplător, într-un interviu pe care mi 1-a acordat pe vremuri, poetul spunea: „Ironia, de fapt, face aluzie la faptul că există şi o față nevăzută a lucrurilor, care-i Ia fel de fascinantă pentru spiritul nostru ca şi cea văzută. Pe lumea aceasta orice adevăr e o monedă care conține marca şi reversul. Ironia ne relevă simultan albul şi negrul. Naturalul şi falsul. Plînsul şi rîsul. E un fel de yin şi yang. Ea nu trebuie confundată nici cu bășcălia, nici cu umorul negru. Ea nu provoacă întotdeauna rîsul, ci o anumită satisfacție interioară, datorită contemplării dialectice a lumii. Ea e ca o radiografie. Ca o hologramă spirituală, ce face posibilă perceperea unui obiect (sau a unei stări) concomitent din unghiuri total opuse..." L-am întrebat cîți sînt capabili să perceapă ironia, care presupune un anumit joc de lumini şi umbre. „Din păcate, mi-a răspuns poetul, foarte puțini." Şi legat de aceasta mi-a relatat o întîmplare petrecută la Lyon. Poetul se afla la un local, în compania unor prieteni şi, la un moment dat, pentru a crea o bună dispoziție comesenilor, a început să fredoneze *Marselliese*-a în ritm de jazz, apoi de perinița, încheind-o c-un ceardaş.

Prietenii se amuzau, dar la masa vecină, unde se aflau nişte briganzi, s-a instaurat tăcerea. „Fiindcă iubesc acest cîntec, mi-am

permis să mă joc cu el, aşa cum se joacă un copil cu maşinuţele lui... Joaca era să mă coste viaţa, se confesă poetul."

Simţindu-se atins în orgoliu, un urmaş al iacobinilor luînd de pe grătar o frigăruie a îndreptat-o spre beregata sa. A fost nevoie să apeleze la un întreg arsenal de metafore şi alte ab- ţibilduri stilistice, ca să determine „brigandul" să se întoarcă la halba lui... Din acest incident, poetul trase concluzia că ironia trebuie folosită cu prudenţă atît faţă de semidocţi, cît şi de docţi.

Nici regelui ce stă împopoţonat pe tron, nici flaşnetarului ce cîntă în piaţă nu le face plăcere să le pui în faţă o oglindă ce-i despoaie de veşminte, nu-i aşa? Dar unui clovn? Nici unui clovn. Căci, jucîndu-se cu noi de-a waţi ascunselea, el nu vrea să apară în faţa noastră gol.

Matei Vişniec - toate ceasurile cîntăresc 30 de kilograme

Pe la mijlocul anilor optzeci, Matei Vişniec locuia la subsolul, repet, la subsolul unei impunătoare clădiri din centrul Bucureştilor, nu departe de Hotelul Intercontinental, într-o odăiţă minusculă, de un metru jumătate pe doi metri şi jumătate, cu o fereastră micuţă situată la o palmă deasupra trotuarului, ferestruică prin care se vedeau doar picioarele pietonilor, retezate pînă la genunchi. Cîte două-trei persoane se opreau în faţa gemuleţului, stăteau, discutau, rîdeau, se certau, bîrfeau, se indignau, îşi bîţîiau picioarele, se îndepărtau în direcţii opuse. Veneau apoi alte picioare şi se instalau în acelaşi loc, în faţa aceluiaşi gemuleţ sub care se afla măsuţa de lucru a poetului plină de sticle, ibrice şi cărţi. De aici, din această hrubă dostoievskiană, să-i fi venit oare lui Vişniec imaginea terifiantă a celor zece mii de picioare care stau şi aşteaptă la porţile oraşului său alcătuit dintr-un singur locuitor? Citez din memorie: „Zece mii de picioare de uriaş / stau nespălate la porţile oraşului / nimeni nu zice nimic iar îngerul trece pe lîngă ele / somnoros şi tăcut". Şi tot de aici, lugubra imagine a călătorilor prin ploaie: „Noi trebuie să fim cei mai trişti călători prin ploaie / noi trebuie să ne punem pe umeri lungi mantale de ploaie / şi să călătorim pe străzi ude cu bocancii uzi / trebuie să fim chiar mai uzi decît ziua ploioasă /.../ trebuie să murim ca nişte adevăraţi călători prin ploaie / strigînd din inima udă / cu săgeţile ude înfipte în degete" *(Călătorul prin ploaie).* Ca să ajungi în odăiţa în care vieţuia poetul Vişniec, trebuia să treci printr-un fel de curte interioară murdară şi urît mirositoare; intrai pe uşa din dos, coborai o scară extrem de îngustă, în

spirală, dădeai într-un coridor - un adevărat labirint - luminat slab de cîteva becuri prăfuite, coridor care cotea cînd la dreapta, cînd la stînga; în sfîrşit, după ce orbecăiai bine prin faţa mai multor uşi, în spatele cărora chiriaşii mişunau trebăluind prin bucătării ca nişte insecte - e de mirare cîtă lume încăpea aici, o adevărată colonie - nimereai şi uşa lui Vişniec. într- adevăr, era o locuinţă de artist. Am aflat că, între timp, Matei Vişniec şi-a schimbat mai multe gazde, din ce în ce mai bizare. Dacă ar scrie despre locurile unde a locuit, ar ieşi o adevărată epopee, populată de doamne între două vîrste, cu coc şi fără coc, înconjurate de cîini, de papagali, crocodili, şerpi boa, dar şi de pisici aristocratice. Pe lîngă cîini, doamne, şi-ar mai iţi capul din ferestrele deschise ale unor cămine pentru emigranţi nu numai cei zece negri mititei sosiţi cu vaporul sau descărcaţi direct din tir, odată cu peştele congelat, din Nigeria, Angola sau Somalia, dar şi triburi de incaşi, alături de familii reunite de vietnamezi, turci, arabi, pakistanezi etc., etc, ce umplu azi periferiile pariziene sau cele londoneze. Pentru cunoaşterea de sine, poetul a luat calea exilului, reuşind să scape, pe calea oficială, în anul 1987, din România ceauşistă, stabilindu-se în Franţa, după un scurt periplu londonez. în acea perioadă a locuit unde a putut, aciuindu-se pe la căminele de emigranţi. După ce-a reuşit să obţină postul de redactor la BBC şi la Radio France Internationale, statutul său s- a schimbat. Salariul de la Radio, colaborările la diverse publicaţii, precum şi drepturile de autor, îi permit acum să trăiască lejer, fără complicaţii financiare şi, poate, nici sentimentale. Matei Vişniec e un spirit logic, raţional, pentru care primează produsul, opera de artă ca atare, şi nu avatarurile vieţii personale. Acestea nu trebuie să-i tulbure nici claritatea ideilor, nici limpezimea sentimentelor, înscriindu-se între limitele plăcerilor mai mult sau mai puţin mărunte de care are nevoie orice pasăre şi orice om pentru a se bucura de frumuseţea clipei care trece.

De cîţiva ani buni, Matei Vişniec colindă în lung şi în lat Occidentul, făcînd cîte un scurt turneu poetic şi în România. De fiecare dată cînd ajunge-n ţară, nu uită să viziteze şi locurile natale, poposind la Rădăuţi şi Costileva.

Legat acum de literatura sa: nu cred în ceea ce spunea odată prietenul său Mircea Cărtărescu la Cenaclul din Tei. Matei Vişniec nu este un poet ratat ce şi-a epuizat o formulă lirică, refugiind-se în teatru. Piesele sale de teatru nu sînt poezii întinse. Ci, poate, invers. De altfel, latura dramatică Matei Vişniec şi-a desăvîrşit-o mai întîi producînd poezie. Lirismul său e unul intrinsec. El defineşte modul său de-a fi în lume.

Universul poetic creat de Vişniec nu este unul nebulos, ci exact, exact ca o demonstraţie matematică. Demonstraţie ce se bazează pe metoda reducerii la absurd. Pentru Matei Vişniec, pare-se, *a exista* înseamnă *a gîndi, a concepe* şi nu *a simţi, a trăi.* Poezia sa este mai mult proiecţia unei minţi lucide, a unui creier „hiperlucid", decît o răbufnire a subconştientului. Mai mult un univers â la Eugen Ionesco, â la Capek decît â la Kafka.

Cum arată oraşul închipuit de Vişniec? Există mai multe feluri de a imagina un oraş. Cunosc pe cineva care şi-a imaginat un oraş al orbilor, construit şi locuit de orbi. Transcriu un mic fragment din carneţelul lui de scriitor. Deci, un oraş clădit de orbi. Nici nou, nici vechi. Pare să aparţină mai mult trecutului sau viitorului, decît prezentului. Construcţii fără ferestre, doar, pe alocuri, guri de aerisire. Clădiri ovoidale, albe, făcute parcă din coajă de ou. Par nişte ouă de păsări uriaşe. Unele mai mici, altele mai mari. Scări în spirală, trepte înguste. Clădirile sînt legate între ele cu cabluri metalice pe care se plimbă orbii, ţinîndu-şi echilibrul cu ajutorul unor bastoane albe, lungi ca nişte prăjini. Au simţul tactil deosebit de dezvoltat. în locul ochilor, li s-au dezvoltat enorme pîlnii, în care poţi să-ţi înfunzi mîinile pînă la cot (nu sfătuiesc totuşi pe nimeni să-şi vîre mîinile în ochii unui orb: nu se ştie peste ce va da acolo). Se orientează după ultrasunete. Simt de la distanţă orice obstacol. Nu ştiu niciodată cînd e zi şi cînd e noapte. Nu se întunecă, nici nu se luminează. Par să trăiască într-un veşnic crepuscul. O lumină grea, apăsătoare se scurge de sus. Au picioare lungi, ca nişte catalige. Braţele li s-au subţiat şi s-au lungit enorm. De asemenea, degetele. Se salută ceremonios, punîndu-şi mîna dreaptă pe piept şi înclinîndu-se adînc unul în faţa altuia. Nu vorbesc. Comunică între ei prin telepatie. Ţiuituri şi ţipete ascuţite se întretaie în aer. Gînduri, idei, fraze se intersectează în spaţiu ca nişte păsări nevăzute. Domnii orbi îşi descoperă capul şi se lasă pe stradă în genunchi în faţa doamnelor oarbe. Doamnele oarbe surîd întinzîndu-şi mînuţele albe şi delicate spre buzele domnilor orbi. Domnii orbi prind cu multă delicateţe mînuţele doamnelor şi le sărută prelung, ciu- lindu-şi pîlniile ochilor şi mişcînd din urechi. Doamnele oarbe chicotesc de plăcere şi se clatină pe picioarele lor lungi şi subţiri ca nişte fuse, gata-gata să-şi piardă echilibrul şi să se prăbuşească în gol. Tot chicotind şi clătinîndu-se uşor, se îndepărtează în lumina rece a crepusculului. Copiii orbi se plimbă cu trotineta pe aceleaşi cabluri. Cîte un copil se dezechilibrează şi cade de la înălţime. Nu păţeşte însă nimic; jos sînt oameni orbi tocmiţi special pentru prinderea copiilor orbi ce se prăbuşesc de pe cabluri. Pictori orbi pictează peisaje după natură oarbă. Tablourile sînt expuse pe străzi.

Nichita Danilov

Oraşul închipuit de Matei Vişniec este un oraş abstract, utopic, un oraş idee, guvernat parcă de un fel de legi ale lui Zenon, în care săgeata zvîrlită din arc stă pe loc iar ţinta se mişcă spre săgetător. In care glontele este expulzat din carne, din rană, înapoi în ţeava puştii. Fiecare poem e ca un bloc făcut din plăci prefabricate. Constructorul Vişniec pare să fi urmat punct cu punct planul stabilit de arhitectul-poet. Versurile par să fi fost turnate - cu tot cu uşi şi ferestre - în altă parte şi aduse apoi la locul construcţiei. Propoziţiile, sintagmele sînt sudate apoi între ele şi edificiul poemului se înalţă văzînd cu ochii. Din aproximativ aceleaşi sintagme pot rezulta construcţii cu totul diferite. Odată executat, „imobilul" este mobilat cu cele trebuincioase. Sînt aduse dulapuri, draperii, mese, paturi, scaune. Mai ales scaune. Unele edificii sînt înălţate numai din scaune. în faţa scaunelor se întind nesfîrşite alei, străjuite de statui ascunse printre arbori. în centrul oraşului sînt mai multe fîntîni arteziene, din care nu ţîşneşte însă apa, din simplul motiv că nu există apă. Oraşul a fost ridicat în plin deşert. Ţîşneşte în schimb nisip şi din cînd în cînd, spre seară, sîngele în şuvoi. Singurul locuitor al oraşului este în acelaşi timp rege, judecător, călău, victimă şi mulţime. în oraşul cu un singur locuitor „timpul are o singură secundă" şi „de fiecare acoperiş atîrnă cîte un deget murdar". Locuitorul său se plimbă pe străzi „cu pipa de abanos şi un uriaş glonte subsuoară". In oraş, „toate trenurile vin şi pleacă la ora unu şi toate ceasurile cîntăresc împreună 30 de kilograme".

Poezia lui Matei Vişniec e ca un scenariu de film populat cu tot felul de personaje bizare şi plin de întîmplări neprevăzute, absurde, neliniştitoare. Universul lui poetic este mai mult rodul unei concepţii decît al unei viziuni. Din toate volumele publicate pînă acum se pot alege 70-80 de poezii antologice, lucru de invidiat..

Dintre toţi scriitorii anilor optzeci care au luat calea exilului, Matei Vişniec este, poate, singurul care are şansa să devină un reper european. îl ajută nu numai orgoliul său robust, nu numai seriozitatea şi munca sa de metronom, ce-şi ţese cu migală pînza de silabe (îl putem asemăna cu un păianjen inteligent, care stă mereu la pîndă în căutarea ideii, a sensului insolit), ci şi fraza sa simplă, aparent lipsită de substanţă, ce poate fi transpusă cu uşurinţă într-o altă limbă. Miza lui e vocaţia universalităţii. Şi dacă am ajuns la limbajul lui Vişniec, nu trebuie să uităm faptul că autorul *Oraşului cu un singur locuitor* şi a atîtor piese ce au intrat în circuitul naţional, şi nu numai, este, de fapt, un filosof, care şi- a însuşit încă de pe băncile liceului aritmetica dialogurilor lui Platon şi logica pusă la patru ace a lui Aristotel. Iar dacă ar fi săi reproşăm ceva, atunci i-am putea reproşa faptul că universul închipuit de mintea

sa e un muşuroi de furnici străbătut de un sunet fundamental din care lipseşte, totuşi, silaba om. Căci cu adevărat putem afirma că în universul liric, dar şi dramatic al lui Vişniec nu e loc decît pentru idee, nu şi pentru sentiment. Parabolele sale se înalță spre un cer a cărui strălucire rece pare a avea un unic sens: Dumnezeu plus-minus Infinit = Dumnezeu plus-minus Infinit. Sau: materie plus-minus conştiință = materie plus-minus conştiință. în acest univers, toate trenurile vin şi pleacă la ora unu şi toate ceasurile cîntăresc 30 de kilograme, glontele „țîşneşte din carnea iepurelui şi intră înapoi, urlînd, pe țeava puştii de vînătoare", iar clovnii bătrîni vin în fața unei porți pentru a muri şi a renaşte într-un spațiu în care „timpul are o singură secundă, parcul un singur arbore, sălile de aşteptare un singur scaun, iar trenurile o singură fereastră întinsă peste tot universul..." Există un singur spectator, el nu e chiar omul, ci doar o idee animată de un gînd.

Scriitorul şi trupul său

Cu cîtva timp înainte de Sfintele Sărbători ale Paştelui, am primit din partea revistei clujene *Apostrof,* al cărei redac- tor-şef este poeta Marta Petreu, o scrisoare prin care eram rugat să particip la o anchetă cu o temă incitantă, dacă nu chiar de-a dreptul stranie, intitulată „Scriitorul şi trupul său". Din setul de 10 întrebări concepute de redacție, subiecții aveau posibilitatea să răspundă la o parte din întrebări sau „măcar la una din ele", răspunsul putînd fi conceput sub forma unui poem, a unei proze, a unui reportaj sau confesiuni, a unui scenariu de film sau chiar caricaturi, într-un cuvînt, „sub orice formă" posibilă sau imposibilă. M-am întrebat atunci dacă ar fi posibil şi un răspuns „fără nici o formă", doar ca fond, sau, poate, chiar şi fără fond; răspunsul meu a fost că da. In natură, ca şi în cultură, totul e posibil.

Mult timp am purtat această scrisoare în geantă, citind-o şi recitind-o pînă a ajuns ferfeniță. Nu m-am încumetat, probabil, dintr-un fel de superstiție, să scriu răspunsurile în Săptămîna Patimilor, deşi subiectul mă apăsa ca un nor pe creier, şi atunci cînd făceam cumpărăturile înainte de sărbători, şi atunci cînd m- am dus la mormîntul părinților mei, pentru a-1 pregăti pentru ziua de înviere.

Cea mai incitantă dintre întrebări mi s-a părut a fi chiar prima, care suna astfel: „în ce relație vă aflați cu trupul dumneavoastră?"

Hălăduind pe străzi, mă opream în loc şi mă întrebam cu ne-dumerire: în fond, în ce relație aş putea să mă aflu cu trupul meu, mai precis, cu mine însumi sau o parte din mine însumi, dacă existența mea,

nu-i aşa, este legată de trup? Cui folosesc astfel de întrebări? Şi cum se poate răspunde cu minimă onestitate la ele?!

Gîndurile îmi roiau în cap: fiecare din ele era conectat, direct sau indirect, la insidioasa întrebare. într-adevăr: în ce relație mă aflam sau, mai bine zis, mă aflu (nu poți răspunde decît la prezent) cu trupul meu?! Inițial, am răspuns: „Rezonabilă." Dar imediat, din străfunduri, ca dintr-o apă pîcloasă, s-a ridicat întrebarea: „Cum adică, rezonabilă?" „Aşa, pur şi simplu, rezonabilă", mi-am răspuns. „Ce înseamnă pentru tine cuvîntul rezonabil?" întrebarea mă puse din nou în încurcătură... „Amiabilă", am bîiguit. Şi, după o clipă de tăcere, am adăugat: „Adică, acceptabilă..." „Asta-i bună, mi-am spus în continuare, trăieşti în tine însuți şi începi să faci şi mofturi..." „Păi, ce-ai vrea să fac? am răspuns. Unde aş putea să trăiesc, cît de cît confortabil, decît în interiorul eu-lui meu carnal..." Nu ştiu de ce mi-a venit să rostesc cuvîntul *confortabil* şi cuvintele *eul carnal...*

După cum presimțeam, replica veni cît se poate de prompt: „Şi de ce neapărat vrei să trăieşti confortabil? Nu crezi că trupul trebuie supus la anumite încercări, ca să nu mai vorbesc de suflet?!" „La ce fel de încercări?", am îngînat. „Gîndeşte-te la martiri, gîndeşte-te la pustnici... La regii care îşi încingeau mijlocul cu o cingătoare de spini. Au trăit ei confortabil în propriul lor trup?" „Dar eu nu sînt nici pustnic şi nici rege, ca să mă încing cu o cingătoare de cuie sau de spini. Cuiele, la modul simbolic, obişnuiesc din cînd în cînd să mi le bat în talpă. Asta aşa, de-amorul artei... Trupul trebuie să trăiască în armonie cu sufletul pe care-1 posedă", am conchis. „Vorbeşti ca din carte, fără să-ți dai însă seama că tot ce spui ține de nonsens... Trupul nu posedă nici un suflet... El e un simplu trup... Materie ce se învîrte în hău..." „Atunci poate că invers... Sufletul posedă un trup..." „Mă rog, se auzi răspunsul, după mine poate să posede şi două sau mai multe, asta nu mă deranjează, dar nici nu mă încîntă din cale-afară. Să presupunem că posedă unul sau doar unul, deşi, prin natura lui, sufletul e imaterial, iar trupul, material..." „Vreau să zic că îl animă..." „Trăim în timp..." „Există oare posibilitatea de-a trăi undeva în afara lui?" „în fond, de ce n-ar exista?" sună răspunsul.

Ajungînd aici cu raționamentul, mi-am adus aminte de-o ciudată povestire pe care o citisem în anii adolescenței mele. Subiectul era cît se poate de interesant. Era vorba despre doi oameni care se luptau între ei pentru a cuceri o suprafață de teren delimitată de un cerc cu o rază de 3,14 m. Existența lor se consuma în spațiu, nu în timp. Pe măsură ce înaintau în vîrstă, spațiul în care viețuiau devenea din ce în ce mai strimt, limitîndu- se, în cele din urmă, la zeci de centimetri pătrați. Centimetri care se erodau şi ei evaporîndu-se în aer la fiecare sfîrşit de secol. Pentru ei, timpul părea să nu aibă granițe. Dacă spațiul nu s-ar fi

micşorat, ei ar fi avut posibilitatea să trăiască veşnic. Din cînd în cînd, traiectoria existenţei lor se intersecta cu traiectoria vieţii noastre. Şi spaţiul se suprapunea cu cel al nostru. Uneori ei trăiau pe pămînt, trecînd prin epoci diferite, contemplînd de pe minuscula lor insulă plutitoare în neant cum apar şi dispar popoare şi se nasc mereu alte limbi şi alte civilizaţii... împrejurul lor se căsca hăul. Ei trăiau stînd nemişcaţi deasupra lui ani în şir, secole de-a rîndul, într-o singurătate absolută, asemenea lui Simion Stîlpnicul, pentru care mişcare era sinonimă cu ispita.

„Deci, iată că putem trăi şi în afara timpului, dar cum, renunţînd la orice formă de mişcare, inclusiv la cea lăuntrică..." „De ce nu?" am murmurat, şi gîndul, nu ştiu de ce, mă duse la *Hruba şi pendulul* al lui Poe, dar şi la insula zburătoare (Laputa) a lui Swift, populată de oameni care, înarmaţi cu tot felul de instrumente muzicale şi rigle de calcul, trăiau ocupîndu-se de abstracţiuni şi speculaţii atît de abracadabrante, încît deveneau extrem de neatenţi la tot ce se întîmpla în jurul lor. Limbajul în care îşi exprimau ideile se baza pe triunghiuri, romburi, cercuri, elipse, paralelograme, precum şi alte figuri geometrice şi note muzicale. Pînă şi reţetele care se aflau în bucătăria lor semănau cu nişte registre contabile sau partituri desprinse dintr-o operă bufă. Laputienii trăiau mereu într-o stare de perpetuă nelinişte, în aşteptarea unei iminente catastrofe cosmice, pe care încercau s-o prevină, deviind prin intermediul calculelor şi intonarea unor melodii ce imitau muzica sferelor traiectoriile unor ipotetice comete şi ale altor corpuri cereşti care urmau să se intersecteze cu insula lor plămădită prin armonie şi raţiune.

„Fiecare dintre noi e un fel de Laputa, plutind în hău, în căutarea propriului său eu", mi-am zis. „Dar ce-i eul?", m-am întrebat. Şi apoi m-am gîndit: „în fond, de ce n-ar exista în universul acesta atît de vast fiinţe raţionale în al căror trup să conviețuiască mai multe euri?" Şi, după o clipă de cumpănă, am continuat: „Sau invers: mai multe fiinţe ale căror trupuri să fie însufleţite de un singur suflet..." Simţeam că ajung cu speculaţiile într-o zonă „interzisă", vecină cu schizofrenia.

Oare nu venisem eu însumi în contact cu oameni care credeau că în trupul lor vremelnic şi-au găsit adăpost spirite înalte?

Continuînd să fiu obsedat de această temă, nu cumva exista riscul să fiu atins de aceeaşi boală? în fond, eram (şi sînt) într-o oarecare măsură mulţumit de trupul meu şi de sufletul care-l animă. Prin urmare, cel puţin deocamdată, nu simt nevoia să mă identific nici cu Napoleon, nici cu Friedrich Nietzsche sau cu Buddha...

Ca să scap de puzderia de întrebări ce continuau să-mi bîntuie prin conştiinţă, mi-am căutat refugiul în cartea *Aduceţi verbele* a Martei Petreu, din care am spicuit aceste aforisme: „Trupul: unica mea

singurătate/ Şi n-o împărţim cu preţul pîinii" *(Dialog);* „Cu o floare dacă mă atingi/ mă umplu de clopote" *(Săptămîna patimilor)* şi: „sîntem popas/ între uşi/ deschizîndu-se, închizîndu-ne" *(Elegie)*...

Deschizîndu-se şi închizîndu-ne unde? Dintr-un trup în altul, cumva, Marta?

Oare trupul nostru nu-i asemenea unui rîu care curge spre noapte?
Curgînd odată cu undele lui, ne înălţăm spre Domnul...

Adagio la Scriitorul şi trupul său

// Mîinile, degetele, picioarele, toate devin o problemă greu de rezolvat azi", spunea, cu puțin timp înainte de moarte, Eugen Ionesco.

Bătrînețea a fost una dintre problemele sale existențiale. O problemă pe care dramaturgul a studiat-o întorcînd-o pe toate fețele.

Propriul său trup a fost supus unei observații minuțioase. El a devenit un fel de arenă shakespeariană în care, în loc de personaje (actori), evoluau diferite stări, gînduri, ce se animau atunci cînd un organ sau altul intra în disfuncție.

Citind aceste scurte observații, gîndul te duce şi la blestemele lui Iov, la neputința regelui Lear, dar şi la melancolia indusă a lui Falstaff sau la retorica lui Hamlet.

Dar nu numai bătrînețea a constituit o problemă de studiu pentru autorul *Rinocerilor* sau relația dintre Eu şi Cosmos (mereu acest Eu, de care nu ne putem dispensa nici atunci cînd medităm la viața de dincolo, presupunînd că ea există şi că Eul nostru se leapădă acolo de toate atributele sale, rămînînd totuşi acelaşi eu, fără să adopte o altă identitate - în fond cum ar putea-o adopta, o identitate se adoptă de la sine putere, odată ce are de a face cu un datum?), nici de relația dintre om şi Dumnezeu, ci marea problemă a fost moartea.

Această ecuație a morții a căutat s-o dezlege omul Eugen Ionescu în ultimele zile ale vieții sale.

„Nu apărem pe pămînt pentru a trăi - scrie el. Apărem pentru a pieri şi a muri... înainte, sculîndu-mă în fiecare dimineață spuneam: slavă lui Dumnezeu care mi-a dăruit încă o zi. Acum spun: încă o zi pe care mi-a retras-o. Ce-a făcut Dumnezeu din toți copiii şi din vitele pe care i le-a luat lui Iov?"

Adică: nu a făcut nimic? Chiar nimic? A luat fără să-i folosească la nimic? Le-a risipit în aer? Dar poate era nevoie de această risipire pentru a face ca aerul să rodească? Să rodească ce? Un răsărit splendid de soare. Sau un apus al lui... Sau le-a luat pentru a crea o altă existență.

Mergînd pe acest fir al deducțiilor, ne-am putea întreba: din toți fiii şi din toate vitele lui Iov a creat acest Dumnezeu, care ni se spune că e atît de bun, măcar un fir de iarbă? Sau le-a risipit în vînt?

Iată şi o altă întrebare, mai limpede: viața se hrăneşte cu viață. Dar moartea se hrăneşte cu moarte? Prin moarte viața creează viață? Lucrează doar chimia şi biologia? Sau lucrează şi spiritul? Murind, celulele dintr-un trup dau naştere altor celule care, unindu- se între ele, alcătuiesc alte trupuri sau devin sol pentru hrana lor.

Dar celulele sufletului se perpetuează şi ele? Se divid? Se transformă? Din om trec în vierme şi din vierme în om?

Răspunsul ar fi: nici un fir de iarbă n-a creat Dumnezeu din copiii lui Iov şi din vitele lui. Ci le-a lăsat pradă secetei şi vîntului ce bate prin *Apocalipsa* lui loan...

Dacă-i aşa, atunci pentru ce i-au trebuit lui Dumnezeu viețile copiilor şi vitele lui Iov? De ce nu le-a lăsat la locul lor? La ce i-a folosit suferința, disperarea prin care a trecut un om care 1-a preaslăvit în sufletul său şi nu s-a lepădat de el nici măcar atunci cînd, la îndemnurile Satanei, Dumnezeu s-a atins de trupul lui, acoperindu-1 de bube fumegînde?

Pe Dumnezeu l-am mai putea întreba: ce-a făcut din spiritul lui Iov? Ce-a făcut din Isaac, Avraam şi Iacov? Ce-a făcut din Moise, din Goliat şi din regele David? Din Solomon? Ce-a făcut din Homer? Ce-a făcut din Sofocle? Ce-a făcut din Aristotel, din Arhimede, din Euclid, din Socrate şi din Platon? Ce-a făcut din Dante? Ce-a făcut din Shakespeare? Din Eminescu al nostru, din Creangă şi chiar din Caragiale ce-a făcut? Ce-a făcut din Dostoievski şi Tolstoi? Şi ce-a făcut din Gogol, autorul *Sufletelor moarte*? Dar din Eliade şi Cioran?

Măcar a aşezat cenuşa lor lingă cea a lui Nietzsche, cel care a încercat să creeze supraomul?

Ce-a făcut din umilele fire de iarbă? Dar din splendidele lanuri de grîu ce se leagănă în bătaia vîntului pe cîmp?

Acum unde sînt ele şi la ce-i folosesc dacă nu sînt nici măcar praf şi pulbere? Oare îi sînt mai de folos acolo unde sînt sau nu sînt, decît dacă ar fi rămas aici?!

Ce face Dumnezeu din materie după ce-o deposedează de suflarea ce-o animă?

Plămădeşte alt chip, alte forme? De ce ființele se nasc doar o singură dată?

De ce unul e mereu altul?

De ce există identitate în univers dacă orice particulă piere iremediabil?

Ce face Dumnezeu cu spiritul care părăseşte materia? II lasă să piară?

Există vreo diferență între a muri şi pieri?

La aceste întrebări a încercat să răspundă Eugen lonescu.

Răspunsurile pe care şi le-a dat nu i-au folosit la nimic. După cum la nimic nu i-au folosit umorul, sarcasmul, plictiseala, disperarea, modul său unic de-a privi lumea. Toate încercările sale de-a ajunge la o concluzie clară s-au soldat cu un eşec.

Şi fiindcă, în ciuda tuturor strădaniilor minții şi a simțurilor sale, nu a reuşit să rezolve „problema" dispariției complete, nici a degetelor, nici a mîinii, nici a picioarelor şi nici a inimii, părintele absurdului şi-a pregătit sufletul pentru o ultimă încercare: trecerea pragului dintre viață şi moarte.

Propria sa moarte a pus capăt tuturor îndoielilor. A rezolvat toate problemele sale. Sau doar o parte din ele. Unele au rămas, însuflețind literele cărților. Ele stăruie acum şi în mintea noastră.

„Unde s-au dus cu toții? se întreba el.

Să spui că nu sînt nicăieri ți se pare absurd. Să spui că sînt undeva e imposibil..."

Meditînd la dispariție, cu cîteva decenii înainte de Ionescu, *îrxApocalipsa timpului nostru,* Vasili Rozanov scria: „Apune viața, nu pot s-o rețin. Şi nu

vreau s-o reţin. Cum s-a schimbat tot sensul odată cu schimbarea situaţiei! Acum nu mai vreau distracţii, plăceri. Iată ora cînd virtutea e mai dulce ca plăcerile...."

Şi: „Dacă îmi va ţine cineva o cuvîntare de slavă «deasupra mormîntului descoperit», voi sări din groapă şi-am să-i trag o palmă."

Aceasta fiindcă, după Rozanov: „Nimeni nu e demn de laudă."

Orice om e vrednic doar de milă. Nu-i aşa?!

Negru pe negru şi negru pe alb

PORTRETE FĂRĂ RAMĂ

Aurel Pantea face parte din acea familie rară a poeţilor vizionari, de esenţă expresionistă, pentru care cuvîntul e la fel de important ca şi tăcerea depozitată în interiorul său. *Negru pe negru* semnifică infinitul, căderea dintr-o stare întunecată, într-o altă stare, încorporată înlăuntrul ei, şi mai întunecată. Avem, astfel, de-a face cu un lanţ nesfârşit de căderi dintr-un plan în alt plan secund, din nimicul mai mic în nimicul mai mare, atotcuprinzător.

Noutatea concepţiei lirice a lui Aurel Pantea e aceea că el defineşte, apelînd la imagini şi metafore de o sobrietate clasică, un univers modern sau postmodem avînd o singură dimensiune, cea interioară. In *Negru pe negru* nu există nici timp, nici spaţiu, ci doar linii şi puncte, care se întretaie între ele, creînd iluzia spaţialităţii. Abundenţa de negru are menirea să inducă privitorul în eroare. In fond, cum poţi percepe universul ca întreg vieţuind ca parte infimă înlăuntrul lui? Dar oare întregul poate percepe sau, mai bine zis, poate empatiza cu părţile care-1 definesc? Vieţuim, de fapt, într-o dublă eroare, de formă şi de fond. Prezenţa şi absenţa fiind două feţe ale aceleiaşi medalii. Rotaţia de umbre şi suprapunerile de planuri au menirea de-a induce cititorului o stare de halucinaţie perpetuă.

Pentru Aurel Pantea, scrisul reprezintă, după cum afirmă însuşi poetul într-un interviu, un „act de expiere, dar şi un act de exorcizare". Şi tot el adaugă: „Naturile conflictuale, cum sînt eu, îşi găsesc mîntuirea în fiecare poem. Am mai spus asta şi acum 15 ani, dar încă nu m-am ţinut de cuvînt: aş vrea ca poezia să atingă sensul rugăciunii. Ceea ce am trăit eu în ultimele două, trei cărţi este o experienţă a traversării infernului, o expresie a răului, la capătul căruia nu-mi rămâne decît să mă rog. Aş vrea ca ultimele cărţi pe care le scriu să fie cărţi de rugăciune". în acelaşi interviu, poetul se defineşte a fi un „melancolic", bîntuit însă de o melancolie „plină de umor", izvorîtă din propriile-i „umori", ce „parazitează toată viziunea senină asupra existenţei".

Din această juxtapunere de planuri iau naştere conflictele de care vorbea ceva mai sus autorul *Negrului pe negru*. „Natura mea, mai spune el, este extrem de înclinată spre voluptate, spre plăcerile intense, mari, pînă la dezastru..." Prin urmare, traversarea infernului, asumarea răului sînt pentru el cele două căi care duc spre cunoaşterea de sine şi spre mîntuire. Poemul nu poate deveni rugăciune decît după ce autorul lui a cunoscut exacerbarea simţurilor, trăind într-o realitate înşelătoare de umbre şi lumini. „Cine trăieşte acum seamănă cu uriaşa mea lehamite/ contemplativii plecînd/ au rămas să ne privească gropile/ dragostea murind/ face azi ultima mărturisire/ că nu ea, că nu ea..." Poetul nu-şi duce ideea pînă la capăt, lăsînd cititorului să completeze fraza lăsată în suspensie.

Prima propoziţie care-ţi vine în minte e: „că nu ea e de vină..."

Dacă nu ea, atunci cine? Gropile care ne privesc din asfalt?

Despre ce fel de gropi e vorba totuşi?

Despre gropile din conştiinţă: ele sădesc în suflet „lehamitea de-a fi", în timp ce „la o terasă, în plină amiază, lumina taie gîtul/ domnişoarei de-alături, domnul de la masa vecină e foarte preocupat să-şi deschidă venele..."

Probabil că domnul de-alături e chiar poetul, care a trăit, prin intermediul privirii, o voluptate vecină cu nebunia şi moartea. Nu e de mirare, deci, că, în închipuirea lui, lumina se transformă într-o ghilotină, aneantizînd obiectul adoraţiei. E vorba aici, desigur, de o lumină neagră, luciferică, izvorîtă din dorinţa posesiunii. în aceasta lumină formele se metamorfozează, trecînd din planul existenţei, în cel al nonexistenţei. Din negrul viu spre negrul mort, stăpînit de beznă pură, plin de forme fără contur aflate într-o perpetuă mişcare.

Pentru a putea desluşi lumina în beznă, e nevoie de un ochi asemănător gropilor ce se cască-n conştiinţa muritorilor, din care se ridică „un suflu rece", semn că „oaspetele mult aşteptat", menit să absolve lumea de păcate, „e pe aproape." El e Nimicitorul ce- şi are „rădăcinile" înfipte adînc „în vieţile ce nu se întorc". Sosirea lui anihilează patimile, stîrnind un vîrtej nostalgic de aduceri aminte în sufletele celor sortiţi pierii. „Acum dintr-o dată mă cuprinde entuziasmul/ atroce plimbări pe sub uriaşe oftaturi/ tu ai gura închisă", pecetluită de „asfinţitul dragostei ce fabrică oxizi..."

în acest din urmă vers, cuvîntul „oxizi" pare un bruiaj. El e folosit însă de poet într-un dublu scop: unu - de-a trezi lectorul din letargie; doi - de-a accentua extincţia indusă de Nimicitor printr-un oximoron de natură tehnică.

Urmează însă şi revelaţia: „Mai jos nu cobor (...)/ acolo amintirile sînt atît de bătrîne, că atîrnă/ în capetele plecate/ te văd umblînd prin cameră/ fîşia de lumină care te urmează/ e a altui timp, ce face eforturi să mai privească/ înainte de a se instaura subteranele..." înăuntrul lor îşi va face sălaş „un om bătrân", ocupînd treptat „toate cotloanele trupului". Pe măsură ce bătrînul creşte înlăuntrul poetului, în acel negru pe negru, tot universul îmbătrîneşte. Îmbătrînesc orele, secundele, veacurile. Îmbătrînesc timpul şi spaţiul, şi cuvintele care le definesc pe amîndouă: „se instalează în mine un om bătrîn/.../ el creşte din lucrurile la care renunţ, în anumite momente,/ cînd limbajul însuşi are umbră, aud răsuflări obosite/ şi atunci spun: Dumnezeul meu mă digeră/ Dumnezeului meu îi e foame/.../ Dumnezeul meu face zi de zi exerciţii de înviere şi moarte pe pielea mea / .../ El se naşte din slăbiciunile mele, în ele locuieşte nimicul/ sau ceva atît de dezinteresat de semnificaţie/ încît seamănă cu nimicul, dar el îmi iubeşte/ nimicul..." Şi sentinţa finală: „el ştie că nimicul meu e sămînţa nimicitorului care vrea să mă ştie mut", locuind o patrie necuvîntătoare.

Negru pe negru şi *Nimicitorul* aduc sau, mai bine zis, accentuează în literatura română contemporană o altă tendinţă poetică decît cea ludică, practicată de o parte dintre poeţii, începînd, să zicem, cu Petru Romoşan, Florin Iaru, şi terminînd cu Mircea Cărtărescu şi Lucian Vasiliu. Vizionarismul lui Aurel Pantea îşi trage seva din scrierile sacre, dar şi din poeţi de talia lui William Blake, Poe sau T.S. Eliot. Iar dacă ar fi să facem referiri la lirica noastră, atunci l-am vedea apropiat de *Nebănuitele trepte* ale lui Blaga, de *Cubul negru* al lui Bacovia sau de primele poeme ale lui Ion Barbu...

Crezul său artistic e condensat într-o superbă parabolă, pe care o rezum în cîteva cuvinte:

Cîndva, la curtea unui rege asiatic şi-a găsit adăpost un poet ce avea harul profeţiei. La un moment dat harul l-a părăsit şi tot ce spunea poetul nu se îndeplinea. Crezînd că are de-a face cu un şarlatan, regele l-a condamnat la moarte. Stînd un timp în închisoare, poetul a văzut faţa unui copil oprindu-se în dreptul gratiilor celulei sale şi l-a rugat să-1 salveze de la moarte.

„Cum aş putea face asta?", l-a întrebat copilul.

„Uite, nu departe de aici, lîngă havuz, se află o sferă. Te-aş ruga ca mîine dimineaţă, înaintea execuţiei, să pătrunzi înlăuntru ei şi cînd mă vei auzi vorbind să începi s-o mişti..."

„Aşa voi face", zise copilul.

Şi iată că veni şi momentul execuţiei. Falsul profet fu scos din cuşcă şi urcat pe eşafod. înainte de a fi decapitat, poetul îi vorbi astfel regelui:

„Ai crezut, Atotputernice, că metaforele mele sînt neputincioase şi că ele nu relevă viitorul. De aceea, înainte de-a muri, îţi cer o favoare. Am să-i spun aceste sfere să se mişte din loc şi ea se va mişca. Cuvîntul meu a încă puternic."

Regele îi dădu cuvîntul, iar poetul porunci sferei se mişte din loc şi ea începu să se rotească...

Impresionat, regele îl grăţie.

A doua zi, umbind prin cetate, poetul văzu apărînd în faţa lui copilul.

„îţi mulţumesc pentru că m-ai salvat", îi spuse el.

„Dar n-am făcut nimic", răspunse acesta.

„N-ai coborît în interiorul sferei?"

„Nu", îi răspunse copilul.

„Şi atunci aceasta cum de s-a mişcat la porunca mea?" „Nu ştiu", veni răspunsul.

Aplicat la arta poetică a lui Aurel Pantea, putem spune următoarele: poezia lui e o profeţie, dar nu pentru lumea de aici, ci pentru cea de dincolo, unde domneşte Nimicitorul.

Despre „fragmentele din năstruşnica istorie a lumii de gabriel chifu trăită şi tot de el povestită"

în relief sau desenate cu cărbune scos din subteranele literaturii de factură dostoievskiană, întîlnim într-o insolită carte a lui Gabriel Chifu intitulată *fragmente din năstruşnica istorie a lumii de gabriel chifu trăită şi tot de el povestită,* apărută la editura Ramuri din Craiova, cu sprijinul Administrației Fondului Cultural Național.

Fragmentele narate sînt nişte aşchii sau cioburi de timp, decupate dintr-o fereastră prin care un copil priveşte cu nostalgie spre [propriu] său trecut, ce se ramifică în prezent, dar şi în viitor. Cioburile de timp sînt astfel aranjate, încît evenimentele din copilărie se amestecă cu scene din adolescență sau cu cele din perioada curentă, cea a maturității. în acest sens „istoria lui Gabriel Chifu" e, de fapt, o radiografie a propriului său eu surprins în vertijul timpului, o istorie la fel de spectaculoasă şi de crudă ca istoriile lui Suetonius sau ca *Radiografia pampei* a lui Manuel Estrada. Scriitura e caldă şi rece, incisivă în litera ei, dar şi nostalgică în spirit. Autorul îşi „fotografiază" din toate unghiu

O înşiruire pe cît de logică, pe atît de insolită de autopor
trete executate cu penița muiată în nisip, dar şi cioplite

rile posibile şi imposibile devenirea. El este cel care este. Dar şi cel care nu este şi nu poate fi: „Am fost pus greşit in acest corp - scrie el. Aş fi putut să fiu altul, cel adevărat. M-aş fi putut deplasa altfel, nu păşind cu picioarele acestea, care mă încurcă, mă ţin pe loc, ci mergînd/ păşind/ înaintînd cu vîntul şi cu ploaia. Aş fi putut privi nu cu ochii celor care doar sporesc ceaţa, ci cu stelele şi cu luminările aprinse, şi cu luna, căci şi ele sînt o privire." Sau dacă nu privire, atunci alţi ochi, cu care fiinţa noastră contemplă cele nevăzute, ce aşteaptă momentul prielnic să iasă în lumină. Căci ce sînt altceva astrele în viziunea sa (vorbesc de Gabriel Chifu) decît nişte prelungiri ale ochilor noştri mai mult sau mai puţin lăuntrici, cu care „pipăim" încercînd să descifrăm o parte din tainele întunericului ce ne-nconjoară?

Dacă stelele sînt prelungirea ochilor, elementele sau chiar natura însăşi nu constituie altceva decît o prelungire a cuvintelor, a limbajului universal, accesibil, în momentele de revelaţie, eului profund: „Aş fi putut vorbi nu cu propoziţii - spune poetul - , ci cu iarba care înverzeşte, cu pomii care înfrunzesc, cu apele care curg, cu lumina care creşte, şi scade, şi iar creşte." Şi, desigur, adăugăm noi, cu întunericul ce luminează şi ne potopeşte orice clipă. Vremelnic ni s-a dat însă acest trup pe care trebuie să învăţăm să-l locuim împăcaţi cu noi înşine şi cu tot ce se află în jurul nostru. „Uneori rni-e limpede, spune autorul, că am nimerit cu totul în altă parte decît se cuvenea să ajung şi mă străduiesc, crispat, să mă acomodez, să nu se vadă că mă aflu din greşeală aici şi că nu aceasta este casa mea. Ci casa mea e lumea, sînteţi voi, care locuiţi, asemenea mie, în alte «corpuri», care, în esenţa lor, ne sînt străine. Noi nu sîntem altceva decît chiriaşi vremelnici ai trupurilor pe care le vom părăsi mai devreme sau mai tîrziu, pentru a popula alte trupuri în hăul existenţial." „Nu am nici o îndoială, exclamă poetul, că am nimerit într-o poveste în care n- am ce căuta". De aici, probabil, şi prima concluzie: viaţa pe care o trăiesc nu e, de fapt, viaţa mea, ci a altcuiva, povestită de „o străină gură", care e, totuşi, a mea... Urmează şi a doua, plină de întrebări neliniştitoare, ce nu-i găsesc răspunsul decît prin alte întrebări: „Ce înseamnă suferinţă, ce înseamnă plăcere, ce înseamnă familie, trup obosit, timp care curge, a înşela, riduri, boală, a eşua, a pierde, a nu fi, ce înseamnă?" Probabil, nimic altceva decît nişte praguri ale existenţei. „Nu m-a întrebat nimeni cînd am fost întocmit aşa, cînd am fost aruncat în acest vîrtej trist şi smintit" de oase, de sînge şi de carne.

Sfaturile pe care şi le dă poetul sînt contradictorii, alambicate: „Să nu aştepţi altceva decît poţi primi. Să nu doreşti altceva decît poţi deveni." „Un arhitect absolut a rînduit lucrurile şi m-a cuprins şi pe mine între ele, întocmindu-mă într-un chip înfricoşător şi admirabil. în cartea sa au fost toate mădularele mele." Acelaşi arhitect a aruncat cartea fiinţei aparent la întîmplare, într-un loc pe cît de insignifiant, pe atît de mirific: Calafatul natal. Cartea s-a deschis la prima pagină, în martie 54, într-o cameră închiriată de la doamna Stănescu, „într-o iarnă de pomină: o iarnă ca o vestire." Zăpada trecea de acoperişuri, Dunărea îngheţase, iar lumina abia dacă răzbătea prin ninsoare. Apoi, după cîteva săptămîni, s-a deschis la o altă pagină, în curtea familiei Duţescu... Acolo, „cînd bătea vîntul mai tare, aveam sentimentul că doboară pereţii firavi..." Vîntul care bătea prin Calafat dărîma pereţii scoţînd în stradă, mai ales în zilele de 1 mai, 23 august, 7 noiembrie sau 30 decembrie, steagurile roşii şi cele tricolore, precum şi fotografiile tovarăşilor, ai puternicilor zilei. Copilul se bucura, dar şi plîngea. A plîns cînd a murit Gagarin. A plîns cînd a murit Laika. La moartea tovarăşului Stalin n-a plîns, pentru că s-a născut cu un an mai tîrziu. A plîns, în schimb, la moartea lui Dej, odată cu tot Calafatul. „Mi-amintesc precis: stăteam pe bordura străzii, lîngă părculeţ, cu biţă, cu gelu, cu mircea" cu toţii vărsăm „rîuri de lacrimi". Rîurile curgeau pe străzi, în vîrtejuri, trăgînd la vale chiştoace de naţionale, de mărăşeşti, dar şi fulgi de găini sau raţe, precum şi alte mărunţişuri. Se vărsau în gurile de canal, în care atîrnau coji de cartofi, bucăţi de roşii şi macaroane. Peisajul era sumbru, neliniştitor, desprins ca dintr-un vis urît: „Vai de viaţa noastră, ziceam, şi acum ce-o să ne facem, ce-o să se aleagă de noi, fără

EL?!" într-adevăr, era greu de trăit fără un tătuc care să-ți îndrume pașii pe calea internaționalismului biruitor.

La cîțiva ani după moartea lui Dej, i s-a arătat pentru prima data îngerul: „l-am zărit în oglindă, în spatele meu." Pe copilul de 14 ani l-au impresionat aripile, nu albe, ci argintii, și fața, care era chiar fața lui, luminată de un zîmbet blînd, stingher, prietenos...

„...Toate cruzimile din istorie de pînă acum, afirmase cîndva, într-un articol, Vintilă Horia, şi-au avut o justificare, pentru că s-au desfăşurat într-un fel sau altul, așa cum e logic să se desfăşoare pentru împlinirile din veac." Totul se trage dintr-o ordine de mîntuire a lumii şi dintr-o dezordine de păcat ce se împletesc între ele. Pentru o singură filă din cumplita carte a istoriei, autorul romanului *Dumnezeu s-a născut în exil* nu găseşte nici o justificare. E vorba de Revoluția din Octombrie 1917, cu care încep, după opinia sa, toate ororile lumii contemporane.

Nu ştiu dacă Horia Vintilă a avut dreptate sau nu. Istoria prezentului, cu toate tarele ei, ne face să privim cu alți ochi trecutul nostru apropiat.

Năstrușnica istorie a lumii de Gabriel Chifu are meritul de a surprinde lumea dintr-un unghi mult mai nuanțat.

El nu se lepădă de trecutul său, din simplul motiv că acesta face parte din ființa lui lăuntrică. Revelator, în acest sens, e un scurt pasaj din capitolul *Ieşirea din comunism: despre dosare, turnători, securişti, vieți măcinate, speranțe neîmplinite,* din care voi spicui cîteva fraze: „Cineva a cerut la CNSAS să verifice posibilele legături cu securitatea ale celor din Consiliul USR. După doi ani, am primit răspunsul ştiut: nu făcusem poliție politică, aveam însă dosar de urmărire. N-am fost niciodată să-1 văd. Nu vreau să aflu cine m-a turnat, cine au fost ticăloşii din preajma mea... Nu vreau să-i cunosc, iar dacă au închis ochii, nu vreau să le tulbur somnul", şi asta deoarece ştiu că „un arhitect absolut a rînduit" ca lucrurile să se petreacă astfel. „Turnat într-un corp eronat, într-o viață eronată, în nişte întîmplări eronate, eu n-am făcut altceva decît să-mi împlinesc destinul". Să fie oare aşa?

Mama şi Securitatea în viziunea lui Ion Zubaşcu

Intr-un interviu publicat în *Ziarul de Duminică* din 10 decembrie 2010, sub semnătura Luciei Negoiță, poetul Ion Zubaşcu îşi exprima, pe un ton tranşant, crezul său existențial: „Dacă poetul e de valoare, spunea el, curajul lui merge până la capăt." Poetul făcea această mărturisire în momentul în care urma un tratament chinuitor, încercînd să scape de cancerul care-i măcina trupul... Lupta cu boala constituie, de altfel, subiectul cărții *Moarte de om. O poveste de viață,* apărută la Ed. Limes, 2010, pentru care Ion Zubaşcu a primit premiul Cartea Anului, oferit de către Rețeaua Literară: „într-o bună dimineață m-a trezit Hieronymus Bosch din somn/şi mi-a poruncit scurt du-te la ei coboară între ei/în infernul din subsolurile Centrului Mondial de Oncologie..." Coborîrea este descrisă cu mijloace simple, jurnalistice, fără retorică de prisos. Efectul asupra cititorului e însă unul de-a dreptul copleşitor. Decorul, dacă despre decor e vorba, stîrneşte deopotrivă compasiune şi oroare. Omul apare redus la funcțiile sale: „domnul cu valva aortică înlocuită şi testiculele extirpate/îşi bea liniştit cafeaua cu doamna fără uter şi rect/cu punga colosto- mică la vedere pe masă/şi tuburile lungi de plastic prelungindu-i intestinul gros..." Din acest cadru, desprins parcă dintr-un coşmar, poetul consemnează cu o luciditate halucinantă stările şi gîndurile: „mi-a venit ideea să-mi deschid un blog pe care să-1 alimentez zilnic cu însemnări şi texte, transmițînd astfel în direct corespondențe de la moartea mea, derulată lent, sub ochii tuturor, în timp ce mă sting scriind..." Rețeta poetică a lui Ion Zubaşcu nu e una general valabilă. Ea se pliază pe structura sa sufletească. Artistul e un om dîrz. Un maramureşean neaoş, care dă cu cuțitul în piatră la fiecare pas. Natura sa intimă e alcătuită dintr-o materie aspră, greu de modelat... Ion Zubaşcu refuză din start orice metaforă. Orice îmbrăcăminte de prisos a spiritului... Limbajul său e dur precum cremenea lovită peste cremene. Cuvintele sînt ca nişte scîntei logice, raționale. Atît de raționale, încît devin inumane prin mesajul lor. El se dezgoleşte mereu. îşi smulge odată cu hainele şi carnea. La Ion Zubaşcu totul e revendicativ. Totul e strigăt. Strigătul se transformă uneori în rugăciune. Niciodată însă în şoaptă. El se adresează unui Dumnezeu al său şi al nostru cu voce tare. în auzul celorlalți. Punîndu-ne tăria spiritului la încercare. Poetul are structura unui prooroc biblic. Chiar şi atunci cînd îngenunchează, o face cu demnitate. El pare să urmeze preceptele

unui avva Evagrie retras în pustiu, care spune: „stai în chilie şi adună-ţi mintea; aminteşte- ţi de ziua morţii, vezi putreziciunea de atunci a trupului (...); aminteşte-ţi de rînduiala din iad; gîndeşte-te cum stau acolo sufletele, în tăcere cumplită, în ce plîns sfîşietor, în ce uriaşă spaimă, luptă şi aşteptă", numai că nu se retrage din lume, ci îşi caută împăcarea în mijlocul suferinţelor celorlalţi. Putreziciunea trupului o cunoaşte din saloanele aflate în subsolurile cumplitului Centrul de Oncologie. îndemnul sfîntului călugăr „rupe toate legăturile cu mulţimea, ca să nu ţi se strice mintea şi să-ţi tulburi isihia" e întors la Ion Zubaşcu pe dos. Prin suferinţă, poetul îşi întăreşte legăturile cu ceilalţi, iar mintea şi sufletul lui se limpezesc. Compasiunea şi confruntarea cu semenii îi relevă adevărata credinţă. „Pentru mine, destinul personal, propria mea viaţă au fost continuu instrumente de cunoaştere şi pretexte de documentare pentru drumul pe care aveam să-1 străbat înainte. Preţul fiecărui cuvînt scris îl ştim doar fiecare dintre noi. Şi fiecare îşi are absolutul şi dreptatea sa... Am încercat să-mi înţeleg propria viaţă şi moarte scriind despre ele, acum e timpul să scriu şi despre viețile şi morţile tuturor celorlalţi, dinaintea şi din preajma mea, mai curajoşi, mai buni, mai conştienţi şi responsabili în istorie, cu mai mult spirit de sacrificiu decât mine.(...)" Coborîrea în infernul biografiei celorlalţi, a celor apropiaţi, Ion Zubaşcu o face într-un zguduitor poem, intitulat *Mama şi Securitatea,* un adevărat testament arghezian, publicat cu o săptămînă înainte de a se stinge din viaţă. Poemul face parte din volumul *Omul, pomul şifintâna. O tragedie românească,* avînd drept obiectiv istoria recentă. „Poporul român, spune el, nu-şi va găsi linişte şi aşezare temeinică în viitor pînă nu vor fi îndreptate toate falsităţile istorice şi nu vor fi mărturisite toate vărsările nedrepte de sînge nevinovat, care au înlăcrimat destinele a milioane de părinţi şi de fii în istoria noastră..." Oare îi cunoaştem îndeajuns de bine pe cei apropiaţi? Putem spune adevărul despre biografia lor, chiar dacă ei au trecut pragul morţii? Acestea sînt întrebările care-1 frămîntă şi care îşi găsesc (dacă îşi găsesc) răspuns în conştiinţa sa.

Mama şi Securitatea e o consemnare la rece a gîndurilor, pe marginea unor file desprinse din dosarul de urmărire al părinţilor săi: „din Arhivele CNSAS reiese că mama «a avut legături sexuale» cu protopopul greco-catolic T., doctor în matematică şi teologie la Roma/ racolat de Securitate/... / în timp ce tata era fugar în munţi şi mitica cir de ghindă şi jir de sub fagi." Poemul e o mărturie copleşitoare asupra modului cum oamenii regimului Dej, dar şi cei care i-au urmat, falsificau istoria, aruncînd asupra victimelor şi asupra familiilor acestora fapte reprobabile, menite să le stigmatizeze pe veci biografia: „Dragă soră Ileana, să fi fost/ mama noastră ţiitoarea protopopului securist/ să fi fost România noastră amanta legionarilor, a KGB-ului şi apoi a Securităţii/ curviştina popoarelor migratoare din primul şi al doilea mileniu creştin/ .../ Să nu-şi fi putut crește altfel copiii decît prostituîndu- se pe sub garduri / cu cei ce-i hăituiau în păduri tînărul soţ şi tatăl copiilor ei fugit în munţi să reziste pînă trece năvala istoriei?" Răspunsul se găseşte într-o altă întrebare, pusă aceluiaşi adresant, sora Ileana: „Tu chiar ai putea crede că mama noastră s-a culcat cu odiosul popă securist/ ziua să-i fi dus tatii haine şi de mîncare, riscîndu-şi viaţa/ pe cărări ocolite, pe dealuri şi văi, ferindu-se de ochii pînditori ai lumii/ iar noaptea să se culce cu afemeiatul popă racolat de Securitate/ s-o descoasă în pat printre săruturi şi dezmierdări fierbinţi/ cum s-a străduit să facă şi cu soţiile celorlalţi fugari în munţi / trăgînd-o de limbă pe mama unde e ascuns soţul ei, Ilie", omorît mai apoi în hrubele sinistrei închisori de la Sighet. Răspunsul nu poate fi decît unul singur. Totul ţine de manipulare. De manipulare postumă. întrebările sună cu atît mai dramatic, cu cît Ileana Zubaşcu, sora poetului, a fost şi ea supusă unor traume care au marcat-o, pare-se, definitiv. Ajungînd aici, îmi permit să fac o scurtă paranteză. Pe la începutul anilor optzeci, Ileana Zubaşcu se afirmase ca poetă înaintea lui Ion Zubaşcu, publicînd volumul de versuri *Generaţia mea,* primit cu elogii de critica noastră literară. La unul din festivalurile la care a fost invitată, poeta a avut parte de o experienţă care i-a secerat tot elanul de a scrie mai departe. Unul din criticii aflaţi atunci în vogă, om cu mare influenţă în mediul cultural, după ce i-a lăudat poezia, i-a făcut propunerea s-o propulseze „cît mai sus" pe scena literară. Criticul punea şi o condiţie: Ilena Zubaşcu trebuia să-i răsplătească generozitatea într-un alt registru decît cel strict metaforic. Mai pe româneşte, i-a pus condiţia să-i devină amantă. Deşi „prostituţia" e o practică curentă în cercurile noastre literare, Ilena Zubaşcu a fost atît de oripilată de gestul criticului, încît a renunţat definitiv la scris. Născută în ţinutul Maramureşului, crescută într-un mediu de o curăţenie morală transmisă din moşi strămoşi, gestul criticului i s-a părut probabil la fel de oribil şi de obscen ca şi hărţuirea mamei sale de către pastorul catolic din anii de început ai comunismului, istorie pe care a aflat- o mult mai tîrziu, după Revoluţie, cînd fratele ei a avut curiozitatea să studieze dosarul familie aflat în arhiva CNSAS.

Tatăl suprem

nas cît o halebardă, cu două sprîncene stufoase, una aşezată la o palmă de locul unde se sfîrşeşte fruntea, cealaltă la trei degete sub ea (vorbesc de frunte); 1-a împodobit cu pumni uriaşi şi umeri largi, picioare aşijderea şi 1-a trimis să se preumble prin lume. „Tu eşti pe măsura mea, du-te şi vezi ce se mai întîmplă pe-acolo şi vină înapoi!" Dacă maestrul Rabelais ar mai fi fost încă în viaţă şi ar fi venit şi pe meleagurile noastre — deal, vale, deal — oare de ce nu vine?, l-ar fi luat şi pe poetul Dan David în ceata personajelor sale urieşeşti şi atît de originale. Din păcate însă, sau poate din fericire, maestrul Rabelais îşi doarme somnul de veci pe meleagurile acoperite de pîclă ale Senei fără să-i mai pese de cele ce se petrec în lume la începutul acestui superb mileniu. Motive de inspiraţie ar fi găsit la tot pasul şi personaje demne de pana sa.

Acest portret al lui Dan David mi-a fost inspirat de fotografia pe care poetul a lipit-o pe coperta volumului său de debut, *Eu vă iubesc pe laţi,* volum apărut în 1982 la editura Eminescu. Fotografia înfăţişează două chipuri: în stînga, o mască populară cu aspect hidos, purtînd pe cap o pălărie veche de

Pe Dan David buna mamă-natură 1-a pricopsit cu enorme mustăţi ostăşeşti lăsate turceşte pe oală, 1-a înzestrat cu un sperietoare de ciori aflată în mijlocul unui lan de orez, şi în dreapta - un Dan David privind melancolic şi surîzător în depărtări astrale.

Sub mască scrie: „Dan David", iar sub Dan David : „...şi umbra sa". Deci, „Dan David şi... umbra sa". îi cer iertare cititorului că i-am îngroşat, voit, portretul. Masca provine probabil de la jocul de capră, este cusută din piele de cîine; nasul este de carton vopsit roşu, cu vîrful albastru: ochii sînt de sticlă, bile de sticlă şi dinţii - dacă nu mă înşel — provin de la cal (dinţi mari, la distanţă apreciabilă unul de celălalt, ca nişte pietre kilometrice pe o şosea în derivă: 100 km Bucureşti - 30 Slatina, atenţie la curbă !) Sub nasul enorm şi uşor deviat spre falca dreaptă, curbat, şi o mustaţă zburlită aflată în corespondenţă biunivocă cu sprinceana stîngă ridicată către frunte: un vârtej de ţepi răsărind dintr-un grumaz zburlit şi gata de luptă. Autorul priveşte - după cum am mai spus - în depărtare şi această depărtare e chiar cartea sa, carte „cotropită de duhuri, şacali, demoni şi înaintaşi celebri", cum scrie poetul şi semnează: „Dan David - un rechin duios". Păcat că nu pot ataşa la paginile de faţă şi fotografia în cauză, cititorii ar fi fost încîntaţi: dincolo de gestul teribilist, poetul îşi sfidează propria sa natură.

Un sarcasm afişat, mai mult disperat, decît melancolic.

Dintre toţi poeţii care au debutat în jurul anului '80, Dan David a fost, probabil, cel care şi-a manifestat cel mai mult entuziasmul la ideea aderării la grup, la un anumit mod de a scrie poezie. Şi-a schimbat în acei ani chiar şi formula: dacă-i citim cu atenţie primul volum, *Eu vă iubesc pe toţi* (titlul este cît se poate de sugestiv!), observăm mai multe tendinţe. Poeme vechi, oarecum tradiţionale, alternează cu poeme „rock", scrise sub dicteu, în care poetul vehiculează ideile şi tendinţele de ultimă oră ale Cenaclului de luni. Rămîne pentru mine o enigmă făptui că Dan David a fost „respins" de acest grup. Cînd am trecut pe la biblioteca din Slănic, unde a lucrat Dan David un timp, am văzut atîrnate pe pereţi poezii, decupate din reviste, de Cărtărescu, Iaru, Stratan, T. T. Coşovei, Magdalena Ghica, Mariana Marin şi mulţi alţii. De ce atunci Dan David n-a intrat în „circuitul naţional"? De ce a rămas poet periferic? N-a adus şi el oare strada în poezie? Limbajul de mahala în text? Dacă nu şi-a mutat Bertea lîngă hotelul Intercontinental şi căpiţele cu fin în staţiile de metrou, a căutat în schimb să aducă Intercontinentalul şi metroul in podul lui cu fin. Ceea ce, dacă ne gîndim bine, e tot aia. Oare Dan David nu este şi el un postmodernist? Acum se obişnuieşte să se lucreze în fontă şi beton, materiale moderne; Dan David a rămas la piatră şi lemn - cam asta ar fi diferenţa, de ton, bineînţeles!

Cu alte cuvinte, în poezie, Dan David s-a arătat a fi un politician fără tact şi un poet lipsit de măsură, care a îmbrăţişat o tendinţă şi a abandonat-o pe parcurs.

în ultimul său volum de versuri, *Podul cu fin,* poetul dă adevărata măsură a talentului său, un talent puternic, robust. Cu mici excepţii, volumul este echilibrat, teribilismele metaforice (Dan David face parte din familia literară a lui Fănuş Neagu) şi lista de nume celebre la care se raportează mereu poetul s-au micşorat considerabil. Metaforele fac un tot comun cu întregul text; ici-colo mai apar bizarerii nejustificate. Volumul însă e remarcabil şi echilibrat. Chiar şi poeziile „comandate", cum sînt *Odă literaturii române, Satul natal, Trupul tău, patrie şi casă,* sînt frumoase. Voi reproduce scurtul poem *Odă literaturii române,* cu care se deschide volumul: „Am să transcriu sufletul / pe caietul de curat, doamnă! Un suflet / transcris pe curat / nu mai este un suflet singur, doamnă!"

Remarcabil mi se pare şi ciclul închinat tatălui şi intitulat *Un om avea un cal.* Citez poemul *Ion* din acest ciclu: „Eu ţi-am adus pietricele să te joci, tată, / pietricele colorate de pe prund. Am buzunarele pline de pietricele". Brusc, tonul se rupe, ca în romanul modern, timpul verbelor alternează. Poetul vorbeşte cînd la prezent, cînd la trecut. „Şi tata avea dreptate, avea 80 de ani, avea Parkinson / Şi tata încremenise într-un joc nespus de frumos / .../ Tată, ţi-am adus rotiţe ruginite ! O pungă de rotiţe ruginite ţi-am adus !/ Ţi-am adus rotiţe să te joci, tată !/ să te zbengui, să rîzi".

Şi iarăşi tonul se schimbă, vocea poetului se îndepărtează, în prim-plan vine imaginea tatălui suprem: „Şi tata avea ochii închişi, se înecase în propria sa făptură/.../ - deasupra lui făcliile nopţii înghe̦aseră". Poetul descrie un joc absurd, ca la Arghezi, un joc cu moartea: „Tată, am făcut o bărcuţă, un avion de hîrtie şi un ghioc / .../ Şi totuşi împodobise camera cu neclintirea lui./ Şi tata era pur, mirosea a sîmburi de cireş, a pămînt. / Deschide ochii, tată, spune-mi două vorbe albe/ Ţi-am adus o stradă ruptă, mergi pe ea, cazi / .../ şi tata avea dreptate, avea 80 de ani, avea Parkinson, / tăcea, dar mîinile lui căutau absenţe în aerul negru. / Eu ţi-am adus pietricele, tată !/ Ţi-am adus pietricele să te joci./ Pietricele colorate de pe prund. Am buzunarele pline de pietricele". Poezia cucereşte prin candoare şi forţă.

Poetul vine în faţa tatălui ca un copil în faţa unui zeu, pe care-1 consideră tot copil. Un copil cu care se poate juca de-a moartea. De fapt,

poezia este destul de ambiguă. Are mai multe straturi de semnificație. „Am buzunarele pline de pietricele", spune poetul.

însemnarea stareţului iezuit Iosif d Acosta, un om care a participat la conchista din Peru, relatează că oamenii bătrîni din diferite triburi învățau rugăciunile cu ajutorul pietricelelor. Acestea aveau de cele mai multe ori forme simbolice şi erau vopsite în diferite culori, folosirea lor presupunea cunoaşterea unui cod. Varietatea de culori şi forme, ordinea în care erau aşezate, numărul şi felul pietricelelor permiteau obținerea unei game infinite de sensuri, infinite posibilități de sugestie. Aceste „scrieri" implicau pentru descifrare „chei de limbă". Reprezentau adevărate cărți, culegeri de blesteme şi descîntece. Aceste „scrieri" sînt greu de descifrat astăzi, simbolistica lor s-a pierdut.

Poezia lui Dan David, ciclul *Un om avea un cal,* mi-a amintit de acest straniu limbaj ancestral. Vechile popoare obişnuiau să îngroape în morminte şi figurinele morților, de care aveau grijă ca de oameni vii. în acest ciclu închinat tatălui, poetul e pe cale de- a constitui un cult propriu al morților, profan şi barbar. Mi-1 închipui pe poet oficiind în Grota miresei, fosta ocnă de sare din Slănic, îmbrăcat în piei de urs, executînd un dans straniu printre stalactite din care picură ceară şi rouă. O plută alcătuită din bîrne (grota adăposteşte un lac subteran), cu luminări şi făclii înfipte pe margini, ar servi de altar. Statuia tatălui mort, turnată în aur masiv, luminează în întuneric. Fulgere străbat în lung şi în lat peştera, tăcerea fiind sfâşiată de mii de aripi întunecate de lilieci, spirite ale beznei din noi. îngenuncheat, fiul rosteşte cu glas stins rugăciunea păgînă : „Casa în care m-ai chemat a fugit cu noi, s-a aşezat / pe malul rîului./ Mîinile cu care m-ai bătut s-au prefăcut în cîrduri de cocori./ Poveţele ce mi le-ai dat au devenit poeme migratoare./ Piciorul cu care m-ai lovit nu mai este al dumitale - / a rămas undeva în pustie, flacără / neatinsă de marele întuneric./.../ Pentru cine-ți bate sufletul, tată?/ Unde eşti dacă mai eşti?// Tată, eşti marginea lumii, absența dumitale sînt eu". Am citat din poemul *însemnări pentru tata.*

Prin octombrie anul 1986, am făcut o descindere la biblioteca din Slănic, apoi cu un amic şi încă unul am vizitat şi Bertea, celebră din scrisori şi poezii. Poetul locuia lîngă o gîrlă aproape secată, un firicel subțire de apă se prelingea greu prin mijlocul albiei largi şi crăpate de secetă, traversat de o punte de lemn lungă de vreo sută cincizeci de metri şi suspendată, ca la munte, pe cabluri de sîrmă, la o înălțime ce depăşea, pe alocuri, cinci-şase metri; la fiecare pas puntea se clătina, săream peste scîndurelele lipsă, speriind cele cîteva gîşte aflate pe malul gîrlei; satul părea pustiu; în sfârşit, după vreo două sute de paşi mărunți şi cîteva salturi scurte, ajunsei şi la „Podul cu fîn", o casă bătrînească, cu un foişor mai nou, improvizat din PAL şi acoperit cu carton. Foişorul se clătina ca şi puntea, podeaua scîrțâia, scara care ducea în pod, la fel; nu te simțeai în siguranță nici aici, dar văzînd cărți peste tot, desene bizare şi citate, afişate pe pereții de lemn, din: Eminescu, Proust, Kafka, Creangă, Poe, Whitman, Joyce, Rilke, Faulkner, Tolstoi, Dostoievski, Kavafis, Baudelaire, dar şi din Iaru, Cărtărescu, Mugur, Cezar Ivănescu, Nichita Stănescu, Gheorghe Azap, Aurel Dumitraşcu, Sava, Eugen Suciu ş.a., căpătai o oarecare siguranță. La intrare în foişor, pe o scândură groasă, ruptă dintr-un gard şi care se clătina în bătaia vântului, cu vopsea verde exista un text: ATELIER DE MĂCINAT CUVINTE - Morar: Dan DAVID. Şi cu litere mai mici: „în acest *Pod cu fin* hodinind şi lăcrimând năduşeşte un drak de înger, care este singurul proprietar de nebunie universală".

Din foişor, o uşă mică dădea într-un pod cu fîn, fân nu prea era, doar nişte şoareci şi vreo doi-trei motani tolăniți pe maldăre de manuscrise. De un căprior putrezit atârna celebra mască, iar sub mască - o mogîldeață de paie, cu ace înfipte în ea. Pe o plăcuță de tablă prinsă de sperietoare era scris : „Poetul Dan David şi umbra sa". După „umbră", poetul pusese un punct, noi îi adăugăm cifra opt culcată pe orizontală, ca semn al eternității şi infinitului.

Nu ştiu ce s-a ales astăzi din Moara de măcinat cuvinte. Stăpânul ei a plecat de mult dintre noi.

Proprietarul de nebunie universală nu mai există. A rămas din el în conştiința noastră o tulbure imagine, care în loc să se risipească, se amplifică în timp.

Paul Vinicius şi neliniştile sale

PORTRETE FĂRĂ RAMĂ

Pe 24 ianuarie a.c., am primit un telefon de la poetul Paul Vinicius, care, cu o voce joasă, mi-a urat: „La mulți ani, Nichita!". I-am mulțumit de urări, dar, întrucît nu sînt născut pe această dată, am rămas uşor nedumerit. Ghicindu-mi starea, poetul spuse: „Te întrebi, probabil, bătrîne, cu ce ocazie îți urez la mulți ani, cu atîta sîrguință, nu-i aşa?!" „N-aş zice că nu", i-am răspuns. „Ar fi putut să fie fără nici un fel de ocazie. Am dreptul să-i urez oricui, în orice zi şi la orice oră, dacă am chef, la mulți ani. S-a întîmplat însă ca această urare s-o fac chiar de ziua mea! în loc să-mi urezi tu mie la mulți ani, ți-am urat eu ție. Ei, şi?! Ce-am avut şi ce-am pierdut? Tu nu aveai de unde să ştii că azi e ziua mea, şi chiar dacă ai fi ştiut, puteai să mă suni sau să nu mă suni. Cred că nici nu ai numărul meu de telefon. Nici eu nu-l aveam pe-al tău, dar m-am interesat şi am aflat. Şi cum am aflat, te-am şi sunat. Sper ca urarea mea să nu te indispună..." „Nici vorbă," i-am răspuns, după ce, în prealabil, dumirindu-mă cum stau lucrurile, i-am urat multă sănătate, mult noroc şi un an cît mai fericit... „Lasă astea, spuse Paul, hai să nu ne mai ascundem după deget. Formalismele nu-mi plac. De fapt, ştii de ce te-am sunat!?" „Nu ştiu," i-am zis. „Nici nu ghiceşti?"

Discuția începea să mă indispună. „Din păcate, n-am ghioc", i-am zis, făcînd o glumă. „N-ai ghioc, asta-i bună!, făcu poetul.

Ghiceşte cu sufletul. E cel mai bun ghioc..." „Nu mă băga de tot în ceaţă, Paul, l-am rugat. Spune odată ce ai de spus, nu mă mai perpeli atît la telefon." „Ei, bătrîne, făcu Paul... Ce să-ţi spun, dacă nu asculţi? Am fost mort opt ani, cu mici intermitenţe, de fapt, nouă, şi am înviat de ziua mea! Şi cum am înviat, ţi-am dat telefon şi ţi-am urat şi ţie la mulţi ani! Ai priceput acum cum stau lucrurile?!" „Am priceput", i-am zis. „De fapt, continuă poetul schimbînd tonul, mi-a apărut un volum de versuri şi vreau să ţi-l trimit. Acesta e cadoul pe care vreau să ţi-l fac de ziua mea. Bineînţeles că ţi-l voi expedia mîine. Astăzi e tîrziu, poşta s-a închis de mult, iar eu sînt obosit. Dă-mi adresa ta..."

L-am felicitat pentru volum, i-am dat adresa şi i-am urat petrecere frumoasă.

„De două luni sînt în abstinenţă... Prin urmare, nu petrec. Dar putem ciocni, de la distanţă, cîte un pahar de vin simbolic, care să conţină măcar un strop din adevărul suprem existent în noi şi-n univers..." „Atunci, dar să ciocnim."

Am ridicat în închipuire paharele şi le-am ciocnit prin telefon.

„Ştii, spuse poetul, care părea să-şi savureze starea, că există, şi unde crezi?, la Cluj, Confederaţia Naţională Sindicală In vino Veritas, care reprezintă interesele clasei muncitoare implicate în atît de vastul domeniu al consumului de alcool. Recent, sindicaliştii de acolo au semnat un acord de parteneriat cu Organizaţia nonguvernamentală Pro Alcoolum, care a fost înfiinţată încă în perioadă interbelică, intrînd în clandestinitate în era comunistă. Aceste două entităţi s-au hotărît să sprijine în alegeri Partidul Alcoolicilor Europeni la Cluj..." „Nu cumva statutul acestui partid a fost inspirat de *Cartea Alcool* a lui Mureşan?" l-am întrebat. „Pe canale neoficiale circulă cu totul alte variante, printre care şi aceea că Organizaţia ar fi reapărut pe scenă la iniţiativa lui Boc, care, cică, ar fi simţit nevoia să aducă la Cluj un omagiu preşedintelui, trecînd în programul viitoarei campanii electorale ridicarea unui pod suspendat construit din sticlele golite de bere, culese de pe marginea autostrăzilor şi a unui arc de triumf, ridicat din cisternele de whisky băute de însuşi preşedintele acestei ţări."

Conform lui Vinicius, acţiunea subterană a lui Boc ar fi avut drept scop „recîştigarea simpatiei unui anumit segment electoral, destul de numeros, compus din alcoolicii de la Cluj, indiferent de culoare politică, etnie sau sex."

Nu am acordat prea mare importanţă acestei conversaţii, punînd supoziţia poetului pe seama fanteziei, dar timpul a trecut şi evenimentele au evoluat în aşa fel încît acum tind să-i dau dreptate. Fără Confederaţie şi fără ProAlcool, fostul premier n-ar fi avut nici o şansă să cîştige cursa pentru primărie în care s-a înscris.

La trei zile după acest dialog, am primit şi cartea lui Vinicius şi tot atunci mi-a parvenit, pe email, fantasticul său interviii, realizat de Robert Şerban.

Mărturisesc că interviul mi-a schimbat percepţia pe care o aveam asupra lui Paul Vinicius şi a poeziei sale.

Interviul e o adevărată spovedanie a unui Stavroghin dostoievskian, trecut dincolo de bine şi de rău. Citindu-l, am găsit cîteva răspunsuri legate de dialogul pe care l-am purtat cu poetul la telefon.

„Cum poate un om să moară atît de mult timp?" 1-a întrebat Robert Şerban pe Paul Vinicius.

Conform percepţiei lui Vinicius, omul poate face. o sumedenie de lucruri cu viaţa lui. „Inclusiv să moară, mai mult sau mai puţin timp, sau, chiar definitiv." Moartea lui Vincius s-a produs odată cu apariţia volumului *Studiu de Mrbnt* în 2002 şi pînă la ieşirea la lumina tiparului a recentului său volum de versuri, *Liniştea de dinaintea liniştei,* publicat la Ed. Tracus Arte din Bucureşti. „în intervalul acesta de timp n-am existat decît cu mici intermitenţe. în restul timpului, am fost mort şi bun murit." Mort, desigur, din punct de vedere poetic, poate şi sufletesc. Această moarte 1-a împins spre experienţe ultime. Neavînd un acoperiş deasupra capului, mortul-viu Paul Vinicius a trebuit să-şi caute adăpost pe casa scării blocurilor, la subsolul unor clădiri aflate în ruină, sau alte adăposturi temporare, oferite de cîte un prieten. „Din mai 2004 şi pînă acum, am locuit (de fapt, numai am dormit, întrucît plec de dimineaţă şi mă întorc numai noaptea, tîrziu) printr-o sumedenie de locuri, începînd cu un cămin de studenţi (pe timpul vacanţei de vară) şi continuînd cu mai multe ateliere ale unor artişti plastici care îmi erau apropiaţi, o fabrică de turnat statui din bronz, de pe la marginea Bucureştiului, aparţinînd sculptorului Ioan Bolborea, prieten bun, unde am rămas cam un an, sîmbetele şi duminicile, asigurînd, în contrapartidă, paza „obiectivului" (întrucît noaptea săreau ţiganii gardu' ca să fure fiare). A urmat o cămăruţă, la demisol, aparţinând unui prieten armean, care apare ca personaj în mai toate scrierile mele, dar unde nu exista nici încălzire, nici veceu, nici chiuvetă; doar un pat de metal, de felul

celor pe care le găseşti prin saloanele mai „la grămadă" ale spitalelor. Oricum, eram fericit, fiindcă acolo aveam oarece intimitate..."

In această intimitate, poetul a scris şi a iubit „cu patimă", cum numai un om mort e în stare să iubească, „înghiţind toate mitocăniile şi umilinţele" binefăcătorilor săi, fără să poată spune un cuvînt, „subzistînd în virtutea unei inerţii dictate de instinctul animalic de conservare", fără să-1 mai intereseze că va ajunge să doarmă noaptea în „vreun smîrc, în cine ştie ce cocină sau cine ştie ce balamuc." Cînd nu mai ai cum să fii tu însuţi, nu-ţi rămîne decît o singură cale: sinuciderea prin poezie. Zi de zi, poetul s-a sinucis prin poezie, şi a reînviat tot de atîtea ori. Recentul său volum de versuri, *Liniştea de dinaintea liniştii,* fiind tocmai rodul acestor frămîntări: „toate întîmplările familiei mele/ s-au consumat între verdele legionar/ roşul vertical/ şi/ mai tîrziu,/ gaura din steag. // am fost nişte oameni păguboşi/ dar cu un sistem nervos/ al naibii de sofisticat/ Numai aşa am reuşit să le trecem pe toate..." Şi o altă mărturisire, la fel de dureroasă, cu o trimitere indirect la un autoportret stănescian: „In ultimele trei luni de viaţă/ mama n-a fost decît o băltoacă/ vorbitoare", iar eu, în ochii celorlalţi „un nebun cu acte în regulă/ care stătea de vorbă// cu o biată băltoacă/ fie ea/ chiar şi de morfină", de aceea „priviţi-mă cum strălucesc/ aici/ în întuneric/ precum moneda unei lumi apuse..." L-am privit cu atenţie, de la distanţa pe care ţi-o conferă memoria afectivă. Chipul său verde se clătina în mine, apropiindu-se şi îndepărtîndu-se precum luna prinsă cu găleata într-o fîntînă, pe care încerci s-o scoţi la suprafaţă. „Paule, Paule, am murmurat, ce-am să fac cu tine cînd se va crăpa de ziuă?"

Odele satirice ale lui Caius Dobrescu

O poezie de factură aparent whitmaniană scrie Caius Dobrescu (poet optzecist din cercul lui Al. Muşina şi Andrei Bodiu de la Braşov) în *Odă liberei întreprinderi,* Ed. Tracus Arte, 2010. Am spus aparent, deşi termenul corect ar fi fost „fals whitmaniană", aceasta deoarece odele sale se învecinează mai degrabă cu satira, nu cu genul pe care-1 afişează, îndreptîndu-ne pe o pistă glisantă, titlul. Poeziile sale ne trimit la satirele lui Juvenal sau epigramele lui Marţial... Repet, nu trebuie să ne luăm după ton, căci tonul are grandoarea unei rostiri sacre, ci după mesaj, după fluxul de idei şi, mai ales, după imaginile care au menirea de a aduce cu picioarele pe pământ obiectul sau subiectul cîntat. Iată, de pildă, cum creionează Caius Dobrescu portretul noilor antreprenori ce au făcut şi fac posibilă trecerea de la economia planificată la piaţa liberă: „De ce vă închipui ca pe nişte comete/ şi de ce-mi închipui cometele ca pe nişte fiinţe de foc,/ strînse-n ele însele/ şi apoi desprinzîndu-se brusc, în piruete ameţitoare,/ pe cerul întunecat..." Adjectivul „întunecat" ar fi trebuit să fie urmat de substantivul „patrie". însă Caius lasă dinadins patria în suspensie, să atîrne ca un măr copt, deja putred, pe ramurile istoriei contemporane. După înălţare urmează şi coborîrea: „O, Antreprenori, exclamă poetul, poate n- aţi fost niciodat-altceva decît nişte moluşte/ dar dotate cu o veninoasă inteligenţă combinatorie./ Poate nu sînteţi altceva/ nici în clipa de faţă/ în care vorbim..."

Sigur nu sînt altceva, decît nişte moluşte sau, mai degrabă, meduze care plutesc în apele tulburi ale societăţii umane aflate în derivă. Moluştele sînt veninoase, muşcătura lor paralizează voinţa tuturor celor care încearcă să traverseze canalul pentru a ajunge pe celălalt mal, al prosperităţii mai mult sau mai puţin închipuite. „Şi totuşi - notează mai departe poetul, acccntuînd prin comparaţie satira -, mintea mea nu se poate opri să vă închipuie/ ca pe nişte globuri de foc/ rotindu-se trufaş, superb,/ aproape întunecînd lumina firmamentului,/ cam ca îngerii din gravurile lui Blake..." Antreprenori-globuri de foc, antreprenori- îngeri, lumina firmamentului, oare nu e prea mult spus? Versetul trebuie citit în context cu următorul, unde Caius Dobrescu vine cu precizările necesare, oferindu-ne cheia pentru decodificarea mesajului: „Mirosul de ars al începutului,/ al acelor timpuri miltoniene cînd se pun/ Bazele Contractului!" Despre ce fel de contract e vorba? Probabil, de cel social, semnat de mîna omului cu sîngele său şi de mîna Domnului, peste care Satan presară cenuşa nimicniciei şi a patimilor de tot felul. „Miros de ars - scrie poetul -, fiindcă fundalul/ constă doar din munţii vulcanici, arizi, erupţii paralizate, însă cu o copleşitoare putere de sugestie, inclusiv olfactivă." Un fundal necesar, atîta timp cît „minţile trebuie să fie pure,/ cristaline,/ concentrate pe ceea ce au de făcut..." Minţile trebuie să fie pure, adică naive. Ele nu trebuie să gîndească singure, ci să fie seduse de flăcările prosperităţii, de sunetele goarnelor şi ale tacîmurilor, şi mai ales de mirosul de mirodenii şi de cărnuri arse ce se ridică din fundal. Angajamentul, vînzarea forţei de

muncă, dar şi a spiritului, e parafată de Mîna Invizibilă „ce se pregăteşte să semneze/ alături de tine/ cu litere de foc", o mînă care te înalţă cît mai sus, ca să te poată zbrobi mai uşor de stîncile aride ce se profilează la orizont. Şi iată, după semnarea Contractului, apare şi perspectiva: „Omul care îşi numără bancnotele/ din portofel/ la casă - e ca şi cum ar citi o carte..." Ce fel de carte? O carte dacă nu sfîntă, atunci măcar miraculoasă, menită să-ţi aducă bunăstarea mult visată. Banii înseamnă o formă de cunoaştere a lumii. „Teancul în sine e o acumulare de experienţă/ de energie./ Radicalii ar spune că e vorba - precizează poetul - de o sinteză solzoasă a eşecurilor..." Bancnotele au, în viziunea sa, funcţii multiple, aerul care există între ele nu seamănă cu „găurile unui butoi de revolver" şi nici cu nişte „cutiuţe în care îţi pui medicamentele/ ca să ştii pe care şi în ce zi să le iei", nu, „ele sînt apariţii vii, pline de sînge, care pulsează între un sens sau altul", schimbînd binele în rău şi răul în bine, coborînd adevărul la stadiul de minciună şi ridicînd minciuna la stadiu] de adevăr... într-adevăr, banii sînt o formă de cunoaştere a eului personal şi social. Plecînd de la aceste percepţii, poetul priveşte omul ca pe un mecanism ambiguu, în interiorul căruia se desfăşoară procese chimice şi alchimice: „Ce se întîmplă în stomacul/ acestui bărbat - se întreabă el - care mănîncă/ măr după cola?!" Ce să se întîmple... Probabil o revoltă populară... Cu cît vorbele sînt mai otrăvite, cu atît mulţimea va spumega mai tare... Mişcarea de interior îşi găseşte răspuns în mesajul din exterior înregistrat pe un mobil. „Rezolvat!" „Mîine!" Totul se rezolvă mîine.

Şi acum, iată, o altă aserţiune, tot din realitate imediată: „De ce iluminaţii/ înnebuniţi după vid/ după calităţile lui reconfortante, întineritoare,// ne învaţă că tot ce cumpărăm de la magazin/ este rău/ fiindcă este vid?" „Adică, zice poetul, eliberarea să vină doar pentru ei?" Energia vidului (de ce oare dl. Patapievici, în calitatea sa de filozof, dar şi de inventator, pentru a salva omenirea de la criză, nu s-a gîndit să breveteze această forţă, mulţumindu-se să promulge doar ideea că, într-un viitor apropiat, aerul ar putea fi folosit ca mijloc de combustie internă, înlocuind benzina?!) constituie factorul principal ce mişcă lumea materială şi pe cea imaterială. Puterea lui de absorbţie e absolută, în vid, timpul îşi pierde măsura, iar spaţiul ce-1 înconjoară se transformă într-un simplu ambalaj, strălucitor, desigur, pentru ochiul care-1 percepe din afară. Dinlăuntru însă, priveliştea e îngrozitoare. Acolo se află maldărul, „imensul maldăr de cămăşi şi pantaloni/ sacouri, fişuri, cărţi şi chiloţi, caiete, ziare, ciorapi...."

Maldărul ar putea în orice clipă să se surpe în gol. Şi, totuşi, nu se întîmplă aşa. Sfidînd legile gravitaţiei, el îşi păstrează echilibrul, învîrtindu-se în gol. Şi odată cu el, şi banii... Profetul acestei lumi este Adam Smith, autorul *Avuţiei naţiunilor,* care spune că destinul economic al omenirii e „condus" de mina învizibilă a Marelui Hazard....

Mi-ar fi plăcut ca minunatul volum de versuri *Odă liberei întreprinderi* să se încheie cu un imn satiric înălţat FMI-ului, organism mort, care, în perioada crizei, a înviat din propria-i cenuşă... Oda FMI-ului ar putea să sune astfel:

„Mai întîi îţi aduc săpun, apoi ştreangul confecţionat din bancnote, dar n-o fac oricum, ci pregătesc totul cu minuţiozitate, cu artă. Ştreangul şi săpunul sînt aduse pe un platou, pe care se află bucate alese, luaţi ce vreţi de aici, alegeţi-vă felia de tort care vă place, dar nu uitaţi nici de luminări, să le stingeţi cu o răsuflare la sfîrşit, înainte de-a rîgîi satisfăcuţi, după care urcaţi-vă pe scăunel, şi împingeţi-1 în faţă sau în spate. Aveţi toată libertatea de mişcare, condiţia e să nu trişaţi, ci să folosiţi cu decenţă laţul pe care vi l-am livrat odată cu bancnotele. Nu are rost să vă agitaţi, nu are rost să ieşiţi în stradă, cel mai simplu e să vă aruncaţi în gol, ca să nu vedeţi ce mai urmează. Terapia de şoc, cea care îţi strînge gîtul, e cea mai bună soluţie pentru ieşirea din criză a unei naţiuni. Dacă va muri un popor, vom aduce altul în locul lui şi vom clădi o nouă naţiune.... Naţiunile sînt ca apa... Tragi trapa şi s-au dus..."

Frumoasă odă şi, mai ales, adevărată, nu-i aşa, dragă Caius?! Chiar crezi că Jeffrey Franks, fostul şef al misiunii FMI în România, vrea să ne ducă în America lui Kafka?

America, America...

Nu sîntem decît nişte simple cifre/ dintr-un şir nesfîrşit
5690241731940628/ cînd intrăm pe poarta j fabricii nu
trebuie să mai dăm bineţe portarului/
folosim codul personal şi ea se deschide silenţioasă cu un nesperat good morning/ sau good afternoon sau good night după cum e cazul/ introducem apoi legitimaţia vertical în spaţiul din dreapta / al ceasornicului electronic şi imediat pe micul ecran/ apare ora sosirii şi numărul de salariat/ pe care-1

porți ca pe-un blestem sau ca pe-o binefacere/ pîna la pensie (nici un minut întîrziere la sosire/ nici un minut mai devreme la plecare/ toate neregulile vor fi raportate supervizorului)". Citind aceste versuri ale lui Gabriel Stănescu, referitoare la America anilor nouăzeci, gîndul te duce la Orwell, la Kafka, dar şi la filmele lui Chaplin. Poate vă mai amintiți de cîteva secvențe din *Timpuri noi,* unde Charlot ştanțează nişte piese ce „curg" continuu pe banda rulantă. La un moment dat ritmul devine atît de rapid, încît acesta pierde şirul şi banda se opreşte, nu şi mîinile lui Charlot, care, chiar şi în timpul pauzei de masă, par să fie cuprinse de un tic nervos, executînd cu de la sine putere mişcările pe care le-au deprins în procesul muncii. Sau de o altă scenă, în care acelaşi Charlot, înarmat cu o uriaşă cheie, se pierde printre roțile unui uriaş mecanism (simbolul societății de consum) care, săltîndu-1 în sus şi în jos, e pe cale să-1 transforme într-o masă de carne informă, într-un semipreparat, frumos învelit într-un ambalaj strălucitor, înlăuntrul căruia se află suferință şi carne stoarsă de sudoare umană... America descrisă de Gabriel Stănescu, care a emigrat la începutul anilor nouăzeci, ne duce cu gîndul nu numai la Orwell, Kafka şi Charlot, ci şi la *Infernul* dantesc, la lagărele de exterminare nazistă şi la GULAG-ul lui Soljenițîn. Avem de-a face, desigur, cu nişte lagăre de concentrare moderne, unde totul funcționează impecabil. America e-un monstru, un cub Rubyk aflat într-o perpetuă schimbare. Omul devine o simplă cifră dintr- un şir de cifre, care, în ansamblul său, reproduce fatidicul număr al fiarei ce bîntuie *Apocalipsa* lui Ioan.. „Toate formularele de serviciu vor fi semnate cu codul tău/ personal 7242 - 2 odată ieşiți în pauză trebuie să ne amintim un alt cod la fel de personal/ cel al lacătului cu cifru de la dulapul personal/ cel al cărții de credit..."

In acest aseptic infern, există întotdeauna un supraveghetor care poartă, la rîndul său, un cod: „Cineva acolo sus ne numără", scrie poetul. Ne supraveghează, adică. Şi e supravegheat, la rîndul său. Infernul modern e plin de ochi de care nu poți scăpa oriunde te-ai duce. America lui Gabriel Stănescu e însa un simbol atotstăpînitor al lumii contemporane. E Babilonul cel mare, unde s-au adunat, de-a lungul veacurilor, toate relele. Oamenii au devenit zeci de mii, sute de mii, milioane de cifre fără identitate, „viețuind" într-o clepsidră în care totul a fost răsturnat cu susul în jos. Totuşi, o ordine perfectă domină acest haos existențial, menit să aneantizeze trăirea umană. „Nu mai avem nume, sentimente, nimeni nu se interesează cine sîntem şi de unde venim." Şi totuşi fiecare cifră trăieşte cufundată într-o lume a ei. Singurătatea individului e dublată de singurătatea masei. Nimeni nu-şi mai aparține sieşi. Toți sînt prinşi în roțile dințate ale acestui concasor social.

America lui Gabriel Stănescu păstrează, totuşi, ceva din patetismul şi din măreția Americii lui Walt Whitman, cel care, în 1881, scria: „Pe Om îl cînt/ o simplă persoană particulară, cu toate acestea proclam cuvîntul: Democratic, cuvîntul Mase./.../ Cînt fiziologia din creştet pînă-n tălpi.../ Cînt femeia şi bărbatul deopotrivă!" Iată şi un alt poem: „Aud cum cîntă America, îi ascult/ feluritele imnuri,/ ale mecanicilor, fiecare cu glasul voios şi puternic,/ precum se cuvine/ pe dulgher îl aud cum cîntă geluind şi clipocind,/ pe zidar, cînd la lucru purcede şi cînd lucrul e gata,/ îl aud pe cizmar ce cînta la banc, ghemuit, şi pălărierul cum cîntă-n picioare..." Walt Whitman vibrează la unison cu America şi întreaga planetă. *Fire de iarbă* ne transmite bucuria de-a trăi. Viața însă înseamnă şi suferință. Nici mecanicii de locomotivă, nici dulgherii, nici zidarii, nici marinarii, nici cizmarii nu robotesc înălțînd imnuri de slavă Zeului muncii. America s-a construit - şi Walt Whitman ştie prea bine asta - cu sudoare şi sînge. Probabil că marele poet al Americii nu a vrut să vadă şi milioanele de trupuri îngropate la temelia noului stat. Milioanele de sclavi ucişi în galere sau pe marile plantații... El a văzut o Americă ideală. Un stat puternic şi liber. Mai tîrziu, poeții proletcultişti ai vechiului continent, supus unui experiment istoric (happeningul marxist-leninist), punînd umărul la construcția unei ideologii a maselor, l-au adoptat ca model. Ei n-au cîntat America, nici Libertatea. Ci au închinat imnuri de slavă internaționalismului atotbiruitor. Whitman a fost „profetul atleților", profetul oamenilor puternici... Apărătorul Libertății şi al Adevărului... Al unui om care desțeleneşte pămîntul, pentru a „construi un viitor şi mai măreț încă".

Judecind simplist lucrurile, am putea trage concluzia că nu e o mare deosebire între Whitman şi poeții proletcultişti apăruți în Estul sălbatic. Poate că şi ei au crezut că versurile lor pot modela omul nou. Şi totuşi, deosebirea dintre ei şi Whitman e uriaşă. Whitman e stăpînit de un patos de nestăvilit. Entuziasmul lui e molipsitor şi astăzi. Nu e de mirare că a devenit simbolul Americii. Al zgîrie-norilor. Al industriei...

Concomitent cu America lui Whitman există şi o altfel de Americă. O Americă a individului, nu a masei. E America aceluiaşi mecanic, văzută însă dintr-un alt unghi, cel al lui Charlot. E

America omului-şurub. America omului-piuliţă. A omului mărunt, strivit de talpa omului puternic. Chaplin surprinde drama şi comedia omului modern, aflat la răscrucea istoriei. America văzută de Gabriel Stănescu păstrează ceva din patetismul Ame- ricii lui Whitman. Dar la el e vorba de un patetism pe negativ. El e mai apropiat ca viziune de Chaplin, decît de autorul *Firelor de iarbă.* Locul umorului 1-a luat strigătul, revolta. Lui Gabriel Stănescu îi lipseşte detaşarea necesară pentru a privi realitatea prin ochii unui clovn. El e un inadaptat. Un disperat prin excelenţă. El e băiatul bun la toate, cel care ştie să îndoaie cartoanele, făcînd din ele cutii; cel care încarcă şi descarcă, pentru cîţiva dolari pe oră, robotind într-o veche imprimerie abandonată, printre baloţi şi gunoaie, băiatul bun la toate, care, în ajunul Crăciunului, primeşte o bancnotă de o sută de dolari în scop caritabil din partea unui om de afaceri, o matahală din Manhattan.

Intr-un interviu publicat mai demult în revista *Kitej-grad,* poetul spunea: „Experienţa americană a fost dură pentru mine, neiertătoare, la fel de dură şi neiertătoare ca a oricărui emigrant care a decis, pe propria răspundere, să o consume pînă la epuizarea ultimelor resurse fizice şi intelectuale..." America mea, mai adăuga el, nu-i America Ogarului cenuşiu, nici America văzută prin retina unui bursier Fulbright, e America văzută prin ochii unui emigrant fugit din România şi dispus să lucreze orice şi oriunde, să cureţe closetele şi să mături străzile... Cartea mea, mărturiseşte poetul, e o replică în negativ la poezia optimistă care ridică în slăvi democraţia americană...

America văzută în chip de rinocer

Pe Sean Cotter l-am cunoscut în vara anului 1996, la un colocviu dedicat literaturii optzeciste care s-a desfăşurat la Iaşi. Sean venise împreună cu profesorul Adam Sorkin, unul dintre puţinii traducători de limbă engleză atraşi de farmecul discret al plaiurilor noastre mioritice, dar şi de frumuseţea limbii române, pe care o înţelegea, dar n-o putea vorbi; mă refer aici la Sorkin, căci, în privinţa lui Sean, lucrurile erau clare. Sean vorbea cursiv româneşte, cu accent specific oamenilor veniţi de pe noul continent...

Dar iată cum l-am cunoscut: în timp ce coboram de la Pogor spre Fundaţie, m-a ajuns din urmă un tînăr blond, cu ochii nespus de albaştri şi părul cîrlionţat - o figură specifică de american născut în sud (în venele lui Sean, asta am aflat ceva mai tîrziu, curgea un sînge irlandez, amestecat cu cel saxon) - care m-a întrebat, într-o română uşor metalizată, dacă nu cumva numele meu e Nichita Danilov. S-a scuzat politicos pentru accentul său şi modul cum aşeza cuvintele în frază, făcînd o ironie atît pe seama sa, cît şi pe seama compatrioţilor veniţi de peste Ocean, care, atunci cînd articulau cuvintele în limba română, îţi creau, nu ştiu de ce, impresia că au gura şi nările pline de seminţe... „Ce fel de seminţe?" l-am întrebat. „Seminţe de Coca-Cola", a zis Sean. „Există astfel de seminţe?" l-am chestionat. „Nu, dar atunci cînd îţi vorbeşte un american, ai impresia că există..." Neavînd o ureche muzicală, mi-e greu să reproduc în scris modul cum vorbeşte Sean. Prefer să redau sensul celor spuse de el, decît să-i deformez mesajul, apelînd la caricatură. Sean e un tînăr admirabil, bine educat, care cultivă umorul negru, îmbrăcîndu-1 adesea în haine colorate. Prin intermediul lui, fără să străbat oceanul, am încercat să descifrez o parte din enigmele Americii. Nu eram la prima încercare. După întoarcerea magistrului Ursa- chi din exil, am conversat adeseori cu el pe această temă, căutînd să aflu cît mai multe amănunte despre viaţa şi concepţiile americanilor... încercările mele s-au sondat de fiecare dată cu un eşec. Magistrul avea harul de-a îmbrăca realitatea într-o haină atît de fantastică, încît, ascultîndu-1, nu reuşeai să distingi prea bine adevărul de fantasmagorie. De altfel, la fiecare nouă abordare a aceluiaşi subiect, se schimbau radical datele problemei. Magistrul fusese dezamăgit de America. Experienţele trăite acolo i-au lăsat un gust amar în suflet, afectîndu-i memoria. Am încercat să aflu cîte ceva şi de la alţii. A trebuit în cele din urmă să mă mulţumesc cu o imagine sintetică referitoare la noul continent, condensată într-o comparaţie. Un distins cadru universitar care vizitase SUA prin anii '90 mi-a spus: „Un european nu are cum să înţeleagă America, decît dacă a atins cu picioarele sale pămîntul Man- hattan-ului. Nu există grade de comparaţie între Europa şi America. Ea ca şi cum ai compara două regnuri diferite, un copac cu un animal... Crezi că se pot face astfel de comparaţii?" „Cine ştie", am răspuns. „Poate că în poezie sau în proză, dar nu şi în realitatea noastră cea de toate zilele. Aici, o astfel de tentativă se va solda în mod inevitabil cu eşec..." Ce era să fac, i-am dat în sinea mea dreptate. Iar comparaţia am privit-o ca pe un oximoron...

Cu Sean Cotter m-am împrietenit repede.' După o halbă de bere ciocnită la Corso, aveam impresia că ne cunoaştem de cînd lumea. Prima vizită a fost urmată de altele. Sean a revenit în România şi în Iaşi de nenumărate ori. Uneori, chiar dacă locuieşte dincolo de ocean, am impresia că stă pe undeva prin preajmă.

Mijloacelor de comunicare postmodernă au scurtat distanţa dintre noi la dimensiunea unei pelicule insignifiante. Pornind de la insolita comparaţie dintre cele două continente, deseori ne amuzăm. „Tu ce zici, Sean, cu ce fel de copac aduce Europa?" îl întreb. Iar el îmi răspunde imperturbabil: „Cu unul foarte scorburos..." Iar eu: „Dar America?" „America seamănă cu rinocerii lui Ionescu", zice Sean. „Vă rinocerizaţi cumva?" „Ne acoperim, într-adevăr, de-o crustă..." Am fost alături de el şi de familia lui, în împrejurări fericite şi mai puţin fericite. Prin intermediul său, am trăit aproape pe viu tragicele evenimente prin care a trecut SUA imediat după atacul terorist din 11 septembrie 2001. Şi tot prin intermediul său, am început să înţeleg şi criza prin care trece America acum. Iată povestea pe care mi-a spus-o atunci, după atacul terorist asupra Turnurilor Gemene din sudul Manhattanului:

„Citeam o carte. Eram absorbit cu totul de lectură. Deodată în cameră a intrat o vecină (o arăboaică, provine din Iran) şi mi-a spus să deschid televizorul. Nici ea nu ştia exact ce se întîmplă, dar era extrem de alertată... Am apăsat pe telecomandă şi, timp de trei ore, am stat cu ochii lipiţi de ecran. Eram într-o stare de şoc. Aveam impresia că urmăresc un film de groază, nu-mi venea să cred că imaginile de pe micul ecran sunt reale. Ca mulţi alţii, am încercat să iau legătura cu Washingtonul. Nu se putea, liniile erau blocate. Am încercat să contactez New York-ul. Nu am reuşit... Toţi americanii încercau să ia legătura cu capitala. Dacă nu cu însuşi preşedintele, atunci cu unul dintre consilierii săi. Aşa că a trebuit să mă mulţumesc cu ceea ce-mi ofereau radioul şi televiziunea. A fost un şoc total pentru America. S-a instaurat un climat de suspiciune şi neîncredere între oameni. Nici azi nu ştim în cine trebuie să avem încredere şi în cine nu. A crescut xenofobia... După atentate lumea s-a schimbat definitiv. Mi-ar face plăcere să cred că nu e adevărat. Dar e... Noi vrem să trăim cum am trăit şi înainte. Libertatea şi democraţia sînt nişte valori pe care va trebui să le apărăm cu orice preţ. Populaţia trebuie educată în aşa fel încît să nu intre în panică atunci cînd vede pe stradă un arab. Islamul nu se reduce la terorism.

Totuşi, atentatele au avut şi un efect pozitiv. Acum vrem să avem cît mai multe informaţii despre lumea arabă. Şi nu numai despre lumea arabă, ci şi despre, să zicem, ţările din estul Europei. In scurt timp, din librării au dispărut toate cărţile care se refereau la arabi. De la cultură, pînă la politologie şi religie. Americanii au început să citească, să afle ce se întîmplă dincolo de ei. în plus, se ţin foarte multe conferinţe despre Islam. Vrem să înţelegem de unde vine această ură a unora faţă de Statele Unite. Se citeşte enorm. Ne-am dat seama că sîntem o societate închisă, că sîntem limitaţi şi nu cunoaştem decît foarte puţine lucruri despre alte civilizaţii. Da, ne-am dat seama că suntem închişi, izolaţi. Limitaţi la ceea ce avem noi... Putem să căutăm terorişti peste tot. Dar cine ştie cu adevărat cum arată un terorist? Nici în România, după atîţia ani care au trecut de la revoluţie, problema teroriştilor nu a fost lămurită. Unii au impresia că orice arab e şi un terorist. Aceasta o simţi cel mai bine pe aeroport. Poliţiştii intră imediat în alertă cînd văd un arab. îl controlează, cum se spune, pînă la sînge. De altfel, controlul în aeroporturi s-a înăsprit. Trebuie să treci prin cîteva filtre înainte de a te îmbarca. Pierzi acum o groază de timp pe aeroport aşteptînd la rînd să fii controlat. Aceasta o ştiu acum din propria mea experienţă. La aeroport am fost controlat de trei ori pînă să pot urca la bord. Pentru mine a fost umilitor. Dacă unghiera pe care o aveam ar fi fost prevăzută cu un cuţitaş, mi-ar fi fost confiscată. Or, înainte, se circula liber. Una din consecinţele imediate ale acestor fapte este că lumea a început să circule mai mult cu trenul. Traficul de călători de pe aeroporturi s-a diminuat considerabil. La aeroporturi s-a instaurat o atmosferă ca în *Ferma animalelor* de Orwell. Trăim într- o societate în care individul începe să fie supravegheat. Am impresia că regimul dictatorial din Est încetul cu încetul se mută în Vest. încep să înţeleg acum mai bine şi realitatea românească, totalitarismul anilor '80, pe care l-am aflat din cărţi, cît şi Revoluţia din '89. Mă refer la obsesia teroriştilor. în timp ce

România şi statele din fostul lagăr sovietic trec spre democraţie, America se îndreaptă spre un regim autoritar. Şi apropo de Orvvell: nu avem prea multe informaţii despre războiul din Afganistan. Iar cele despre Irak sînt tendenţioase. Trebuie să ne mulţumim cu cele transmise de comandament, care sună exact ca în O *mie nouă sute optezeci şi patru*. Adică: «Am obţinut o Mare Victorie». Mi-e frică să nu pierdem ceea ce am cîştigat de-a lungul secolelor, continuă Sean, libertatea şi democraţia. Să nu aruncăm, cum se spune, odată cu apa din găleată şi pruncii ce urmează a fi botezaţi în ea..."

„Mai bine să nu ne gîndim la rău. Să privim şi partea plină a paharului", am spus încercînd să-1 scot din starea de depresie ce pusese stăpînire pe el. Dar Sean nu se lăsă îmbrobodit:

„Sînt unii care încearcă să profite de pe urma fricii noastre. Se spune tot timpul că după atentate lumea s-a schimbat definitiv. Mi-ar face plăcere să cred că nu e adevărat. Noi vrem să trăim cum am trăit şi înainte, conchide el. Libertatea şi democraţia sunt nişte valori pe care va trebui să le apărăm cu orice preţ. Vorbeam însă de faptul că unii încearcă să profite de pe urma evenimentelor şi să ne limiteze drepturile. FBI-ul a cerut mai multe prerogative. Şi le-a obţinut, legal sau ilegal. Şi acum va trebui să aducă dovada că a avut nevoie de puteri sporite. Mie mi-e frică de acest lucru. Mi-e frică, pentru că îmi dau seama că dacă nu vor găsi dovezi reale, Ie vor inventa. Ei vor inventa vinovaţi.

„Dragă Sean Cotter, i-am zis, vorbeşte-mi despre America ta intimă, cea dinainte de atentate.."

„America o descoperi dacă faci călătorii. Atunci cînd merg dintr-o zonă în alta, e ca şi cum aş merge dintr-o ţară în alta. Ba chiar mai mult, uneori am senzaţia, atunci cînd trec dintr-un stat în alt stat, că părăsesc un continent, Europa, să zicem, şi intru în Africa. Contrastele sunt foarte mari. Şi oamenii, nu vorbesc de înfăţişare, ci de mentalitate, sunt diferiţi. Uneori poţi să faci chiar o călătorie în timp şi din secolul XX sau din secolul XXI să nimereşti în secolul XIX. Aceste chestiuni, desigur, un european nu le poate înţelege. El percepe America în felul lui. Dar America este complexă. De pildă, eu sunt sudist, dar locuiesc în nord. Diferenţa dintre Nord şi Sud e colosală.

„în ce constă această diferenţă? l-am chestionat, aprinzîndu- mi o ţigară. E vorba de obiceiuri, de limbă?"

„Fiind de formaţie umanistă, a spus Sean, ferindu-şi faţa de fumul pe care vîntul îl ducea în direcţia lui, mă preocupă în special diferenţele în ce priveşte limba. în primul rînd, venind din Nord în Sud, sesizezi o diferenţă de ritm şi de accent. E vorba însă şi de mentalitate. De felul cum decurge un dialog în Nord şi cum decurge în Sud. în Sud, de exemplu, dacă începi o poveste, interlocutorul are suficientă răbdare că să asculte o altă poveste, introductivă, prin care explic de ce vreau să-i spun această poveste. Iar ca să completez povestea principală, mai spun încă una la final. Povestea durează mult, dar interlocutorul nu se plictiseşte, ci dimpotrivă, te ascultă cu interes şi cu zîmbetul pe buze. El este avid de informaţii, de poveşti noi. în Nord, nu există timp pentru trei poveşti comasate într-una. Nordul nu dispune de atîta timp cît Sudul. Povestea spusă în Nord trebuie să fie un rezumat. Un haiku."

„Şi care ar explicaţia acestor diferenţe de mentalităţi?", l-am întrebat pe tînărul meu prieten.

„Nu ştiu. N-aş vrea să mă hazardez făcînd afirmaţii neacoperite sau să spun nişte lucruri insuficient aprofundate. Poate e vorba de istoria noastră. Este vorba de război. Mai este vorba apoi de diferenţa dintre industrie şi agricultură. Şi de multe altele. în Sud, nu trebuie să ne grăbim. Nimeni nu te biciuieşte din urmă. Vezi cîmpuri întinse, vezi culturi, vezi ape, drumuri, priveşti cerul înalt, curbat deasupra plantaţiilor, priveşti oamenii şi animalele, norii şi simţi că n-ai nici un motiv pentru grabă. în Nord, simţi trepidaţia. Ritmul maşinilor, zgomotele, acceleraţia... în Sud e o lume nostalgică, o lume ce seamănă cu poemele lui Emily Dickinson, în timp ce în nord trăieşti starea de avînt şi de nelinişte pe care ţi-o provoacă poemele lui Whitman."

„Spaţiul deformează timpul, continuă Sean, contemplînd de pe terasă cupolele bisericilor cuprinse de amurg. îi conferă alte ondulaţii. 11 lăţeşte. îl face să semene cu un fluviu care trece printr-o cîmpie. în Nord avem de-a face cu un timp tulbure, năvalnic, care trage după el şi o parte din istoria Lumii noi. în Sud, ai impresia că o parte din istoria noastră trecută nu s-a consumat încă. Sunt depuneri de mîl, de crengi, de resturi de lupte, de mentalităţi, tradiţii şi obiceiuri. Uneori dai şi peste cîte o insulă formată în mijlocul apelor, unde s-a conservat o lume extrem de ciudată, un amestec de neolitic şi postindustrialism incipient. Poate că percepţia mea este deformată şi de profesie. La Universitatea din Michigan am predat un curs despre marile opere ale omenirii, începînd cu *Iliada* şi *Odiseea,* trecînd prin *Eneida* şi terminînd cu *Infernul* şi *Paradisul* lui Dante. Prin urmare, îmi face plăcere să

descopăr aceste insule formate din sedimente istorice îndepărtate în timp, unde caut să descopăr şi să întîlnesc urmaşii eroilor lui Homer şi ai celorlalte mari epopei ale lumii. N-aş vrea să exagerez marşînd pe această idee, prin urmare propun să ne întoarcem în contemporaneitate."

„Nici aici, la noi - am profitat de ocazia ca să-mi expun părerea - timpul nu pare să aibă aceeaşi dimensiune peste tot. La Bucureşti, timpul pare că are un alt ritm, la Iaşi, altul. La Iaşi e un timp mai lent, la Bucureşti unul grăbit. România e un fel de Americă întoarsă pe dos. în Nord, omul e mai aşezat, în Sud, cum să zic, mai pipărat, mai balcanic..."

„Apropo de ceea ce spui tu - zise Sean -, am călătorit din Nord în Sud, asta s-a întîmplat cu cîteva veri în urmă... Din Michigan pînă-n Worth, am călătorit cu patru prieteni. Cînd am ajuns în Sud, am rămas mirat. Mirat pentru că pe autostradă am văzut o mulţime de pantofi. Cădeau din maşină. Pantofii păreau că aleargă singuri pe autostradă. Mai vedeam pe asfalt pălării, cămăşi sau ochelari de soare. O imagine suprarealistă. Din cînd în cînd descopereai şi cîte un ziar. Un întreg magazin. Prietenii din nord m-au întrebat: De ce sudiştii n-au grijă de pantofii lor? Şi eu am zis: Aici călătorim cu uşile deschise, şi în timpul călătoriei spunem povestiri sau conversăm sau ne gîndim la ele, şi atunci nu observăm că pantofii ne cad din picioare. Călătorim cu uşile deschise. Ne aerisim şi la propriu, şi la figurat. A devenit o metaforă şi pentru oameni. Noi sîntem mai deschişi, ne place să ne confesăm. Riscăm să pierdem ceva, vreun obiect, un pantof, un pieptene, un ruj, o oglinjoară, o pilă de unghii, dar, în acelaşi timp, cîştigăm ceva. Conversînd cu alţii, aflăm multe lucruri despre noi."

„Apropo de pantofi, i-am zis. Urmărind zilele trecute pe YouTube scena în care un ziarist arab îşi aruncă pantofii în Bush, în timpul desfăşurării unei conferinţe de presă la Bagdad, numindu-1 cîine, aş vrea să te întreb: oare, într-adevăr, America se rinocerizează?"

„Deocamdată, răspunse Sean, ea e cufundată în plin Or- well... Dacă nu ne vom îndrepta greşelile, o să urmeze, desigur, şi rinocerizarea..."

Drumul spre „cea mai înaltă ficțiune"

Catastrofele aeriene, cutremurele, erupţiile vulcanice, precum şi alte evenimente de o însemnătate mai mare sau mai mică, unele cu totul insignifiante, petrecute în preajma noastră sau aiurea pe mapamond, inclusiv marasmul politic prin care trece România, dar şi alte state din Est sau din Vest, ne arată destul de limpede că am intrat într-o nouă eră, de „primenire" a istoriei. Am intrat, cum se spune, într-un vertij periculos, din care nu se ştie cum vom ieşi, schimbaţi în bine sau in rău. Pare-se că timpul, vorba lui Marin Preda, nu mai are răbdare cu noi. Ne împinge să ne rostogolim la vale, cu o viteză ameţitoare.

Desigur, unii cititori, mai optimişti din fire, educaţi la şcoala marxistă, dar şi noii lor urmaşi, îndoctrinaţi cu tot felul de teorii consumist-utilitariste, parcurgînd aceste rînduri, vor sări în sus de indignare: cum adică ne rostogolim la vale, odată ce, de cîteva decenii, omenirea se află într-un progres fără precedent, cel puţin din punct de vedere tehnologic, nu-i aşa?

Explozia informaţională, explorarea spaţiului, telecomunicaţiile fără fir, computerul, chat-ul, blog-urile noile cuceriri (experimente din domeniul genetic, multe din ele rămase secrete), ce pot însemna altceva decît progres?! Sigur că progres, ce altceva?! Dar cu ce preţ? Progresul acesta incredibil e plătit cu preţul dezumanizării, al robotizării omului, al îndepărtării de viaţa reală. Specia umană e pe cale de a se transforma radical.

Trăim din ce în ce mai mult într-un spaţiu mediatic virtual. O mare parte din timpul care ne-a fost rezervat pentru viaţă îl petrecem în faţa televizorului sau a computerului. Luăm totul de-a gata. Mură în gură, cu linguriţa, cu seringa, dar şi cu linguroiul. Ingurgităm tot ce auzim şi ce vedem.

Bombardamentul informaţional la care sîntem supuşi pe parcursul zilei ne afectează intimitatea. Chiar şi visele pe care le avem în scurtul răgaz al orelor de somn ne sînt poluate de emisiunile sau filmele pe care le-am urmărit la televizor, de informaţiile de pe google sau de discuţiile pe care le-am purtat prin intermediul camerei web. Schimbările au fost şi sînt prea bruşte şi fiinţa noastră lăuntrică n-a avut şi nu are răgazul necesar pentru a se adapta la ele. în goană nesfîrşită după bani, după un job bun, după senzaţii şi plăceri pe cît de previzibile, pe atît de senzaţionale, nu avem timp să ne oprim în loc şi să ne întrebăm cine sîntem noi şi care-i rolul nostru în lume. Simţim că, biologic, nu facem faţă schimbărilor ce se petrec în jur cu o viteză ameţitoare, care ne fac să ne îndepărtăm din ce în ce mai mult de eul nostru profund. Televiziunea, radioul, telefonul mobil şi computerul ne încalcă viaţa noastră intimă. Practic,

nu trăim decît o parte, din ce în ce mai mică (îngustă) a vieţii noastre. Trăim, prin intermediul talk-show-urilor, a chat-urilor, a dezbaterilor purtate prin intermediul camerei web, a telefonului mobil, viețile altora. Zi cu zi, viaţa noastră e invadată de tot felul de politicieni, de staruri, de top-modele, de care nu reusim să scăpăm nici atunci cînd ne cufundăm în somn. Visele noastre sînt poluate de aceleaşi emisiuni şi personaje. Am devenit, sau tindem să devenim, ceea ce spun e deja un truism, simple angrenaje ale unui mecanism mediatico-social, care ne acaparează şi ne devorează încetul cu încetul, transformîndu-ne în roboți, ale căror mişcări devin din ce în ce mai previzibile. O parte din trăirile ce ne animă sau de gîndurile ce ne bîntuie imaginaţia ne-au fost induse de mass- media. Trebuie să ne mulţumim însă şi cu atît, viitorul s-ar putea să ne ofere surprize şi mai mari. Dacă în prezent, prin intermediul cipurilor putem fi detectaţi oriunde şi oricînd, într-un viitor destul de apropiat, gîndurile şi sentimentele noastre vor putea fi scanate de toți cei interesați să ne supravegheze viaţa intimă, aceasta pentru ca nu cumva, prin comportamentul nostru neaşteptat, să devenim factori perturbatori pentru viaţa celorlalți. Mai ales a celor ce conduc sau vor conduce destinele acestei lumi.

Viaţa noastră afectivă e din ce în ce mai dependentă de spațiul mediatico-virtual. In curînd nu vom putea respira decît prin intermediul camerei web. în fine, mă voi opri aici cu speculațiile, nu înainte însă de-a pune o veche întrebare: ce e de făcut? De întors înapoi în timp, nu avem cum să ne mai întoarcem. Problema e cum să mergem înainte spre acest viitor pe cît de vast, pe atît de întunecat şi de înspăimîntător pentru conştiința noastră. Soluția simplă, cel puțin la nivel teoretic, ar fi să încercăm să găsim un echilibru între aspirațiile noastre materiale şi cele ce țin de resortul nostru intim, spiritual.

Teoretic, găsirea acestui punct de echilibru pare a fi un deziderat simplu de atins... Ținînd însă cont de complexitatea şi perversitatea naturii umane şi de tentațiile pe care ni le oferă economia consumatoristă, mă tem că toate acestea vor rămîne simple vorbe goale, aruncate în vînt...

La ce ne trebuiesc bunuri spirituale, odată ce ele dau naştere la insomnie şi întrebări deşarte, care nu au nici un răspuns. Nu e mai bine să trăim comod?

Previziunile asupra viitorului sînt din ce în ce mai sumbre. Dacă istoria umanității evoluează în spirală (mi-o închipui ca pe un ADN), atunci ne apropiem de un punct în care liniile se încalecă. Liberul arbitru, dar şi raţiunea, ne dictează să mergem înainte pe calea pe care am ales-o. Progresul omenirii nu poate fi oprit în loc decît de-o catastrofă, parțială sau totală. Instinctul nostru de conservare ne face să ne oprim, totuşi, pentru o fracțiune de secundă din expansiunea noastră şi să ne întrebăm: încotro mergem şi care sînt limitele invenției şi cunoaşterii umane? Tindem cumva, instinctiv, să ne înlocuim viaţa reală cu una virtuală, în care să putem trăi la nesfîrşit, pendulînd între un paradis şi un purgatoriu, construite din şabloane induse prin intermediul mass-media?

Omul s-a obişnuit să primească informația, inclusiv povestea, gata preparate şi mai cu seamă frumos înfăşurate într-un ambalaj strălucitor. Mulți se mulțumesc cu tot ce le oferă televiziunea sau computerul. Creierul lor refuză să digere cuvintele, aceasta fiindcă ele sînt mai greu de digerat. Cuvintele presupun concentrare, analiză, sinteză; procesul gîndirii e accesat de cuvînt. Cînd ți se oferă însă imaginea pe tavă, renunți să mai gîndeşti cu propriul tău intelect. E foarte comod să nu gîndeşti, ci să preiei doar ceea ce-ți oferă altul. Televiziunea lucrează cu automatisme, cu reflexe dobîndite. In fața ei eşti la fel de dezarmat ca şi cîinile lui Pavlov, care începea să saliveze la simplul zdrăngănit de farfurii. Creierul omului modem salivează la imagini. Şi nu la orice fel de imagini, ci la imagini care îi manipulează conştiința. La cele care îi anihilează personalitatea. Koncealovski spunea: „Imaginea este cea mai mare afacere a secolului XX. Şi cel mai mare flagel al lui..." Imaginea se cumpără şi se vinde. Ea se imprimă nu numai pe retină, ci şi în subconştient. Omul modern este prizonierul ei. Imaginea îi oferă realitatea în stare de conservă. Hrănindu-şi spiritul cu ea, el nu- şi mai aparține sieşi. Şi devine totuna cu marea masă. Imaginea a născut un monstru. Odată cu televiziunea în casele noastre pătrund în fiecare zi zeci de mii de neinvitați. Politicieni actori, fotbalişti, boxeri, criminali în serie, bolnavi închipuiți, bolnavi mintali, beţivi, curvari, intră animale, rîuri şi munți, nori, cutremure, incendii, atentate, violatori, lesbiene, homosexuali etc., etc. Zi de zi, seară de seară, ne lăsăm seduşi de aceşti demoni ce ne asaltează habitatul.

Televiziunea nu are nevoie de oameni care gîndesc. Ci de oameni care se lasă manipulați. Şi totuşi, imperiul imaginii în care ne e dat să trăim nu şi-a epuizat nici pe departe resursele. Epoca lui abia a început. Gîndiți-vă ce-o să se întîmple într-un viitor mai mult sau mai puțin îndepărtat. Trăim într-o lume a imaginilor bidimensionale, în curînd însă lumea noastră va fi invadată de

imagini tridimensionale, de imagini holografice. Atunci toaţi aceşti monştri vor intra cu adevărat în casa noastră. Ei se vor plimba printre noi, vor discuta cu noi despre diverse probleme, ne vor bate prietenește pe umăr, în semn de încurajare, se vor așeza la masă odată cu noi etc.; vom trăi în interiorul unei lumi în care imaginea și realitatea vor avea aceleaşi valențe. De la imagini tridimensionale la imagini „însufleţite" omenirea nu va avea de făcut decît un singur pas. De fapt, ultimele descoperiri în domeniul fizicii vorbesc despre caracterul dublu al particulelor ce compun atomul. S-au făcut experiențe în acest sens. Experiențe care demonstrează că particule au tendința de-a se dedubla. Nu e vorba de scindare, ci de dedublare. Trecînd printr-un centralizator, particula se împarte în două. O parte din ea își păstrează caracterul material, iar cealaltă se transformă într-o hologramă. Ei bine, holograma are un caracter straniu, diabolic. Ea nu poate fi distrusă. Ba mai mult, holograma încorporează în interiorul ei configurația întregului atom. Plecînd de aici, cercetătorii au ajuns la concluzie că dedublarea are loc nu numai la nivelul micro, ci şi la nivel macrouniversului. (E vorba de liberul arbitru, sau de hazard?)

S-a emis chiar ipoteza că universul nostru îşi are o „dublură" a sa. O hologramă proiectată într-o altă dimensiune. Şi că între noi şi imaginile care ne reprezintă există o strînsă corespondență. Ele evoluează odată cu noi, odată cu sistemul în care ne aflăm. Numai că spre deosebire de noi, ele nu dispar, ci se conservă în spațiu. Nici o forță, nici un cataclism cosmic nu le poate distruge. Ele se perpetuează nelimitat în timp, alcătuind un fel de lumi paralele. O parte din inconştientul nostru e proiectat acolo. Ei bine, aceste proiecții, prin intermediul noilor descoperiri şi al noilor tehnologii, le vom aduce lîngă noi.

Vom putea anima imaginile. Le vom putea da „viață", în cadrul unui program, pe care îl vom accesa prin intermediul unor impulsuri. Abia atunci manipularea masei va atinge apogeul.

Trăim intr-o lume care se roteşte cu o viteză nebună şi care tinde să ne aducă la acelaşi numitor. Poate că spre final, omenirea, în ansamblul ei, trebuie să devină o masă uniformă de molecule sau atomi, care la anumiți stimuli să reacționeze în acelaşi fel. Oare globalizarea şi uniformizarea vor transforma societatea umană într-un muşuroi de furnici, într-o colonie uriaşă de termite carnivore, împărțite genetic pe caste, unde ordinea muncii şi a organizării sociale vor fi stabilite în laborator? Trebuie să ne speriem oare de o astfel de perspectivă „escatologică"?

Natura ne trimite semne să fim prudenți. Hazardul, de asemenea. Ne apropiem cu paşi repezi de o apocalipsă iminentă. De acel punct în care se strîng toate liniile, pentru a fi împrăştiate înapoi, în infinit. în această lume nu mai loc pentru literatură. Pentru că, într-un anumit sens, aceasta lume pe care o scriem (accesăm) e chiar literatura. E ficțiune pură. Dar şi ficțiune de consum. Depinde de noi acum pe care-o vom alege. Tind să cred că va prima cea de consum.

O simfonie pătată de sînge

Farmecul vieții, dar şi al istoriei, constă în aceea că viața, ca şi istoria, nu are sens. Viața e o îngemănare de pulsiuni contradictorii, de haos şi de ordine. De naştere şi moarte. De înflorire şi decădere. Aceste pulsiuni, care fac ca lumea să meargă înainte chiar şi atunci cînd ea merge înapoi, sînt concentrate în orice nucleu, în orice atom. Ele se manifestă atît la nivelului părților, cît şi la nivelul întregului angrenaj social. A crede în obiectivitatea istoriei constituie o nebunie. Viața seamănă cu un cazan în fierbere, în care se produc mutații în orice clipă. Istoria consemnează doar procesul în aparență logic al acestor frămîntări. Ochii istoricului se opresc asupra punctelor în care temperatura ce animă societatea atinge cote neobişnuite. Istoricul priveşte lumea de la distanță în timp. Călăuzit de rațiune, el încearcă să lase de o parte evenimentele nesemnificative, pentru a se concentra asupra celor ce par semnificative. El e un colecționar de crisalide încrustate în magma timpului sedimentat în memoria colectivă. Fascinat de evenimente, istoricul se transformă în romancier sau în poet. Nu-i lipseşte, desigur, latura vizionară. Chiar consemnînd la rece faptele, el se lasă atras de abisul lor. Cronologia nu-1 salvează de la un anumit patos. Cît priveşte interpretarea, el nu poate ocoli subiectivitatea ce-1 animă în acel moment. Istoria e un ierbar ce adună între paginile sale îngălbenite evenimente, date şi personaje ajunse în stadiu de relicve. E o colecție de simboluri şi metafore ale căror sensuri se tocesc şi se reîmprospătează în funcție de lumina pe care timpul prezent o aruncă asupra trecutului mai mult sau mai puțin îndepărtat. în acelaşi timp, istoria este o carte deschisă pentru literați şi pentru oamenii preocupați să-şi înțeleagă

rostul în lume. Ca şi natura ce ne înconjoară, ea ne incită spiritele şi ne îndeamnă la reflecţii. „Şi sufletul, cînd vrei să-1 cunoşti - spune Platon în *Alcibiade* -, trebuie să-1 priveşti în alt suflet." Pentru a ne cunoaşte mai bine epoca în care trăim, trebuie s-o privim raportîndu-ne la altele ce s-au succedat de-a lungul timpului. în unele dintre ele vom găsi anumite linii şi trăsături comune. Adunîndu-le laolaltă, vom putea înţelege mai profund evenimentele care s-au derulat şi se derulează în preajma noastră.

.. .Răsfoind cînd va revista *Vatra,* am avut surpriza să găsesc în paginile ei un grupaj de versuri semnat de Octavian Soviany, intitulat, foarte incitant, *Marii oameni ai revoluţiilor.* Versurile m-au surprins prin graţia şi prospeţimea lor. Ele m-au dus cu gîndul la Lee Masters şi la Kavafis, dar şi la *Comedia literaturii,* articulată cîndva de Petru Romoşan. într-un articol publicat destul de recent, Nora Iuga atrăgea atenţia asupra faptului că Octavian Soviany e un autor şi un personaj extrem de complex şi contradictoriu, care experimentează mereu formule şi registre literare noi. El „simte nevoia imperioasă de-a se exprima pe sine sub toate formele şi înfăţişările posibile. Şi o face la fel de bine şi cu mască şi fără mască." Nora Iuga se referă, desigur, la măştile creaţiei. Căci, în viaţa de toate zilele, notează ea, „omul Soviany, spre dezavantajul său, nu poartă mască niciodată". înlăuntrul său coexistă, după cum spunea autoarea *Lebedei cu două intrări,* „insul cel mai umil şi cel mai orgolios, cristicul şi demonicul, un Mîşkin şi un Rasputin" îmbrăcaţi în acelaşi costum uneori uşor şifonat de trecerea timpului. Grupajul din *Vatra* cuprinde scurte reflecţii asupra unor personaje care au schimbat cursul istoriei. Pentru a le descrie mai bine, autorul îşi punea pe faţă masca lor mortuară, turnată din „carnea de tun din care marii oameni ai revoluţiilor şi-au sculptat monumentele" înainte ca paşii lor să se amestece cu noroiul şi sîngele... Iată cum apare, în viziunea lui, călăul anonim, simbolul marilor călăi ce au împins mulţimile spre ştreang, plutonul de execuţie sau ghilotină: „In ciuda meseriei mele dezgustătoare/ am fost ca şi voi şi - martor mi-e Dumnezeu -/ n- am iubit niciodată vărsarea de sînge.// Am spînzurat şi am frînt mădulare, apoi, timp de cinci ani, am mînuit ghilotina." Fiind un cetăţean exemplar al Republicii, onorabilul Sanson ar fi dorit să fie mai degrabă „grădinar sau profesor de muzică". Revoluţia însă 1-a chemat la datorie. Conştient fiind că prezenţa sa impune teamă şi dezgust, călăul Revoluţiei abordează o mină sobră: „n- am zîmbit niciodată/ şi nimeni nu mi-a strîns mîna..." Pentru a se relaxa, în orele libere, el exersează cîntînd la un instrument muzical. Pasiunea nu-1 împiedică să-şi exercite meseria cu acribia şi răceala unui mecanism, menit să execute o mişcare la o anumită oră. Totuşi, ea îi provoacă, uneori, şi angoasă: „O singură dată am fugit/ de pe eşafod - din pricina unui gît de femeie subţire şi arcuit ca un gît de vioară..." Dacă pentru Sanson execuţia seamănă cu un concert, pentru Marat „politica bună", în sens de eficientă, e asemănătoare cu o „lecţie de chirurgie". Studiind medicina, el a înţeles că, în societate, ca şi în medicină, funcţionează aceleaşi legi şi că „orice mădular cangrenat/ trebuie extirpat fără milă". Jean Paul e un radical, care urăşte jumătăţile de măsură. El îi detestă pe „domnişorii ce strîmbă din nas/ la mirosul de sînge" şi se simte aproape „de dulgherii şi de măcelarii" ce umplu pieţile, „de femeile din popor/ care sucesc fără ifose gîtul unei găini..." Cînd Charlotte Gorday, asasinul său, îi împlîntă în baie cuţitul între omoplaţi, iacobinul, atins de lepră, continuă să-şi scarpine zgaiba de la picior.

Arhanghelul Revoluţiei, Saint-Just, în tinereţea sa, a locuit într-o cameră tapetată în negru, pe care a umplut-o cu versuri. A murit virgin, scuipîndu-şi cu dispreţ „capul/ în coşul călăului/ ca un bărbat care-şi varsă sămînţa/ într-o femeie..."

Lui Marx i-au plăcut, în schimb, mîncarea şi băutura. Moartea 1-a deposedat de toate plăcerile trupeşti, dar nu i-a schimbat pasiunea pentru politică. Dormindu-şi somnul de veci, el vorbeşte cu viermii, cărora le predă lecţii de dialectică. Aceasta fiindcă, în viziunea lor, „omul e cel mai preţios capital", care trebuie consumat „cu dragoste şi grijă". Mai discret, Engels se mulţumeşte să trăiască în umbra lui Marx, avînd totuşi grijă să devină şi tatăl copiilor acestuia. în urma lui au rămas „doar un vraf de broşuri/ şi puţin praf", pe care, din cînd în cînd, vîntul îl aduce în cărţile de istorie, pentru ca tot el să-1 mături de acolo. Rosa Luxemburg a „trăit multă vreme singură", înconjurată de bărbile lungi şi aspre ale unor conspiratori de profesie, care „în faţa scrumierelor pline/ de mucuri vorbeau despre socialism" şi despre revoluţia universală. Călcată în picioare de cizmele germane, nu din pricină că era comunistă, ci pur şi simplu pentru faptul că era femeie, în momentele cheie ale istoriei, printr-un efort suprem de voinţă, ea „reuşeşte să-şi scoată pămîntul din gură/ şi să cînte în şoaptă *Internaţionala...*" La distanţă de mii de kilometri de ea, închis într-un sicriu de cristal, îşi doarme somnul de veci Vladimir Ilici Lenin, un alt „arhanghel" al revoluţiei proletare. In nopţile lungi

cu lună, el se gîndeşte plin de invidie la tovarăşii săi de luptă: ei s-au acoperit cu pămînt, iar el a rămas „la vedere". Şi pentru ca timpul să nu-I afecteze, statul i-a pus la dispoziţie o armată întreagă de specialişti, meniţi să-i cosmetizeze trupul. losif Vissarionovici îşi are şi el angoasele sale. După ce i-a învăţat pe toţi ce înseamnă frica şi neputinţa, observă că acum nimănui nu-i mai e teamă de Stalin. Altădată, femeile simple îi ţineau „fotografia în Evanghelie", azi ţin acolo cîteodată un semn de carte, cîteodată o frunză. „Oare de ce - se întreabă el - am vărsat atîta sînge degeaba?" Răspunsul îl dă Che Guevara: „toate acestea s-au făcut pentru ca istoria să nu fie anostă şi să semene cu o simfonie pătată de sînge..."

Impresii de marți despre Cenaclul de Luni

alți doi tineri confrați în ale condeiului, Liviu Antonesei şi Lucian Vasiliu, să citim la Cenaclul de Luni, pe peronul Gării de Nord, înainte de urcarea în tren, m-am întîlnit cu un alt poet, Adrian Alui Gheorghe, care, fiind în trecere prin București, participase şi el, ca simplu spectator, la şedința cenaclului.

Nicliita Danilov

Preocupat fiind de lectură şi de ceea ce-a urmat, nu i-am reținut figura, astfel că, atunci cînd m-am auzit strigat pe nume, trenul tocmai trăsese la peron, am întors capul şi l-am privit cu suspiciune... „Sînteți, cumva, dl. Danilov?" m-a întrebat zîmbind un tînăr înalt, subțire, răsărit ca din pămînt in stînga mea... „Da, desigur, i-am spus, eu sînt." „Ştiu, răspunse precipitat tînărul. Ați citit la Cenacul de luni, am fost şi eu în sală..."

Da?! Nu-1 remarcasem....

Sala unde se desfăşurau şedințele cenaclului era arhiplină. Peste tot erau chipuri şi voci. In starea emoțională în care mă aflam, glasurile şi fețele mi se roteau în fața ochilor, amestecîndu- se într-o masă amorfă de oameni, din care răsărea cîte un chip cunoscut, cuprins şi el de rictusuri.

Lumina chioară a becurilor, fumul gros, scaunele, mesele lungi şi fețele încruntate ale cenacliştilor mi-au rămas adînc

În primăvara anului 198..., cît timp a trecut de atunci!, întorcîndu-mă din capitală, unde fusesem invitat alături de

întipărite în memorie. Atmosfera locului îmi aducea nu ştiu de ce aminte de poezia *împărat şi proletar*. Norii groşi de fum erau contrapunctaţi de discursuri sarcastice, în care se împleteau patima eminesciană şi ironia de extracţie caragialiană, într-un laţ care avea menirea să anihileze orice poftă de mărire a protagonistului.

PORTRETE FĂRĂ RAMĂ

„Se înţelege de la sine că nu m-aţi remarcat, spuse cu bunăvoinţă tînărul. Aţi avut de înfruntat o adevărată furtună... Toţi erau porniţi pe execuţie... Capitala voia să-şi demonstreze superioritatea faţă de provincie..."

într-adevăr, şedinţa cenaclului fusese furtunoasă. în lipsa mentorului (criticul Nicolae Manolescu, fiind, pesemne, foarte ocupat, nu venise să asiste la lectură), spiritele s-au dezlănţuit. Florin Iaru era în vervă. Coşovei la fel. Elena Ştefoi ne ciupise şi ea cu replici usturătoare. Mªi rezervaţi au fost I.B. Lefter, Cărtărescu şi Nino Stratan. Singura care încercase să-mi ia apărarea fusese Mariana Marin, dar fără succes. Cel mai pornit era Doru Mareş, un fel de Rică Venturiano în miniatură al Cenaclului de luni, cu părul dat din belşug cu briantină şi ochi scăpărători, de o perversitate furibundă, care, timp de o oră, a perorat pe marginea unei poezii miniaturale citită de mine la cenaclu.

Pe moment n-am înţeles de ce avusesem parte de o astfel de primire. Cu timpul, derulînd în memorie anumite secvenţe, am înţeles. Poezia mea mergea într-o altă direcţie decît cea a colegilor mei de generaţie bucureşteni. De aici şi reticenţa. în plus, cartea mea de debut fusese comentată favorabil de către criticul Eugen Simion, în *România literară.* între Eugen Simion şi Nicolae Manolescu era o rivalitate ce se transmitea şi cercurilor pe care aceştia le diriguiau. în afară de aceasta, eu mai făcusem şi o greşeală capitală. Imediat după debut, primisem o scrisoare din partea distinsului amfitrion, care mă invita să citesc la Cenaclul de luni. N-am dat curs acestei invitaţii şi nici n-am răspuns la acea scrisoare. La scurt timp după această invitaţie neonorată, m-am întîlnit cu distinsul critic pe Bulevardul Magheru. în loc să-mi cer scuze, am vorbit confuz, în dodii, bîlbîind ceva despre Cristoiu şi Cenaclul Confluenţe, unde fusesem, de asemenea, invitat să mă produc. Impresia pe care am făcut-o criticului nu a fost tocmai agreabilă. Faptul că nu am onorat invitaţia şi nu i-arrţ răspuns la epistolă a fost un gest nepoliticos din partea mea, gest care, în timp, m-a costat destul de mult. După cum m-au costat şi polemicile pe care le-am susţinut cu „divinul" critic şi cu unii dintre protejaţii săi...

„Crezi că am avut parte de o cabală?" l-am întrebat pe tînărul confrate.

„Nu ştiu dacă a fost chiar o cabală, să nu fim suspicioşi, totuşi, vi s-a întins o cursă..."

Că mi se întinsese o cursă, asta o ştiam şi eu. Intuiţia mea nu dăduse greş. De asta am şi citit doar două poezii ce ar fi putut să- ncapă într-un degetar...

„...Dar, continuă poetul, dumneavoastră le-aţi jucat o festă..."

„în ce sens?"

„Cum în ce sens? Aţi citit atît de puţin, încît băieţii nu au avut de unde să vă apuce..."

„Dar Doru Mareş?"

„Mareş nu a avut nici el ce face. A tot întins cele patru versuri ca pe un elastic. Elasticul s-a rupt şi el a rămas cu buzele umflate... Felicitări!"

„Dar ceilalţi cum au ieşit?"

„Liviu a citit cîteva poeme kilometrice şi, poate, ar fi avut succes, dacă lunediştii nu ar fi comentat doar poeziile lui Danilov..."

„Dar Lucian Vasiliu?"

„Lucian a dar dovadă de inteligenţă şi a citit şi el puţin..."

„Mergeţi la Iaşi?", l-am întrebat.

„Mai întîi la Iaşi, apoi la Piatra..."

S-a nimerit să avem locuri în acelaşi vagon şi în acelaşi compartiment, astfel că, după ce trenul a pornit, am început să ne schimbăm impresiile.

Nu ne cunoşteam prea bine şi nu ne tutuiam. Drumul lung cu trenul ne-a apropiat.

Poetul era înalt, locvace. Ii plăcea să te tragă de limbă, dar nici el nu se lăsa mai prejos, exprimîndu-şi opiniile literare, dar şi politice, fără nici o precauţie.

Fiind tînăr, nu-i era teamă de eventualii provocatori şi delatori, care mişunau mai peste tot. Din propria-mi experienţă ştiam că orice conversaţie, legată de regim sau de viaţa literară, purtată în public, ajungea, mai devreme sau mai tîrziu, la urechile cui trebuie. Fie la partid, fie la securitate, fie la Uniune. Sau la toate trei deodată. Prioritatea o avea, totuşi, în mod paradoxal, Uniunea. Consecinţele le simţeai pe propria ta piele. Intrînd în vizorul organelor, ţi se strimta culoarul pe care alergai. Şi începeai să ai parte de tot

felul de belele. Cărţile ţi se blocau la editură, grupajele la reviste, iar la slujbă, şefii începeau să te privească, aşa, un pic chiorîş.

Privind din cînd în cînd pe geam, ascultam fascinat povestea acestui tînăr, în care începusem să am încredere. Provenea din cercul poeţilor de la Piatra Neamţ. Mi-a vorbit mult despre prietenii săi de atunci, Aurel Dumitraşcu şi Nicolae Sava. Mi-a vorbi şi despre Daniel Corbu, dar în termeni mai puţin elogioşi. Şi asta din pricina faptului că Daniel avea obiceiul de a-şi însuşi anumite imagini din poeziile colegilor săi de generaţie. Acest fapt născuse multe polemici în cadrul Şcolii de poezie de la Neamţ. Daniel Corbu făcuse promisiunea că nu va mai apela la acest reflex. Dar cum năravul din fire n-are lecuire, continua să meargă pe drumul său, cotind cind la dreapta, cînd la stînga. Considera această metodă drept postmodernă. Adrian mi-a vorbit despre atmosfera de la Piatra. Lucra, dacă nu mă-nşel, ca operator chimist la CFS Săvineşti. (Mai tîrziu s-a angajat ca miner la Livezeni, Lonea şi Petrila, iar mult mai tîrziu, după revoluţie, pentru o scurtă perioadă, pentru a-şi rotunji destinul, a ajuns şi senator). Stătea la un cămin de nefamilişti, unde locatarii, în proporţie de 98%, erau femei. Era căutat ca iarba de leac. Unde era nevoie să repare o priză, repara o priză, indiferent de oră sau de anotimp... Unde se strica o clanţă, repara şi clanţa. Dacă era nevoie să dea şi cu agheasmă, dădea şi cu agheasmă ca să alunge duhurile rele. Acest cămin a fost pentru tînărul poet o adevărată mină de aur. Acolo a cunoscut atîtea patimi şi atîta durere omenească, a auzit atîtea poveşti, încît ar fi putut scrie o epopee nesfîrşită.

Poetul mi-a vorbit şi despre originile sale teutone. A pomenit despre un anume Erich, un neamţ autentic care, în 1966, a primit în dar două sticle de vin din pivniţele Reich-ului. Una urma să fie desfăcută după moartea sa, cealaltă o purta poetul în geanta sa de voiaj, înfăşurată în manuscrise.

Pe la jumătatea drumului, în staţia Focşani, după atîta conversaţie, ni se făcuse sete. Ne-am uitat unul la altul şi am clătinat din cap. Poetul făcuse un legămînt lui Erich să destupe sticla la căderea zidului Berlinului.

După proorocirea lui, evenimentul avea să se întîmple pe la sfîrşitul anilor optzeci. Am stat şi-am calculat: mai aveam de aşteptat destul de mult. între timp, setea în noi crescuse.

Atunci poetul, ceremonios de felul lui, a scos nepreţuita sa comoară dintre manuscrise şi a apropiat-o de geam.

în lumina apusului, vinul rubiniu ne făcea ispititor cu ochiul. „Să bem în cinstea noastră, a zis el, şi în cinstea Cenaclului de luni!" Am desfăcut şi am băut.

Şi deodată, în jurul nostru, s-a ridicat un curcubeu de fluturi...

Imaginea secretă a literaturii române

înarmat cu aparatul său de fotografiat, s-a avîntat să exploreze şi tainele unui alt continent, cel al sufletului omenesc, fotografiind, vreme de zece luni de zile, chipurile scriitorilor români contemporani din diferite colţuri ale ţării, alcătuind o expoziţie „neobişnuită, în care, dincolo de generaţii şi genuri literare, forţa imaginii îşi găseşte corespondent în forţa cuvîntului scris .

Pesemne că experienţa acumulată de-a lungul nenumăratelor sale călătorii pe mapamond - unde a înfruntat intemperiile, dar şi maimuţicile ce i-au smuls punga de alune cumpărate în piaţa din Kathmandu -, i-a fost benefică şi pentru această întreprindere, nu tocmai uşoară, de-a explora, prin intermediul imaginilor surprinse din diferite unghiuri, abisurile spiritului unor creatori obişnuiţi să-şi trăiască neliniştile în faţa deşertului alb al colii de hîrtie.

„In drumul meu printre scriitori, am trecut dincolo de priviri şi de gesturi, am căutat punctul acela unic în care o expresie a feţei sau o poziţie a trupului dezvăluie literatura", spune tînărul artist. Şi nu numai literatura, ci şi viaţa. Fiecare chip exprimă altceva.

Abia după ce a parcurs calea de 27.000 de km, făcînd, în mare, un scurt ocol Asiei continentale, Mircea Struţeanu,

Să luăm, de pildă, cîteva imagini: Ana Blandiana pare să perceapă minunăţiile acestei lumi printr-un surîs imperceptibil, privind realitatea printr-o fereastră mărginită de un zid. Chipul ei exprimă un scepticism bine temperat: nimic nu poate s-o surprindă. Chipul său cuprinde o sumă de chipuri. E acolo şi o Blandiana copil, dar şi o Ana Blandiana ajunsă la senectute.

E suficient s-o privim ca să-i înţelegem starea interioară.

Alături, îl vedem pe tînărul poet Claudiu Komartin, surprins dintr-un unghi alunecos. Figura sa emană energie, dar şi angoasă, şi poate chiar nesiguranţă legată de drumul pe care îl are de parcurs.

Criticul Nicolae Manolescu e surprins în biroul său prezidenţial, cu o mînă sprijinită pe canapea şi alta pe picior. Bustul personajului e uşor înclinat, iar privirea pare să caute un interlocutor nevăzut, aflat undeva dincolo de cadru. Criticul e sigur de ecoul pe care mesajul său îl va avea asupra interlocutorului şi, poate, chiar şi asupra lui însuşi, de aici şi detaşarea de care dă dovadă. Pare un om stăpîn pe sentimentele sale şi chiar pe sentimentele celor incluşi în *Istoria critică a literaturii române*... „Acesta sînt eu, chiar dacă vă place sau nu", pare să spună. Dincolo de detaşare, se simte însă şi o angoasă, pe care ne e greu s-o decriptăm. Criticul nu pare să fie mulţumit cu totul de sine.

„Furt de suflete" numeşte Mircea Struţeanu întreprinderea sa. Furt de suflete în „alb-negru", făcut cu ajutorul aparatului de fotografiat, care a surprins nu numai contururile feţelor sau ale trupurilor, ci şi o anume stare lăuntrică.

In acest sens, Nora Iuga e surprinsă înaintînd printr-un fel de tunel al timpului, cu poşeta într-o mînă şi privirea îndreptată spre o dîră de lumină venită de undeva de sus, iar Norman Manea e imortalizat într-un coridor stradal, intersectat în spate de o barieră.

Nora Iuga e în mişcare, ea pare să se îndrepte spre capătul destinul său literar, pe cînd Norman Manea e surprins cu mîinile în buzunare, aşteptînd parcă să dea buzna eternitatea peste el.

Sînt două atitudini contrare, dar care vorbesc despre destin.

Ca să poți scrie un vers bun, spunea undeva Rilke, trebuie să colinzi prin mai multe orașe, să străbați nenumărate piețe şi străzi. Să aduni în tine multe trăiri şi multe impresii. La un moment dat, toate acestea, se vor concentra într-un vers. In fond, poezia nu e altceva decît o fărîmă de viață. E picătura de rouă ce atîrnă pe marginea unui fir de iarbă, reflectînd tot universul în interiorul său.

Astfel se întîmplă şi în arta fotografică. In acest sens, aş putea spune că orice imagine surprinsă de obiectivul fotografic e o metaforă, care ascunde în interiorul său sensuri multiple. Unele accesibile ochiului şi simțurilor noastre, altele nu.

„Sper că, în felul acesta, spune Mircea Struțeanu, am încercat să dezvălui măcar puțin din imaginea secretă a literaturii române. Am încercat să găsesc echilibrul delicat între un portret bun, o piesă de artă şi o fotografie personală cu un om."

într-adevăr, nu e uşor să găseşti cheia de boltă a acestei ecuații tridimensionale, ce cuprinde mai multe necunoscute, legate atît de fotografie ca obiect, de psihologia personajului surprins de obiectiv, cît şi de luciditatea ochiului şi siguranța sau nesiguranța mîinilor ce mînuiesc „instrumentul de captat timpul", aparatul de fotografiat.

Desigur, nu întotdeauna aceste trei elemente consonează. Dar un adevărat artist apelează deopotrivă la regie, la intuiție şi la răbdare. Ceea ce nu aduce ziua, aduce secunda necesară.

Artistul fotograf e un prestidigitator şi un magician, care scoate porumbei sau iepuraşi (de imagini vorbesc, desigur) şi din piatră seacă.

Pentru el nimic nu-i imposibil.

în adîncul sufletului său, fiecare dintre fotografi visează să realizeze o fotografie a tuturor fotografiilor (ce îşi are corespondența în cartea infinită închipuită de Borges), care, la fiecare privire, să se decojească, să se desfolieze într-o suită infinită de imagini, la fel de cuprinzătoare ca şi lumea în care viețuim...

Artiştii fotografi sînt naturi aparte. în interiorul lor se dă o luptă permanentă. Pentru ei fotografia înseamnă lupta cu îngerul.

Şi lupta cu demonii aflaţi în interiorul şi în afara realităţii. Pentru ei fotografia mai înseamnă şi lupta cu inerţia. Cu clipa care trece. Ei au impresia că o pot cristaliza, ca pe un fluture sau ca pe o altă insectă, în interiorul unei fotografii. Numai că imaginea e una, iar clipa e altceva. Clipa care trece e mult prea vastă pentru a fi oprită în loc. Ea ne lunecă mereu printre degete. Ea nu aparţine nimănui, deşi e trăită diferit de fiecare în parte. E o nebunie să crezi c-o poţi imortaliza...

Clipele sînt asemenea unor celule vii, ce se înmulţesc întruna, scurgîndu-se în interiorul fotografiei şi în afara ei.

O fotografie e mereu alta.

încremenirea din interiorul ei nu e decît o aparenţă. Ea se încarcă şi se descarcă mereu asemenea unei baterii solare, captînd elemente din trecut, dar şi din viitor.

Priviţi o fotografie a unui om apropiat trecut în lumea drepţilor, priviţi-i ochii cu atenţie şi vă veţi convinge că sînt altfel decît atunci cînd acesta era viu.

Cum poţi imortaliza clipa prin intermediul unei singure imagini, dacă ea constituie o mulţime atît de vastă, alcătuită din mulţimi din ce în ce mai mici, dar infinite?

în goana sa himerică, artistul fotograf îşi spune: „Da, o poţi imortaliza...." Dar tot el, cuprins de sîmburele îndoielii, îşi răspunde: „Nu poţi surprinde întreaga clipă, ci doar un strop infinitezimal din ea... Prin urmare, întreprinderea noastră e deşartă...." Şi tot el, după o clipă de gîndire, adaugă: „Nu e deşartă, fiindcă acest strop de clipă pe care îl surprind a înmagazinat în el imaginile tuturor clipelor ce s-au perindat prin univers..."

Pentru Mircea Struţeanu, fotografia e o metaforă şi o himeră. Imaginea după care aleargă seamănă cu fata morgana răsărită în deşert. Dacă ar fi să-i facem un portret, atunci ar trebui să ne gîndim la splendidul autoportret al autorului *Poemelor luminii,* care sună astfel: „Lucian Blaga e mut ca o lebădă./ în patria sa/ zăpada făpturii ţine loc de cuvînt./ Sufletul lui e în căutare,/ în mută, seculară căutare,/ de dintotdeauna şi pînă la cele din urmă hotare./ El caută apa din care bea curcubeul./ El caută apa/ din care curcubeul/ îşi bea frumuseţea şi nefiinţa..."

Pribegind prin lume, Mircea Struţeanu îşi caută chipul său lăuntric, chipul său ancestral, risipit în chipurile celorlalţi.

Fotografiindu-şi semenii, identificîndu-se cu ei, el se fotografiază de fapt pe sine, alcătuind un mozaic de autoportrete, furîndu-le celorlalţi sufletul cu ajutorul aparatului de fotografiat. Priviţi-i cu atenţie fotografiile. Veţi descoperi în portretele făcute scriitorilor atîta bucurie, atîta muţenie, atîta nostalgie şi atîta suferinţă, încît cu greu vă veţi mişca din loc.

Am scris despre .domnia sa pentru că şi eu, la rîndu-mi, cu alte mijloace, chiar în această carte, încerc să surprind, în fond, acelaşi lucru - un scurt crîmpei din istoria absconsă a literaturii noastre.

Sexagenara şi tînărul

Imbrăcată în haine largi, fumurii, ce par a curge printr-un peisaj crepuscular, şi pălării împletite dintr-un vîrtej de frunze ruginii aflate veşnic în cădere, desprinsă parcă din paginile *Scrinului Negru* al lui Călinescu sau, poate, mai degrabă din lumea *Crailor* lui Mateiu Caragiale, născută la Bucureşti pe 4 ianuarie 1931, poeta şi traducătoarea Nora Iuga (pseudonimul Eleonorei Almosnino), se bucură de o notorietate cu totul neobişnuită pentru vîrsta pe care o are şi pentru vremurile în care trăim. Curgerea timpului, în mod paradoxal, pare a-i fi sporit atît vivacitatea spiritului, cît şi vioiciunea trupului. în loc să se închisteze în propria sa carapace, ca orice om ajuns la vîrsta senectuţii, cînd procesele fiziologice capătă lentoarea eternităţii, spiritul Norei Iuga e avid de orice nouă experienţă. La cei peste 80 de ani ai săi, poeta face confesiuni atît de incomode, încît pînă şi un tînăr abia ieşit din adolescenţă, cuprins brusc de pudoare, s-ar înroşi. Nora Iuga nu se sfieşte să vorbească în public, cu un şarm şi o dezinvoltură de-a dreptul dezarmante, atît despre frustrările din anii tinereţii prin care a trecut, cît şi despre cuceririle de care a avut parte în lunga-i carieră literară, inclusiv despre cele din perioada senectuţii. Pentru Nora Iuga poezia şi instinctul erotic sînt două feţe ale aceleiaşi medalii. Există momente în care predomină erosul şi momente cînd erosul se transfigurează în poezie şi atunci medalia conţine un singur chip, o singură monadă. Revelator în acest sens e următorul fragment desprins dintr-o lungă confesiune publicată în *Ziarul de Duminică:* „Sînt foarte departe vremurile cînd eram elevă la Ursuline... Era o atmosferă în general foarte poetică, în primul rînd pentru ca eu intram în

pubertate, iar adolescenţa este exact vîrsta la care începem să simţim în noi acel sentiment vag, imperceptibil, care este atracţia spre ceva. Adică prima formă de erotism - îndrăznind timid să se conştientizeze - se întîmplă la aceeaşi vîrstă şi în acelaşi timp cu sentimentul poeziei. Dacă ai în tine instinct creator, acesta mi se pare că apare tot la începutul adolescenţei, însoţit clar de primele semne ale erotismului. Am declarat mereu aceste lucruri şi cred sincer că poezia şi erotismul, dimensiuni esenţiale pentru un creator, apar în acelaşi timp şi sînt legate intrinsec una de cealaltă." Pornind de aici putem deduce că întoarcerea la erotism a Norei luga ţine, probabil, mai mult de un program estetic, decît de unul genetic. Nonşalanţa cu care îşi priveşte trupul îmbătrînit, descoperind în el mereu noi puncte de seducţie, nu e, probabil, întîmplătoare. Exacerbîndu-şi instinctul erotic, poeta caută să-şi împingă trupul din prezent în trecut, aducînd-1, măcar la nivelul instinctelor, dar şi al memoriei, în perioada puberă sau chiar prepuberă. Acest exerciţiu al trupului îi umple spiritul de poezie. Dacă în anii tinereţii Nora luga era legată trup şi suflet de un singur om, de Nino, soţul ei, după moartea acestuia, ea şi-a recăpătat libertatea interioară de care avea nevoie pentru a-şi desăvîrşi destinul literar, şi, poate, şi cel uman. Poeta a considerat că trebuie să rupă chingile ce o legau de trecutul său, eliberîndu- se de toate frustrările şi neîmplinirile ce-o apăsau din urmă. Pe cît de tîrzie a fost această ieşire din crisalidă, pe atît de liber şi de dezinhibat e zborul ei de acum. „Rădăcinile mele de poet s-au născut în spaţiul acela, unde trăiam închisă, de fapt, în mănăstire, unde aveam profesoare-maici germane şi unde, la subsol, se întindeau catacombe care mi se păreau nesfîrşite, unde, în nişe săpate în pereţi erau îngropate maicile răposate şi unde era veşnic întuneric şi trebuia să umblăm cu luminări aprinse. E de înţeles, cred, că acolo s-a născut în mine acea poezie formată dintr-o cumplită frică şi in acelaşi timp dintr-o irezistibilă propensiune către mister. Permanent eram înconjurată de miraculos şi, în acelaşi timp, de frica de necunoscut. De fapt, cred că, în ce-1 priveşte pe copilul de atunci, la început a fost frica, iar frica a devenit poezie". Frica de necunoscut o cunoaşte omul la orice vîrstă. Ea ne locuieşte subconştientul şi ne încarcă imaginarul colectiv, creînd tot felul de îngeri şi demoni. Aceeaşi frică ne împinge pe unul în braţele celuilalt. în doi, singurătatea e mai dulce. Faptul că Nora Iuga e dispusă să se îndrăgostească şi acum de „oricine-i iese in cale" ne arată că frica de care a fost bîntuită în perioada adolescenţei n-a dispărut nici la bătrîneţe. „De fapt cine ar putea să ne spună pînă la ce vîrstă oamenii au dreptul să se îndrăgostească unul de celălalt? Cine sîntem noi să stabilim o vîrstă pînă la care adulţii pot face sex fără să ne strîmbăm la ei, că ne îngreţoşează. Ipocrizia începe, spune cineva, de la falsele pudori şi oripilări privind viaţa noastră sexuală. Chiar dacă libidoul scade, chiar dacă hormonii nu mai dau dovadă de aceeaşi energie, o dată cu apariţia andropauzei şi menopauzei, există bătrîni perfect capabili, din punct de vedere fizic şi psihic, să-şi trăiască din plin viaţa amoroasă", se confesează ea. Probabil că Nora Iuga e unul dintre aceste mirifice excepţii. Poeta îşi condimentează singurătatea senectuţii cu mărturisiri şi gesturi ce sfidează bunul-simţ comun, în concepţia ei, dragostea e un sentiment de care omul nu poate scăpa nici dincolo de mormînt, ea persistînd sub forma unei pulberi luminoase ce înconjoară trupurile celor pătrunşi de acest sentiment... Şi atunci, dacă nu putem scăpa, de ce trebuie să înăbuşim pornirile ce ne animă? „Eu trăiesc acum, la 80 de ani, absolut plenar această libertate. Nu mai am niciun fel de barieră. Trupul meu a evoluat sau a involuat, eu zic că şi involuţia este un fel de evoluţie, o înaintare către un punct, numai că ea este cu minus. Noi nu ştim ce se va întîmpla mergînd pe drumul lui minus infinit, probabil că şi atunci vom ajunge undeva. Nu mă gîndesc că voi trăi o altă viaţă, cine ştie în ce galaxie, dar sînt convinsă că tot ce e viu pe lumea asta are simţire şi se bucură. Şi florile se bucură, şi lucrurile se bucură. Libertatea mea, dobîndită la o anumită vîrstă, face ca să nu mă intereseze deloc ce zice lumea despre mine. Acest lucru îmi dă o forţă nebănuită, eu nu mai ştiu ce înseamnă teama, sau timiditatea, nu mai am frică! Şi mai cred ceva. Că sînt iubită, de cineva sau de ceva necunoscut, care are grijă de mine. Mă hrănesc cu bucurie, o viaţă întreagă, pînă acum, asta am făcut. Nasc tot timpul energii pozitive în acest corp. Bucuria nu m-a părăsit niciodată. Mulţi mă cred o ignorantă care- şi dă aere, dar eu am un al treilea ochi, care lor le lipseşte." Acest al treilea ochi hipnotizează pur şi simplu partenerii, care devin, pentru poetă, o pradă uşoară, de care are nevoie trupul şi spiritul ei pentru a nu se aneantiza înainte de vreme. Tîrzia metamorfoză a Norei luga s-a petrecut, după mărturia poetei, la Berlin, odată cu trecerea în noul mileniu, cînd porţile destinului s-au deschis în faţa Norei luga şi ea a început o nouă viaţă: „Este miracolul pe care nu mi l-aş fi putut imagina niciodată. în 2000 cînd am fost prima dată la Berlin nu ştiu ce uşă s-a deschis acolo pentru că eu m-am transformat total. Ca şi cînd mi-aş fi schimbat pielea de pe mine ca şerpii... Aici, în 2000 eram o babă, aşa mă

simțeam, o babă care nu mai avea nici o perspectivă, poate doar ca poetă. Dar ca să poți să duci o viață mondenă cît de cît, cu petreceri, să fii invitată la spectacole, la baruri, unde am pupat eu în Bucureşti aşa ceva? Să fii tratată ca o femeie tînără? Să ți se facă complimente, bărbații să fie curtenitori, la 70 de ani, venind din România, e absolut uluitor. Te face să te simți om, să simți că încă mai placi, încă interesezi. îți dai seama ce stimulent a fost ăsta pentru literatura mea, am înviat, am renăscut."

Dacă în perioada anilor şaizeci sau chiar optzeci, Nora luga putea fi considerată o prezență discretă, astăzi literatura pe care o scrie trezeşte interesul unui cerc din ce în ce mai larg de cititori. Tinerii critici o curtează cu insistență, iar tinerele poete se învîrtesc în jurul ei ca nişte vestale. Fiecare nouă generație care apare pe scena noastră literară, în loc s-o împingă în penumbră, o scoate şi mai mult în bătaia reflectoarelor. Conştientă fiind de fascinația pe care o exercită asupra anturajului, poeta Nora luga şi-a amenajat în modesta-i locuință, situată într-un bloc pe bulevardul Liviu Rebreanu, un adevărat salon literar monden, pentru care ar fi invidiat-o chiar şi o madame George Sand... Prezența tinerilor, dar şi a vîrstnicilor, nu e, totuşi, cu totul dezinteresată. Fiind o traducătoare de elită (a tradus din Strind- berg, Hoffmann, Nietzsche etc.), Nora Iuga întreține un sistem de relații mai mult decît amiabile cu spațiul literar saxon, unde se desfăşoară, printre altele, cel mai important tîrg de carte, cel de la Berlin, astfel că admiratorii săi, curtînd-o cu insistență, pot deveni beneficiarii unor burse de creație sau a unor scrisori de recomandare către editori şi traducători interesați să promoveze literatura estului în vest. In ciuda mondenității sale, Nora Iuga are cîteva idiosincrazii peste care nu poate trece. Nu-i plac subsuorile rase, părul tuns cu maşina şi iarba cosită. îi e frică, de asemeni, de ascensoare, de telefoane mobile şi computere. Lucrurile de care se înconjoară au un aer vetust. îi plac gramofoanele, ceasornicele vechi, ceainicele, sfeşnicele, rîşnițele de cafea de pe vremea bunicilor, samovarele, draperiile grele de catifea, mobila sculptată din lemn masiv, tablourile cu rame aurite, narghilelele, covoarele persane, cîinii şi pisicile de rasă, hainele de blană, şi, în general, tot ce are un aer uşor retro. Chiar şi tinerii ce-o frecventează, fie la ora amiezii, fie la orele tîrzii ale serii, prin înfățişarea lor, ne amintesc de vremurile de altădată. Nora Iuga trăieşte într-o lume paradoxală, închisă în sine, în care realitatea se relevă scurgîndu-se ca o pastă groasă dintr-o cochilie sidefie. Avem de-a face cu un univers interior, mustind de eros, accesibil mai mult gustului şi pipăitului, decît celorlalte simțuri. Nonconformistă prin excelență, poeta nu-şi ascunde sentimentele pe care prezența unui tînăr le stîrneşte, tulburîndu-i simțurile. „Erotismul unei femei la 75 de ani, mărturiseşte venerabila autoare a *Lebedei cu două intrări* într-un interviu publicat în *Evenimentul zilei,* e de o altă factură decît erotismul unei femei de 30 de ani. E un erotism care îți cuprinde toată ființa..." Să fie chiar aşa? în fond, omul e carne şi sînge pînă se contopeşte cu țărîna; indiferent de vîrstă, el e animat de sentimente din cele mai contradictorii. Şi nu numai de sentimente, ci şi de impulsuri. Şi, de ce nu, şi de un surplus de germeni hormonali... „Orice iubire neîmplinită, mai adaugă ea, se transformă într-un roman... Scriu despre erotism destul de curajos şi îndrăzneț. Cîteodată, plusez. în scris, nu mi-e frică să pronunț cuvinte ca *spermă* sau să dau nume unor organe sexuale. Sînt cuminte, cu ruşinile mele, cu timiditățile mele." Legat de punctul de pornire al uneia din cărțile sale, *Fetita cu o mic de riduri,* titlu simbolic, scris din fuga condeiului, fără semne de punctuație, abundînd de imagini suprarealiste, un amestec de proză şi poezie, Nora luga spune: „Am avut o bursă în Germania, în 2003. Am cunoscut acolo un poet din Belarus, apropiat de vîrsta mea. Iubeam amîndoi natura la nebunie. Am îmbrățişat, în plimbările noastre, mestecenii dintr-o pădure din apropiere, ne-am jucat de- a partizanii, ne-am povestit copilăria. îmi vorbea ruseşte, eu îi vorbeam româneşte. Doi prieteni buni de joacă. El mi-a dat mie copilăria înapoi. A fost o revelație. Fetița cu o mie de riduri sînt chiar eu..." Un alt roman, *Sexagenara şi tînărul,* apărut în anul 2004, tratează aceeaşi temă. Cadrul este însă altul. Cei doi protagonişti îşi trăiesc iubirea fiecare închis în sfera lui. Sexagenara vibrează ca o coardă sensibilă la apropierea tînărului. Orice gest al său trezeşte înăuntrul ei vechi amintiri şi sentimente. Ea îl urmăreşte cu atenția cu care ar urmări o felină umbra unui animal sălbatic, ascuns în desişul junglei. Relația lor e dezechilibrată, sortită eşecului. Conturul „seducătorului" e sumar. El arată ca un tînăr obişnuit al zilelor noastre. Şi totuşi anumite amănunte legate de vestimentația, culoarea părului şi a ochilor, ne fac să bănuim că, în spatele acestor generalități, se ascunde un personaj real, uşor de identificat pentru cei care sînt familiarizați cu can-can-urile vieții noastre literare. De altfel, autoarea îi ascunde identitatea doar pe jumătate. Anumite pasaje din carte îl deconspiră. Descriindu-1, Nora luga ne face discret semn cu ochiul: „Da, aici e vorba chiar despre poetul D.B..." Pentru ca apoi,

adăugind un alt amănunt legat de manierele tînărului, să-1 scoată de pe „lista de suspecți", trimițîndu-ne să-i căutăm identitatea pe o altă pistă, menită să ne inducă în eroare. S-ar putea ca enigmaticul D.B. să fie un summum de iubiri mai mult sau mai puțin reale, consumate în surdina unui alcov mîncat de molii, unde amintirea unor vremuri demult apuse trezește un spectru de imagini vechi ce se suprapun unele peste altele, petrecute în închipuire. Sau poate că scenele descrise sînt reale şi că doar mentalitatea noastră retrogradă caută să le găsească justificarea în surplusul de imaginar. Revenind la romanul în cauză, sîntem nevoiți să facem o scurtă observație. Deşi, după cum spuneam, universul interior al Norei luga, clocotind de eros, e accesibil mai mult gustului şi pipăitului, el e relevat, totuşi, de privire. Cel deal treilea ochi de care ne vorbeşte poeta e mereu treaz. Toate sentimentele ambigue prin care trec protagoniştii romanului *Sexagenara şi tînărul* sînt rezumate la nivelul văzului. Întîlnirea dintre bărbatul tînăr şi femeia vîrstnică are conturul unui monument sculptat în aer, acoperit cu o dulce draperie de mătase, plină de umbre şi lumini: „Femeia (sexagenara Ana, n.n.) îşi strînge picioarele sub ea, îşi trage marginea fustei peste glezne şi face ochi mici şi oblici, de jivină. Bărbatul şade pe scăunelul scund din fața ei într-o poziție incomodă; din cauza picioarelor lungi trebuie să-şi ridice genunchii pînă aproape de bărbie... Are brațe bronzate, muşchiuloase şi părul tuns foarte scurt, obrazul e acoperit de un început de barbă roşcată. E... prototipul bărbatului bun la pat..." Tînărul e întruparea enigmei în persoană. Privind- o fix în ochi, el se lasă purtat în voia gîndurilor. Privirea sa e verde, inexpresivă, de „parcă ar înota într-un borcan gol". Femeii îi amorțesc picioarele. Privirea verde a tînărului se înfige în continuare în pupilele ei, „ignorînd-o" cu desăvîrşire. Bărbatul tace în timp ce camera se îngustează ca o carapace, strîngîndu-i pe cei doi înlăuntrul ei. Sexagenara numără minutele, ce ard, în timp ce timpanele i se dilată. Ea aşteaptă „fără să ştie exact ce anume", fiind conştientă că „ceea ce simte ea e un lucru imposibil, aproape o monstruozitate..." Şi totuşi seducția continuă, pînă spre finalul cărții, cînd „Anna se duce la baie, se priveşte în oglindă, fața ei e roşie şi încinsă, ochii îi strălucesc ca în tinerețe, se vede frumoasă, îşi ridică sprîncenele ca să-şi netezească arcadele, îşi dezveleşte dinții într-un zîmbet, atît ca să nu i se vadă golul din stînga unde lipseşte molarul, îşi pudrează obrazul. Ia o sticlă de Cabochard, îşi dă cu puțin parfum pe lobul urechilor, pe tîmple şi pe spatele palmelor..." Contemplîndu-şi silueta în oglindă, ea ajunge la concluzia: „Nu se poate să mă înşel. Atîția bărbați au trecut prin viața mea, pot să disting un îndrăgostit de un prieten. Cine ştie, poate mai am glande tinere şi el cu instinctul lui mă simte, altfel nu s-ar purta cu mine cum te porți cu o femeie de care eşti îndrăgostit. Palpitant, nu?!

Pentru a înțelege erotismul Norei Iuga pus în pagini în ultimele sale cărți de proză, dar şi de poezie, trebuie să ne întoarcem, coborînd în timp pînă la perioada anilor '64-'70, cînd poeta a aderat la grupul oniricilor, din care mai făceau parte Dumitru Țepeneag, Leonid Dimov, Norman Manea, Puşi Dinulescu, Emil Brumaru, Daniel Turcea, Virgil Mazilescu, Constantin Abăluță, dar şi Miron Radu Paraschivescu, dar şi la vacanțele petrecute la 2 Mai. Acolo a fost constituit un adevărat bastion al nonconformiştilor ostili oricărei forme de constrîngere. în perioada estivală, la 2 Mai şi Vama Veche veneau universitari şi artişti de la Cluj, Iaşi, Bucureşti, Timişoara şi alte oraşe universitare. Majoritatea practicau nudismul. Can-can-urile şi mica bîrfă literară constituiau o formă de supraviețuire extraliterară. în pitorescul şi prăfuitul sătuc pescăresc de pe malul mării se înnodau şi deznodau prietenii de-o viață şi se reîmprospătau forțele. O lună de descindere pe plajă te fortifica pentru tot restul anului. „La 2 Mai se făcea nudism - scrie Nora Iuga. Mergeam după ce Tiberiu a împlinit trei ani, în 1965, în perioada «bună» a comunismului. Veneau mulți. Gabriela Adameşteanu, Marius Robescu, Virgil Mazilescu, Nino, bărbatul meu. Foarte mulți." în categoria celor mulți ar putea intra Alexandru Paleologu, Mihai Şora, Mihai Ursachi, Luca Pițu, Tereza Culianu, Magda Cârneci, Mariana Marin, Petru Romoşan, Liviu Antonesei, Liviu Leonte etc., etc.; mai veneau apoi tot felul de actori, regizori, pictori, scenografi, muzicieni. Din relatările magistrului Ursachi, dar şi din poveştile lui Liviu Antonesei, am cunoscut şi eu cîte ceva din atmosfera acelui fantastic spațiu boem. Cabotin de felul său, magistrul îşi regiza încă din Iaşi reprezentațiile pe care avea să le dea pe plaja de la 2 Mai. în odaia gingaşei iubiri, situată în Fundacul Dochia, era pregătit cu minuțiozitate, încă din iarnă,
185 spectacolul pe care poetul avea să-1 acorde nudiştilor de la 2 Mai, inclusiv scena în care Mihai Ursachi apărea în fața asistenței plimbîndu-se cu mîinile la spate şi falusul în erecție, împodobit cu un papion de culoarea şofranului. Scopul acestor reprezentații era, printre altele, şi inhibarea adversarilor literari, dar şi menținerea aurei sale de Don Juan, pus mereu pe noi cuceriri... Amintindu-şi de acei ani, Nora Iuga spune: „La față am fost o urîtă, ştiam asta,

dar la corp eram *mortală (s.n.)*. Da, mi-aş fi dorit să pozez în *Playboy,* dacă ar fi existat! Îmi făcea o plăcere nebună să-mi arăt cărnurile, să mă joc cu Tiberiu prin nisip. Săream după minge cu copilul, cred că formam un tablou captivant. Dar ce ciudat! Nu eram deloc curioşi să ne vedem părţile ruşinoase. Nu m-am gândit niciodată să mă uit acolo la prietenii mei. Nu vedeam nimic, nu mă interesa cine era mai bine dotat sau mai puţin dotat, ['arcă eram toţi de acelaşi sex. Nu ştiu dacă şi bărbaţii gîndeau la fel." Nora Iuga prezintă 2 Maiul ca pe un paradis terestru. Era acolo însă şi un mic infern. Lumea nu era chiar atît de nevinovată. în privinţa înzestrării, se făceau clasamente. Nu era trecut cu vederea nici un amănunt. Fiecare vară îşi avea protagoniştii ei. Se năşteau şi consumau iubiri cehoviene. Pe această plajă aflată în devălmăşie Virgil Mazilescu şi-a petrecut ultima vară, cu gîndul la frumoasa lui Rodica. Viaţa boemă petrecută în timpul vacanţelor de la 2 Mai era prelungită după întoarcerea în capitală. Spre deosebire însă de mulţi poeţi din anturajul său, Nora Iuga a evitat capcanele boemei. Interesul pentru viaţă a salvat-o de la degradare. „Dacă Dumnezeu e erotism, atunci îl regăsim peste tot", mărturiseşte poeta. „Cred că artistul, în general, este înzestrat cu capacitatea de a distinge semnalele" venite dintr-o altă existenţă. Totodată el are datoria de a le amplifica şi a le retrimite spre semeni şi-n eter. în acest sens, *Sexagenara şi tînărul, Lebăda cu două intrări* şi *Fetiţa cu o mie de riduri,* dar şi alte scrieri ale Norei luga, dincolo de mesajul lor erotic, au şi un sens abscons. Ele pot fi percepute şi ca o tînguire, ca un strigăt al unui Iov de sex opus, aflat în groapa propriului său trup, înainte de pulverizare.

Legat de *Sexagenara şi tînărul*. La vreo doi sau trei ani de la apariţia romanului, s-a întîmplat să mă aflu la Bucureşti, avînd de onorat nişte afaceri de ordin cultural. Intrînd în Casa Monteoru, am văzut pe hol un afiş mare, cu fotografia Norei luga. La Uniune, în Sala oglinzilor, era programată, seara, o masă rotundă dedicată *Sexagenarei...* Cum trenul meu pleca spre Iaşi abia la ora 23:00, m-am gîndit să vin la manifestare. Pe lista prezentatorilor erau trecuţi cîţiva tineri literaţi de primă marcă. Dezbaterea părea să fie interesantă. După ce-am bîntuit pe străzile din Bucureşti năpădite de frunze ruginii de toamnă, am ajuns la locul manifestării cînd se lăsa amurgul. O lumină tristă, grea, se cernea în fîşii lungi printre draperiile pe jumătate trase. Pianul aşezat într-un colţ, scaunele negre, masa de prezidiu lungă, sculptată din lemn masiv, aveau menirea de-a accentua decorul baroc, de „sfîrşit de veac" în Bucureşti. Nu era însă aici vorba de nici un sfîrşit de veac: abia păşisem în noul mileniu. Şi totuşi, rămăşiţele altor vremuri impregnau cu o anumită nostalgie aerul din jur. Somptuoasa Sală a oglinzilor se umpluse de lume. Venise un grup de tineri de la un liceu bucureştean, veniseră şi mulţi studenţi, dar şi persoane mai în vîrstă. Am privit păienjenişul de crăpături de pe stucatura Sălii. Am privit şi tavanul străbătut şi el de un alt păienjeniş întins dintr-un colţ în altul. Apoi mi-am aruncat privirea peste fastuoasa masă aşezată în faţa şirului înalt de geamuri la care stătea prezidiul. Faţa Norei luga părea turnată din argint vechi, înnegrit pe margini. Fără să-mi dau seama, am făcut o analogie dintre ridurile care-i brăzdau simetric trăsăturile feţei şi crăpăturile pereţilor şi tavanului peste care se aşezase, în straturi suprapuse, praful altor vremuri. Nora luga venea dintr-un trecut pe care nu-1 cunoşteam decît în parte. Era o istorie vie a sfîrşitului de secol. Dar şi o filă desprinsă din istoria încă nescrisă a noului mileniu. Înveşmîntată în haine largi, de culoare închisă, împodobită cu brăţări de argint şi şiruri de mărgele, poeta stătea în mijlocul prezentatorilor, înconjurată de o parte şi de alta de cîte trei tineri critici nonconformişti care se pregăteau, probabil, să-i pună întrebări delicate. Spre regretul meu, n-au apucat s-o facă. Nora luga le-a intuit intenţiile şi le-a luat-o înainte. Se aflau acolo, sper să nu mă-nşele memoria, şi Horia Gârbea, şi Marius Chivu, şi Tudorel Urian, şi Cosmin Ciotloş, şi Angelo Mitchievici şi încă un tînăr critic al cărui nume-mi scapă. Atmosfera barocă din Sala oglinzilor mă trimitea, într-adevăr, cu gîndul la *Craii* lui Mateiu, dar şi la romanele Agathei Christie, *O crimă anunţată* şi *Cei cinci purceluşi.* Chiar de la primele luări de cuvînt, dezbaterea căpătă un aer detectivistic. Nora luga făcea lungi digresiuni, cu trimiteri la biografia sa. A vorbit mult despre perioada cît a stat cu Nino. A amintit despre Lucian Raicu, despre Valeriu Cristea, dar şi despre Giinter Grass. A vorbit despre Mariana Marin şi Mazilescu. S-a referit şi la Herta Muller şi Mircea Cărtărescu. Nu a uitat să-i pomenească nici pe tinerii douămiişti Claudiu Komartin, Dan Coman, Teodor Dună şi Dan Sociu, faţă de care şi-a arătat toată admiraţia. A vorbit şi despre perioada sa onirică, trecînd în revistă numele lui Ţepeneag, Emil Brumaru, Leonid Dimov, Constantin Abăluţă, Puşi Dinulescu, Norman Manea etc., etc. „Noi eram evazionişti, care practicau o formă de rezistenţă faţă de regimul politic de atunci prin ficţiune. Ca să putem scăpa de realitatea care ne sugruma, spuse poeta, evadam din ea apelînd la literatură, la hipnoză, la vis. Trăiam ca nişte

somnambuli, cățărîndu-ne noaptea pe pereții imaginari ai paginilor goale, pe care le umpleam de semne. Funcționa dicteul automat. Acționam asupra subconştientului cufundîndu-ne în abisul propriului nostru abis..." Făcînd confesiuni din ce în ce mai largi, poeta nu ignora să abordeze şi subiectul supus dezbaterii acelei seri: *Tînărul şi sexagenara.* E posibil ca amplele digresiuni ale poetei să fi fost dinainte pregătite, cu scopul de a crea în rîndul spectatorilor suspansul necesar. Cînd gradul de aşteptare al asistenței atinsese un punct maxim, coborîndu-şi vocea în surdină, Nora luga spuse: „Dar iată că, după atîtea volute rostogolite în gol, am ajuns şi la subiectul serii. Simt că pe buzele tuturor pluteşte o singură întrebare. Cine e tînărul care mi-a servit ca model în *Sexagenară* şi, care, aş putea spune, că m-a sedus, dar, în acelaşi timp, s-a şi lăsat sedus de mine!?" Şi rotindu-şi superbii ochi prin sală, Nora Iuga ne îndemnă: „Hai, spuneți? Cine are curaj să se deconspire?" In sală se aşternu tăcerea. Nimeni nu avea curajul să pronunțe un nume. Toți se simțeau uşor jenați. „Deci, nimeni, spuse ea, nu are curaj să facă o mărturisire! Nu-i nimic, dacă nu vorbiți voi, voi vorbi eu..." în dreapta sa, Tudorel Urian fu apucat de un acces de tuse, în timp ce Cosmin Ciotloş se uita dezarmat în sală, învîrtind intre degete un pix. „Descifrînd anumite detalii legate de înfățişarea tînărului, începînd, să zicem, cu lungimea picioarelor, şi terminind cu culoarea ochilor, mulți s-au gîndit că modelul e Daniel Bănu- lescu... Aşa-i sau nu-i aşa?" Şi fără a aştepta vreun răspuns din partea sălii, poeta adăugă: „Şi dacă ar fi vorba de Daniel, ați avea ceva împotrivă? Daniel nu e de ici de colo!" în sală se lăsase liniştea. Criticii aflați la masa din prezidiu tuşiră pe rînd. Iar Nora Iuga îşi continuă rechizitoriul pe aceeaşi voce joasă: „Să zicem că e Daniel, dar care Daniel?! Cel din *Republica Federală* sau cel din *Baladă*? Sau poate cel din *Te voi iubi pîn' la sfîrşitul patului*? Sau poate că e vorba de un *Daniel al rugăciunii*?" „Oricum, nu e rău să fii Daniel Bănulescu", conchise Nora Iuga. „Dar poate nu e Daniel, ci un altul, aflat aici în sală?" Jocul Norei Iuga era lunecos, ambiguu. Ca în tabloul lui Magritte, poeta ridica uşor cortina, lăsînd să se întrezărească o parte din colivia unde se aflau personajele închise între gratii, apoi o lăsa la loc, astfel încît bănuiala plana asupra multora din sală. Criticii se frămîntau pe scaunele lor, aşteptînd deznodămîntul care însă întîrzia să vină. Poeta continua să întindă coarda. „Ei, bine, spuse ea, dacă vreți să ştiți, mi-e dor de Almosnino... Mi-e dor cumplit de el. Deseori cînd îmi contemplu noaptea trupul în oglindă, şi îl contemplu destul de des, mă gîndesc că, după atîtea iubiri deşarte, va trebui să-1 seduc din nou pe Nino, aducîndu-I de dincolo de mormînt... Am încercat să-1 uit. N-am reuşit."

Republica Federală Daniel Bănulescu

In Republica Federală Daniel Bănulescu (volum apărut la Ed. Vi nea, ediție şi postfață semnată de Nicole Tzone), zilele „trec una după alta ca nişte băşini de elefant", iar nopțile se perindă asemenea unor gîturi de girafă atrase de o lună plină.

Asta în Statul de Sud, unde „treptat, cerurile se despică şi crapă", scoțînd zgomote ciudate: pîrîituri, scîrțîituri de pat şi jeturi de balenă etc... înăuntrul fiecărui cer, ca în pîntecul şarpelui din mitologia aztecă, gestează o întreagă lume, în timp ce afară, legat de un cordon ombilical, gravitează însuşi fetusul poetului, cufundat într-un alambic ce distilează vidul existențial, storcîndu- 1 din fiecare gînd şi fiecare sentiment trăit sau netrăit...

în Statul de Nord, în schimb, „totul e frumos şi încîntător şi dulce" şi aceasta deoarece „portmoneul meu nu este şi portmo- neul tău", cu toate că „picioarele deja se ating pe sub masă" şi „limbile mîngîie creierii", scoțînd un plescăit ciudat.

După cum se observă, mîngîiatul creierelor de către limbi are o tentă sexuală, creierul fiind perceput de către poet cînd ca un falus, cînd ca o vulvă. Cînd drept un organ sexual ambiguu. Dar are şi o tentă psihologică. Creierul e labil. E suficient să-1 atingi cu un gînd gingaş, că va începe să se alinte.

în Statul Federal de Nord al lui Daniel Bănulescu totul e frumos şi încîntător fiindcă totul se vinde şi se cumpără.

Sentimentele sînt o marfă pe care o poți găsi expusă pe orice tarabă. Dacă simți nevoia să fii fericit, nu ai decît să scoți cîteva bancnote verzulii din portmoneu. Şi fericirea îți va umple buzunarele sufletului. Portmoneul meu nu este şi portmoneul tău, spune poetul. Dar fericirea mea poate deveni, pentru un anumit timp, cronometrat, desigur, şi fericirea ta. Cu cît port- moneele se îndepărtează unul de altul, cu atît corpurile ce le posedă se apropie. Şi odată cu ele şi sufletele. Creierele se mîngie, îşi ling cu migală circumvoluțiunile, jubilînd de fericire.

în această Republică, guvernată de rațiune, sentimentele iau mai întîi calea buzunarelor, unde se purifică precum într-un purgatoriu, după care se ridică, fîlfîind uşor din aripi, încărcate de bancnote, spre porțile inimii, unde se află paradisul, marcat şi el de calcule precise.

în Statul de Nord ard reclamele, încălzind şi reîncălzind sentimentele şi gîndurile. Totul e făcut pentru fericire. Pentru că fericirea e cea mai căutată marfă. Oricine are nevoie de ea. Şi prostituata. Şi maniacul. Şi aurolacii. Şi sinucigaşul pregătit să-şi taie singur funia, prăbuşindu-se peste pervazul scăldat de o lumină crepusculară.

Aici, în Statul de Nord, fericirea se cîştigă „trezindu-te la 5 dimineața şi ducîndu-te la serviciu". Aici nimeni nu trăieşte „numai din dragostea sa", ci din dragostea înmulțită cu salariul calculat în dolari sau euro...

Asumîndu-şi existența de la un capăt la altul, poetul ajunge „cu nebunia aproape de tîmpla lui Dumnezeu," cîntîndu-i dintr- o muzicuță „construită din sexul tuturor femeilor pe care le-a cunoscut" de-a lungul vremii. Unele frumoase, altele scofîlcite de bătrînețe.

„Am ratat totul, spune el, cum am găsit un prilej bun de ratat, l-am ratat, cum am găsit o ocazie din care să mă fi salvat, am pierdut-o." De aici şi sentimentul de beatitudine amestecat cu unul de dezamăgire: „O dacă aş avea o muzicuță - exclamă el - o dacă ar fi plouat suficient şi aş avea/ o muzicuță/ aş sta în şezut şi aş cînta la muzicuță/ aş sta în şezut şi aş cinta la muzicuța mea" pînă cînd s-ar dărîma zidul Berlinului, ce împarte o țară în două părți şi viața unui om tot în două părți. Undeva, într-un colț retras al singurătății sale se află patria sa pe care poetul „a iubit-o din picioare în timp ce spărgea lemne, pe care a iubit-o în genunchi tîrindu-se prin cotețele pline cu orătănii, pe care a iubit-o răsucindu-şi coapsele şi umerii în cinematografele din cartier" în timp ce „moartea îi aşeza degetul ei de scuipat pe gît şi pe față", confundîndu-1 cu „norul de muşte ce bîzîie deja în jurul fălcilor sale..."

In Statul de Nord, unde fericirea se cîştigă trezindu-te la ora 5 dimineața, domneşte putreziciunea: „Am putrezit - scrie poetul - şi Dumnezeu m-a fumat ca pe-o țigară" care deja a fost fumată de către alții şi din care a rămas doar mucul pătat de ruj: „Am păcătuit, mărturiseşte el, şi pofta a adus după sine greața/ a adus pofta de greață, iar după de greață a venit iarăşi pofta". Pofta de- a păcătui din nou.

Daniel Bănulescu s-a trezit fără voia sa exilat în Statul de Nord. O parte din el s-a născut acolo. O alta, în celălalt stat. Venirea sa pe lume n-a fost anunțată de nimeni. Chiar şi pentru părinții săi ea a rămas un mister. Nimeni nu le-a dezvăluit faptul că „într-o sîmbătă seara poetul se va simți destul de scîrbit şi plictisit" de sine însuşi şi că „duminica sîngele său se va încolăci asemenea unui şarpe pe ramurile pomului vieții, sub care îşi fac de cap un Adam şi o Evă cu trupul tatuat de reclame, înconjurați de o grămadă de sticle de votcă golite".

Poetul face o radiografie precisă a ieşirii sale în lumină: „Naştere la termen. 3900 de grame. Asfixie albastră. Ton longeviv. Normal dezvoltat. Tegumente curate. Normal colorate. Țesutul celular subcutanat regulat dezvoltat. Aparatul digestiv normal dezvoltat. Pulmonar-cord - normal. Ficat splină în limitele fiziologice. Clinic sănătos pe aparate şi sisteme. Nimic patologic", trecînd în fişă şi cîteva date ale dezvoltării sale ulterioare: „La vîrsta de 1 an convulsii febrile. La 2 ani şi 2 luni infecție acută a căilor respiratorii plus convulsii febrile. La 3 ani şi 6 luni focar epigenic situate în zona O. La 4 ani şi 4 luni mal comiției. Hiperexcitabilitate corticală atît clinic cît şi FEG. Inteligență în comportare. Armonic..." Şi o altă observație clinică: „întors de la sanatoriu. Şedere patru săptămîni. Relativ ameliorat. Din nou, într-o stare de continuă agitație. Refuză să mănînce. Adoarme greu. Se simte persecutat. Părinții deseori îl bat. Mediul familial teribil de nevrogen. Este foarte gelos pe sora lui mai mică..."

Evoluția continuă pe aceeaşi linie.

în Statul de Sud poetul Daniel Bănulescu şi-a petrecut copilăria şi adolescența. în Sud lumea era alcătuită altfel decît în cel de Nord. Aici portofelul unuia putea fi al celuilalt. Şi totuşi, în ciuda acestui fapt, fericirea era o himeră, ce se distribuia doar pe cartelă. Aici zilele treceau „ca un şir de băşini de elefanți", iar nopțile se asemănau cu nişte gîturi de girafă...

Scris sau intuit într-o perioadă de răscruce a vieţii sale, într- un fel de exil autoprogramat (autorul a fost beneficiar al unei burse în Germania unde, timp de şapte sau opt luni, n-a vorbit decît singur cu pereţii, zdrelindu-şi unghiile pînă la sînge), volumul de poezii al lui Daniel Bănulescu poarta marca unei personalităţi creative dizarmonice, aflate mereu în confruntare cu sine însuşi şi cu ceilalţi.

Ironic şi sentimental, pervers şi cinic, poetul nu se fereşte să- şi exhibe sentimentele, expunîndu-le aşa cum sînt, curate sau murdare, cusute cu aţă albă sau cu sîrmă ghimpată, în piaţa publică. El este deopotrivă un existenţialist, dar şi un romantic incurabil, care crede că poezia şi literatura pot salva omul şi lumea de la un dezastru sentimental, astfel încît „femeia din pat să nu mai fie limba de cîine a bărbatului", ci altceva.

Cu totul altceva. Ce anume, vom afla, probabil, într-o altă existenţă.

Cîte ceva despre *Sanatoriul de boli discrete* al lui Lucian Vasilescu

Între poeţii generaţiei nouăzeci Lucian Vasilescu ocupă un loc aparte. Uşor blazat, uşor taciturn, el şi-a găsit în poezie un refugiu iluzoriu, în care îşi dezvoltă, cu migala caracteristică unor spirite introvertite, obsesiile ce-i bîntuie imaginarul. Formula sa poetică se dezvoltă pe spaţii largi, în care versul curge lent, asemenea ropotului unei ploi de vară care cade monoton pe acoperişul de olane al unei case boiereşti, căzute în paragină. Din cînd în cînd, ropotul e întrerupt de străfulgerarea unor gînduri şi a unor stări ambigue, pe care autorul *Sanatoriului de boli discrete* nu le încheagă pînă la capăt... Frazele sale se înşiruie pe un portativ alcătuit dintr-o imensă pînză de păianjen, în centrul căreia se leagănă trupul poetului, abandonat într-un şezlong uzat, îmbrăcat într-un costum de vînătoare, cu puşca sprijinită de masa de scris şi clarinetul aşezat pe piept. Din camera de alături, răzbat acorduri de pian şi de chitară: *„soarele apunea răsucind fuioare de lumină. în codrul de termopane fusese încă o zi. una senină./crimpeie din acea înserare ajungeau pînă la mine, răscolind amintiri, despre cum ar fi putut să fie./ despre deşertăciune şi poezie, despre moartea mea splendidă, multicoloră, vie/despre cum arată lumea de dinainte de cea de apoi."* Există o notă bacoviană în poezia aceasta a banalului, un plictis, o stare de degradare a materiei. Sau, mai degrabă, cehoviană. Moartea splendidă de care vorbeşte poetul e doar o simplă figură de stil. E un vis întrezărit printre gene, într-un moment de apatie. Starea pe care ne-o transmit versurile sale nu are nimic de-a face cu euforia sau entuziasmul. E vorba de o agonie lentă, în care clipele putrede se scurg printre degetele unor mîini ce se leagănă alene în aerul îmbibat de miasma trupurilor pe jumătate vii, pe jumătate descompuse... în loc de speranţă, în această lume a unui crepuscul estompat plutesc vagi aduceri aminte din lumea „de dinainte de cea de apoi"; nu descifrăm înlăuntrul lor urme de regret sau nostalgie... Recviemul său cîntat în semiobscuritate e ca o dare de seamă statistică, în care cifrele (sentimentele) sînt acoperite de un strat de praf sau de cenuşă... Ici-colo, răsar din pulberea apusă cîteva fotografii cu marginile carbonizate: „dar n-a fost tot timpul aşa. cîndva, mai demult, pe unele străzi mai înguste,/ rezemam pămîntul cu spatele, mai puteam pe atuncea spera, că paşii care se-aud sînt ai tăi. c-ai să vii. ca o umbră strălucitoare zăpăcind trotuarele pustii, c-ai să te împiedici de mine/ şi-o să cădem împreună-n abis. în colţ, pe străduţa cu sens interzis./ şi miros de canalizare/.../ sînt eu! eu sînt aici! eu sînt chipul cel adevărat al victoriei!/ am înfrînt în toate bătăliile!/ am cutreierat toate utopiile! de acolo/ m-am întors glorios, de pe o parte pe alta./ acum stau răstignit cu faţa în jos./ la poalele unui destin prea îndepărtat, şi ce frumos ar fi putut să fie... şi bine... ce păcat.../ pe faţă port acuma pecetea asfaltului crăpat..."

Poetul vorbeşte de victorie. Ea trebuie privită însă printr-o prismă ironică. Nu a fost întotdeauna aşa, spune el. A fost un timp cînd, „mai de mult", precizează poetul, „rezemam pămîntul cu spatele". Atunci el trăia cu speranţa că iubita sau poate că moartea o să treacă în apropierea lui, „ca o umbră strălucitoare, zăpăcind (în sensul de animînd, n.n.) trotuarele pustii" ale unui oraş de provincie, că o să se împiedice de trupul lui, rostogolindu-se cu el în abis, pe strada ce miroase a canalizare..." „Sînt eu, eu sînt aici", exclamă poetul. „Eu sînt chipul cel adevărat al victoriei", „am cutreierat toate utopiile", „de acolo m-am întors glorios".

Cum? Cît de glorios s-ar fi putut întoarce un om ce zace pe mijlocul trotuarului, ocolit de trecători? Poetul s-a întors glorios „de pe o parte pe alta", pentru a-şi savura, încă o dată, reveria agonică. El a ieşit victorios din bătălii, pentru că nu a participat la ele. La fel s-a întîmplat şi cu utopiile: le-a cutreierat cu gîndul, oprindu-se undeva la jumătatea drumului, conştient fiind că nu merită să mergi pînă la capăt, odată ce „oriunde te-ai duce" e moartea. „Am înfrînt în toate bătăliile", murmură el şi murmurul acesta ne duce cu gîndul la Bacovia, care, într-o foarte frumoasă poezie, spunea: *„Mi-am realizat toate profeţiile, sînt fericit, pot să mor..."* Conştientizîndu-şi înfrîngerile, Lucian Vasilescu îşi „savurează" victoria „răstignit cu faţa în jos, la poalele unui destin prea îndepărtat", ce se conturează undeva, în zare, ca o fata morgana, menită să-1 inducă în eroare... „Şi ce frumos ar fi putut să fie", şopteşte el, întoreîndu-se, din nou, victorios, de pe o parte, pe alta... Ce? Visul? Realitatea? Poate şi una, şi alta. Singura condiţie ar fi fost aceea ca poetul să fi mers pînă la capătul drumului, pentru a-şi contempla parcursul. El a preferat însă să-1 contemple dintr-un punct ceţos, din care ochiul nu percepe decît praful ce se ridică spre cer... „Pe faţă port acum pecetea asfaltului crăpat", de atîta aşteptare, „în felul acesta am izbutit să încep încă o zi pierdută, magistral. întinsa de la un capăt la altul pe un pat de spital. încă de dimineaţă./ cînd mi se pun perfuzii ca să-mi fie greaţă. // de pe peretele din faţă, spre răsărit, îmi zîmbeşte acelaşi chip ponosit/.../ mi s-a spus că el este calea, ca doar el ştie drumul, dar el stă şi se uită la mine şi doar îşi scutură, din cînd în cînd, de la ţigară, scrumul./ pe faţa de masă. apoi îşi toarnă vin în pahar, şi-mi dă de înţeles că orice aş face ar fi în zadar, //mi s-a spus că el e cuvîntul, dar nu-1 aud. mi s-a spus că el e lumina./ dar nu se poate vedea din colţul vieţii mele verde cum e fierea, amară şi rea. în felul acesta începe încă o zi pierdută. în care tot ce fac e să respir..."

...Pe poetul Lucian Vasilescu l-am întîlnit pentru prima dată în 1996, la Festivalul de poezie de la Sighetul Marmaţiei, unde, dacă nu mă înşel, autorul venea an de an, schimbînd aerul de Bucureşti, cu unul mai curat, de Maramureş. Poetul descindea pe peronul vechi al gării Sighetului, alături de un grup gălăgios de nouăzecişti, adunaţi sub stindardul atît de generoasei reviste *ArtPanorama.* încărcaţi cu tot felul de bagaje, aspiranţii, dar mai ales aspirantele la gloria eternă, coborau din tren, supravegheaţi îndeaproape de starostele (a se citi criticul) Dan-Silviu Boerescu. El deschidea plutonul şi tot el îl închidea. Făptura sa bonomă părea omniprezentă. Peronul se umplea de pantofi, bocanci de munte, pălării, bastoane, poşete, genţi şi tot felul de rucsacuri. în mijlocul grupului format din Mihail Gălăţanu (zis arhanghelul), Ioan Es. Pop, Daniel Bănulescu (poreclit starter, din pricina frizurii neobişnuite), Horia Gârbea (zis Godot), Saviana Stănescu, Alina Durbacă etc., putea fi zărit şi Lucian Vasilescu. M-a izbit de la început alura sa neobişnuită, aproape anacronică. înfăţişarea sa mi-a adus aminte de un personaj cehovian din *Pescăruşul:* medicul Evgheni Sergheevici Dorn... Privindu-1, mi l-am închipuit zicîndu-le prietenilor săi: „Vinul şi tutunul îţi iau personalitatea. Şi femeile la fel. După o ţigară sau un pahar de votcă, dumneata nu mai eşti Daniel Bănulescu, şi dumneata Horia Gârbea, ci sînteţi Daniel Bănulescu şi Horia Gârbea, plus cineva..." „Cine?" întrebau'cei doi în cor. „Naiba ştie cine" murmura Lucian Vasilescu, dispărînd după decor.

Arhanghelul Mihail şi traversele sale plutitoare

Doi critici importanţi, aflaţi pe două baricade diferite, Alex Ştefănescu, autorul controversatei *Istorii a literaturii române contemporane,* şi Dan Silviu-Boerescu, fostul redac- tor-şef al revistei *ArtPanorama,* pînă mai ieri mentorul generaţiei nouăzeci şi promotorul valului sexualist în literatura română, şi- au pus amprenta pe destinul literar al lui Mihail Gălăţanu. Primul, pornind de la o criză pe care o traversa generaţia optzeci, a căutat să aducă pe scenă un nou lider. Nu e deci de mirare că a văzut în tînărul care-i trimisese un grupaj de versuri la redacţie un nou Labiş, iar mai tîrziu un nou Nichita Stănescu. Vioiciunea ochilor şi mustaţa mătăsoasă ce adumbrea baza nazală a tînărului aspirant la gloria eternă, curbîndu-se în arcadă peste o bărbie molatică şi ea frumos adusă din condei, înfăţişarea plăcută şi alte cîteva elemente de decor, te determinau să accepţi ideea că pe cerul poeziei postmoderniste apăruse o stea strălucitoare, a cărei menire era să lege noua poezie de cea veche. în acest sens, comparaţia cu Labiş era binevenită. Asta pe de o parte. Pe de altă parte, criticul Alex Ştefănescu, trecut prin ciur şi prin

dîrmon, ştia foarte bine că, pentru a-1 putea propulsa pe noul său idol, mai avea nevoie de încă un reper. Evoluția imprevizibilă a literaturii şi chiar a societății româneşti postdecembriste au confirmat pe deplin intuiția criticului. Labiş era prin excelență un tradiționalist. Comparația cu el devenea riscantă. Criticul s-a gîndit atunci să găsească o formulă ideală, prin care tradiția şi inovația să se amestece într-o monadă perfectă, şi a găsit un al doilea reper: Nichita Stănescu. Dezinvoltura cu care Mihail Gălățanu se mişca pe cîmpul lingvistic, dar şi descendența sa slavă (bunicul său fusese ofițer în Garda Albă) te duceau cu gîndul la Nichita. Mihail Gălățanu urma să-i reunească pe cei doi purtători de steag ai poeziei postbelice, devenind la rîndul său un stindard pentru noua generație care la sfîrşitul anilor optzeci, încerca să-şi facă loc pe scena literară românească. Lansarea cu surle şi țambale a noului astru mai avea în vedere o țintă: Nicolae Manolescu promovase poezia Cenaclului de Luni. El îl descoperise pe Mircea Cărtărescu, pe care-1 impusese drept lider al generației optzeci, între Nicolae Manolescu şi ceilalți critici literari începuse un fel de competiție mascată. Fiecare critic cît de cît important, care activa pe cîmpul literar românesc, începînd cu regretatul Laurențiu Ulici, Mircea Martin, Marin Mincu şi terminînd cu Alex Ştefănescu şi mai tînărul său confrate, Dan-Silviu Boerescu, se simțea dator să descopere la rîndu-i un talent de excepție sau să lanseze pe scena noastră literară o nouă generație poetică. în acest context au apărut Cristian Popescu, Ioan Es. Pop (ambii susținuți de Laurențiu Ulici), apoi, ceva mai tîrziu, la începutul anilor nouăzeci, Daniel Bănulescu, Lucian Vasilescu, Horia Gârbea şi o întreagă pleiadă de tineri literați. Şi în acest context, al luptei cu Manolescu, Alex Ştefănescu avea în mîneca sa un as: Mihail Gălățanu.

Şi, după acest scurt şi întortocheat excurs, consider că e cazul să ne întoarcem la perioada începuturilor, lată ce scria criticul Alex Ştefănescu în 1983, în revista *SLAST,* ce apărea sub patronajul *Scînteii tineretului,* avîndu-1 ca director pe Ion Cristoiu, despre idolul său: „Este o îndeletnicire stranie şi pasionantă să deschizi mai multe sute de plicuri pe săptămînă cu gîndul că unul dintre ele ți-ar putea revela un mare scriitor. Parcă joci la un vrăjitoresc loz în plic, riscînd să pierzi fără rost toți anii care ți-au mai rămas de trăit, dar avînd şansa de-a cîştiga un premiu fabulos, cum au cîştigat pe vremuri Iosif Vulcan, G. Ibrăileanu, Eugen Lovinescu şi alți norocoşi. Mi s-a întîmplat şi mie să trag lozul cîştigător. Noul venit se numeşte Mihail Gălățanu, are douăzeci şi unu de ani, şi dispune de forța de-a aduce un suflu nou în poezia românească de azi."

Timp de aproape un deceniu, aflat sub influența lui Alex Ştefănescu, Mihail Gălățanu a ars solitar pe bolta poeziei române, nefăcînd parte din nici un grup literar. La începutul anilor nouăzeci, descinzînd la Bucureşti, el a intrat sub influența unui alt mentor - Dan-Silviu Boerescu, care a avut darul de a-i modela personalitatea creatoare, impulsionîndu-1 să se alinieze noului val.

Abia aici, în cadrul acestui cerc, poetul Mihail Gălățanu şi-a găsit locul, devenind unul dintre cei mai febrili susținători ai biografismului şi sexualismului, promovat de fostul director al *ArtPanoramei.* A fost, probabil, una din cele mai frumoase şi fertile perioade din biografia sa. După dispariția revistei şi a retragerii mentorului în spațiu sexy-gastronomic, asul Gălățanu a alunecat, perfid ca o moluscă, din mîneca lui Dan-Silviu Boerescu, în propria sa mînecă, asumîndu-şi poezia pe cont propriu. Totuşi, reflexele dobîndite în perioada *ArtPanoramei* au continuat să se perpetueze în timp. Anumite sonuri din Mircea Cărtărescu şi Cristian Popescu fac textele să explodeze ca nişte petarde. Poezia lui Mihail Gălățanu semănă cu un joc de artificii înălțat deasupra unui imens bordel, reprezentînd societatea umană în ansamblu] ei. Înăuntrul său sălăşluiesc şi *Evaghelia după Barabas,* şi *O noapte cu patria-curvă.* Tot acolo dăm şi peste *Bunicul Kennedy,* dar şi peste *Mireasa tuturor,* adăpostită în *Casa de nebuni ai amorului,* un splendid poem în proză, din care, cu sau fără voia dumneavoastră, vom desprinde un pasaj: „Toate iubitele mele (noastre) au ajuns la casa de nebuni. De-acolo, ele ne scriu: - Noi v-am iubit, labagiilor, descreieraților, nesătuilor şi uite unde-am ajuns. Acuma ne-au închis pe toate la un loc, ca să-mpărțim dragostea, ca toată iubirea noastră pentru voi să fie strînsă-ntr-un singur loc. Pentru noi şi numai pentru noi au inventat-o psihiatrii. Şi au numit-o aşa: - Casa de Nebuni ai Amorului. Pen' că noi sîntem nebune după voi. în fiecare zi ne tîrîm pe podele şi lingem urmele voastre. E un antrenament bun pentru genunchi, zice psihiatrul. Noi am luat dragostea voastră în serios, am ras fosforul de pe chibrituri şi ne-am uns tălpile cu el, ca să ni se aprindă călcîiele după voi. Şi cînd spunem că sîntem moarte după voi, fugim repede la cimitir, fuga-fuguța, ne băgăm în cavou, tragem lespedea după noi şi ne gîndim la voi. Cu mult mai fericite sîntem aici. Ce ne-ar fi putut da dragostea noastră decît gelozie, zîzanie, ură? Decît copii, soacre, cratițe, neamuri, senzația că sîntem în siguranță cînd, de fapt, numai aici, la sanatoriu,

eşti ferit de toate nebuniile lumii. Si noi ne am gîndit că ăl mai rău lucru care ni se poate întîmpla e să amestecăm nebunia noastră cu nebunia lumii..." Intenția poetului e, desigur, nobilă, dar oarecum tardivă, întrucît nebunia din sanatoriu şi cea din cimitir au pătruns în lume. Acum nimic nu mai e de făcut, căci peste tot răul lumii, planează *Mireasa tuturor.*

Afilierea la sexualism a lui Mihail Gălățanu a fost totală. în scurt timp, poetul a ars toate etapele. Apogeul a fost atins odată cu apariția poemului *O noapte cu patria,* scris într-o perioadă critică în care, după cum mărturiseşte autorul, „îi era lehamite de toate cuvintele găunoase referitoare la patrie". Apariția grupajului a dat naştere la un adevărat scandal literar. Ecoul protestelor a ajuns pînă în America şi în Parlamentul României.

Dar iată cum arată patria în viziunea sa: „Cîte țîțe mortale ai tu, fă, Patrie,/ trase în milioane de exemplare./ Ce tiraj bestial şi cum îl difuzezi tu/ ca să tragă toată lumea de ele/ - ca pe nişte ziare.// O noapte cu tine costă între cincizeci şi optzeci de miare./ Ce bani buni ai făcut tu la Stambul, fă Patrie,/ cu turcaleți, arabi, cu libaneji şi curji,/ în boscheți sau direct din picioare.// O noapte cu tine visează orice muritor/ după o noapte cu tine freamătă Occidentu'./ Toți ştiu că eşti meseriaşă,/ să bagi lumea în boale.// Cum dai tu din bucile tale,/ cum împărți mireasma hormonilor tăi,/ porționată pe chintale.// Alea sînt pîrîiaşele de spermă care-ți curg/ printre sîni/ ale tale izvoare de fecale,/ ale tale sînt" etc., etc. Poetul continuă să „cînte" patria pe acelaşi ton, îndemnînd-o să se prostitueze nu numai peste hotare, ci şi pe dulcele nostru plai mioritic.

Pornind de la exuberanța şi efuziunea lirică a autorului O *noapte cu patria,* un tînăr critic îl definea astfel: „Gălățanu este Vezuviul nouăzecismului românesc". El „este în stare, adică, fruntea lui largă, să producă, dacă se ambiționează, şi zece sute de erupții de lavă lirică, fluidă şi arzătoare, pe secundă. Imaginarul lui - cămilă ruptă-n toate nisipurile mişcătoare ale lumii - e predispus continuu la orgasm existențial, cu ramificații arborescente în poetica nouă, postmodernistă. Ar fi în stare să evoce liric orice, de la - să zicem - extincția unui elefant în jungle fantomatice, pînă la defecația ingenioasă a unui fluture ori masturbarea secretă a unei petale de trandafir."

Pentru completarea portretului, voi cita din Luca Pițu, care- 1 vede pe Gălățanu ca pe un Anton Pann al începutului de mileniu, încheindu-şi vorba cu urarea: „La mai mare şi la Academie! li urăm cu tot dragul..."

In ce mă priveşte, consider că urările sînt de prisos. Ce să caute un poet la Academie? Dar mai ştii, destinul e imprevizibil, în fond şi Geo Bogza, după tot scandalul provocat de *Poemul invectivă,* scris în anii tinereții sale zbuciumate, a ajuns la senectute un distins academician. L-am cunoscut pe Gălățanu în perioada cînd poetul semăna, într-adevăr, cu Nicolae Labiş. Era un Labiş mai înalt şi mai senin. Un albgardist, cu părui siniliu ca neaua. Venea să-şi recite poemele la toate festivalurile unde era invitat. L-am întîlnit şi în desele peregrinări pe care le-am făcut prin țară, în perioada cînd la SLAST funcționa cenaclul Confluențe. în toată această perioadă poetul a locuit la Galați. La scurt timp după Revoluție, a venit la Bucureşti, unde a luat viața pe cont propriu. A lucrat ca ziarist pentru revista bilingvă EUROPE/EUROP, a Uniunii Europene, a fost redactor-şef la *Flacăra, Playboy, Flagrant* etc., adjunct al lui Cornel Nistorescu la *Expres* şi, mai tirziu, *Evenimentul zilei,* apoi ca director al revistei *Flacăra* etc., etc.; dar a beneficiat şi de un sistem de burse, completîndu-şi, pe latura umanistică, studiile universitare, absolvind, printre altele, la mijlocul anilor nouăzeci, şi şcoala postuniversitară de Relații Internaționale la Paris. N-a ajuns să fie diplomat. Dar timpul nu- i încă trecut.

L-am cunoscut ceva mai îndeaproape pe parcursul vizitei pe care am făcut-o, împreună cu alți doi scriitori, Ion Mureşan şi Horia Gârbea, în Vietnam. Poetul e un sangvinic, un expansiv. Aduce cîteodată, mai ales în zilele de miercuri, cu un Don Quijote vesel, dar în restul săptămînii seamănă cu maestrul tuturor combinațiilor posibile, Ostap Bender.

La descinderea noastră la Hanoi, poetul, după ce se instalase la hotel, făcuse o raită prin capitala fostei colonii franceze, descoperindu-i cotloanele ascunse. L-am găsit despuiat pînă la brîu - în camere era o căldură infernală - încercînd să vîneze şopîrlele ce se cățăraseră pe tavan şi pe pereți. Cînd ne-a văzut intrînd pe hol, autorul *Miresei tuturor* s-a dat jos de pe scaun şi a renunțat la vînătoare. Am stat de vorbă îndelung, poetul povestea cu lux de amănunte toate peripețiile prin care a trecut ca să ajungă în Vietnam: era cît pe ce să aterizeze în Thailanda, unde, de altfel, fusese cu doi ani în urmă. Mihail Gălățanu s-a dovedit a fi un companion plăcut, chiar săritor la nevoie, mai cu seamă cînd era vorba să împărțim orezul sau vinul împreună. Avea însă o hibă. La întîlnirile oficiale, intra în trepidații, vrînd să se afirme cu orice preț.

Atunci nu mai ţinea cont de rumeni... Am participat la cîteva astfel de întîlniri, organizate de ambasadă, de Uniunea Scriitorilor din Vietnam (acolo preşedintele Uniunii are rang de ministru), dar şi la o fabrică de cărămizi situată în preajma unui golf cu nouă mii de insulițe.

în timpul întrevederii nu s-a vorbit despre altceva decît despre traverse. Venisem, totuşi, într-o misiune culturală. Am căutat să-i atrag atenţia asupra acestui fapt, dar poetul se făcu că nu ne-aude.

„Afacerile, ne-a spus el ceva mai tîrziu, cînd i-am reproşat faptul că deviase discuţia spre un subiect care nu ne interesa, ţin tot de cultură. Dacă nu merg afacerile, nu merge nici cultura", a conchis poetul.

Trecuseră deja două ore de cînd stăteam la un mic cocktail cu înaltul reprezentant al României în Vietnam şi nu discutasem decît despre traversele lui Gălăţanu. Nu mai rezistam nici noi, şi nici ambasadorul, care, după ce degustase vinul, a început să caşte.

„Ştiţi ceva, propuse el, ce-ar fi să discutăm toate chestiunile astea într-un cadru potrivit?" Şi ne invită la cină, într-un local aflat undeva într-unui din cartierele cochete ale capitalei, situat la o distanţă apreciabilă de reşedinţa sa. Ne-am deplasat acolo cu un microbuz pus la dispoziţie de excelenţa sa. Ambasadorul a venit cu o altă maşină a misiunii, un Audi benz de culoare argintie, pe care a parcat-o lîngă un eucalipt potopit de ciorchini de flori roşii, ce se legănau uşor în bătaia vîntului. Era îmbrăcat într-un costum alb, colonial, purta ochelari de soare cu ramă neagră, meşterind în colţul gurii un trabuc, pe care tocmai se pregătea să-1 aprindă. Horia nu s-a putut abţine să nu facă un calambur pe seama maşinii ambasadorului: „Fiţi atenţi, ne spuse, că ăsta ne aude şi pe benzi scurte, şi pe cele lungi..." Horia vorbise cu voce joasă, şi totuşi înaltul reprezentant al României în Vietnam 1-a auzit, deşi era la zece paşi de noi." „Ei, şi ce dacă vă aude, spuse el vorbind mai mult din celălalt colţ al gurii, in fond, ce-aveţi de-ascuns?" „O, nimic, zise Horia, a fost aşa, o glumă. Ştiţi, fiind scriitori, sîntem obişnuiţi să facem tot felul de jocuri de cuvinte..." „Ştiu", spuse excelenţa sa, suflînd în direcţia noastră cîteva rotocoale de fum în formă de spirală. „Nu v-aţi supărat, făcu Horia, alarmat, ne cerem scuze..." „O, nu, în nici un caz, în misiune m-am obişnuit să aud de toate. Dar, poftiţi, spuse el, înaintînd spre noi cu o cutie deschisă de havane. Sînt excelente, adăugă excelenţa sa. Le-am primit în dar de la un omolog de-al meu de la Caracas, unde m-am aflat şi eu cîndva în misiune. Luaţi, nu vă sfiiţi... " Nu a fost nevoie ca excelenţa sa să reitereze invitaţia. Am întins mîinile, luînd fiecare cîte două havane Ciudad Bolivar, una pentru petrecerea de acum, cealaltă pentru o altă ocazie festivă, înarmaţi cu ele în colţul gurii, ne-am făcut o intrare triumfală în local.

A fost o seară memorabilă. Am petrecut cu excelenţa sa ca în anii studenţiei. După cina de la restaurant, intram din local în local, unde ambasadorul comanda coniac şi bere. Petrecerea s-a încheiat la ambasadă, unde excelenţa sa îşi împărţea singurătatea cu portarul, bînd uneori cot la cot cu el. Aveam impresia că ne aflăm în palatul prezidenţial din *Toamna patriarhului.* Am dat să plecăm, dar ambasadorul nici n-a vrut să audă de aşa ceva. Astfel că am rămas să ne continuăm petrecerea la bucătărie. între noi căzuse orice barieră. Excelenţa sa îşi lăsase deoparte masca de diplomat, comportîndu-se ca un camarad de nădejde. Cum ni se făcuse iarăşi foame, ambasadorul a cotrobăit prin frigider, dar nu a găsit acolo decît cîteva conserve de peşte şi nişte ouă. Ajutat de noi, le-a preprat într-o tigaie, din care am mîncat cu toţii, mai mult cu mîinile decît cu furculiţa. Cotrobăind prin cămară, excelenţa sa a dat peste trei sticle de Merlot, dosite pentru zile negre, astfel că petrecerea s-a întins pînă s-a crăpat de ziuă.

Peste tot, Gălăţanu s-a comportat la fel. Făcuse o fixaţie, dorind cu tot dinadinsul să stabilească un pod comercial între România şi Vietnam. De altfel, poetul, pe atunci redactor-şef al publicaţiilor *Flacăra,* se înarmase cu documente oficiale din partea unei firme de construcţii, avînd sarcina de a o reprezenta pe mapamond. Venise în Vietnam şi în calitate de scriitor, dar şi în calitate de întreprinzător. Oferta pe care o făcea părţii vietnameze era pe cît de atractivă, pe atît de lipsită de sens. Poetul voia, nici mai mult, nici mai puţin, decît să livreze Ministerului Transportului de la Hanoi traverse de cale ferată fabricate în România la un preţ de dumping. Chestiunea aceasta Gălăţanu a expus-o pe larg ambasadorului, dar şi directorului fabricii de cărămizi. Problema era că şi Vietnamul avea fabrici de traverse.

Pentru Gălăţanu aceasta nu reprezenta nici un impediment pentru afacerea pe care o punea la cale. Desigur că şi preţul traverselor turnate în Vietnam era mult mai mic decît al celor din România. Nici asta, după opinia lui Gălăţanu, nu reprezenta o problemă. Poetul voia cu tot dinadinsul să unească prin traversele comune cele două ţări. „Dar, Mihail, e o utopie, i-am zis. Distanţa dintre România şi Vietnam e uriaşă. Cum vrei să transporţi traversele, pe calea

aerului sau a apei?" „Dar gîndeşte-te la încă un aspect, am adăugat. Te-ai uitat cum circulă trenurile vietnameze?! Lume cățărată peste lume, cu cățel, cu vițel, cu purcel, cu cuşti de papagali şi ţarcuri de viţei...?" „Ei, şi? spuse Gălăţanu, învîrtind în mînă nişte biluţe de sticlă pe care le achiziţionase de la un magazin de suveniruri. Am văzut şi eu cum circulă trenurile din Vietnam. Ciorchini de oameni agăţaţi pe locomotivă. Ciorchini pe scări şi pe acoperişuri. Cu tot cu papagali, iguane, şopîrle, şerpi, porci ţepoşi şi alte animale... Fiecare vagon e ca o arcă a lui Noe pusă pe şine. Prin urmare, există lume, există potenţial. Căile ferate vietnameze vor exploda în viitor. Inclusiv în delta fluviului Mekong!" „Să zicem că vor exploda, că se vor extinde... Dar cum vei putea acoperi costurile de transport ale traverselor din România în Vietnam? Traseul aproape că sfidează infinitul..." „Nu-i nici o problemă, spuse Gălăţanu. Le vom putea transporta cu vapoarele. Transportul pe apă e destul de convenabil ca preţ. Dar mai putem folosi şi calea aerului?" „Cum, vrei să transporţi traversele cu avionul sau cu elicopterul?!", l-am întrebat pe un ton zeflemitor.

Gălăţanu însă nu s-a speriat de ironia mea. A surîs înţelegător, mişcînd blînd din mustaţa-i mătăsoasă. „Nici cu avionul, nici cu elicopterul, a răspuns el, ci cu dirijabilul. Dirijabilele sînt ieftine şi pot transporta cantităţi imense de materiale... Cît în privinţa celorlalte costuri, aici vom aplica un sistem de barter extrem de eficient. După cum ştii, Vietnamul produce cantităţi imense de perle şi piper..." „Produce şi orez", am zis. „Orezul nu mă interesează. îl exclud din barter. Prin urmare, noi vom livra Vietnamului traverse de cale ferată fabricate din beton şi vom primi în schimb piper şi perle..." „Exil pe o boabă de piper!", am exclamat făcînd aluzie la titlul unui volum de versuri cunoscut... „Exact, spuse poetul Gălăţanu. Exil pe o boabă de piper..."

Discuţia aceasta am purtat-o pe holul micuţului hotel, unde fuseserăm cazaţi, roind de insecte, cu inevitabilele şopîrle lipite de pereţi. Ceva mai tîrziu, am bătut în uşa camerei sale, cu gîndul să-i cer acces la laptop-ul pe care poetul îl adusese cu el în Vietnam, pentru a-mi verifica mesajele primite pe net.

„Intră", mi-a spus poetul .....Nu te deranjez?", l-am întrebat apăsînd pe clanţă şi intrînd. „Defel", răspunse Gălăţanu stînd pe jos, în poziţie lotus, şi dirijînd cu telecomanda un trenuleţ cu o mulţime de vagoane, pe care îl achiziţionase, pentru a se deconecta, de la supermarketul de-alături. Cîteva şopîrle coborîseră de pe pereţii tapetaţi cu flori de lotus, unde stătuseră lipite toată ziua, şi acum se apropiau de micuţele traverse confecţionate din bucăţele negre de plastic, rotindu-şi ochii după locomotiva care, urcînd o curbă-n pantă abruptă, începu să scoată rotocoale de fum pe cele două coşuri, umplînd camera cu un puternic miros de vanilie.

„Ai văzut minunea?", exclamă poetul cu o mină fericită.

„Am văzut", am zis, destupînd o sticlă de şampanie....

Nicolae Coande în arestul literaturii

Începînd cu 1996, la fiecare ediţie a *Convorbirilor literare,* pe peronul devastat ca după război al gării Iaşi (opera postmodernă a directorului Neculaiciuc şi a Ministerului Transporturilor), descindea un tînăr înalt, elegant, cu statură atletică, avînd drept bagaje o cutie de violoncel şi un imens buchet de orhidee, legat în panglici tricolore... Coborînd din vagon, tînărul îşi îndrepta ochii căprui spre ceasul electronic ce ticăia surd peste şinele pătate de rugină, şi cînd acele acestuia indicau ora 6:15, pornea la pas milităresc spre sala de aşteptare. Intrînd aici, îngenunchea în faţa primei doamne ce i se arăta în cale, şi cu un gest galant (mînă dreaptă sprijintă de rever, bărbia îndreptată cu semeţie-n sus) îi depunea, declamînd un pasaj din Borges *(„Instrumentele mele de lucru sînt umilinţa şi disperarea./Ce bine ar fi fost să mă fi născut mort.")*, buchetul la picioare. Ritualul acesta 1-a îndeplinit poetul Nicolae Coande, neobosit, îmbărbătat de un oareşicare patos, vreme de zece ani de zile. Apoi, pentru cîţiva ani a dispărut din piesaj... S-a întîmplat să asist, ca simplu spectator, la acest ceremonial al său. După depunerea „jerbei" (fericita era o cerşetoare fonfă), poetul s-a ridicat ceremonios, a făcut o reverenţă călătorilor, şi, părăsind salonul, şi-a îndreptat paşii spre ieşire. Traversînd peronul, s-a oprit în faţa panoului de afişaj al mersului trenurilor, pe care 1-a studiat cu cea mai mare atenţie, fumînd pe îndelete o ţigară. Stingînd chiştocul cu călcîiul, a făcut la dreapta, ocolind cu grijă tarabele de ziare şi buticurile de gogoşi, şi s-a îndreptat spre pasarela ce leagă cartierul gării de Alexandru cel Bun. Nu după mult timp, i-am zărit mînecile costumului legănîndu-se deasupra vagoanelor de marfă staţionate pe partea cealaltă a liniei ferate, apoi i-am auzit glasul recitind din *Omagiu:* „Cînd mă vor omagia la 70 (îmi va atîrna/ o sfoară de gît însuşi preşedintele/ în timp ce-mi va şuiera printre dinţi/ du-te dracului

boşorogule/ te aşteaptă groapa-ncălzită)/ îmi voi scoate placa din gură/ hîrtia de la piept cu discursul de- acasă/ cu degetul la/ tîmplă voi reține / o avalanşă de idei/ solemna băşină în astfel de ocazii/ (oameni încordați de care numi pasă/ atîta timp cît sînt în groapă ca acasă)..." Cu toate că mesajul versurilor contrasta cu înfățişarea ca scoasă din cutie a poetului, faptul acesta nu m-a mirat nicidecum, ci dimpotrivă, mi-a întărit convingerea că „teatralitatea manifestărilor sale" constituie o mască după care se ascunde un om extrem de sensibil, cu o conştiință răvăşită de „contorsiunile veacului de fier".

încheindu-şi recitalul, Nicolae Coande a aburcat pe balustradă cutia de violoncel, deschizînd-o deasupra vagoanelor de marfă aflate în paragină. Dinlăuntrul ei, ca un stol de păsări albe, au început să curgă *Fincler, Poemul mortal, Minţile defuncților sau Continentele scîrbei, Pape Satan alepe, Fonfa, Vin din infernul muncii, Un poet în Brooklyn, în secolul ăstora, Un rest de muzică în ceafă, Casanova în Craiova, Eu, Arestul literaturii, Dulceață dc toporaşi, Porțiuni neobservate ale trecutului,* precum şi alte manuscrise... Mi-am întins mîinile peste traverse şi am reuşit să recuperez poemul *In secolul ăstora,* din care îmi permit să citez: „Nu pot să rid în secolul ăstora nici mort/ ascuns în propriul meu creier/ sînt omul din pod/ lăsați şobolanii să vină la mine/ am la îndemînă zgura eşecul stilul pervers/ zile/ pline de o fragilă demență/ nu pot să rîd în secolul ăstora nici mort." De mînecă mi s-au agățat însă şi fragmente cu iz apocaliptic din *Pape Satan;* atunci am văzut cum fragmente desprinse din Cetatea Băniei au început să ningă, rotindu-se în aer, peste dulcele nostru tîrg: „Sînt judecătorul tău

eu te cunosc cel mai bine/ Craoiva-second-hand/ aş vrea să-ți întind o mînă fie şi descărnată/ fie şi mîna stingă/ dar tu nu ai mîini/ şi pentru asta mi se face milă/ Venus a gunoaielor/ totuşi aici mi-am pierdut adolescența (un an sabatic la Timişoara)/ aici am iubit/ aici am fost rănit prima oară/ am plîns prima oară mi- a trecut m-am liniştit/ m-am maturizat/ în tine am învățat să te evit/ Kibuț cu capcane stupide cu oameni-capcană/ Sinedriul tău mă trimite zilnic pe cruce/ delatorii tăi semnează şi astăzi ştate de plată/ au conturi în bancă/ aici se vinde marfă turcească rahat lokum/ eşti colonia otomană fără drept de apel/ aici nu renaşte decît obediența kieful ploconul/ sictirul cu ştaif mirosul de cafele făcute de lele..." lată şi un alt fragment dintr-o poem intitulat *Un poet la Brooklyn:* „toți locuim în blocuri comuniste/ cu oamenii care au făcut comunismul şi acum îl regretă/ la un pahar cu manele. Dumnezeu sau un pitic a vrut asta. / Nu regret nimic, dar aş fi vrut să stau în brooklyn."

In viziunea lui Coande, Craiova apare ca o cetate a pierzaniei. Ca o Mărie Magdalenă căldicică, spălînd picioarele unui Iisus apatic, prezentat în chip de „amant al neantului": „Craiova cînd vei fi o ruină/ nu te va plînge nimeni/ nimeni nu- ți va scrie epitaful/ aş fi putut-o face eu - la ce bun?/ nu sînt al tău/ nu eşti a mea/ mi-eşti indiferentă/ te voi scuipa afară din gura mea/ Amin. Ba nu - aferim."

De ce aferim şi nu OK? Pentru că ne aflăm la Porțile Orientului şi aici singura măsură e moleşeala minții şi a spiritului, dar nu şi a simțurilor, îmbibate de mirosul unei lumi aflate în putrefacție. De aici şi constatarea amară: „cît dorm (oamenii, n.n.) cîinii păzesc oraşul - toți au/ ieşit din/ micul lor univers şi-acum visează ca sînt din nou oameni/ dacă oamenii vor să fie mici javre n-au decît/.../dorm nu am inimă/ îmi tai un drum prin pădurea de simboluri atent cînd merg pe jos/ sînt un bărbat frumos/ născut în '62 la Ierusalim după Cristos / sînt un filozof de cafenea/ non-gîndirea este arta mea / stă în puterea mea să mă ridic/ să sparg vasul/ să-mi schimb vocea/ eu sînt acel animal splendid care-şi taie capul îl aruncă/ e ca şi cînd aş sparge gheață-

ntr-o femeie/ şi aş îmbrăţişa tot sîngele, am un rest de muzică în ceafă..."

...L-am revăzut pe Nicolae Coande după cîţiva ani care s- au scurs de la acea memorabilă întîlnire, în gara internaţională a laşului. Alături de alţi convivi, poetul călătorea în Trenul Regal; venea din Bucureşti şi se îndreptat spre Alba Iulia. L-am văzut coborînd cu aceeaşi cutie şi un buchet de orhidee pe peronul gării Nicolina. Umbra sa se profila pe locomotiva veche, ce scotea aburi grei pe coşul aurit.

Era un Nicolae Coande uşor obosit. Uşor apatic. Dar la fel de ceremonios. La fel de galant cu femeile din gară. Părea un logodnic venit dintr-un alt timp şi un alt spaţiu. Am găsit o notă chagalliană în înfăţişarea sa.

Animat parcă de o tristeţe nevăzută, din trupul său se desprindea silueta unui alt trup, ce se înălţa în aer, plutind deasupra şinelor de cale ferată îmbibate de praf şi motorină...

Ne-am dat mîna, ne-am îmbrăţişat, apoi l-am întrebat:

„Ce faci, Nicolae? Ţi-ai găsit Craiova pierdută?"

„L-am găsit pe dracu", a răspuns el... Şi după o clipă de gîndire, a adăugat: „L-am fotografiat pe Dumnezeu, şi pentru asta voi plăti cu vîrf şi îndesat... Am crezut că fac artă, şi m-am trezit acoperit de blasfemie... Ura!"

Întîlnirile de grad zero cu Radu Sergiu Ruba

şurat pentru mine sub semnul hazardului, dar şi al miracolului. I-am remarcat, pe la începutul anilor optzeci, versurile scrise cu dezinvoltură, apoi, imediat după Revoluție, am avut ocazia să-1 întîlnesc la diverse festivaluri şi agape literare, desfăşurate în diferite colțuri ale țării.

De atunci mi-au rămas întipărite în memorie cîteva dintre versurile sale de început, pe care le-am auzit recitate de însuşi Radu Sergiu Ruba la o cafenea din capitală. Poetul frecventa pe vremea aceea grupul nouăzeciştilor, fiind unul din promotorii noii mişcări literare. Versurile sale erau publicate în *ArtPanorama* şi alte reviste nouăzeciste, alături de cele ale colegilor săi de generație ceva mai tineri, Daniel Bănulescu, Horia Gârbea, Cristian Popescu sau Ioan Es. Pop. Le-am parcurs cu mare atenție, cu atît mai mult cu cît autorul lor era un nevăzător, descendent pe această linie cu Mihail Codreanu şi Borges. M-au impresionat naturaleța stilului, prospețimea şi verticalitatea imaginilor de esență surrealistă, tonul colocvial.

Intre timp poeziile citite în perioada acelor ani s-au amestecat în mintea mea cu altele şi altele, alcătuind o Bandă Moebius de

Orice întîlnire cu poetul Radu Sergiu Ruba, preşedintele ANR (Asociația Nevăzătorilor din România) s-a desfă

metafore, marca Radu Sergiu Ruba. Le citez disparat: „Văruiam verticalele oraşului/ pînă la o anumită înălțime/ ca moartea să nu ne poată sări în spinare", în timp ce „la fereastra de miercuri/ capul primei iubite/ poartă deja urechile celei de-a treia", „iar urechile celei de-a treia capul celei de-a patra", ş.a.m.d., ş.a.m.d.

După cum vă spuneam, întîlnirile mele cu Radu Sergiu Ruba se desfăşoară după un anumit tipic. Cu cîteva zile înainte de inevitabila întîlnire, visez de obicei o stradă cu o perspectivă infinită, pe care trece, pipăind cu buricul degetelor zidurile transparente, un bărbat de statură mijlocie, îmbrăcat într-un halat alb, ducînd în lesă un melc. Ajungînd pe celălalt trotuar, perechea se dedublează, la fiecare pas, astfel încît, după o vreme, întregul oraş e populat de stafii şi cochilii de moluşte. Cît durează viziunea mea din vis, eu stau întins paşnic într-o cameră şi privesc pe geam. La un moment dat, uşa de la intrare se dă în lături şi toată această mulțime compusă dintr-un singur individ multiplicat în zeci de mii de exemplare pătrunde în apartamentul meu, micşorîndu-se continuu, pînă ajunge la dimensiunea unui ciorchine imens de trupuri şi de capete ce se agață de tavan, în dreptul lustrei. în mijlocul mulțimii, zăresc cornițele unui melc, fiecare din ele e prevăzută cu un ochi deschis spre interior. Pe măsură ce minutele se scurg, ochii se apropie de mine şi-mi palpează epiderma. Atunci tresar şi mă trezesc. Halucinația aceasta din vis persistă în mine mult timp şi după trezire, în timp ce-mi beau cafeaua sau citesc ziarele... După care sună şi telefonul şi vocea inimitabilă a poetului mă întreabă: „Ei, ce faci, Nichita? Persişti din nou în viziunea ta? Mă mai vezi lichid?"

Desigur că în substratul metamorfozelor din vis se află diferite texte din *Moartea şi busola* a lui Borges, pe care le-am citit şi recitit în tinerețe, dar şi aberațiile din celebra *Relatare despre orbi* a lui Ernesto Sâbato sau anumite pasaje din *Orbirea* lui Canetti. în ce priveşte *Relatarea,* consider că Sâbato exagerează atunci cînd se lansează în diferite supoziții privind puterile care stăpînesc lumea vizibilului, ajungînd la concluzia că ea este guvernată de Principiile întunericului atotcuprinzător, pe care le stăpîneşte Secta Orbilor. Desigur, *Relatarea* a făcut şi continuă să facă mari deservicii nevăzătorilor, aruncînd o lumină malefică asupra lor. în parabola lui Sâbato e vorba de orbirea lăuntrică. Prea puțini însă descifrează mesajul cărții în sensul ei profund. Şi chiar cei care o descifrează cu greu scapă de prejudecăți. în ce mă priveşte, tind să privesc orbirea în spiritul literei lui Borges... Şi totuşi, anumite fraze din Sâbato, continuă să-mi submineze conştiința. în *Relatare,* argentinianul emite, printre altele, două supoziții privind divinitatea: 1. Că Dumnezeu există, dar uneori doarme şi coşmarurile lui sînt existența noastră; şi 2. Că Dumnezeu există, dar are accese de nebunie: aceste accese sînt existența noastră..." De aici şi întrebarea strecurată în paginile cărții *Traversarea* a lui Radu Sergiu Ruba, la care am încercat de nenumărate ori să găsesc un fericit răspuns: „Dar în definitiv ce cauți tu/ în visul unor orbi...?"

în ultima vreme, nu ştiu cum se face dar ne intersectăm din ce în ce mai des. Să fie acesta pentru mine un semn de bun augur?!

La sfîrşitul anului trecut, am fost la Braşov, la o lectură publică. Puțin înaintea mea trecuse prin Braşov şi Radu Sergiu Ruba. Tot anul trecut, fusesem la Galați şi la Brăila. Cu uimire am aflat de la cîțiva cunoscuți, că străzile pe care m-am preumblat fuseseră străbătute mai înainte de paşii lui Radu Sergiu Ruba.

Recent am ajuns la Cluj şi am vizitat, la îndemnul distinsei doamne Mîşlea, Muzeul Farmaciilor amenajat în incinta unui imobil construit în secolul al XV-lea, unde, alături de praful de mumie egipteană, se aflau şi falangele degetelor călugărului Misail, descins de pe muntele Athos, alături de unelte de pisat şi vase de macerat, sigilii, alambicuri şi recipiente de toate formele şi toate mărimile, suficient de multe pentru a înjgheba un laborator alchimic.

Plin de entuziasm, am dat să aştern cîteva rînduri în cartea de onoare a muzeului şi am tresărit. Pe aceeaşi pagină pe care îmi aşternusem rîndurile se afla şi numele lui Radu Sergiu Ruba. De la Cluj, am plecat la Bistrița, fiind invitat să susțin un recital de versuri într-o fostă sinagogă. Ziua mi-am pierdut-o vizitînd oraşul, piața, magazinele, muzeul, iar seara, după ce mi-am făcut duşul scoțian, am coborît în salon să-mi iau binemeritata cină.

La masa care îmi fusese rezervată se afla Radu Sergiu Ruba, şi nu singur, ci cu încă trei fîrtați din branşa sa. Toți cu ochelari fumurii şi paharele ridicate. Am dat să-i ocolesc, luînd drept țintă o masă rezervată undeva în spate, dar am fost oprit la jumătatea drumului de o voce caldă, care se rostogolea catifelind aerul din jur.

„Unde eşti, Nichita? am auzit. De ce ne ocoleşti? De ce nu vii la masa noastră?! De cînd te aşteptăm! Şi ce dacă sîntem orbi?!"

Era vocea lui Radu Sergiu Ruba, care se ridicase în picioare, în timp ce tovarăşii săi rămăseseră aşezaţi la locurile lor... M-am aşezat. Am stat cu ei de vorbă de la ora opt pînă la miezul nopţii.

Radu Sergiu Ruba mi-a povestit multe scene din copilărie, înainte de orbire. Mi-a povestit apoi cîte ceva şi despre strămoşii săi. A fost una dintre cele mai ciudate cine la care am participat. Tovarăşii lui Ruba erau oameni veseli, cu simţul umorului. Mişcările pe care le executau erau armonioase. Mă miram cu cîtă dexteritate mînuiau cuţitele şi furculiţele. Ştiau exact unde se află pîinea, unde erau cartofii pai şi unde friptura. Paharele de vin şi toasturile erau rostite într-o ritmicitate debordantă. Cît în privinţa femeilor, prietenii lui Ruba erau nişte superbi Don Juani, de o curtoazie ieşită din comun.

La un moment dat, unul dintre ei i-a spus chelneriţei care ne servea la masă: „Şezi aici, pe genunchii mei, drăguţo, nu te sfii... Aş vrea să cînt din tine ca dintr-un acordeon..." Şi cum fata tresări, dîndu-se cu un pas în lături, protagonistul a adăugat murmurînd printre mustăţi: „Ce ştii tu despre dragoste, iubirea mea? Numai un orb poate învăţa trupul tău să cînte ca o armonică. Vezi aceste degete ale mele? Fiecare din ele va găsi în tine punctul cel mai vulnerabil, cel mai senzual. Buricelele degetelor unui orb sînt ca nişte cornițe de melc prevăzute cu cîte- un ochi mîngîietor. Pentru mine femeile au zece perechi sîni, cîte zece perechi de buze şi zece mii de sexuri muzicale. Să ridicam deci cîte un pahar în cinstea lor!"

N-am stat prea mult pe gînduri, am ridicat, cinstind astfel natura feminină, în fond atît de fascinantă în orbirea ei...

Pe catalige

Pornind de la o fotografie publicată în revista *Timpul,* multă vreme, nu ştiu de ce, am trăit cu impresia că Lucian Teodorovici e un tip înalt, cu gîtul lung, cu bărbia ascuţită şi nasul aşijderea (în viziunea mea, nasul era confecţionat din diverse pasaje decupate din ziar), astfel că atunci cînd mă gîndeam la el, în minte îmi răsărea ba silueta lui James Joyce, ba cea a lui Liviu Papuc, păşind prin parc, cu o geantă imensă lipită subsuoară. De fiecare dată, cînd se întîmpla să-1 zăresc pe Liviu Papuc deşirîndu-sc pe stradă, tresăream, zicînd în gîndul meu: „Nu cumva e Teodorovici?!" Şi tot eu îmi răspundeam, cu reproş în glas: „Cum să fie Teodorovici? Teodorovici e cu un sfert de secol mai mic decît Papuc..." Pornind de la textele lui Radu Andriescu, dar şi din relatările poetului Ovidiu Nimigean, imaginea aceasta s-a împănat cu detalii insolite. N-am căutat să le ghicesc rostul. N-am verificat nici veridicitatea informaţiilor de la care am pornit, construind în mintea mea acest portret, care, după cum aveam să constat ceva mai tîrziu, nu avea nimic de-a face cu realitatea. Citindu-i romanul publicat în 1999, *Cu puţin timp înaintea coboririi extratereştrilor printre noi,* dar şi cartea de povestiri *Lumea văzută printr-o gaură de mărimea unei ţigări marijuana,* din 2000, am început să fiu îngrijorat de soarta sa... Nu ştiu de ce, mi l-am imaginat atunci pe scriitor trăind undeva la marginea oraşului, într-un conac imens, dărăpănat, în care se aciuiau noaptea tot felul de oameni fără căpătîi, împingîndu-1 spre pierzanie. Prin urmare, nu mică mi-a fost mirarea cînd l-am întîlnit pe holurile Polirom-ului, în calitate de redactor-şef al acestei instituţii. Sprijinit de un perete galben, stătea în faţa mea un tînăr blond (mi-1 închipuiam brunet), cu barbişon de culoarea paiului, potrivit de statură, dar bine clădit, care mă privea zîmbindu-mi cu o amabilitate neaşteptată... In atitudinea sa am deslușit, totuşi, şi o oarecare stinghereală. La rîndul meu mă simţeam şi eu stingher. Tînărul Lucian Teodorovici arăta cu totul altfel decît în închipuirea mea. Nici urmă de ravagiile boemiei. Scriitorul era, de fapt, un familist convins. (E, printre altele, şi tatăl unor gemeni năzdrăvani...) In ceea ce priveşte habitatul, locuia într-o foarte frumoasă vilă situată undeva în Tîrguşorul Copou, loc frecventat, ce-i drept, de tinerii confraţi... La început, conversaţia s-a legat destul de greu. Dar odată bariera depăşită, dialogul a curs fără efort. Ne-am simţit bine unul în compania celuilalt. Atunci am aflat că se născuse, ca şi mine, în nordul Bucovinei, şi că bunicii săi stăteau la o aruncătură de băţ de satul meu natal. Copilăria sa fusese marcată de trenuri, de imaginea graniţei şi de fabuloasele poveşti privind viaţa de dincolo de mormînt... Ne-am propus să ne întîlnim mai des, ca să ne depănăm amintirile... Eram avid să aflu cît mai multe amănunte legate de copilăria sa. Socoteala de la editură nu s-a potrivit însă cu cea din tîrg. Ne-am văzut destul de rar, iar de conversat, am conversat mai mult la telefon.

Cu toate că-1 întîlnisem în carne şi oase, subconştientul meu refuza să accepte o altă imagine a scriitorului Lucian Teodorovici decît cea pe care i-o „livrasem" înainte de-al cunoaşte. II vedeam tot lung, tot filiform, tot în chip

de Joyce sau de Papuc, navigînd cu capu-n nori pe stradă... Nu înțelegeam de ce mă încăpățînam să-1 percep astfel, dar pînă la urmă, tot scormonind prin beznă, în forul meu interior, am dat şi de lumină... In fine, ce să zic!? Cum să încep?! într-una din zilele unui sfîrşit de toamnă nostalgic, citindu-i *Celelalte poveşti de dragoste,* apărute la Ed. Poliron, am dat peste un pasaj care m-a incitat. E vorba acolo de un copil care, fugind din casă pe fereastră noaptea, se refugiază la marginea satului, într-un loc părăsit, unde învață arta de-a umbla pe catalige (pe cele mai frumoase catalige din lume, furate de la un vecin): „Cînd am ajuns pe dalele din apropierea cantonului, am dat jos de pe catalige cămaşa veche a bunicului, cea pe care o folosea pentru a înfăşură coada lopeții cînd curăța grajdul de gunoi... Am început să mă învîrt pe catalige lîngă cantonul pădurarului, iar zgomotul cadențat pe care paşii mei îl produceau în contactul cu dalele de piatră îmi provoacă pînă şi acum un fel de emoție. Am fost fericit. Şi pe măsură ce-am început să devin tot mai sigur pe echilibrul meu, mi-a venit să țopăi... Şi am țopăit... Niciodată nu mi s-a părut că văd lumea mai de sus decît atunci, chiar dacă era întuneric şi lumea pe care o vedeam era spațiul din jurul cantonului acela luminat de lună..." Citind pasajul, am exclamat: „Păi, da, acesta e adevăratul Lucian Teodorovici! Lumea descrisă de el e una somnambulă. El contemplă realitatea nu doar de sus, cum spune, ci şi de jos, aceasta deoarece merge, uneori, în toiul nopții, cu capul în jos şi tălpile în sus..." Lucian Teodorovici, după cum rezultă dintr-un interviu de-al său, nu e „fascinat de întîmplările în sine" şi nici nu e dotat c-un spirit de observație neobişnuit. Dacă-1 întrebi, nu ştie „în ce culori sînt zugrăviți pereții casei" în care îi e dat să locuiască. Are însă un fel de pasiune de a-şi imagina „poveştile pe care le ascund oamenii îndărătul frunții lor..." De aceea, el se scufundă adesea în eul lor imaginar, pentru a căuta „spectaculosul ascuns" în magma „evenimentelor banale"... Tot înarmat cu catalige, se cufundă şi în adîncimea propriului său eu, pentru a-şi contempla gîndurile şi sentimentele ce roiesc în jurul său, asemenea unor peştişori colorați în toate nuanțele curcubeului... „Eu am întins mîna, pentru că voiam şi eu ariciul acela sau ce mama dracului era el. îl voiam mult de tot, mi-am repezit mîna spre mîna soției mele şi am luat chestia cu țepi din mînă, iar instructorul mi-a făcut semn că nu trebuia să fac asta, că ar fi venit, oricum, şi rîndul meu. Dar între timp peştii s-au strîns spre palma mea, s-au înghesuit acolo, erau o mulțime... Şi eu mă uitam năuc la ei..."

Metaforele şi imaginile din *Celelalte poveşti de dragoste* ale lui Lucian Teodorovici au o puternică tentă simbolistică. Totul decurge natural, fără nici un fel de artificii. Tonul e simplu. La obiect, fără înfloriturі de prisos. Caracterul simbolic şi, în mare măsură, parabolic e legat atît de natura personajelor, cît şi de situațiile, oarecum insolite, în care evoluează protagoniştii. Evenimentele se rostogolesc unele peste altele, fără ca autorul să caute a le dirija. Asta doar în aparență, în esență, totul e foarte bine cîntărit, la nivel intuitiv, desigur, şi apoi pus în pagină. Naratorul se comportă asemenea unui om care a ieşit cu un cîine la plimbare şi merge gîndindu-se la ale lui, în timp ce cîinele îşi vede şi el de „treburile" sale. Din cînd în cînd, lesa în care e ținut patrupedul se încordează şi atunci stăpînul cîinelui e nevoit să se oprească în loc ca să vadă ce se întîmplă. Nu se întîmplă nimic deosebit: cîinele a întîlnit un semen de-al lui pe trotuar şi vrea să-1 amuşineze. Sau a dat peste un stîlp pe lîngă care a trecut cu cinci minute mai înainte un alt cîine şi 1-a mirosit. Se repede să-1 miroase şi el. Ajungînd la marginea oraşului, stăpînul îl lasă să zburde liber, contemplînd peisajul, presărat cu nori şi ierburi prăfuite, ce se deschide în fața sa. La un moment dat, şirul gîndurilor sale e perturbat de lătrăturile cîinelui care s-a oprit in spatele unei tufe de mărăcini şi începe să sape de zor. Inima stăpînului zvîcneşte cu putere: „Nu cumva a dat peste un cadavru?" se întreabă el, apropiindu-se de patrupedul ce latră zbuciumat. „în cazul acesta ce ar trebui să fac? Să anunț poliția sau ba?" între timp, stăpînul, mînat de curiozitate, se apropie de groapă. Cîinele a descoperit un os... Omul răsuflă uşurat. A scăpat de complicații. Dar nu şi de mustrările de conştiință, care-1 năpădesc. între timp, lătrînd de zor, potaia a dat peste piciorul unui boschetar ce zace abandonat în iarbă... Şi tot aşa: lanțul slăbiciunilor continuă...

Fiecare din cele 11 povestiri ce alcătuiesc volumul are drept nucleu cîte o imagine ce ne rămîne întipărită puternic în memorie, în prima povestire, *Şobolanul e mai viu decît țestoasa,* ea se învîrte în jurul unui „stîlp chior de la o intersecție", unde cei doi protagonişti se opresc, după disputa purtată la bar pe marginea diferenței dintre dragoste şi iubire, pentru a aştepta, „fie două săptămîni, fie chiar şi o lună întreagă", perechea adevărată de îndrăgostiți ce le va ieşi în cale. Povestitorul şi prietenul său scenaristul (cîinele în lesă?) stau zgribuliți sub felinar (scena ne aduce aminte de filmul *Sperietoarea)* aşteptînd să treacă perechea de îndrăgostiți însoțită de un roi de fluturi (ne aflăm în februarie) care să „le zboare apoi, de nebuni, prin stomac", încălzindu-le

sîngele şi determinîndu-i să simtă, pe propria lor piele, diferenţa dintre dragoste şi iubire.

Unul dintre firele narative ce se ivesc în această povestire continuă într-alta. E vorba de dragostea unui torţionar pentru o victimă a comunismului. Amănuntele care frapează în *Nişte documente* sînt două: geanta Adidas plină cu cîrnaţi şi caltaboşi a femeii întîlnite de reporter în autobuzul prăfuit şi mîinile fostului securist, retras acum la pensie în casa de la ţară. O femeie, deţinută de la secţia Politic a fost lovită în tîmplă de o alta, de drept comun. Victima îşi pierde complet memoria. Torţionarul, care are multe păcate pe conştiinţă, o scapă de bătaia de joc a şefilor penitenciarului, închizîndu-se cu ea în celulă şi povestindu-i ce se întîmplă afară. „Mi s-a făcut milă, naiba ştie de ce, spune el... Văzusem o groază de oameni bătuţi. Am bătut şi eu cîţiva... I-am bătut cu mîinile astea şi i-am pus apoi să-şi culeagă dinţii de pe jos şi să-i înghită unul cîte unul..." Sfîrşitul povestirii e relatat de femeia cu caltaboşii, pe care reporterul o întîlneşte pe drumul de întoarcere spre casă. Torţionarul a adus-o pe victimă în sat şi a ajutat-o să ridice o casă. După revoluţie, s-a retras la pensie şi s-a stabilit aici. Femeia a murit de mult. Torţionarul îşi deapănă amintirile în faţa unei căni de vin fiert la o sobă de tuci. A fost vorba de *dragoste sau de milă*? în jurul mîinilor torţionarului se învîrte, cîteodată, seara, un roi de fluturi... Cel puţin, în închipuirea mea de cititor... Imaginea-nucleu dintr-o altă povestire, *Pe catalige,* e centrată în jurul cantonului pustiu scăldat de razele lunii. Copilul cocoţat pe catalige se întîlneşte cu ocrotitorul său, băiatul directorului, care îl salvează de la înec şi îl apără de agresiunea celorlalţi. „Legătura asta" ţine doar un an, după care urmează şi „trădarea". Băiatul pe catalige îl întîlneşte pe celălalt în compania unei fete. Ocrotitorul său îl respinge, stîrnindu-i sentimente ambigue, de gelozie. Despărţirea dintre cei doi protagonişti nu detensionează lucrurile. Cu cataligele sub braţ, băiatul mai mic se îndreaptă spre gaura de intrare în pod; celălalt stă cu picioarele atîrnate în gol şi îl priveşte în tăcere. A doua zi copilul află cu uimire că băiatul directorului, ocrotitorul său, s-a spînzurat în pod din pricină că iubita lui, cu care se întîlnea acolo, 1-a părăsit. E vorba de-o dublă poveste de dragoste. Una nutrită de băiatul mai mic pentru băiatul mai mare şi cealaltă, a băiatului mai mare pentru fata care 1-a părăsit... Care dintre ele e cea adevărată?

In *Scufundări,* metafora-cheie o reprezintă peştişorii colorați ce se învîrt (tot ca nişte fluturi) în jurul mîinilor celor doi soţi, între care a intervenit o ruptură, plecaţi să petreacă vacanţa la Kuşadasi, vizitînd, printre altele, Troia, Efesul antic, unde se află şi casa Fecioarei Maria, în apropierea căreia vizitatorii îşi agaţă bucăţelele de hîrtie înscrise cu dorinţele lor. Intre peştişorii din adînc şi bucăţile de hîrtie întinse în jurul casei Fecioarei Maria există o tainică corespondenţă. Peştişorii se învîrt atît în jurul foştilor îndrăgostiţi, cît şi în jurul rodului dragostei lor, copilul, ce- i mai ţine uniţi, cît şi a intrusului - scafandrul cu părul cîrlionţat care însoţeşte femeia în adîncul mării, dispărînd cu ea după o stîncă. Şi aici intervine-gelozia şi, poate, chiar şi o tentativă de adulter. După aventura scufundării, are loc însă şi împăcarea între soţi. „N-aş mai vrea să fim separaţi" îi spune el. Ea îl priveşte uşor nedumerită. Avem de-a face cu o dragoste adevărată sau doar cu o fantoşă? Răspunsul îl putem descifra în următorul gest: „Am cerut două beri, ridicînd două degete. Apoi m-am ridicat şi m-am dus la bar. Şi în timp ce barmanul lăsa berea să curgă în halbă, mi-am dus un deget la urechea care îmi era încă înfundată din timpul scufundării. Am apăsat uşor pe lobul urechii de cîteva ori şi apoi am simţit apa caldă scurgîndu-se de acolo."

Miza tuturor acestor poveşti de dragoste sînt personajele. Ele se ramifică asemenea unor încrengături multicelulare de-a lungul povestirilor, căpătînd o identitate bine definită. Unele ajung în stadiul de organisme complexe, ce evoluează după legi strict supravegheate de cerinţele genului, altele rămin la stadiul de simple schiţe, avînd menirea de-a anima fundalul. Pentru definirea lor, autorul insistă asupra cîte unui detaliu semnificativ, care tinde să se transforme într-o marcă. Unele trăsături sînt dilatate, după un procedeu ce-1 întîlnim în pictura suprarealistă, ca la Joan Miro, Rene Magritte, Giorgio de Chirico sau Dali. Spre deosebire de suprarealişti, care exacerbează visul, enigma eului şi a supraeului, în care realitatea capătă un aspect halucinant, Lucian Teodorovici e preocupat de lucrurile concrete şi de întîmplările în aparenţă banale, ce se desfăşoară în apropierea noastră. El se foloseşte însă de mijloacele suprarealiste pentru a defini mai bine cotidianul. In aparenţă, proza sa e realistă. Dar asta, doar în aparenţă. Pentru că, în esenţă, el sondează acelaşi abis al subconştientului şi al relaţiilor ambigue şi, deseori, contradictorii, ce se nasc între două euri, de care erau atît de preocupaţi maeştrii suprarealismului. Fiecare povestire se constituie în jurul unui nucleu,

al unei imagini semnificative, al unui tic verbal, al unui detaliu supradimensionat, care rămîn mult timp imprimate în memoria cititorului.

în prima povestire e vorba de stîlpul de felinar lîngă care se opresc protagoniştii, în aşteptarea perechii de îndrăgostiţi in jurul cărora ar urma să zboare un roi de fluturi în plină iarnă. Miracolul iubirii şi al aşteptării e coborît în derizoriu: unul din personaje, prietenul povestitorului, se descheie la şliţ şi „urinează acolo, exact pe partea de jos a stîlpului". De aici şi concluzia finală: „în timp ce el făcea asta, eu m-am gîndit: nu ştiu cum mi-a venit, de ce, pur şi simplu aşa am gîndit, că uneori aşteptarea îşi poate pierde orice urmă de frumuseţe din cauza unui fapt banal, precum urinatul..." Faptul banal poate produce însă şi revelaţia. Depinde din ce unghi de vedere abordezi realitatea sau suprarealitatea. Eliberarea de surplusul adunat în organism declanşează, uneori, supape nebănuite în psihicul uman. Lucian Teodorovici urmăreşte însă coborîrea trăirii în derizoriu. E vorba aici de sentimentul de iubire. Care se umflă şi se dezumflă, alimentînd gînduri contradictorii, în a doua povestire, cataligele constituie elementul principal în jurul căruia gravitează personajele şi subiectul povestirii, e vorba tot de o deziluzie. Dorinţa copilului de a se înălţa deasupra celorlalţi se arată a nu fi de bun augur. Dansul lui nupţial pe catalige îl duce spre lucarna unde prietenul şi ocrotitorul său, fiul directorului şcolii, îşi pune capăt zilelor spînzurîndu-se din pricina „că iubita 1-a părăsit pentru altul". De ce s-a spînzurat tocmai în podul cantonului părăsit? „Acolo era locul, precizează povestitorul (copilul pe catalige ajuns la vîrsta maturităţii), unde cei doi se iubeau..." „Auzi, da eu nu înţeleg totuşi ce căutai acolo pe catalige?... Trebuia să mergi în grădină, de exemplu..." „N-apucasem să-i spun că fusesem în grădină, că acolo era pămîntul moale, că tocmai treaba asta mă făcuse să plec la canton..." Pentru a deprinde mersul pe catalige, copilul avea nevoie de un pămînt tare. Tăria solului s-a dovedit a fi înşelătoare, astfel că bucuria şi revelaţia s- au transformat în traumă. După o scurtă conversaţie cu sinucigaşul, cei doi se despart strîngîndu-şi mîinile în lucarnă. Strîngerea aceasta devine un stigmat pe care copilul îl va păstra toată viaţa. Ajuns la vîrsta maturităţii, el nu va putea aştepta perechea de îndrăgostiţi însoţi de fluturi de lîngă felinar, ci va pleca acasă pe urmele prietenului său care s-a uşurat sub felinar, în scufundări, detaliul revelator este bancul de peştişori coloraţi ce se învîrt în jurul mîinilor scufundătorilor: el, ea, instructorul şi copilul... E vorba tot de o iluzie. De gelozie şi ispită. De un fruct cules în adîncimea eului ce dă naştere la sentimente ambigue. în *Nişte documente* mîinile securistului au distrus şi au sugrumat nenumărate vieţi. Dar tot ele au cunoscut şi iubirea, care, de data aceasta, s-a dovedit a fi statornică. îndrăgostindu-se, el o salvează pe femeia cu ţeasta zdrobită, „care putea să vorbească, putea să se mişte, dar nu-şi mai aducea aminte de nimic" şi care „s-a speriat îngrozitor odată, cînd a văzut o pasăre prin gaura de la celulă..." La întoarcerea acasă, povestitorul întîlneşte din nou femeia cu geanta. De data aceasta geanta Adidas e goală. Caltaboşii simbolizează realitatea crudă, hrana cea de toate zilele. Ea conţine şi binele, şi răul, amestecate de-a valma. Documentele conţin doar faptele, nu şi stările de conştiinţă. De aceea, într-un anumit sens, ele nu sînt revelatoare. Privit din această perspectivă, torţionarul e un om ca toţi ceilalţi.

în penultima povestire, *Tramvaiul care cîntă,* imaginea dominantă e aceea a ochiului imens al Sticlosului, care, ca un limax gelatinos, pare să iasă din orbită. Ca şi bătrînul torţionar, Sticlosul e o brută. Limbajul lui e colorat de înjurături şi onomatopee ameninţătoare. „Avea douăzeci şi ceva de ani, unii ziceau chiar că merge spre treizeci, era solid, malac, rău, înjura de cruce toată vremea, fuma trei pachete, uneori horcăia şi scuipa flegmă, era al dracului adică. Făcea parte din gaşca noastră, pentru că se lipise de unul dintre noi care venea cu chitara. îi plăcea să asculte muzică şi să ne povestească cum îi crăpase el unuia capul, cum îi scosese altuia maţele, cum îi sucise gîtul unui poliţist şi aşa mai departe...." Conflictul se iscă în urma unor schimburi de „idei" pe marginea *Istoriei ieroglifice,* dar şi de la o vorbă aruncată de prietena povestitorului (aici, băiat de cartier), care, cică, s-ar fi îndrăgostit, cîndva, de un tramvai ce cîntă... După un scurt schimb de replici (autorul apelează la un limbaj de cartier), izbucneşte conflictul. Simţindu-se ofuscat, Sticlosul răbufneşte: „Auzi, curvo!? Mă piş pe tramvaiul tău care cîntă", adăugind: „Io nu dau în muieri, da' ţi—1 fac praf pe sulică ăsta de lîngă tine şi-1 culegi de pe trotuar cu făraşu..." Are loc provocarea: Sticlosul fixează un loc de întîlnire unde trebuie să se desfăşoare „ciomăgeala" dintre cei doi. Ca şi securistul. Sticlosul e o „brută" sensibilă. Miloasă chiar. Pentru o sticlă de Stalinskaya el se lasă mituit. De fapt, sticla nu-1 interesează. El simte milă faţă de adversarul său cu care urma să se bată. De aceea acceptă trocul: „Ai vrea să nu te caftesc diseară, nu?" întrebă el. După care se dezlănţuie: „Bă, boule, mi-a zis el atunci rînjind, crezi că eu aş fi vrut să-ţi vărs maţele? N-aş fi vrut. Doar v-am zis: voi

sînteţi fraţii mei, aveţi grijă cum vă purtaţi şi am şi eu grijă de voi..." Sticlosul, ca şi personajul Leo, sau ca şi fiul directorului, din prima povestire, e un dezamăgit. în spatele cuvintelor sale ghicim o deziluzie amară: „Mă cac în ea de viaţă, zice el. Că numa de curve am dat..."

Şerban Axinte şi cîntecul de leagăn pentru asasinul său

Legat de tipologia creatorului, poetul Ioanid Romanescu avea o teorie proprie, bazată pe studiul aprofundat al păienjenişului de lumini şi umbre ce încreţesc luciul unui lac la răsăritului soarelui sau la apusul lui, precum şi la modul în care un chip uman îşi schimbă trăsăturile participînd activ sau chiar pasiv la jocul de şah. In urma unor observaţii minuţioase şi a unor calcule trigonometrice complexe, de natură frenologică, autorul *Singurătăţii în doi* trăsese concluzia că poeţii se împart în două categorii mari şi late: longobarzii şi scundobarzii. în categoria primilor, el îi includea pe Joyce, Apollinare, Maia- kovski, Block, Borges, Kavafis, Michaux, Hlebnikov, T.S. Eliot, Rilke, Nichita Stănescu, Iaru, Liviu Antonesei, aflat atunci la început de drum, Corneliu Popel şi Mihai Leoveanu. Iar din cea de-a doua, făceau parte, printre alţii, Eminescu, Shakespeare, Labiş, Lorca, Georg Trakl, Cezar Vallejo, Topîrceanu, Esenin, Cezar Ivănescu, însuşi Ioanid Romanescu, şi încă vreo doi-trei poeţi ieşeni, asupra identităţii cărora poetul nu voia să se pronunţe. Conform acestei teorii, longobarzii ar avea tendinţa de- a practica o artă eterică, pe cînd ceilalţi confundă poezia cu o luptă continuă cu realitatea, modelînd-o după chipul şi asemănarea lor. Genialitatea longobarzilor, desigur, „nu poate fi negată". Totuşi arta lor, conform teoriei lui loanid, e mai fragilă. In viziunea lui, poezia semăna cu o maşină de tocat carne, iar poetul cu o mitralieră sau cu un buldozer, care, în aparenţă, nu are nimic sfînt în el. Dimineaţa el iese „turtit de sub pîntecele nopţii", urcă dealul Golgotei, tatuîndu-şi pieptul cu alcool, pentru a se „amesteca cu hainele acre ale lucrătorilor sezonieri", iar seara, „deşurubîndu-şi craniul", poetul îl „arunca mulţimii", cu satisfacţia „paraliticului aflat într-un cărucior cu rotile", care „desface focosul unei mine cu dinţii", împrăştiindu-şi odată cu viscerele şi gîndurile în aer... Acesta e poetul scundobard, în toată măreţia sa. Un neliniştit, un apucat, un „Halbuş" contorsionat de nebunia veacurilor.

Dacă ar fi să aplicăm această teorie ultimei generaţii, atunci am vedea că în timp numărul Iongobarzilor 1-a întrecut cu mult pe cel al liricilor scundobarzi şi că în prima categorie ar trebui să- i includem pe Marius Ianuş, pe Claudiu Komartin, Teodor Dună, Dan Coman, Cosmin Perţa, Şerban Axinte (unul din lunganii frumoşi ai marilor oraşe), iar din cea de-a doua categorie ar rămîne drept cap de serie Dumitrie Crudu, urmat „în faţă" de Constantin Acosmei (un scundobard pur-sînge, mut, surd şi orb la tot ce se petrece în jur!), Radu Vancu (în formulă cărtăres- ciană!), Elena Vlădăreanu şi, în parte, Dan Sociu, care slujeşte drept verigă intermediară între longobarzi şi scundobarzi. Punînd sub lupă această generaţie, trebuie să remarcăm că teoria lansată de loanid Romanescu ar necesita o revizuire pe alocuri, aceasta fiindcă, dacă stăm şi judecăm bine, tot ce era longobard pe vremuri a devenit acum, datorită unor mutaţii genetice, dar şi socio-culturale, scundobard. Nu e de mirare, deci, că, deşi încadraţi în prima categorie, fracturiştii urmează un program specific celei de-a doua, punînd pe prim plan trăirea incandescentă a propriei biografii, care-i face să fie sensibili atît la influenţele nefaste ale planetei Venus, cît şi la fazele lui Marte.

După această scurtă trecere în revistă a tendinţelor privind lirica noastră tînără, vă propun să ne oprim asupra poeziei lui Şerban Axinte, un longobard a cărui fizionomie afişată în triplă ipostază pe coperţile volumului său de versuri, *Lumea ţi-a ieşit aşa cum ai vrut tu,* ne duce cu gîndul la un Maiakovski tînăr, căzut pradă unei ciudate melancolii moldave....

Ca orice longobard care se respectă, Şerban Axinte urmează un program scundobard, specific fracturismului, practicat *avan la lettre* de însuşi autorul *Singurătăţii în doi,* Ioanid Romanescu.

Ajungînd aici, simt nevoia să fac, în paranteză, o scurtă precizare. Asocierea dintre poezia lui Ioanid Romanescu şi lirica fracturiştilor poate o să li se pară unora forţată, aceasta cu atît mai mult cu cît Ioanid Romanescu, pentru mulţi dintre reprezentanţii noii generaţii, e un necunoscut. Precizez că e vorba aici nu de influenţe, ci de potrivire de temperament şi de o anumită cicli-citate pe care o urmează viaţa noastră literară. De ce oare poeţii noului val nu sînt influenţaţi de poezia lui Emil Brumaru, faţă de care mulţi dintre ei au un adevărat cult, ci sînt apropiaţi de Ioanid Romanescu, n-aş putea să vă spun.

Poate că e vorba de revoltă, poate de restructurare a limbajului. De renunţarea la metafora plină de fluturi şi impactul la real... Să-1 ascultăm însă pe Şerban Axinte: „gata, azi spun o rugăciune,/ fac o piruetă/ mă dau pe gheaţă,/.../ îmi pîrlesc sprîncenele cu bricheta/ desenez un elefant pe o frunză/ .../ îmi dau singur foc la valiză/.../ gata, frate, gata,/ lumea ţi-a ieşit aşa cum ai vrut tu..." Abuzul de contingent, de banalitate, prin comasare, creează sentimentul de insecuritate, de agresivitate, care vine atît din interiorul lucrurilor, cît şi din transcendent. Discursul liric al lui Şerban Axinte este alcătuit printr-o măiastră împletire a două voci. Una se adresează terestrului, cealaltă accede spre elementul metafizic. Titlul volumului se referă atît la autor, cît şi la divinitate... In interiorul lui descoperim atît dezamăgire, cît şi împăcare şi revoltă: *lumea ţi-a ieşit aşa cum ai vrut,* prin urmare nu mai e nimic de făcut! Există totuşi „tubul", care îţi permite accesul spre o altă existenţă... Mai tensionată, prin accesarea căreia banalitatea cea de toate zilele se transformă în apocalipsă... în concepţia lui Şerban Axinte, tubul e asemenea monstrului biblic, în pîntecul căruia se află întreaga creaţie. Accesul în „tub" e posibil prin exacerbarea trăirii; e suficient un pumn de pastile pentru a pătrunde in „labirinturile lui". Aici îndoiala se transformă în certitudine. Halucinaţia, in realitate. Dezamăgirea, trăită apoteotic, se transformă în bucurie, iar împăcarea şi revolta sînt aduse la acelaşi numitor. Interiorul lucrurilor devine totuna cu exteriorul lor, eul se lăţeşte şi se micşorează, odată cu universul din jur.

înăuntrul tubului, poetul e bîntuit de imagini ce te trimit cu gîndul la Chagall: „eu să visez că-1 pot ridica pe Dumnezeu deasupra capului/ tu să-ţi închipui că mă poţi ţine de mînă...// priveşte atent această burtă de peşte/ ghiceşte în ea/ precum în cafeaua de dimineaţă..." Pe fundul ei vei vedea, sugerează poetul, oraşele şi satele „arzînd ca nişte ţigări". Pentru cel aflat în interiorul tubului (leviathanului) nu există mistere, nici oprelişti. Şchiopătînd „prin verigile legate din iarbă", el vede „scutecele noii planete" cum se nasc din pîntecele „păros, fluid, arid" bîntuit de „cifre reci şi gene umede" ale noii lumi, declarîndu-se a fi „criminalul" şi mîntuitorul ei: „eu sînt criminalul, iată, mărturisesc acum/ ştiu foarte bine cînd şi cum veţi muri/ dar păstrez detaliile pentru mai tîrziu..." într-o altă poezie, autobiografică, închinată „frumoasei Magda" şi fiului său, Ştefan, poetul devine la rîndul său victimă a unui gingaş şi sadic călău: „îi dau asasinului meu un pahar de lapte praf/ îi proptesc o suzetă în gură/.../aştept să distragă altcineva atenţia/ ca să mă pot furişa în urna plină cu cenuşă..." Gestul poetului are conotaţia unui ritual iniţiatic, prin care lumea noilor născuţi primeşte bine- cuvîntarea morţilor: „spre sfîrşitul nopţii ies din ascunzătoare/ mă spăl/ de pe trupul meu se prelinge acum/ o apă la fel de neagră/ precum pielea tuturor pruncilor abia născuţi..."

închei, subscriind la cele afirmate de criticul Doris Miro- nescu în prefaţa volumului *Lumea ţi-a ieşit aşa cum ai vrut* Şerban Axinte este poet, poet în toată puterea cuvîntului... El are o inimă mare şi scrie cu ea „despre organele interne, în general", „ale sale şi ale confraţilor săi, scriitorii". Scrie „despre tot ce poate fi scos la iveală şi aşezat în faţa lumii la vedere...

Cristian Bădiliţă şi Dumnezeul de la Mancha

Desprins parcă din *Pateric,* unde bîntuie asceţii şi înţelepţii cu aură de nisip în jurul frunţii, care încearcă să-şi găsească în pustiu mîntuirea, dar şi din ceva mai moderna carte a lui Umberto Eco, *Numele trandafirului,* Cristian Bădiliţă, prin modul său cu totul insolit de a-şi asuma existenţa, e o pasăre rară, un fel de creatură, alcătuită deopotrivă din sînge, solzi, carne şi pene, dar şi din litere de foc, ce se tîrăşte greoi pe uscat, înoată prin aer şi zboară arzînd în adîncuri, căutîndu-şi cu obstinaţie singurătatea şi împlinirea. Scrisă în mare parte în „chilia sa", ridicată în mijlocul unei livezi cu „multe poame", un mic Eden terestru, aşezat undeva în apropierea Mănăstirii Argeşului, *Falsul tratat de teologie poetică,* intitulat cum nu se poate mai frumos *Dumnezeu de la Mancha doarme cu tîmpla crăpată pe umărul meu,* e un fel de *Jurnal al fericirii,* unde se împletesc, cînd armonios, cînd neliniştit, spiritul unui avva Antonie, al lui avva Ghelasie, al lui Grigorie Teologul, cel al lui Zenon şi al tuturor părinţilor pustiului, cu spiritul lui Pascal, al lui Descartes, al lui John Perse, Paul Claudel şi Saint-Exuperv (cîteodată pătrunde în ţesătură şi duhul lui Kahlil Gibran, cel din *Profetul),* pentru a alcătui o frînghie aeriană, o adevărată scară a lui lacob menită să-1 urce pe autor la cer şi să-1 coboare pe Dumnezeul de la Mancha, preţ de o clipă, pe pămint. El scrie ca şi cum „ar arunca de dimineaţa pînă seara" pietre sau lentile şlefuite de nebuni şi înţelepţi

în oglinda „celeilalte lumi", cu scopul de a ne lăsa să contemplăm „veşnicia" şi „nimicul" printre cioburile sparte ale lui „aici" şi „acum".

Scriind *Falsul tratat,* autorul se simte atît de viu, încît are senzaţia că dacă s-ar stinge, universul întreg s-ar stinge odată cu el şi lucrurile toate s-ar acoperi cu o pojghiţă subţire de cenuşă. Conştiinţa fragilităţii şi a nimicniciei sale îi relevă, totodată, puterea şi măreţia existenţei. De aceea el se agaţă cu toată puterea de „frînghiile văzduhului", pentru a-şi anihila o parte din slăbiciunile trupului şi a-şi învinge teama de moarte. „Sînt un nimic, dar sînt viu" - clamează el, lăsînd în urma un şir de puncte de suspensie, care s-ar traduce prin: „Dar Tu ce eşti, Doamne, ce umpli nimicul numit eu şi ce s-ar alege din orbitoarea-ţi frumuseţe dacă n-am fi noi?!"

Citind la ceas de seară *Patericul* („împrejur nici o palmă de loc drept, numai vale şi deal, numai cută adîncă şi crestătură", „la cinci mii de metri înălţime, trece o muscă gigantică şi solitară", ca un înger travestit într-un demon al Domnului), poetul aşteaptă ploaia binecuvîntată care să stingă uscăciunea învăţăturilor deşarte pe care şi le-a însuşit spiritul său. Totodată, el se închipuie înaintînd cu arca lui Noe prin deşert, înconjurat de toate creaturile lumii de aici şi de dincolo. Pentru el „tăcerea e cuvîntul cel mai sigur şi desăvîrşit", aceasta deoarece înlăuntrul său se află „umbra sfintei treimi", ca un izvor tămăduitor al lumilor ce iau fiinţă. „Am apărut pe lumea aceasta ca un heruvim orb - spune Cristian Bădiliţă - şi am să dispar ca un piţigoi cu aripile tăiate..."

în orice moment, confruntarea cu îngerul (cu propriul său eu?) devine extrem de dureroasă: „Te privesc cum stai în genunchi în faţa mea şi te rogi cu pleoapele smulse". Fiindcă omul nu poate vieţui fără păcat, sacrificiul său e zadarnic. Zadarnic „De ucis tot am să te ucid", scrie poetul - „şi totuşi, adaugă el - cît de frumos ştii să te rogi aşa, cu pleoapele arse şi palmele brusc înfrunzite". „Aburul tău îmi va încercui fruntea la amiază..."

Retras în foişorul din livada din Valea laşului (sat situat între Curtea de Argeş şi Cîmpulung-Muscel), „cu braţele răstignite" pe o foaie albă de hîrtie, poetul priveşte cum „oamenii urcă şi coboară" din beznă în lumină, dispărînd şi apărînd din nou „la suprafaţa lumii", ce are o configuraţie geometrică - deal, vale, deal, sinus, cosinus, sinus - asemenea „valurilor mării", oscilînd la unison cu întregul cosmos.

Deasupra satului, cotropit de arşiţa zilei, apare „cometa cheală de după-amiază" (poetul probabil face trimitere la cunoscuta piesă a lui Eugen Ionescu, dar şi la duhurile necurate, ce-şi fac simţită prezenţa în preajma oamenilor, mai cu seamă a călugărilor, pervertindu-le conştiinţa), trecând prin coastele amândurora (să fie vorba de trezirea dorinţei?), pentru a poposi „stingheră în farfuria cu lapte a pisicii".

Dumnezeul de la Mancha al lui Cristian Bădiliţă e un Dumnezeu care duce permanent un război mondial cu sine însuşi, de aceea are capul spart şi tîmplele crăpate. Prin găurile coifului său, confecţionat dintr-un lighean de bărbierit, „circulă îngeri şi privighetori în permisie", cu epoleţi şi insigne ascunse sub aripi. El e Dumnezeul copiilor din altă lume, un amestec sublim de Iov, rege Lear şi Mîşkin, măreţ în toată nebunia sa.

Vorbind despre sine, autorul *Falsului tratat* se defineşte a fi drept „un călugăr itinerant", un vagabond stahanovist ce cară pretutindeni cu el o traistă de biblii în spinare, locuind, pe rînd, în mai multe ţări, pe care începe să le deteste „după trei-patru luni de zile." Averea sa imobiliară constă „într-o mînă de prieteni şi cele două livezi", cu hieroglife îngropate sub rădăcinile pomilor. La cei 38 de ani ai săi, nu-i arde nici o rană pe tîmplă, doar un omoplat, cel din dreptul inimii, a devenit mai rece şi s-a acoperit de muşchi. Stînd întins în cerdac, poetul îşi pune legitima întrebare: „Cui aparţine pielea aceasta fecundată de soare?" Făcînd o introspecţie a propriei existenţe, Cristian Bădiliţă conchide: „Toată viaţa n-am făcut decît să trec dintr-o cămaşă de forţă în alta..." Şi tot el spune, referindu-se la propria-i biografie: „Cărţile n-au întrebuinţare, bibliotecile pot arde liniştite" în pustiu, ca girafa lui Dali, aceasta deoarece, „aici, în mijlocul naturii, viaţa a devenit o operă de artă..."

Plimbindu-se prin grădina Edenului său părăsit din Valea laşului, el descoperă la fiecare pas semnele creaţiei divine, mici bijuterii vii, risipite printre ierburi şi pietre: „pe treptele ce duc spre foişor - un pui de melc, piele maronie, cu puzderie de modele abstracte... Goliciune pură, cochilia de pe spate n-a încolţit încă". Gelatinoasa şi totodată gingaşa carne în mişcare îl face să exclame: „cum se ştie, natura a inventat dintotdeauna cubismul..." La ce bun deci Picasso, odată ce fiecare frunză e ca un vitraliu postmodern şi fiecare fir de iarbă ca un palimpsest?! Născut la sfîrşitul anilor şaizeci în paşnicul şi prăfuitul tîrg al Săvenilor, Cristian Bădiliţă s-a impus mai întîi ca poet, apoi ca eseist şi patrolog. A obţinut titlul ştiinţific de doctor în istoria creştinismului timpuriu la Universitatea Paris IV-Sorbona, cu o teză avînd drept temă metamorfozele lui Anticrist. Stăpînind în amănunţime cîteva limbi, printre

care greaca veche, latina şi ebraica, el a tradus şi a îngrijit nenumărate antologii şi ediţii, începînd, să zicem, cu *Miturile lui Platon, Evangheliile apocrife* şi încheind cu *Apocalipsa lui Ioan* şi *Patericul*. La cei nici patruzeci de ani e un erudit, o autoritate în domeniu.

Titlul cărţii sale, *Dumnezeul de la Mancha doarme cu tîmpla spartă pe umărul meu,* nu e unul ales la întîmplare. El e o aşchie căzută dintr-un autoportret mai amplu, risipit în jurnale, cărţi de poezii şi eseuri. Cristian Bădiliţă e un spirit entuziast, nestăpînit.

Un Don Quijote pregătit oricînd să înfrunte morile de vînt ale vieţii noastre culturale şi politice (sînt nişte uriaşi pe acolo), după cum e gata să-şi dea viaţa pentru a descifra misterele zăgăzuite în manuscrisele nedescifrate de la Marea Moartă sau în deşerturile ce înconjoară lumea noastră sau celelalte lumi.

Un poet cu un nume foşnitor ca mătasea porumbului: Ştefan Manasia

Pe poetul Ştefan Manasia l-am întîlnit la Maratonul de poezie organizat intr-un sfîrşit de toamna la Sibiu, pe holul universităţii, într-o pauză „de (re)creaţie", alături de alţi cîţiva congeneri deja celebri din generaţia sa, Claudiu Komartin, Dan Coman, Radu Vancu şi, pare-mi-se, Dan Sociu, care stătea, ce-i drept, ceva mai retras, înconjurat de un cerc de admiratori, savurîndu-şi odată cu fumul slobozit pe nări înşelătoarea glorie postumă. Am schimbat mai întîi cîteva priviri, ca să vedem ce şi cum, apoi, ne-am încurcat ţesînd în jurul nostru un păienjeniş de vorbe spuse în astfel de ocazii. „Sînteţi domnul Danilov, nu-i aşa?" mi-a spus tînărul Ştefan Manasia şi, fără să mai aştepte vreun răspuns, a continuat, „M-aş bucura dacă mi-aţi trimite un grupaj de versuri pentru *Tribuna...*" Mi-a părut rău că a trebuit să-l refuz. Dar nu mai „comisesem" de mult versuri şi cele cîteva poezii pe care le aveam în sertar nu mă satisfăceau. Ne-am despărţit în termeni amiabili, fiecare văzîndu-şi de ale sale. îi citisem, pe sărite, articolele publicate în diverse reviste, şi-i cunoşteam, fragmentar, poezia. Numele său, foşnitor ca mătasea porumbului, mi se întipărise însă de mult în memorie. îmi propusesem, în timp ce ne strîngeam mîinile, în semn de rămas bun, să-l urmăresc cu atenţie. Trecînd într-o zi pe la redacţia
Polirom-ului, am dat, în biroul lui Silviu Lupescu, peste volumul de versuri al poetului întîlnit la Sibiu, volum apărut Ia Ed. Cartea Românească, cartea micilor invazii (redactor Mădălina Ghiu, coperta - Radu Răileanu) şi, apoi, imediat ce am ajuns acasă, m- am adîncit în lectură. Consemnez mai jos cîteva impresii, notate atunci în caietul meu cu coperţi albastre... Deci: „Ştefan Manasia, un poet cu un astfel de nume trebuie să fie interesant. E un nume curgător, ca mătasea... Hai să deschidem cartea..." O deschid, privind fotografia poetului, realizată de Camelia Manasia. Frunte, plete, nas, bărbie. Unde i-au dispărut tuleiele? Parcă la Sibiu, poetul purta barbă. Sau m-am înşelat. în dreapta întrezăresc o porţiune de rîu. în spatele rîului doi copaci ceţoşi (plopi? răchite?), străjuiţi de două dealuri. îl recunosc!? Nu-1 recunosc!? Nu-mi dau prea bine seama. Citesc scurtul său cv, aflat dedesubtul fotografiei: „S-a născut pe 18 mai la Piteşti..." Deci e taur. „A absolvit Facultatea Babeş-Bolyai din Cluj-Napoca. Versuri şi articole ale sale au apărut în revistele *Echinox, Tribuna, Familia, Vatra, Interval, Steaua, Paradigma...* A publicat volumele de versuri *Amazon* (Ed. Tritonic, 2003) şi *cînd Tu vii. etica grunge* (Ed. Samizdat, 2006). Scrie despre marginali. Despre margine..." Ce interesant, mi-am zis. în fond şi eu, în ultima vreme, scriu despre aceleaşi lucruri. „în cinci ani, trei volume de versuri. Interesant..." întorc pe dos cartea, şi citesc cele cîteva rînduri semnate de Daniel Cristea-Enache: „Dacă anarhismul lui Marius Ianuş are culoare socială, dar conţinut hiperindividualist, «profeţiile» lui Ştefan Manasia iau forma, tiparul şi lumina extazului pur..." „Prin urmare, despre asta e vorba," îmi zic. Şi tot eu, formulez în gînd şi o replică: „Orice protest, indiferent de natura lui, are o culoare socială, rădăcinile lui sînt însă adînc înfipte în şinele profund..." „Pornind de aici, putem trage concluzia că protestul din poezia lui Ştefan Manasia e unul de rang profetic. E vorba, probabil, de o acţiune de spiritualizare a eului social, obţinută prin nenumărate distilări şi spălări ale magmei sociale..." Şi în timp ce meditez la toate aceste lucruri, parcurg, în gînd, şi prezentarea făcută de profesorul Ion Pop: „După un debut editorial deja foarte convingător, Ştefan Manasia face, cu această a treia carte, încă un pas remarcabil: se vrea acum şi mai aproape de uşa cititorului, de existenţele oribile marcate de suferinţă, promiţînd o poezie - graffiti de sînge - urmă elementară a vieţii imediate..." Legînd cele două pasaje,

concluzionez: „Lumina extazului pur îşi are izvorul în cotidian, poezia lui Ştefan Manasia fiind asemănătoare, întrucîtva, cu desenele pe care, în semn de protest, le scrijelesc tinerii pe ziduri sau tramvaie." Şi mai departe: „Spiritualizarea se obţine printr-o trăire acută a propriilor limite... Durerea ascute revelaţia...." Deschid din nou cartea şi citesc primul motto, extras din Solomon: „Ca pe un aur în topitoare, aşa i-a lămurit şi ca pe o jertfă de ardere, aşa i-a primit. Străluci-vor în ziua răsplătirii şi ca nişte scîntei care se Iasă pe mirişte, aşa vor fi...?" Pe cine are în vedere aici regele Solomon? Despre ce fel de aur e vorba şi despre ce fel de jertfă? Desigur, cuptoarele aprinse la care face referinţă înţeleptul rege nu-s altceva decît viscerele Domnului ce ard în vîlvătăi nevăzute, în aşteptarea aurului scurs din lume, ce urmează a fi topit, pentru a umple alte „forme". In ziua judecăţii, sufletele vor străluci, înălţîndu-se în aer ca nişte scîntei. Scînteile se vor înălţa în aer, apoi sub formă de cenuşă vor cădea pe pămînt. Din această cenuşă roditoare vor răsări şi omul, şi pomul. „Prin urmare, gîndesc, acesta-i mesajul lui Manasia". Paragraful din Solomon este contrapunctat de un scurt extras din Ernst Jiinger, ce se referă la acelaşi „preţios" metal: „In epocile de inflaţie aurul se retrage." Pe măsură ce moneda îşi pierde puterea de cumpărare, valoarea aurului creşte. El se va găsi tot mai rar în pieţe, adunîndu-se în visterii. Apelînd la acest citat, poetul face trimitere la epoca noastră consumatoristă, unde totul e produs pe bandă rulantă. Cotropit de obiecte, spiritul omului se retrage în propria-i carapace. Imaginea suplineşte trăirea. Clişeul - revelaţia divină. In această lume a obiectelor ce invadează socialul, poetul, scormonind printre cîrpele şi hîrtiile aruncate la gunoi, căută să descopere acele scîntei „ce se vor lăsa pe mirişte în ziua răsplăţii". *Cartea micilor invazii* ne arată sensul unei lumi umile, periferice, a unei lumi aflate în descompunere. Crezul care-1 animă pare să fie următorul: „A prezenta realitatea ca pe o stare de spirit. Angoasele, frustrarea şi disperarea noastră îşi află corespondent în materie: tristeţea unei lăzi cu legume, o pereche de pantaloni cîrpiţi, aruncaţi într-o poiană, ridurile frunţii", toate acestea, privite dintr-un anumit unghi, exprimă prezenţa şi nu absenţa divinităţii în lume. Avem de-a face, la Ştefan Manasia, cu un *Paradis în destrămare* întors pe dos. Dacă la Blaga acesta poartă toate însemnele crepusculului (portarul înaripat ţine un cotor de spadă în mînă, în timp ce „pretutindeni, pe pajişti şi pe ogor/ serafimi cu părul nins/ însetează după adevăr", iar „arhanghelii se plîng de greutatea aripilor"), la tînărul poet milenarist Ştefan Manasia avem de-a face cu un paradis „în destrămare" terestru, sufocat de ambalaje şi resturi menajere, depozitate undeva la marginea oraşului, unde, în locul portarului înaripat, stă de veghe un boschetar (Cadmos). In acest sens, revelator mi se pare şi amplul poem al cărţii, *levitaţia:* „de cîte ori ceva era în neregulă/ de cîte ori ceva în mine scheuna trist, alegeam sfoara potecii de pe Canalul Morii/ străjuită de căcaţii beţivilor/ de aurolacii cu ochi mari, ca ai libelulelor...// Adormit în ierburi scămoase îl găseam întotdeuna pe Cadmos, respirînd greu ca un animal ciuruit, şi oftînd cînd îl mîngîia lumina amiezii... // Cadmos era întotdeauna acolo, printre marile frigidere Fram şi gardurile de tablă ondulată..." Materia din care se naşte o astfel de artă, spune Radu Vancu, referindu-se la poezia prietenului său Ştefan Manasia, este „una coruptă şi decăzută", putreziciunea ei fiind solul (puroiul sau mucegaiul arghezian) din care curcubeul (noua lume) îşi soarbe „frumuseţea şi nefiinţa".

Despre începuturi

Inceputurile carierei mele literare sînt destul de tulburi. Am bîjbîit mult timp prin întuneric, neştiind exact care-i chemarea mea. Simţeam în mine o forţă care mă împingea să merg înainte, la voia întîmplării, cu ochii închişi. Deşi nu scrisesem nimic consistent, aveam ferma convingere că sînt unul dintre cei mai importanţi poeţi contemporani. Am debutat în presă după multe încercări, destul de tîrziu, atît din pricina modului meu de a fi, dar şi din pricina stavilelor pe care le puneau atît sistemul, cît şi oamenii care îl reprezentau. Am bătut la uşile mai multor redacţii: s-au întredeschis cu greu. Unele au rămas închise pînă la apariţia primului volum. După debutul editorial, barierele au căzut şi, deodată, peste noapte, am devenit mai cunoscut decît mulţi dintre cerberii literari care păzeau cu străşnicie intrarea în cetatea literaturii. Din vremea acestor tatonări am păstrat, totuşi, multe amintiri fabuloase, desfăşurate sub semnul hazardului. Una dintre ele e legată de Mircea Dinescu. Era prin 1976-77. Lui Mircea tocmai îi apăruse *Proprietarul de poduri.* Poetul se bucura de un succes nebun. Citind cronicile din gazete, am făcut rost de volum şi l-am citit. *Proprietarul de poduri* mi-a plăcut. Poezia lui Mircea era neaşteptată. Te frapau imaginile, dar şi tonul rostirii. „Iată un poet

adevărat, Nichita Danilov, mi-am zis. Un poet care ar putea să te ajute... Cred că ar fi bine să-i trimiți un grupaj de versuri. Sau poate să te duci la el personal, la redacție, şi să-i arăți versurile tale. Sigur, lui Mircea o să-i placă." „De ce să mă ajute?" m-am întrebat. „Cum, de ce? mi-am zis. Pentru că scrii bine. La fel de bine ca şi Mircea Dinescu. Poate chiar mai bine decît el. Şi dacă te-ar ajuta, ai avea succes... Caută-1 şi arată-i versurile tale...." Scrisesem atunci cîteva poezii de care eram încîntat. Nu puteam scăpa nici zi, nici noaptea de ele. Le recitam în gînd, intrînd într- o stare euforică. M-am frămîntat aşa vreo lună, întorcîndu-mi versurile şi pe o parte şi pe alta. Nu mai aveam răbdare. Trebuia să ajung neapărat la Dinescu. Intr-o zi m-am hotărît. M-am dus la ai mei şi le-am cerut bani pentru avion. Părinții mei erau oameni destul de înstăriți. Ei mi-au subvenționat studenția prelungită. Tata s-a uitat la mine lung şi mi-a dat trei mii de lei. O sumă rezonabilă. Primind banii, n-am stat prea mult pe gînduri: mi-am făcut repede bagajul, m-am urcat în primul avion ce decola spre Bucureşti şi am plecat. Era prima mea ieşire aeriană. La fel de importantă ca un debut literar. Am trecut prin emoții mari cînd avionul s-a desprins de pe sol, dar după ce am comandat cincizeci de coniac, emoțiile s-au estompat şi totul mi se părea încîntător: norii, priveliştea cîmpiei, a munților Carpați, şoselele şi rîurile ce sclipeau ca nişte fulgere pe sol, lacurile şi acoperişurile caselor ca nişte cioburi de oglinzi strălucind la mare depărtare. Nu cunoşteam prea bine capitala. Dar de la aeroport la Casa Scînteii, unde se aflau redacțiile revistelor literare, nu era prea greu de ajuns. Intrebînd precipitat în stînga şi în dreapta, pentru a mă asigura că merg în direcția cea bună, la ora zece eram deja la redacția *Luceafărului*. Am întrebat acolo de Mircea Dinescu. Cine îl caută? II caută poetul Nichita Danilov din Iaşi. Femeia de serviciu, dar şi secretara m-au privit cu suspiciune. Eram îmbrăcat extrem de colorat. Purtam un sacou de vară, în carouri, avînd toate culorile curcubeului. Aveam plete, barbişon, semănînd cu un sălbatic desprins parcă din oastea lui Ginghis Han, înveş- mîntat, desigur, în costumație modernă. Sau chiar postmodernă. (în paranteză fie spus, spre uimirea mea, după trei decenii de la acel eveniment, l-am întîlnit la Bucureşti, de data aceasta la socrii lui Mircea Dinescu, pe Evgheni Evtuşenko, care, la vîrsta de 75 de ani, era îmbrăcat la fel de colorat cum mă îmbrăcasem eu pentru întîlnirea cu Dinescu.) Ținuta mea, desigur, a stîrnit rumoare pe holurile redacției *Luceafărului,* unde-şi avea slujba autorul *Proprietarului de poduri*. Nu numai secretarele, dactilografele, dar şi redactorii şi-au făcut chipurile de lucru, trecînd pe lîngă banca unde mă aşezasem, studiindu-mă din coada genelor. Cum stăteam aşa, meditativ, dar foarte sigur pe mine, la un moment dat, s-a apropiat un tînăr care m-a întrebat dacă mă poate ajuta cu ceva. Era Dorin Tudoran. l-am răspuns ferm că nu. II aşteptam pe Dinescu. Numai el îmi putea rezolva problema debutului literar. A apărut, după un timp, şi poetul Cezar Ivănescu. Şi m-a întrebat dacă îmi poate fi de folos. Apoi Grigore Hagiu şi Ion Gheorghe, care răspundea de poezie. I-am refuzat pe toți, spunîndu-le că îl aştept pe Mircea Dinescu.

Dinescu şi-a făcut simțită prezența cam pe la orele prînzului. Era îmbrăcat foarte elegant, într-un sacou de velur castaniu, cu reflexe stacojii, cu o cămaşă asortată şi pantofi la fel. A intrat în birou, salutînd dezinvolt redactorii ce stăteau aşezați pe scaunele lor. „Mircea, te aşteaptă un tînăr poet din Iaşi," l-a informat, pare- se, Dorin Tudoran. „Vine cumva cu o recomandare de la Emil Brumaru?" Nu, veneam fără nici un fel de recomandări. Nu aveam nevoie de ele. Versurile pe care le aveam în geantă erau recomandarea mea. Pe Brumaru, de altfel, nici nu-1 cunoşteam atunci. Iar caleştile de fluturi şi de melci împotmolite pe drumuri pavate cu bulion nu mă încîntaseră prea tare. „Să văd poeziile, bătrîne," a zis Mircea.

Toți ceilalți, în semn de discreție, părăsiseră biroul. Rămăseserăm doar noi doi, aşezați față în față, pe două scaune lucioase. I-am întins dosarul. Poetul a citit cu atenție poeziile. A făcut mici observații, din loc în loc. Nu multe. Apoi, la sfîrşit, a închis dosarul şi a exclamat: „Ai talent, bătrîne..." Asta aşteptam să aud. Nu-mi trebuia mai mult. A venit însă în curînd şi duşul rece: „Poeziile tale îmi plac, a continuat Dinescu, au ritm. Au metafore frumoase. Numai că apare o problemă. Eu nu ți le pot publica, din simplul motiv că, la *Luceafărul,* de poezie se ocupă Cezar Ivănescu, cu care, din păcate, na sînt în relații tocmai bune. Mergi la el, poate îl convingi." Văzîndu-mă că mă încrunt, poetul zise: „Cam aşa merg treburile în viața literară. Poeții se mai şi ceartă între ei. înțelegi?" Nu, nu prea înțelegeam. Nu înțelegeam nici că se ceartă, nici că un poet față de care aveam toată admirația nu mă poate ajuta să public. Nu-i admiram pe mulți...

Simțind dezamăgirea mea, poetul se gîndi să-mi întindă o mînă de ajutor: „Te invit să citeşti în cenaclu şi te voi publica la rubrica de cenaclişti...." „Să citesc la cenaclu? am spus ridicîndu- mă în picioare. Eu am venit să public şi nu să mă produc în public...." „Cum crezi, bătrîne, oricum eu îți urez

succes." Probabil că Dinescu miza că o să mă răzgîndesc şi am să-i accept propunerea, care era, de altfel, rezonabilă, onestă. Neştiind cum stau lucrurile, mi s-a părut nedemnă de talentul meu.

Am părăsit biroul fără să întorc capul, murmurind în sinea mea: „Eu am geniu, eu nu citesc într-un cenaclu...." Mircea a ieşit pe hol şi a strigat după mine: „Geniu am şi eu. Adu-mi poeziile înapoi şi ţi le public." Am refuzat, plecînd val-vîrtej din redacţie.... De atunci ne-am întîlnit de mai multe ori şi ne-am împrietenit. Mircea se amuză de fiecare dată cînd îşi aduce aminte de această scenă. „I-auzi... Vine unul de la Iaşi îmbrăcat mai fistichiu decît un curcubeu şi-mi zice că are geniu... Cică are geniu... Dar eu unde sînt, musiu?" "Genial, monşer, îi repet eu. De-a dreptul genial."

Partea a doua

La Diabolo

Miljurko

PORTRETE FĂRĂ RAMĂ

Niclita Danilov

De fiecare dată cînd mă întîlnesc cu Miljurko Vukadinovic, poetul sirb care a prins rădăcini pe meleagurile noastre, am o scurtă tresărire. întreaga sa siluetă, începînd cu rebela chică sinilie şi terminînd cu mersul avîntat, dar în acelaşi timp şi melancolic, cu felul insolit de-a gesticula pe stradă, ca să nu mai vorbesc de privirea albăstrie şi ţăcălia străbătută de un păienjeniş bine strunit de fire argintii, îmi aduc aminte de un bun prieten rămas să rătăcească pe străzile largi ale Chişinăului, Eugen Cioclea. Privindu-1 cum se apropie, inima îmi tresaltă de bucurie, iar atunci cînd umerii ni se unesc şi palmele ni se încrucişează, bătînd darabana pe omoplaţi, trăiesc strania senzaţie că strîng un braţe nu unul, ci doi prieteni, pe jumătate oameni, pe jumătate fauni. Îndepărtîndu-i fruntea lipită de a mea, îi înfrunt privirea, stăpînindu-mă cu greu să nu întreb: „Mă frate, nu cumva tu eşti Eugen şi eu am impresia că-1 am în faţă pe Miljurko?" Abia după ce ne aşezăm la masă şi comandăm în cinstea întîlnirii noastre o salbă întreagă de beri Ciuc, încep să mă descalţ, şi-i zic: „Acum m-am dumirit, tu eşti Miljurko, fratele meu sîrb, căci celălalt frate, moldoveanul de dincolo de Prut, cu care, stînd într- o seară pe terasă, ne-am tăiat venele, făcîndu-ne fraţi de litere, de multă vreme a agăţat năbădăioasa-i halbă în cui, şi acum se mulţumeşte să bea cafea acompaniindu-se la două ceşti, ca la două ţambale, pînă-i iese pe nări tot năduful adunat în anii tinereţii şi toată fudulia..." „Şi cum poate trăi un astfel de bărbat?" mă întreabă privindu-mă un pic cam şpanchi, Miljurko... „Atunci...", adaugă el. „Atunci ce?" îl întreb. „Atunci chiar că ar face umbră pămîntului degeaba..." „Te referi cumva la femei, Miljurko?" „La femei, păi altceva la ce?" „Fratele meu de litere albastre, Eugen Cioclea, e un crai bătrîn, la gîtul său atîrnă şi acum un şirag întreg de inimi şi de şolduri frînte..." „Atunci să bem în cinstea acestui frate..." „Să bem şi în cinstea cerşetorului de cafea... Că şi el..." „Să bem şi-n cinstea lui..." Ciocnim paharele, berea ni se revarsă pe mustăţi, ne dezmiardă bărbile, privind pe geam cum se înserează... Vîntul mînă cutii, ambalaje, le învîrte în cerc pe trotuar, amestecînd de-a valma gesturile şi sentimentele. Deasupra se perindă cocoloaşe de nori. Costume de bărbaţi şi picioare de femei foşnesc pe lîngă vitrine. „Forme fără fond", murmură sîrbul înmuindu-şi buzele în spuma amăruie. Zîmbind îl întreb: „Şi fondu' unde-i?" „Acolo, sus, în cer, zice Vukadinovic. Priveşte, norii sînt doldora de funduri şi de fonduri. E acolo tot ce vrei, conchide el. Nu trebuie decît să te înalţi, să pui mina şi să strîngi la piept tot ce vezi în jur... Bolta cerească e ca o femeie cu o mie de sîni... Să mai ciocnim o dată..." Cam aşa decurg dialogurile cu Miljurko...

L-am întîlnit „pentru prima oară şi întîiaşi dată" în pragul noului mileniu, la Festivalul Zile şi Nopţi de Literatură de la Neptun, în compania minunatului poet Ioan Flora (trecut, vai, de cîţiva ani buni în tărîmul umbrelor), şi a altor scriitori veniţi din Balcani... Tronînd în capul mesei, înconjurat de scutul unor halbe înspumate, Miljurko asedia cu vorbele (dar şi cu privirea) cu atîta îndîrjire o preafrumoasă doamnă aflată la celălalt capăt al mesei, încît scena era cît pe ce să se sfîrşească cu un duel în mare. Cum apa era extrem de rece, beligeranţii au preferat să se dueleze cu paharele de vin. Duelul s-a terminat apoteotic, în cinstea preafrumoasei doamne, coborîtă parcă din sonetele lui Blok, poeţii sîrbi au cîntat cîntece vechi de vitejie, acompaniindu-se cu pumnii pe grătar, iar noi le-am ţinut piept intonind cîteva doine străvechi din Maramureş... Spre dimineaţă, purtînd pe umeri scaunele de stejar pe care şedeau cei doi poeţi, în stînga şi în dreapta preadistinsei doamne, încununată cu ramuri de cireş şi de răchită, cu toţii ne-am bătut apoi cu valurile mării...

De-a lungul vremii, paşii noştri s-au încrucişat în diverse locuri. M-am întîlnit cu Vukadinovic şi la Bucureşti, şi la Constanţa, şi la Braşov, în Belgradul rămas fără prieteni după plecare lui Nichita, dar soarta ni s-a pus mereu de-a curmezişul. Ca s-o învingem, a trebuit să ne intersectăm mai întîi paşii la Iaşi, în Copou, nu departe de teiul lui Eminescu, la zilele *Convorbirilor literare,* apoi toamna trecută, la Festivalul Neoavangardei, organizat de revista *Feed Back,* unde

Vukadinovic a lansat o masivă carte, adevărată evanghelie, nu după Corbu, ci Miljurko, a avangardei sîrbe. Evenimentul a constituit, conform relatărilor unor martori oculari, sarea şi piperul festivalului (din motive obscure, n-am participat la festivitate, aşa că voi apela la mărturia unui intermediar). Festivitățile erau în toi. înarmați cu facle, poeții Vasilian Doboş şi Liviu Apetroaie, supravegheați îndeaproape de Daniel Corbu şi de distinsa doamna Filomena, tocmai dăduseră foc, în semn de protest față de modul cum guvernul „protejează" cultura scrisă, la căpița de ziare adunate de-a lungul unei zile întregi de pe aleile parcului, cînd apăru, venind dinspre muzeu, şi Vukadinovic, înveşmîntat ca faunii din poezia lui Liviu Ioan Stoiciu, pe jumătate îmbrăcat în mantie de frunze ruginite, pe jumătate intr-o mantie țesută din mătase broaştei, avînd agățate o mulțime de cochilii de melci şi scoici pe brațe şi pe umeri. Şi aceasta nu a fost tot. Deschizînd cartea, poetul îşi lepădă mulțimea de „decorații" în iarbă, asmuțind rugul. Izbucni o vîlvătaie scurtă, cu limbi de foc ce-nfiorau amurgul. Şi pe măsură ce flăcările se învîrtoşau, poetul recita versuri în română şi în sîrbă, renunțînd rînd pe rînd la toată vestimentația sa. în fine, cînd, intonînd ultimul vers din cîntec, pică de pe costumul lui Adam şi cea din urmă frunză, mulțimea de admiratori bătu din palme. Poetul Vukadinovic ținea în brațe *Avangarda sîrbă,* avînd întipărit pe umeri şi pe piept, pe şolduri, pe omoplați, pe rotule şi călcîie întreaga carte tipărită cu roşu, galben, verde şi albastru, într-o parte cu litere latine, iar pe cealaltă cu litere slavone...

Asupra acestui episod, în lumea literară, circulă mai multe variante. Nu voi insista asupra lor. Unii zic că arderea pe rug a avut loc în parcul Copou, alții zic că episodul s-ar fi petrecut în curtea Casei lui Pogor, nu departe de locul unde e expus automobilul magistrului Ursachi...

Poetul şi traducătorul Vukadinovic e, în esența lui, un idealist înveterat, un fel de Don Quijote postmodern, care îşi trăieşte cu fervoare ideile şi obsesiile literare, fiind oricînd gata să se jertfească în numele lor. Pentru el granițele dintre realitate şi imaginație par să nu existe. Venind la chemarea lui Nichita Stănescu în România, Miljurko s-a adaptat „pînă la identificare", cum spunea Iolanda Malamen, cu „ritmul, sincopele, orgoliile şi căderile" scrisului nostru. Dăruindu-se cu fervoare convertirii dintr-o limbă în alta, Miljurko Vukadinovic, alături de Adam Puslojic, şi regretatul Ioan Flora, a devenit unul din cei mai importanți mesageri ai literaturii noastre în Balcani. Avangarda sîrbă şi cei 94 de scriitori români publicați de curînd în limba lui Bulatovici stau mărturie că, dincolo de escapadele nocturne, Miljurko şi-a pierdut în România vremea cu mult folos.

Natura moarta cu un somnambul

Poetul Gh. Izbăşescu s-a izbăşit toată noaptea. L-am văzut mai întîi stînd în pat în capul oaselor. Apoi, tot în pat, pe jumătate înfăşurat în plapumă, pe jumătate în pijama, luînd poziția lumînare. Globii oculari i se zbăteau nefiresc sub pleoapele imense, care îi astupau o mare parte din obraz, cealaltă fiind acoperită de buze. Ridicîndu-se pe vîrful picioarelor, poetul căuta să ajungă cît mai aproape de lustra stinsă, luminată de razele pustii ale lunii, ce-şi înălțase țeasta galbenă peste oraş. Buzele sale vinete, umflate ca nişte anvelope, mormăiau ceva nedesluşit, în timp ce din gîtlej răzbătea un horcăit lugubru. Privindu-1, mărturisesc că m-au trecut sudorile. M-am gîndit să- 1 strig pe nume, dar, observîndu-i cu atenție fața transpusă, am renunțat. Mi-am astupat urechile şi m-am răsucit în pat, acoperindu-mi fața cu o pernă. N-a ajutat la nimic. Sforăitul devenise tot mai persistent. Era ca şi cum cineva, undeva (pe un cîmp?) ar fi pocnit din bici şi brusc cerul s-ar fi acoperit de nori înspăimîntători din care ar fi izbucnit tunete şi fulgere. A fulgerat mult şi bine şi a tunat îngrozitor. După care a început să plouă cu picături mari ce loveau parchetul ca un acoperiş spart. Asta, desigur, în închipuire. Treptat, ploaia s-a transformat în lapoviță şi lapovița în ninsoare. Crivățul a început să se tînguie, împodobind pereții cu un strat gros de promoroacă. Mă apucaseră fiorii. Totuşi am încercat din răsputeri să adorm, înşurubîndu-mi degetul arătător în cochilia urechii drepte, cea stîngă fiind înfundată-n pernă. îmi țineam ochii închişi şi dinții încleştați, înjurîndu-1 în gînd pe prietenul meu, poetul Liviu Ioan Stoiciu, care dormea undeva alături, într-o cameră aerisită, împărțind „patul cu sine însuşi". Organizatorii Festivalului de Neoavangar- dă insistaseră ca şi LIS să ocupe o cameră dublă, dar el a preferat, din motive oarecum obscure, una single, plîngîndu-se de insomnii şi spunînd că, „în general, el nu suportă pe nimeni noaptea în preajma sa, deoarece e bîntuit de umbre..." Se pare că acum umbrele din capul lui LIS migraseră în capul lui Gheorghe Izbăşescu. Oare LIS dormea?! Mi-am făcut curaj, ciocănind uşor în perete: „Liviu, cumva ai adormit?" Vocea mea era destul de slabă; vorbeam încet ca să nu-1 scot din transă pe colegul meu de cameră! Mă aşteptam ca LIS să nu audă, dar LIS avea, noaptea, un auz ascuțit. „Nicidecum, mi-a răspuns vocea subțire a poetului, răzbătînd ca dintr-un difuzor prin peretele vecin... Nu dorm, dragul meu Nichita, vegetez... Ştiam cam cum vegetează poetul. De obicei scria. Mi l-am închipuit postat în mijlocul camerei în poziție lotus în fața unui pahar plin de apă în care poetul, pentru a alunga spiritele întunecate ale nopții, stinsese cîteva bețe de chibrit. Să-1 deranjez sau să nu-1 deranjez? m-am întrebat in gînd. Curiozitatea însă nu-mi dădea pace, astfel că, dregîndu-mi glasul, m-am pomenit zicînd: „Şi cînd vegetezi ce faci?" „Lasă-mă, Nichita, am auzit din nou glasul lui LIS. Nu mă simt tocmai bine: am nişte crampe la stomac, de-mi vine să mă urc pe pereți..." „Aşa zice întotdeauna cînd îl apucă inspirația", completă, cu o voce de bariton, tovarăşul meu de cameră, levitînd uşor deasupra patului..." După care adăugă: „Eun iezuit..." „Iezuit pe dracu", răsună cu aceeaşi claritate vocea lui LIS... „Deja a scris, la dicteu automat, trei sferturi de poem, şi acum, în timp ce noi vorbim, se străduieşte, invocînd spiritele morților, să termine şi celălalt sfert", mormăi, stînd în aceeaşi poziție, cu pijamalele vîlvoi, poetul Izbăşescu..." „De unde ştii?", l-am chestionat. „Cum, de unde, se miră acesta, odată ce însuşi spiritul meu îl vizitează..." „Dar bine, am adăugat, doar tu eşti viu, prin urmare, spiritul tău se află aici, nu în camera vecină..." „Presupui, bolborosi acesta, dar nu eşti sigur, nu-i aşa?" „Aşa este", am zis. „Vezi?", spuse cu reproş poetul. „Păi cum să nu mă îndoiesc, dacă te văd stînd într- o astfel de poziție!?", am răspuns. „Dar în ce poziție stau?" făcu acesta nedumerit, continuîndu-şi în aer sforăitul. „Cum, adică în ce poziție? In poziția lui Buddha... Şi cu toate astea tragi nişte aghioase de dărîmi pereții..." „Asta aşa-i," confirmă din cealaltă cameră, cu o voce senină, LIS. „Cum adică stau în poziția lui Buddha?" murmură uşor nedumerit Izbăşescu, oprindu-şi, pentru cîteva clipe respirația şi horcăind într-un asemenea hal, încît am crezut că îşi va da dintr-un moment în altul duhul... „Crezi

că asta-i poziția lui Buddha?!" Am aruncat o privire în direcția buclucaşului meu tovarăş de noapte. Gheo Izbăşescu stătea în aceeaşi poziție, numai că nu cu capul în sus, ci în jos. Tălpile sale mari, nefiresc de albe, aproape că atingeau tavanul..." „Sînt bîntuit acum de spiritul lui LIS," zise el. „Dar cu spiritul tău ce se întîmplă?" am întrebat. „Spiritul meu, răspunse el, slobozind sunete ciudate, ce imitau fornăitul unui cal, hălăduieşte acum pe alte meleaguri..." „Dar parcă spuneai că umple camera lui LIS..." „Camera lui LIS e bîntuită acum de alte spirite, superioare, ce vin de sus, dar şi de jos..." „într-adevăr, se auzi din nou, răzbătînd prin tapet, vocea foarte subțire a lui LIS, inspirația îmi vine de sus, dar există şi forțe de jos ce-o animă..." „Şi spiritul tău în ce loc se află?" l-am întrebat pe Izbăşescu. „Spiritul meu planează în alte sfere", mi-a răspuns poetul, rotindu-şi globii oculari în gol. „încearcă să te concentrezi şi să răspunzi mai clar", l-am sfătuit, între timp, poetul abandonase poziția de Buddha întors, stînd în poziție mamut, cu trompa înfiptă, ca o ventuză, în tavan. Confuz din pricina nesomnului, mi-am turnat din sticlă un pahar de vin de culoare sîngerie... „în cinstea ta, Gheorghe!" i-am zis. „Să-ți torn şi ție unul?" 1-ain întrebat apoi, punînd paharul golit pe noptieră. „Nu obişnuiesc să beau în timpul somnului, şi aşa am halucinații", răspunse poetul. Prin peretele despărțitor, se auzi vocea lui Lis, care recită în transă versurile: „Vine un vuiet mare din viitor, care/ îmi provoacă halucinații cu copii mici cu capete/ tăiate... Simt pe spinare ceva asemănător unei şopîrle uriaşe sau unei coame de cal/ zburlite...// Cotropit de putreziciune/ şi de alcool/ voi depune mărturie că toate formele de viață nu sînt decît simple/ variații pe aceeaşi temă - cauză a propriei alterări..." „Va să zică aşa, murmură poetul somnambul, trecînd din poziția mamut în poziția fetus, deci, noi sîntem cauza propriei noastre degradări..." „Acesta-i adevărul", zise dincolo de perete LIS, învîrtind între degete mosorul cu ață albă. „Atunci, dă-mi voie să mă reproduc şi eu, bolborosi poetul, recitind, la rîndu-i, cu o voce cavernoasă: «Mă uit la capul meu cum levitează prin sufragerie/ ca la coroana lunii/ şi carnea mi se umflă/ (urmare a vremurilor care şi-au ieşit din țîțîni)/ potrivit fluxului şi refluxului magnetic/ menit să dreagă celulele buimace/ din trupul muzei ce trebuie să nască/ nu însă înainte de a-mi arăta sînii...»" „Despre ce sîni, despre ce muză vorbeşti?" întrebă din camera vecină LIS. Şi fără să aştepte un răspuns, recită, cu o voce ca glaspapirul: „In casa de sănătate (a morților vii, n.n.) în/ care se deznoadă toate nodurile şi se descuie toate lacătele/ ca să se desfacă toate încheieturile trupului... /năduşeşti tu, femeie, ce satisfaci/ toate poftele acestei lumi/ nesățioase, hămesite, împodobite cu pene de rățoi în dreptul urechii.../ In inconştiența ta minerală..." Şi, după o clipă de tăcere, urmă pe acelaşi ton: „Stricăciune trupească. Osteneală./ Retragere... Retras în pustiul sufletului său, aşezat în mijlocul grădinii/ casei părinteşti, în chioşcul de vară, cu ochii în gol - în speranța înălțării deşertăciunii minții. Bîiguind pe cînd neuronii/ mor... / Refuză să mai gîndească la ceva anume/ deşi a venit pînă aici să-şi pună ordine// în gînduri: dar cum nu am darul înainte-vederii... îşi înghite/ de mai multe ori saliva, se îneacă, de la cine/ să învețe el toată porunca şi virtutea?/ Cînd a împlinit 45 de ani, fața verde a înaintaşilor, a precursorilor lui, reapărută acum, aici,/ în tot ce a crescut din pămînt/ îi reaminteşte că duce în cîrcă păcatele atîtor generații? Ajuns pe marginea tuturor abisurilor, că fratele său, firul de nisip şi/ surioara, pietricica de pe drum... Tresare. A auzit/ un sforăit - deşi e singur în chioşcul de vară. Surîde - un sforăit -! Ce sforăit!" Vocea lui Lis, coborîtă parcă de pe un alt tărîm, mai pomeni de „femei-cireş înflorite şi scuturate" la picioarele noastre, de nu ştiu care lampă şi nu ştiu ce bărci, pomeni despre ultima luminare aflată „pe vîrful dealului", despre un consul irlandez cu reverele şi cravata pline de tăieței şi resturi de mîncare, despre nu ştiu ce umbră ingrată şi despre nu ştiu ce toiag cîrmuitor, iar la sfîrşit, propuse: „Cum sufletele noastre, la ora asta, au reuşit să se strecoare prin sita ordinii de sus, haideți să ne schimbăm pînă mîine între noi trupurile obosite de odihnă..." „N-ar fi rău, am zis să trec măcar pentru cîteva ore în locul tău şi tu în locul meu, ca să simți pe

propria ta piele cum se doarme într-o cameră dublă..." Ascultîndu-mă, poetul Izbăşescu se opri o clipă din sforăit, adoptînd aceeaşi poziţie budistă. Pauza nu dură decît o clipă, după care maşina de sforăit Izbăşescu se declanşă din nou. Sforăi ca fierăstrăul, sforăi ca peştele zbătîndu- se în tigaie, sforăi ca ciocănitoarea Woody, sforăi ca lemnul ud pus pe foc, sforăi ca tăciunele stins în apă etc., etc... LIS tăcu, iar eu am început să urlu. Cînd furia mi se mai stinse, am auzit cîteva bătăi în peretele din stingă, unde se odihnea criticul Al. Dobrescu, participant şi el la Festivalul de Neoavangardă. După ciocănituri, se auzi şi vocea sa calmă, dar dură, chemînd lumea la ordine: „Ei, gata băieţi, propuse criticul,care tocmai îşi pusese papionul, de viitor director al ICR Paris, asortat la pijamaua de mătase de culoarea oului de raţă, eu zic să vă culcaţi: lecţia de poezie s-a terminat..." Am răsuflat adînc şi am adormit... Nu însă pentru mult timp. Curînd, prin somn, m-au scuturat mai toţi fiorii. M-am ridicat în capul oaselor şi am scrutat cu ochii pe jumătate închişi camera. Poetul stătea îngenuncheat în faţa propriei sale imagini, reflectate de razele sinilii ale lunii în oglinda atîrnată pe peretele de răsărit. îşi serba ce-a de-a 75-a aniversare. „Cum adică, a 75-a?" am îngînat. „Ce te miri?" mi-a spus. „Şi cum te simţi la 75?" l-am întrebat prin somn. „Excelent, mi-a răspuns poetul. Am terminat un nou volum de versuri, l-am scris între echinocţiul de primăvară şi cel de toamnă, iar acum m-am îndrăgostit din nou..." „Şi cine-i fericita?" „Ghici?" mi-a zis, aranjîndu-şi o sprinceană. „Studentă sau elevă?" „De ce eşti rău, Nichita?! Nici Stoiciu, care scrie tot ce vede şi aude, nu e atît de insinuos... Cu elevele nu mă mai încurc de mult. Nu uita că am, totuşi, o vîrstă..." „Atunci la mulţi ani, bătrîne!" i-am urat. „La mulţi ani şi ţie, Nichita!" răsunase aniversarul plutind prin cameră, înarmat cu un acordeon.

I

Cerşetorii de cafea

In desele mele descinderi prin Chişinău, mă opresc de obicei la Uniunea Scriitorilor. O clădire impozantă, construită în plină perioadă brejnevistă, care, dacă ar fi să fac o comparaţie, ocupă cam tot atîta spaţiu cît Hotelul Intercontinental. în cocheta grădină de vară, adumbrită de cîţiva arbuşti ornamentali, cu rădăcinile parcă direct înfipte în mozaic, aşezat singur la o masă lungă, cu o mină absentă, mă întîmpină poetul Eugen Cioclea, o figură fabuloasă a lumii literare de dincolo de Prut. De douăzeci şi doi de ani, de cînd ne-am întîlnit pentru prima dată, poetul e aproape neschimbat. I-a mai încărunţit, pe ici, pe colo, barbişonul de culoarea aurului vechi, care s-a transformat, pe-alocuri în argint curat; i-au mai apărut şi cîteva încreţituri sub formă de hieroglife în jurul ochilor de un albastru sclipitor de pur, şi cam atît. Singura schimbare, într-adevăr, esenţială, e faptul că poetul nu mai bea Stalinskaya cum obişnuia pe vremuri, ci se mulţumeşte să-şi savureze doza zilnică de cafea (douăzeci-douăzeci şi cinci de căni pe zi). Fiind prevăzător din fire, poetul aduce cafeaua gata preparată de acasă, într-un termos în formă de samovar, tumîndu-şi din cînd cînd cîte o ceaşcă, pentru a se delecta cu mereu aceeaşi privelişte interioară a propriilor gînduri, ce par să fumege alene printre mese, înălţîndu-se în aer, în cercuri din ce în ce mai largi, pentru a dispărea, după un timp, în hău.

„Ai şi venit, Nichita?" mă întîmpină el, cu ochii cufundaţi în zaţul de cafea. „După cum vezi", i-am zis. „Ştiam că vii, făcu Cioclea. Presimţeam. Mi-ai apărut în ceaşca de cafea. .. La drept vorbind, nu mi-ai apărut chiar tu, ci doar o figurină, purtînd pe umăr o geantă ca a ta. Tu mi-ai apăruţ abia la urmă, întrupat în zaţul de cafea." Văzîndu-mă că tac, poetul ţinu să adauge: „Asta nu se întîmplă cu mulţi. Doar cu tine. Cînd te gîndeşti să vii la Chişinău, îmi apari în cărţi. Şi în cafea, bineînţeles... De ce, nu înţeleg. Presimt că vii. Mai bine zis, ştiu exact cînd vii. Poate că nu ştiu cu exactitate minutul, dar ştiu ora, şi atunci vin aici şi te aştept, înarmat cu răbdare şi cafea... Te aştept cu răbdarea unui cîine. A unui cîine care bea cafea..." Şi zicînd aceasta, poetul se ridică de la masă, ne privim îndelung ochi în ochi, îmbrăţişîndu-ne frăţeşte..." în sfîrşit, după cîteva bătăi prieteneşti pe umăr, ne aşezăm la masă, iar eu, ca să schimb vorba, zic: „Prea multă cafea, Jenea. Strică la digestie...." Şi adaug: „Parcă o iei pe urmele lui Brumaru. Cafea, şi tot cafea..." „Mai lasă-mă cu Brumaru ăsta al tău, se enervă deodată Cioclea, ca şi cum l-aş fi călcat pe-o bătătură veche..." Ştiam că Cioclea are anumite rezerve faţă de poezia lui Grigore Vieru, dar nu bănuiam că are şi idiosincrazii faţă de autorul tamariuştelor. Cunoscindu-i firea pătimaşă, mi- am propus să fiu precaut în afirmaţiile mele...

Era însă prea tîrziu, Cioclea deja se dezlănţuise. Dacă pînă la început stătuse cu capul cufundat în masă, acum luase o atitudine războinică. Barbişonul argintiu îi tremura deasupra ceştii de cafea, iar ochii săi albaştri ca cicoarea prinseseră scîntei. Firea sa uşor colerică se manifesta prin tremurul glasului şi ridicarea braţului drept aţintit în sus spre o ţintă nevăzută. „Nu ştiu de ce îl înălţaţi atîta în slăvi..." „Cine îl înalţă?" am zis împăciuitor... „Cine? Tu! De fiecare dată cînd vii pe aici, îmi împui capul cu Brumaru... Brumaru în sus şi-n jos. Nu reuşim să discutăm altceva decît despre Brumaru!" Nu ţineam minte să fi discutat cu Eugen Cioclea despre Brumaru. De obicei conversaţia noastră luneca spre alte teme. îmi plăcea să-mi povestească despre perioada moscovită... Nu avea rost să-1 contrazic. Era ca şi cum aş fi turnat gaz pe foc. „Observînd că bei cafea, am pomenit şi eu, aşa, de Brumaru..." „E o deosebire dintre modul cum beau eu cafea şi cum bea Brumaru. O deosebire esenţială, ca de la cer la pămînt. Ai priceput?" Nu ştiam despre ce fel de cer şi ce fel de pămînt vorbea Eugen Cioclea... Cel mai înţelept din partea mea era să tac şi să ascult. Aşa am şi făcut. „Eu sînt băutor de cafea, nu caca- maca. E limpede?" „Limpede," am zis. „Atunci n-are rost s-o mai lungim cu vorba..." Am dat din cap că sînt de acord. „E limpede pe dracu, răbufni iarăşi Cioclea... Nu e limpede deloc... Una gîndim şi alta spunem... Văd că nu reuşesc să te conving... Eu savurez cafeaua, meditez în timp ce beau, contemplu lumea, înţelegi? Mă gîndesc la nimicnicia ei, pe cînd prietenul tău Brumaru, scuză-mă că-ţi spun, bea cafeaua ca o cizmă, zău aşa. El nu gîndeşte, el pipăie cafeaua cu ochii, cu nările şi limba. Atîta tot. Nu trece dincolo de senzaţii. In poezia lui nu găseşti nici o idee... Nimic spiritual, totul e bălăceală... Zamă chioară... Strecori cu lingura zama şi nu vezi plutind decît legume fierte... Nici o steluţă de grăsime... Iar în loc de fidea, dai peste mormoloci... O astfel de poezie mă scoate din ţiţîni." „Eugen, i-am zis, hai să abordăm un alt subiect. Acesta văd că te enervează..." „Sigur că mă enervează, pufni el, cum să nu mă enerveze... Vii aici şi îmi împui capul cu Brumaru. Crezi că pot suporta ofensele la infinit?!" „îmi pare rău, i-am zis, căutînd să abordez un tot cît mai împăciuitor. „Dacă aş fi ştiut că te enervezi, n-aş fi pomenit în veci de numele Brumaru..." „N-ai fi pomenit, dar ai pomenit." „De ce te enervezi, doar n-ai nimic comun cu el. Tu scrii într-un fel, el în altfel... Ce aveţi de împărţit?" „Culmea ar fi fost să scriu şi ca Brumaru!" Zicînd acestea, poetul păru să se calmeze. Dar după ce sorbi şi ultimul strop de cafea din ceaşca sa de porţelan, l-am văzut cum faţa i se înroşeşte din nou de enervare. Am crezut că voi avea parte de-o nouă răbufnire de furie greu de stăvilit. Poetul reuşi, totuşi, să-şi stăpînească impulsul şi cu o voce calmă, aparent împăciuitoare îmi spuse:

„Dragă Nichita, să presupunem că ai dreptate. Că Brumaru scrie o poezie excelentă, pe placul damelor de catifea... Eşti de acord cu mine?" „Sînt de acord," am zis. „Bine, făcut Cioclea, să zicem că-i aşa. Acum însă eu aş vrea să te întreb." „Ce?" am îngînat fără să vreau... „Cum adică ce? făcu retoric Cioclea. Să presupunem că am scoate catifeaua din poezia lui Brumaru, cu ce-am rămîne?" N-am zis nimic. Era greu să găseşti un răspuns potrivit la sofistica lui Cioclea. „Dar dacă am merge mai departe şi am scoate şi bulionul?" „Şi bulionul?" am murmurat nedumerit... „Dar şi bulionul, spuse Cioclea surîzînd. Mai ales bulionul... Eşti de acord că e foarte mult bulion în poezia lui Brumaru?" „Ştiu eu dacă-i aşa..." am spus. „E chiar aşa, adaugă poetul. E foarte mult bulion acolo. Tone întregi de mărar şi bulion. Ei, bine, continuă el, operaţiunea de curăţire ar fi foarte dificilă. Ar trebui vreo mie de vidanje ca să lăsăm locul uscat... Şi cu ce-am rămîne după toată tevatura asta, te întreb!? Mai cu nimic." Văzîndu-mă că tac, Cioclea adăugă pe un ton triumfător: „Scoate bulionul din poezia lui Brumaru şi vei rămîne cu nimic!"

M-am arătat destul de ofuscat, spunînd că Emil Brumaru e un poet sensibil, minunat. Unic în felul lui. Cît în privinţa bulionului, e bine, aici am găsit chiar un termen potrivit. „Poezia sa, i-am zis, e.ca un fel de purgatoriu viu, umplut nu cu smoală, ci cu bulion. Bulionul e simbolul păcatului, al mîzgăi în care înoată trupurile şi sufletele, amesteeîndu-se de-a valma între ele..."

Cioclea însă nu voia să ţină cont de nici un fel de argumente. Pentru el Brumaru era un caz clasat. La sfîrşit, dorind, probabil, să-mi facă o favoare, adăugă: „Poate că totuşi rămîne ceva, zise el. Cîte un fluture prins în mîzgă şi nişte mici firicele de mărar...."

Intuind că dialogul îmi crease o stare de disconfort (fusesem, în fond, cîndva coleg de slujbă cu Brumaru, împărţind un post de corector pe din două, fapt care mă făcea să-1 simt apropiat), Eugen Cioclea adăugă: „Dar să ştii că poate ai dreptate. în fond, Brumaru nu-i chiar un poet de lepădat. Uneori mă trezesc noaptea şi încep să recit din el. Şi iar mă enervez..." Apoi, vrînd cumva să dreagă, cum se spune, busuiocul, poetul Eugen Cioclea începu să-mi povestească despre perioada sa de boemă moscovită, cînd, fiind însurat cu fata unui general sovietic (socrul său ajunsese ministrul adjunct al aviaţiei militare, locuia în acelaşi imobil cu Brejnev, cu care bea adesea vodcă şi juca şah). Dar şi în relatarea aceasta apărea numele lui Brumaru, fie atunci cînd Cioclea se referea la buza de sus a lui Leonid Ilici, ce aducea ca două picături de apă cu cea a lui Emil, fie la decoraţiile acestuia, puse direct peste maiou, pe care cică Leonid Ilici obişnuia să le mînjească cu suc de roşii atunci cînd era bătut la şah...

Citind aceste rînduri, vă veţi întreba, desigur, cine-i Eugen Cioclea, şi cum de-şi permite să aducă ofensă unui poet cum e Brumaru, pe care nu numai generaţiile tinere, dar şi oamenii mai în vîrstă îl admiră atunci cînd intră în alcov. „Ehei, mi-a spus odată un fost Don Juan ajuns la o vîrstă venerabilă, de-ai şti cîte femei am cucerit eu cu *Dulapul îndrăgostit* al lui Emil..." Prin urmare, cine-i acest Cioclea, care îşi permite să-1 ia peste picior?!

Aveţi răbdare: la pagina următoare veţi da peste şi portretul lui.

Cioclea

Galeria de portrete din *Moartea şi busola* a lui Borges, populată de tot felul de fiinţe himerice, nu cuprinde in paginile sale de consistenţa nisipului o istorie mai bizară decît cea a poetului Eugen Cioclea.

Eugen Cioclea a văzut lumina zilei într-un sat pitulat între două dealuri nu departe de Călăraşi, în inima Basarabiei, în anii de amurg ai stalinismului, a urmat cursurile unui liceu dinChişi- nău, după care a

luat calea Moscovei, înscriind u-se la Facultatea de Matematică a Universităţii Mihail Lomonosov, pe care a absolvit-o cu *magna cum laude.* Istoria sa, cu adevărat fascinantă, ar putea umple paginile unui întreg roman sau ar putea fi condensată, dacă am adopta metoda autorului *Loteriei din Babilon,* în cîteva pagini sclipitoare. O voi rezuma, pornind de la relatările unor prieteni în cîteva propoziţii.

După un scurt şi turbulent periplu prin liceele din Chişinău, Eugen Cioclea pleacă la Moscova, înscriindu-se la Facultatea de Matematică a Universităţii Mihail Lomonosov, devenind un student de elită.

Intr-o zi de toamnă, plimbîndu-se pe aleile parcului, o întîlneşte pe fiica generalui X, pe care o agaţă într-un stil mai puţin obişnuit, scrijelind ecuaţia lui Newton pe o frunză ruginie de arţar şi declarîndu-i dragoste eternă. La nici o săptămînă după acest episod, îmbrăcat într-un costum alb, impecabil, înarmat cu un buchet de trandafiri roşii, tînărul Jenea se prezintă în faţa generalului, cerîndu-i binecuvîntarea.

A urmat proba focului: şampanie şi votcă... Bînd cot la cot cu viitorul ginere, generalul rămîne uimit de cerbicia acestuia. Noaptea, generalul şi pretendentul se adîncesc în calcule. Răsăritul îi găseşte în faţa aceleiaşi mese, jucînd ruletă rusească. Destinul e de partea poetului. După ce-şi duce de trei ori pistolul la tîmple, trăgaciul ţăcăneşte de fiecare data în gol. în cele din urmă, generalul se declară învins. La scurt timp urmează nunta, la care participă toată protipendada membrilor biroului politic, în frunte cu secretarul general. Din această clipă, biografia lui Eugean Cioclea cunoaşte ascensiuni şi căderi neaşteptate.

Beneficiind de protecţia înaltă a generalului, i se deschide în faţă o dublă carieră, politică şi ştiinţifică. Tînărul absolvent alege un alt drum, cel al boemei literare. Pornind pe urmele lui Esenin şi Vîsoţki, Cioclea frecventează cu asiduitate cabareturile unei Moscove ce nu crede în lacrimi, sfidînd orice convenţie socială. Locuieşte în această perioadă în acelaşi imobil cu primul secretar al PCUS, jucînd noaptea şah cu generalii şi chiar cu însuşi Leonid Ilici. Descinde într-o zi la Chişinău, cerînd autorităţilor să fie asfaltat drumul ce leagă autostrada de satul său natal. Cu tot zelul organelor republicane, Cioclea e nevoit să piardă cîteva zile şi nopţi în localurile selecte ale oraşului de pe malul Bîcului, dar, în sfîrşit, asfaltul e turnat şi botezat, şi Cioclea se întoarce în satul său natal ca un erou civilizator.

Referitor la acest eveniment circulă mai multe variante. Printre care şi aceea că poetul ar fi năimit lăutari cu ruble lipite pe frunte şi pe cizme, întorcîndu-se acasă într-o caleaşcă trasă de trei fluturi nărăvaşi, cu aripile împodobite de steaguri tricolore. Alta că ar fi sosit într-o limuzină, însoţit de o gardă personală, alcătuită din ostaşi ce luptaseră în Afganistan, şi care purtau pe faţă măşti populare, astfel că suita sa părea desprinsă dintr-un carnaval.

Au urmat cîteva zile şi nopţi de pomină şi iminentul divorţ şi căderea în dizgraţie, cînd, după cum mărturiseşte Em. G.-Păun,

Eugen Cioclea devine „un stîlp de nădejde al boemei moscovite", pierzîndu-şi rînd pe rînd batalionul de costume şi cămăşi la jocul de poker.

...Se întâlneau în cele mai deocheate spelunci. Fum să tai cu toporul. Discuţii nesfîrşite. Veneau acolo pictori originari din Basarabia, care îşi duceau veacul la Moscova. Veneau şi actori şi scriitori. Figuri dintre cele mai pitoreşti, cu apucături ciudate. Căutau bodegile cele mai zoioase. Beau votcă din borcănele de iaurt. Se dregeau cu vinurile gruzine. Fumau mahorcă ieftină. Dar uneori aveau parte şi de cîte un trabuc. îl savurau îndelung, trecîndu-1 dintr-o mînă în alta. Alteori apelau şi la ierburi, care le dădea o stare halucinantă, propice viziunilor poetice. Seara se aciuiau pe la atelierele pictorilor. Unele mari ca nişte hangare, alte lungi, înghesuite. Disecau noile tendinţe. îl înjurau pe Evtuşenko seara, iar dimineaţa îl adulau. La prînz trăgeau o raită pe la restaurantul Uniunii, pripăşindu-se pe la mesele celor care fie îşi serbau ziua onomastică, fie se pregăteau să-şi lanseze un nou volum de versuri sau de proză. Eugen Cioclea făceau cîte un marş eroic ce dura zece zile sau două săptămîni, după care se reîntorcea cu o figură spăşită la fata generalului, ce locuia în acelaşi bloc cu Brejnev. înainte de a face acest drum, poposea mai întîi la saună, stînd şi asudînd în apropierea pietrelor încinse, pînă ieşeau toate toxinele din el. îşi freca pielea cu măturicea de mesteacăn, biciuind-o pînă se făcea roşie ca racul. Cioclea venea spăşit, se tîra în genunchi în faţa generalului, cerîndu-i îndurare. Dar îndurarea nu venea. Astfel că făcea drumul îndărăt spre Moscova cîrciumărească.

...După o încăierare crîncenă pe Arbatov, boema se sfîrşeşte pe patul de spital, cînd i se decupează un triunghi din calota craniană (ce păstrează la scară redusă dimensiunile piramidei lui Keops, de unde şi revelaţia), astfel încît creierul său începe să palpite liber, putînd fi atins cu degetul. De atunci şi pînă astăzi poetul trăieşte cu sabia lui Damocles atîrnînd deasupra neuronilor. Orice mică atingere i-ar putea fi fatală.

în fine, după degringolada moscovită, Eugen Cioclea revine la Chişinău, cu puţin timp înainte de destrămarea URSS-ului,

păstrînd ceva din aura-i de altădată, dedicîndu-se trup şi suflet poeziei.

„Eruptiv, raţionalist, dur, Eugen Cioclea, conform mărturiei lui Em. G.-Păun, recurge la confesiunea ardentă, directă, profetică, ironică, îmbrăcată în haina expresionistă". „Tot ce atinge poetul cuprins de febra creaţiei se transformă în lingouri de frumuseţe..." Unii îl compară cu Mircea Dinescu, alţii îl situează în descendenţa autorului *Uvedenrodelor...*

Mi-1 aduc aminte descinzînd, prin anii nouăzeci, la scurt timp după prăbuşirea Cortinei de Fier, alături de alţi cîţiva confraţi de breaslă, unul dintre ei purtînd nume voievodal, pe străzile pline de pancarte şi steaguri găurite ale iubitei noastre urbe; un bărbat înalt, uscăţiv, cu o chică blondă şi o ţăcălie pe care ar fi invidiat-o, desigur, mulţi eroi cehovieni, dacă nu cumva chiar însuşi prinţul Mîşkin, cu care, de altfel, zic unii, Eugen Cioclea ar avea multe puncte în comun; alţii însă, pornind de la temperamentul lui năbădăios, tind să-1 asemuiască cu Rasputin. Atunci ne-am cunoscut şi ne-am împrietenit, golind cîteva sticle de şampanie aduse de la Cricova, într-o cameră de hotel unde stăteau înghesuiţi de-a valma poeţi vestiţi de pe ambele maluri ale Prutului. Eugen n-a suportat mult timp înghesuiala, astfel că, imediat după ce ornicul Mitropoliei bătu miezul nopţii, propuse să continuăm petrecerea la mine. Am încercat, invocînd diferite pretexte, să-1 fac să renunţe la idee, dar argumentele mele s-au lovit de Eugen Cioclea ca de un zid. Pînă la urmă, n-am avut încotro şi l-am invitat acasă. Eugen Cioclea a petrecut la mine două zile şi două nopţi fără să pună geană pe geană. N-am reuşit să-i ţin companie decît un scurt timp, după care m-am dus la culcare. Am vrut să-1 culc şi pe Eugen, dar n-a fost chip. Poetul a rămas pe baricade, bînd cafea după cafea, şi votcă după votcă la bucătărie, pe care a umplut-o de fum. După ce a terminat cafeaua, şi-a făcut ceai, pe care 1-a băut tot cu votcă. Iar cînd a terminat şi votca (aduse în geantă şapte sticle de Stalinskaya), a luat toate deodorantele şi sprayurile şi le-a golit, amestecîndu-le cu pastă de dinţi. După ce-a terminat şi cu deodorantele, i s-a făcut chef de şampanie, şi, scoţînd din buzunar un vraf de bancnote, m-a poftit (era trei noaptea) să mergem să ne dregem *La Zaim.*

Parcurgînd în fuga ochiului aceste rînduri însăilate cu acul muiat în fiere şi în miere, cititorul va răbufni plin de năduf în sinea sa: de ce-i place oare scriitorului să se ascundă după deget? Dacă are ceva de spus, să spună limpede! De ce atîtea ocolişuri, la ce bun atîtea trimiteri de la Borges şi la Brumaru, la *Idiotul* şi la călugărul negru sosit la curtea ţarilor din inima Siberiei? Nu cumva aceste arabescuri ascund lipsa de inspiraţie a autorului, care, neavînd nici un punct de reper clar în minte, încearcă să găsească un punct de sprijin în eter, pentru a-şi dezvolta apoi în jurul lui aberantele sale idei despre viaţă şi literatură?! E vizibil pentru orişicine că frazele sînt trase de păr. Dacă îl scoţi din pălărie pe prinţul Mîşkin, nu poţi să-1 transformi, pocnind din degete, într-un personaj malefic, a cărui sutană mai bîntuie şi azi pe coridoarele Palatului de Iarnă. Primul e un fel de Crist, coborît printre oameni. Al doilea, un adevărat Anticrist.

Lucrurile sînt cît se poate de simple, vă spune autorul. Fiind clădit după logica oximoronului, Eugen Cioclea posedă trăsături şi din unul, şi din altul. în el sălăşluieşte atît Iisus, cît şi procletul...

Mi-1 aduc aminte stînd într-un fotoliu într-o camera situată la etajul 6 al Hotelului Moldova, înconjurat de ceşti de cafea şi scrumiere. Discuţiile au fost cît se poate de aprinse. S-a vorbit şi despre matematică, şi despre poezie. Ţin minte că a fost invocate numele lui Esenin şi al lui Vîsoţki. După cum ţin minte că s-a uzat, de asemeni, şi de cuvîntul *pizdeţ...* Petrecerea s-a terminat în coadă de peşte. Epuizîndu-se trotilul, aruncîndu-şi fularul peste pijamale, Eugen Cioclea a coborît la recepţie, venind înapoi înarmat cu o întreagă baterie de cadîne înspumate. A doua zi, cu capul încă tehui, a reuşit să cucerească o jumătate din vînzătoarele de la Moldova.

Peste un timp i-am întors vizita. Primirea a fost extrem de călduroasă. Discuţiile la fel de aprinse. Ţin minte şi azi cum, însoţiţi de Nicolae Popa, Em. Gaiacu-Păun şi Eseninco, navigam pe bulevard, împingînd în faţa un landou, plin de sticle de şampanie. Atunci, l-am auzit pe Eugen Cioclea exclamînd: „Daţi totul la o parte ca să văd!" „Ce?", l-am întrebat cu toţi în cor. „Nimicul!", a zis el. Şi ne-a arătat, desfăcîndu-şi calota, o parte din emisfera sa cerebrală, ce semăna cu o tăbliţă de lut ars acoperită cu tot felul de hieroglife.

Aţi înţeles acum cine-i Eugen Cioclea şi de ce-şi permite să ia în răspăr poezia lui Brumaru?!

umărul stîng, recitind, în şoaptă, *Demonul* lui Lermontov. Ajungînd la scena cu jurămîntului, ea se opri pentru o clipă la fereastră, murmurînd ca pentru sine: „Deci aşa..." După care continuă: „Şi mîndrul demon viaţa toată/ mă va-nsoţi în orice loc..."

Nicolita Davilov.

Domnul Albert se înfundase într-un fotoliu şi îşi răsucea, în semn de nervozitate, mustaţa sa vizionară. Deşi aducea mai degrabă cu Cervantes, în sinea mea, îi spuneam, nu ştiu de ce, domnul Dostoievski. Maşa aranja masa ovală. Iar Mircea trebăluia prin bucătărie, mînuind cuţitul şi tigăile cu o dexteritate neobişnuită. Timpul se scurgea destul greu. Din cînd în cînd, mă uitam la imensa pendulă agăţată de peretele dinspre răsărit. E posibil ca pe perete să nu fi existat nici o pendulă. Eu însă o vedeam încadrată de două dulapuri masive, în care se aflau hărţi îngălbenite de vreme, busole, samovare, sfeşnice, mojare, poloboace, ceainice şi o mulţime de cărţi vechi. încăperea părea îmbibată de un aer chagallian.

Totul era în acelaşi timp greu şi uşor. Stînd pe scaun trăiam strania

Pregătirile erau în toi. Doamna Loghinovski îşi pusese pe umeri şalul negru şi se plimba, cu capul înclinat uşor pe

senzaţie că, încetul cu încetul, covorul care se afla sub mine începe să se înalţe spre tavan şi, odată cu el, masa, fotoliul în care continua să-şi răsucească mustaţa domnul Albert, scaunele, vesela şi tot ce se afla în jur.

„Prin urmare, îi vei lua un interviu... " Glasul doamnei Loghinovski mă trezi din visare. „Ce fel de interviu?", am întrebat cu gîndurile duse. „Cum ce fel de interviu?, răspunse doamna Loghinovski, cu nedumerire, fără să se oprească din mers. Ai veni să iei un interviu şi acum mă întrebi ce şi cum..." în glasul ei răzbătea o oareşicare nemulţumire...

„Nu eşti pregătit? Puteai să te documentezi măcar în tren, făcu ea cu năduf. Nu trebuia să vii aici cu lecţia neînvăţată. Desigur, cînd mergi, e plăcut să priveşti pe geam, lăsîndu-ţi gîndurile în voie să zburde pe cîmpul ce se roteşte mereu în faţa ta. Cad deseori eu însămi într-o astfel de stare; totuşi, cînd am o întîlnire importantă, mă gîndesc numai la ea. Sper să nu faci pe interesantul. Aici toţi vor să fie interesanţi... "

Văzîndu-mă încurcat, doamna Loghinovski se simţi datoare să vină cu o explicaţie: „Nu ştiu de ce, dar am impresia se joacă prea mult teatru în casă asta. Unii, cînd ne calcă pragul, ţin cu tot dinadinsul să-1 imite pe Stavroghin, alţii pe Mîşkin, şi de aici iese o întreagă harababură. Trăim în plin Dostoievski, printre demonii şi idioţii săi!"

Vorbind despre Dostoievski, doamna Loghinovski făcea, pesemne, aluzie la mine. Pătruns de atmosfera locului, mă comportam adesea ca un idiot. Cînd mă cufundam în muţenie, cînd izbucneam în hohote de rîs, fără să mă mai pot opri.

în sfîrşit, văzînd că, din pricina mustrărilor de care avusesem parte, mă pierdusem cu firea, doamna Loghinovski ţinu să mă îmbărbăteze: „Dar gata cu melancolia, făcu ea. Sus fruntea. Capul sus! Pregăteşte-te, în curînd o să apară!" „Cine, Demonul ? am întrebat." „Cum, cine, Evgheni Evtuşenko! Nu lui trebuia să-i iei interviul?!"

în momentul acela m-am trezit din nou la realitate, într-adevăr, venisem la Bucureşti mînat de un singur scop: să-1 văd în carne şi oase pe marele Evgheni Evtuşenko şi, eventual, să-i iau un interviu. Ce fel de om era? De ce stîrnea atîta vacarm, atîta gălăgie în jurul său? Gesturile, ca şi hainele sale excentrice, mă fascinau şi mă intrigau deopotrivă. Dacă era un luptător pentru binele şi dreptatea întregii omeniri, de ce se îmbracă atît de fistichiu? De ce apela la atîtea trucuri, pentru a fi înţeles? Oare mesajul său poetic nu ar putea fi transmis şi altfel? Aveam cumva de-a face cumva cu un demon postmodern!?

Modelul poetului tribun, pe care Evgheni Evtuşenko îl adaptase vremurilor noi, îmi repugna într-o oareşicare măsură. Amestecul acesta de actorie şi magie fascina, desigur, masele. Le punea afectele în mişcare. Dar oare adevărata poezie avea nevoie de tribună, de stadioane şi de micul ecran pentru a ajunge la suflet? Nu cumva ea trebuia citită în surdină? Desigur, îmi spuneam, omul poate fi trezit şi de tăcere, dar mulţimea? Pentru a putea fi trezită din adormire, mulţimea are nevoie de trîmbiţe şi salve. De o mică Apocalipsă de carton.

Poate că omul timpurilor noastre nu poate concepe nici viaţa, nici arta decît ca pe un circ.

„Nu cumva eşti emoţionat?" mă chestionă doamna Elena, fără să-şi încetinească paşii, declamînd în gol cu aceeaşi voce joasă o altă poezie cunoscută a lui Lermontov: „Te-apasă greu urîtul... Şi n-ai cui să-ntinzi mîna/ Cînd sufletul vuieşte de furtuni./ Dorinţe ?Nu-i zadarnic să tot doreşti întruna?/ Şi anii trec, trec anii cei mai buni!" „Da, anii trec, m-am trezit murmurînd în sinea mea, şi ce folos dacă s-or întoarce iarăşi unul sau toţi anii care au trecut?!"

Mă simţeam suspendat în gol, contemplînd din tavan spaţiul şi timpul ce parcă se oprise în loc. Glasul doamnei Loghinovski mă coborî din nou, pentru a treia oară, cu picioarele pe pămînt. „Mă rog, faci cum crezi", exclamă ea, aranjîndu-şi din mers şalul. „Mă gîndeam şi eu la ceva", am murmurat. „Treaba ta," spuse doamna Loghinovski, trecînd din sufragerie în dormitor. Domnul Albert continua să stea neaşteptat de liniştit în fotoliul său larg, cu ochii aţintiţi în gol.

Din bucătărie răzbăteau tot felul de zgomote. Dezbrăcat pînă la brîu, asudînd din plin, Mircea trebăluia de zor în faţa cratiţelor. Curăţase ciupercile mari, albe, tăiase ardeii, ceapa şi roşiile, aruncînd tot conţinutul într-o tigaie imensă de inox. Ciupercile sfîrîiau, rostogolindu-

se dintr-o parte în alta a tigăii. în mintea mea le-am asemănat cu nişte *tamarete,* compuse de Brumaru într-un moment de efuziune lirică. Tamaretele se rostogoleau două cîte două, ocolind roşiile şi ceapa tăiată în felii, ce căpăta culoarea amurgului de vară. între timp, Dinescu, aplecat deasupra chiuvetei, se apucase să cureţe monstrul pescuit din Dunăre de nişte bărbi dibace. Ochii opaci ai peştelui mă priveau cu nedumerire. Coada sa mătura podeaua, iar mustăţile se încolăciseră de clanţă. Monstrul se opunea din răsputeri să devină ofrandă pentru zeii poeziei ce urmau să se adune în curînd la masa ovală. Mircea nu se dădea nici el bătut. Făcînd o incizie în formă de T, poetul eliberă peştele de conţinutul său. Sub privirea mea mirată, din pîntecele alb al somnului, odată cu viscerele, se scurseseră cîteva monede de alamă şi un ceas de-argint sau poate o busolă... Toate astea, desigur, în realitate, dar şi în închipuirea mea.

Cratiţele sfîrîiau. Legumele se rumeniseră de-a binelea, aşa că, în curînd, peştele prăjit trona peste tamaretele presărate cu piper, ienibahar şi alte mirodenii atîţătoare. înarmat cu o lopăţică, Mircea stătea deasupra maşinii de gătit, părînd să dirijeze o orchestră nevăzută. Mîinile sale se agitau în aer, descriind semicercuri şi triunghiuri înscrise în ele. Dinăuntrul cratiţei răzbătea un vîrtej de sunete armonioase, urmate de note discordante ce sunau asemenea unor arcuri desprinse dintr-o canapea. Era ca şi cum ai fi amestecat muzica lui Mozart, Wagner şi Stravinski şi ai fi presărat în mijlocul compoziţiei Mambo Siria sau Zece Prăjini.

„Pesemne aşa arată infernul discutabil, am murmurat. Sau poate ceea ce văd e o parte din purgatoriul literaturii.... "

în sfîrşit, pendula bătu ora nouă şi în curînd la uşă apăru şi Evtuşenko. Era aşa cum mi-1 închipuisem şi cum îl descriau ziarele: înalt, deşirat, cu părul cînepiu şi faţa brăzdată de un păienjeniş de riduri. în ciuda „vestimentaţiei" extravagante (sacou în pătrăţele colorate, cravată şi pantaloni roz, brăţări încrustate cu pietre preţioase şi un ceas garnisit cu mărgele) îşi arăta din plin vîrsta.

Timpul petrecut la preşedinţie îl storsese de vlagă. Poetul venea de la Cotroceni, unde preşedintele Băsescu îi înmînase crucea cu eşarfă, ungîndu-1 în grad de „Comandor". Evtuşenko se lăsă greoi într-un fotoliu, înfundîndu-şi obosit faţa în mîini. După cîteva clipe, scuturîndu-şi capul, îşi reveni din oboseala care-1 doborîse, devenind proaspăt şi voi. Masa fusese aranjată şi acum, din bucătărie, pe o tavă imensă, argintată, era adus monstrul gătit de Dinescu, care avea ceva din somptuozitatea generalului garnisit cu mere, morcovi şi cartofi copţi din *Toamna patriarhului* a lui Gabriel Garcia Mârquez, pe care Evtuşenko se pare că-1 întîlnise în Cuba lui Fidel.

La vederea tăvii, invitatul îşi frecă mîinile de satisfacţie: „Genial! exclamă el. De-a dreptul genial !"

Mircea Dinescu şi Evgheni Evtuşenko se înţelegeau din gesturi şi priviri. Cîteodată, cînd voiau să comunice unul altuia ceva foarte important, fie Maşa, fie distinsa doamnă Loghinovski sau nobilul ei soţ, domnul Albert, se apropiau cînd de unul, cînd de celălalt, traducînd replicile dintr-o limbă în alta, iar poeţii se amuzau, hohotind de rîs...

Evgheni părea din nou uşor obosit, dacă nu cumva chiar indispus. Poetul juca teatru, făcînd echilibristică pe muchie de cuţit, astfel încît era greu să-ţi dai seama cînd glumeşte şi cînd vorbeşte serios. Avea aerul unui copil bătrîn, cu faţa numai riduri, venit la Bucureşti să apară la paradă. Cineva îl întrebă cum a fost primirea de la Cotroceni. Poetul îi răspunse în doi peri : „Am ciocnit acolo o cupă de şampanie cu distinsul dumneavoastră preşedinte", spuse el. „Cum vi s-a părut domnul preşedinte?" îl întrebă aceeaşi voce. „în viaţa mea, m-am întîlnit cu mulţi şefi de state. Şi mai mari, şi mai mici. Pe toţi nu-i interesează altceva decît puterea. Ceremonialul a fost destul de complicat. înainte de festivitate mi s-au dat cîteva indicaţii. Trebuia să vin spre preşedinte dintr-un anumit loc. Paşii pe care trebuia să-i fac fuseseră stabiliţi cu

grijă dinainte. Eu însă sînt rebel din fire. îmi place să şochez... Inițial am avut de gînd să fac un experiment.

Un happening. Am intenționat să intru în scenă legat la ochi cu o năframă albastră, simbolizînd justiția divină, dar, gîndindu-mă mai bine, am renunțat şi am recitat o poezie."

Lumea din salon păru uşor dezamăgită de finalul întîlnirii dintre Evtuşenko şi Băsescu, mulți ar fi vrut ca deznodămîntul să fie mult mai palpitant, astfel că, oftînd, musafirii îşi îndreptară privirile înspre masa unde se afla, pe o tavă de argint, garnisită cu raci şi tot soiul de legume rumenite, monstrul lui Dinescu. „Eu zic, ne îndemnă Mircea, să nu uităm de somn..." „Aha, monstrul biblic, exclamă, înviorîndu-se, Evgheni Evtuşenko. Mă simt în fața lui cum s-a simțit Iona după ce-a fost azvîrlit pe țărm..." „Nu ştiu dacă ştiți, rosti o voce feminină, dar la noi există o piesă de teatru intitulată astfel... Pe autor pesemne că l-ați cunoscut..." „Despre cine-i vorba?" întrebă Evtuşenko. „Despre Marin Sores- cu..." „Păi, cum să nu-1 cunosc... Ne-am întîlnit pe mapamond pe la diverse sindrofii... Peste tot recita poemul *Shakespeare*..." „Shakespeare v-a plăcut?" „Cum să nu-mi placă bătrînul Will?! Țin minte cîte ceva din acest poem. Mai ales finalul, în care nemuritorul Shakespeare se retrage de pe scenă să se odihnească puțin, în timp ce directorii teatrelor umplu lumea de afişe... Frumoasă poezie, exclamă Evtuşenko. Dar unde e prietenul meu Sorescu, de o bucată de vreme nu m-am mai întîlnit cu el?!" „Păi, s-a dus să se odihnească şi el puțin" zise Mircea, navigînd cu o tavă încărcată de raci printre meseni." „Păcat, se întristă Evtuşenko... Mi-ar fi plăcut să ne revedem aici. Ne întîlneam la diverse festivaluri... Discutam despre Lermontov şi Eminescu, şi despre Pasternak, din care Sorescu tradusese un volum întreg. Aveam anumite rezerve asupra traducerilor sale, dar asta-i o altă poveste. După cîteva pahare de vin, reveneam la Shakespeare şi la Eminescu, iar Marin se apuca să-mi recite poezia în ruseşte. Ascultîndu-1, eu mereu îl tachinam, întrebîndu-1 de ce nu piaptănă valurile mării sau de ce luna îşi face un cuibar în ape?! Ce vrea să clocească acolo!? Cum, ce? răspundea poetul. Singurătatea, spaima de necunoscut. Ne contraziceam astfel pînă noaptea tîrziu, apoi coboram în oraş şi o luam pe bulevard, intrînd în fiecare local... Totul se termina cu o orgie, cînd, ajunşi în parc, legam copacii la ochi şi-i îndemnam să ne caute prin beznă. Pe la amiază, cînd ne trezeam din mahmureală, simțeam, asemenea melcului din poezia lui, o imensă silă față de noi şi lume... O, Marine, Marine, oftă Evtuşenko, cu cine am să mă mai joc eu de-a baba-oarba în Parcul Cişmigiu!?" Spunînd acestea, poetul scoase din buzunarul de la piept o imensă batistă de mătase şi, legîndu-se la ochi cu ea, începu să umble cu paşi mari prin cameră, bălăbănindu-şi mîinile în aer, în căutarea oaspeților... „Ajunge, Evgheni, se auzi o voce feminină de pe divan. Totul are o limită. Opreşte-te, altfel mă ridic în clipa aceasta şi plec..." Evgheni îşi răsuci urechea în direcția de unde venea vocea. Rămase pentru cîteva clipe încremenit într-un picior, apoi, oftînd, îşi dezlegă batista de la ochi, şi spuse: „Făceam un happening. In cinstea lui Shakespeare şi a Iui Sorescu... Dar dacă spui că am exagerat, atunci mă opresc... Dorința ta e lege pentru mine... " Şi, îndreptîndu-şi cravata roz, poetul făcu un pas spre canapeaua unde se afla soția sa. îngenunchind galant în fața ei, el îi sărută mîna, după care, sărind brusc în picioare, recită: „Te iubesc mai mult decît pe Shakespeare/.../ Te iubesc mai mult decît speranța/ Gloriei, în veac de vis şi fum,/ Decît țara asta ruginită,/ Fiindcă tu eşti țara mea acum."

După care se prăbuşi iarăşi în fotoliu.

Evtuşenko nu-şi revenise totuşi pe de-a întregul după primirea de la Cotroceni. Mircea, apelînd la ajutorul Maşei, îl îmbie cu un păhărel de palincă adusă din Maramureş, zicînd: „Priveşte mărgele, Evgheni... Sînt ca un colier". Maşa traduse. Evtuşenko se arătă a fi uimit. „Colier, murmură el." Şi după o clipă de suspans, privind încă destul de derutat spre asistență, adăugă: „Aş vrea să agăț şiragul de mărgele la gîtul unei doamne..." însă nici Maşa, nici doamna Loghinovski şi nici soția sa, care-1 însoțise la Cotroceni, nu se arătau dispuse să-şi înnobileze pieptul cu astfel de podoabă... „Cu cît sînt mai mărunte, cu atît pălinca e mai

tare..." îl informă Mircea. Evtuşenko nu părea să fie sensibil la tăria alcoolului, ci era preocupat mai degrabă de frumusețea lui... „Dacă aş fi pe scenă? spuse el. Dacă aş avea în fața mea un evantai de balerine. Aş îngenunchea în fața fiecărei dansatoare, dăruindu-i cîte o mărgea din această diademă..." Cineva murmură în dreapta mea: „Pînă acum era un colier, iar acum colierul s-a transformat în diademă..." „Nu sînteți prea sensibilă la frumusețea mesajului poetic... Aici e vorba de metafore...." „Şi de ce aş fi !? Astfel de metafore aş putea să le eman şi eu..." „Nu mai spuneți, o contrazise cu o voce de bas interlocutorul. De cînd emanați dumneavoastră figuri de stil? Ştiu că pînă acum vă mulțumeați şi cu parfum..." După aceste scurte replici, în salon se lăsă din nou liniște. Privirile musafirilor se îndreptau spre masă, unde, învăluit într-o lumină sidefie, pe o tavă de argint, garnisită cu raci şi cu tot soiul de legume rumenite, se afla somnul pescuit lîngă Cetate. Poetul continua să învîrtă paharul între degete, ridicîndu-1 în dreptul ochilor. "Nu aveți impresia, se adresă el asistenței, că acum colierul de mărgele s-a transformat într-un şirag de mătănii?" „Se cade cumva, întrebă din fotoliul său domnul Albert, să rostim o rugăciune?" „Eu zic să nu pierdem vremea şi să ciocnim paharele", propuse Mircea. „Hai, noroc! Na sceastia", continuă el, apropiindu-se de locul unde şedea oaspetele sosit de la Moscova. Se auzi un clinchet de cristale, apoi un murmur general. Evtuşenko duse paharul la buze, gustă din pălincă, scuturînd din cap. „Oho, e de-a dreptul genială", spuse el. „Eu zic, făcu Mircea, să nu uităm şi de somn..." „Aha, monstrul biblic, exclamă Evtuşenko. Şi acesta-i genial... " Gazdele şi musafirii se apropiară de masă. Oftînd, Evgheni Evtuşenko se ridică din fotoliu, alăturîndu-se celorlalți. Bărbații şi femeile se învîrteau în jurul platourilor, ciugulind de aici cîte o măslină, de colo o bucățică de caş sau şuncă. Deocamdată, peştele era cruțat. De cînd venise în România, Evtuşenko nu-şi schimbase ținuta. Purta acelaşi sacou excentric cu care apăruse la televiziune. Privindu-1, mi-am adus aminte că şi eu, în tinerețe, obişnuiam să mă îmbrac în haine extrem de țipătoare, încît, nu degeaba, cineva mă întrebase odată dacă vreau să imit peştele clovn. Avusesem chiar un sacou, pe care l-am păstrat mult timp şi după '90, care semăna ca două picături de apă cu cel purtat de maestrul pe care- 1 aveam acum în față. Măcar Evgheni avea o explicație pentru excentricitatea sa. Dar eu? Mie oare de ce mi-a plăcut întotdeauna tot ce-i țipător? Născut în 1933, în plină era stalinistă, din părinți deportați în Siberia, poetul a cunoscut de mic pe propria sa piele ororile lagărelor kaghebiste... întrebat de un reporter de ce poartă haine atît de colorate, poetul a răspuns cu amărăciune: „Războiul a răpit toate culorile copilăriei mele. Unicul loc colorat era taigaua. Pentru mine, florile Siberiei sînt cele mai frumoase din lume. Mă îmbrac aşa ca să compensez toate culorile furate de război. îmi place curcubeul. îl port cu mine în suflet." Poate că, şi pentru mine, Bucovina a rămas cel mai frumos ținut din lume... între timp, Evgheni şi Mircea, înarmați cu cuțite şi farfurii, asediau monstrul de Dunăre. Evgheni spuse: „Ia să vedem dacă ştiți care-i partea cea mai gustoasă dintr-un somn.. ." „Capul", răspunse Mircea... „Genial! exclamă omul în sacou. Totu-i să ştii cum să-1 mănînci ca să nu se-mpută..."

Pendula bătu din nou. Cu toții ciulirăm urechile. Am numărat bătăile şi apoi mi-am consultat ceasul de buzunar: era abia nouă şi jumătate. Trenul pleca la 23:30. Prin urmare mai aveam la dispoziție un scurt răgaz de timp ca să încerc să-i iau maestrului un interviu. Mînuind cu dexteritate cuțitul şi furculița, oaspetele venit de la Moscova diseca acum cu migala unui bijutier capul uriaş al peştelui, sugînd oasele şi aşezîndu-le într-o anumită ordine în farfurie. în curînd, in locul capului se înălța o piramidă. Gazdele şi musafirii priveau cu admirație la capodopera înălțată din oscioare a maestrului, ce semăna cu un desen surrealist.. „Acum puterea se află înlăuntrul meu," spuse cu oareşicare satisfacție Evgheni Evtuşenko, ridicînd un pahar de Băbească de culoare sîngerie, toastă în cinstea lui Dinescu. „Genial, repetă el. Genial". Mircea nu se lăsase nici el mai prejos decît înaltul său oaspete şi, devorînd peştele, înălțase pe farfurioara sa o grămăjoară de oase ce semăna cu

sfinxul. Paharele scoaseră un clinchet îmbietor. „Curînd, rosti Evgheni, pe această masă se va instaura deşertul. Ospătaţi-vă cît timp platourile nu s-au golit. Nu vă sfiiţi să cinstiţi şi vinul! Să bem în cinstea noastră! Să bem pentru metaforă! Pentru poezie! Pentru toţi cei care au suferit! Şi pentru toţi cei care s-au bucurat de viaţă!" Paharele fură umplute din nou. Am profitat de un scurt răgaz de linişte şi m-am apropiat de autorul *Funeraliilor lui Stalin.* „Văd aici sfinxul şi piramidele de la Gizeh... Ca să fie tacîmul complet, am spus, căutînd să menţin conversaţia la un anumit nivel, v-aş sugera să construiti în preajmă şi sarcofagul lui Tutankamon..." „Nu mai e nevoie, răspunse zîmbind bătrînul Evtuşenko, Tutankamonul se află acum aici..." Şi poetul îşi mîngîie pîntecele ascetic. Abdomenul, ca şi întreaga-i fizionomie, alcătuită din linii şi unghiuri frînte, îţi aduceau aminte de pictura abstractă. Privindu-l, gîndul te ducea la celebrul tablou *Domnişoarele din Avignon* al lui Picasso, dar şi la alte tablouri cubiste. Fizionomia interioară urma şi ea, probabil, aceleaşi linii. Evtuşenko făcea gesturi bruşte, se aşeza şi se ridica permanent de la masă, mutîndu-se de pe un scaun pe altul. Vocea sa ascuţită părea şi ea trasă la polizor, urcînd şi coborînd sunetele, în funcţie de replica pe care artistul o dădea unui interlocutor mai mult sau mai puţin imaginar. Maestrul era un ghem de nervi îmbrăcat în haine ţipătoare. Dialogul său semăna cu un joc de tenis, în care adversarul, încetul cu încetul, era transformat într-un perete de sticlă, mai bine zis într-un fel de oglindă spartă în mai multe locuri, în care se reflecta un singur chip, cel al lui Evtuşenko. Posedînd un ego puternic, maestrul ignora de obicei opiniile şi ideile interlocutorului. Dialogul său era un monolog purtat cu sine însuşi, în care interlocutorul devenea un simplu spectator. Uneori nici măcar atît. Apelînd la replici scurte, la gesturi repezite, Evtuşenko reuşea să-şi anihileze din două-trei fraze adversarul, reducîndu-l la tăcere. Dialogînd cu Evtuşenko m-am simţit pentru o clipă eliberat de tot potenţialul meu energetic: îl priveam cu suspiciune şi în acelaşi timp cu admiraţie cum îşi înfoaie vorbele ascuţite, alcătuind în jurul său un evantai, menit să-l apere de orice adiere şi orice idee venită dintr-un alt eu decît al său. Desigur, tot ceea ce spunea poetul era extrem de interesant. Şocant chiar. Şi, totuşi, ascultîndu-l, după un timp simţeai cum gradul de atenţie îţi scădea la fiecare frază. Vorbind doar despre sine (fiecare cuvînt de-al său părea să fie reflexul unui ego nemăsurat), gradul de atenţie al ascultătorului se diminua încetul cu încetul, astfel că, spre finalul conversaţiei, Evtuşenko avea întotdeauna un singur ascultător, el însuşi. Ceilalţi deveneau, la rîndul lor, reflexii mute ale propriilor lor egouri. Replicile sale se loveau de peretele-oglindă şi reveneau în terenul în care se afla Evtuşenko, stînd cu paleta ridicată, lovind din plin şi retrimiţîndu-le înapoi în acelaşi perete...

„După acest festin, spuse poetul, revenind la discuţia de dinainte, fiecare adăposteşte în stomacul său un faraon..." Musafirii aplaudară. Se auzi din nou un clinchet vesel de pahare. Doamna Loghinovski, care stătea acum în dreapta mea, îmi şopti pe un ton uşor nemulţumit: „Poate că totuşi vei încerca să-i iei un interviu..." Desigur, am spus cu gîndurile duse aiurea, doar pentru asta am venit". „Atunci, ce mai aşteptaţi!?" „Consider că încă nu a sosit momentul potrivit...." „Dacă gîndeşti aşa, momentul potrivit n-o să apară niciodată..." „Desigur", am murmurat. Doamna Loghinovski îmi aruncă o privire dezaprobatoare, şi se îndepărtă fără un cuvînt. Pentru un moment, am simţit că-mi lunecă pămîntul de sub picioare. Evtuşenko însă îmi veni în ajutor. „Să ciocnim un pahar de vin în cinstea faraonilor, spuse, altfel riscăm ca deşertul de pe masă se se transfere în gîtlej..." Aruncai o privire spre „platouri". Pe tavă mai rămăsese doar un pic de sos şi nişte fripturi cu coaja frumos rumenită... Mi-am înfipt cu grijă furculiţa într-una din aceste „tamarete" menite să dedulcească drumul vinului spre pîntec. Apoi Evgheni, scuturîndu-şi capul, m-a întrebat de unde sînt de loc. Aflînd că locuiesc la Iaşi, poetul mi-a şoptit la ureche, cu o voce zgrunţuroasă: „în anii şaizeci am trecut şi eu prin Iaşi. Era primul oraş pe care l-am vizitat atunci cînd mi s-a permis să ies din Uniune. Tovarăşii m-au

cazat la cel mai bun hotel. Din banii pe care-i cîştigasem publicînd versuri, am cumpărat vin roşu românesc, puterea ursului. Iar noaptea am împărţit-o cu cea mai frumoasă femeie pe care am întîlnit-o vreodată. în timp ce ne hîrjonea ca nişte nebuni pe canapea, portretul lui Gheorghe Gheorghiu-Dej s- a desprins din perete şi ne-a picat in cap. Mi-am dat seama atunci că semnul acesta e de bun augur şi că dragostea învinge orice dictatură. De aceea nu m-am mirat cînd mai tîrziu a căzut zidul Berlinului şi apoi comunismul..." Spunînd aceasta, poetul se retrase, aşezîndu-se din nou în fotoliul din mijlocul salonului.

In timp ce doamna Loghinovski se apropia de el, am profitat de ocazie şi m-am retras în spatele living-ului, unde se afla bucătăria. Aplecat deasupra tigăilor încinse, Mircea prepara o mîncare muntenească, după nişte reţete vechi, pe care le descoperise într-un almanah de pe vremea cînd prin Bucureşti mai bîntuia ciuma lui Caragea... In timp ce gătea, poetul nu suporta pe nimeni în preajma sa. Mulţi se ofereau să-1 ajute la gătit, dar pe Mircea orice ajutor din afară părea să-1 scoată din ţîţîni. In bucătărie, poetul se simţea în elementul său. Aici gătea, dar şi citea mici extrase din opera clasicilor. Gătitul pentru Mircea deschidea şi apetitul pentru poezie. în timp ce agita pe foc tingirile, Mircea Dinescu îşi depăna în minte gîndurile. Bucătăria reprezenta laboratorul său alchimic, unde poetul îşi distila pînă la esenţă versurile. Mirosurile îl inspirau, făcînd să-i palpite nările. Metaforele se derulau in faţa sa, amestecîndu-se cu fumul şi cu aburii groşi ce se ridicau spre tavan. Poetul le prindea din zbor şi le băga în insectarul său imaginar, populat de fluturi şi de demoni meschini. Aflat mereu în criză de timp, Mircea Dinescu nu avea răbdare să se aşeze la masa de lucru pentru a-şi scrie poeziile sau pamfletele. Biroul său de lucru era fie bucătăria, fie maşina ce-1 purta de la Bucureşti la conacul său de la Cetate sau în alte locuri. Aflat la volan, poetul nu avea astîmpăr. Conducea atent, dar se şi gîndea la ale lui. în timp ce şofa, Dinescu conversa cu invitaţii, răspundea la telefon sau îi dicta Maşei tabletele pentru ziar. Maşa le scria într-un carneţel, apoi i le citea. Mircea revenea asupra lor, schimbînd anumite cuvinte şi expresii, pînă cînd textul prindea irizări de diamant. Am asistat la o astfel de călătorie şi mi-am dat seama de neastîmpărul său creativ. Apropiindu-mă acum de Mircea, am vrut să-1 întreb ceva, dar poetul, ducîndu-şi arătătorul la buze, îmi făcu semn să tac. în sfîrşit, după ce agită tigaia în aerul plin de miresme, spuse: „Cînd se călesc ciupercile sau ceapa, e nevoie de tăcere, altfel gustul iese amărui... La fel se întîmplă şi cu poezia..." „Genial, de-a dreptul genial!" rosti Evtuşenko, răsărind ca din pămînt în faţa noastră, bălăbănind in mîini o balalaică.

ispariția neașteptată a lui Emil Iordache m-a tulburat profund. ...S-a întîmplat pe 8 şi 9 octombrie 2005 să mer gem împreună la Tulcea. La o serată literară dedicată lui

Emil Iordache - o amintire

Pe mine m-a solicitat domnul Andrian Ampleev, preşedintele comunității tulcene a ruşilor de rit vechi, iar eu l-am rugat, la rîndul meu, pe Emil Iordache să mă însoțească...

A fost o călătorie plăcută, reconfortantă. Deloc obositoare.

Chiar însuşi Emil mi-a spus ca simțea nevoia unei ieşiri. Poate că era obosit. Poate voia să se reculeagă. Poate voia să cinstească memoria lui Esenin, din care tradusese pe vremuri un volum şi despre care scrisese o carte. Şi se gîndea să mai scrie alta: un roman. M-a întrebat, în timp ce ne plimbam duminică dimineața la Tulcea pe faleză, cum mi se pare ideea.

Un roman despre viața lui Esenin ar fi putut avea succes. Poate deveni chiar bestseller, i-am spus.

Adunase multe informații. I se sedimentaseră în memorie multe imagini, multe idei. Urma să se hotărască într-o bună zi să să aşeze la masa de lucru. Mereu apărea însă altceva. Cîte o nouă ofertă.

Scria cu uşurință. Sistematic. Nu era zi lăsată de Dumnezeu să nu aştearnă pe hîrtie cîteva pagini. II obsedau traducerile. Esenin.

Cursurile. Dar şi lucrările proprii. Avea de încheiat o carte, *Premiul Nobel în literatura slavă.*

Cartea era aproape gata. Mai avea de scris cinci pagini. Pe care el tot amîna să le definitiveze. Poate aştepta acea mică scînteie care se produce în conştiinţa unui artist: revelaţia. Ceva nu se lega. Ceva încă nu era prea clar în mintea lui. Poate că încă lucrurile nu sînt aşezate, mi-a spus. Trebuie să am răbdare să se aşeze de la sine.

Lucra, de asemenea, la un proiect de curs, pe care-1 intitulase *Limba rusă cu faţă umană...*

De ce cu faţă umană? l-am întrebat. Există o limbă rusă cu faţă inumană?

"Există, mi-a spus. In mintea multora. De aceea trebuie să venim cu un titlu percutant ca s-o scoatem de acolo. Cui pe cui se scoate", adăugă el.

Cursul dorea să fie cît mai atractiv, cît mai accesibil studenţilor şi nu numai lor. De aceea îl şi punctase cu citate din Esenin.

Ne cunoscusem la sfîrşitul anilor şaptezeci, în vremea studenţiei. Frecventam sporadic aceleaşi cercuri. Uneori, ne întîlneam la aceeaşi terasă. Fiecare înconjurat de grupul său.

Ne-am plimbat duminică dimineaţă pe faleză. Am discutat despre Maiakovski, despre Hlebnikov, Esenin, Blok, Mandelştam, Gogol, Dostoievski, Tolstoi, Iosif Brodski, Daniil Harms, Erofeev, despre Iaşi, despre viaţa noastră literară...

Mai puţin despre noi înşine...

Vremea era splendidă. Propice unei promenade. Un sfîrşit de toamnă blînd, nostalgic, ne umplea inimile cu bucuria de-a simţi cum trece clipa cea repede. Gîndurile ni se deşirau pe apa vălurită ca un fum.

Am privit Dunărea. Vasele ancorate în port. Pescăruşii ce săgetau peste valuri...

Ne-am aşezat la o cafea. Eram în aşteptare...

Am reluat discuţia despre literatură. Despre Revoluţia rusă. Despre anii '20. Cînd totul era tulbure, astfel încît vechiul mod de viaţă nu dispăruse din cotidian... Şurubul începuse însă să se strîngă. Aveau să vină anii grei. Teribili. Teroarea stalinistă plutea la orizont. Probabil că Serghei avusese presimţiri. Ştia că soarta lui fusese pecetluită. Avea la activ cîteva procese. Mai erau şi alte încurcături. Mai tîrziu sau mai devreme, urma să fie lichidat. Aceste amănunte despre viaţa lui Esenin le cunoşteam amîndoi destul de bine.

Am evocat scena sinuciderii pe care o cunoşteam din relatări, privită din mai multe unghiuri. Camera sumbră a hotelului petersburghez. Ca o celulă. Pereţii goi. Trupul lui Esenin zăcînd întins pe covor. Mîna dreaptă uşor ridicată, înţepenită într-o poziţie neobişnuită. Faţa umflată, brăzdată de o rană grea, inexplicabilă pentru un sinucigaş. Poetul era aproape de nerecunoscut. Şuviţa de păr blond căzută pe frunte. O haină aruncată pe spătarul scaunului. Pantofii lăcuiţi, cu botul neobişnuit de acuţit. Miliţianul aşezat pe divan scriind cu un creion bont procesul-verbal... Tăcerea neobişnuită. Ninsoarea aspră de dincolo de fereastră. Cerul plumburiu. Şi geamantanul de voiaj al poetului din care se revărsau pe duşumea, ca un evantai de şerpi, o mulţime de cravate multicolore aduse de Esenin din străinătate, probabil dăruite de Isadora Duncan.

Am evocat această scenă făcînd completări cînd unul, cînd celălalt. Frapantă era imaginea cravatelor risipite pe duşumea.

Fusese oare o sinucidere? Sau era vorba de o execuţie? Emil nu excludea povestea cu lichidarea, dar nici cea a suicidului. Amîndouă stăteau în picioare. Moartea lui Esenin continua să rămînă o enigmă a istoriei.

Am evocat scena întîlnirii dintre Esenin şi Alexandr Blok, descendentul unei familii de aristocraţi. Serghei Esenin nu era nici pe departe aşa cum îl descrisese Blok, un flăcău simplu, venit din Reazan, ce purta în el sufletul neprihănit al satului rusesc. Esenin petrecuse cîţiva ani buni la Moscova. Se pervertise. Povestea cu flăcăul neaoş era

doar o simplă mască, pe care autorul *Ceaslovului satelor* avea s-o lepede curînd.

Dar cu Isadora cum a fost? L-am întrebat pe Emil.

„Isadora, desigur, 1-a iubit. Apoi încetul cu încetul, iubirea lor s-a transformat într-un adevărat coşmar... Era o dragoste dintre două măşti... Care a avut un sfîrşit tragic. Şi pentru el, şi pentru ea." Emil trase adînc fumul în piept, îl slobozi în rotocoale deasupra halbelor de bere adunate pe masă şi începu să recite „Lui Esenin i se făcuse silă şi de Isadora, şi de sine însuşi. Dar picătura care a umplut paharul a fost însă ultima sa soție, Sofia Andreevna Tolstaia, cu care Esenin se căsătorise în primăvara lui 1925. Obişnuit să ducă o viață dezordonată, Esenin se simțea ca un intrus în locuința nepoatei lui Tolstoi. Chipul Sofiei semăna izbitor cu cel al lui Lev Nicolaevici. Această asemănare se transformă în curînd pentru Esenin într-o obsesie... Chiar şi în momentele cele mai intime nu putea scăpa de barba lui Tolstoi. O vedea în casă pretutindeni. Chiar şi în alcov", adăugă Emil.

Conversația despre Esenin a fost întreruptă de telefonul domnului Ampleev.

Era deja ora 11. La 12 trebuia să plecăm într-o scurtă croazieră pe Dunăre. La un borş pescăresc. Aveam la dispoziție doar cîteva ore. La ora 3 p.m. ne hotărîsem s-o pornim spre Iaşi... Luni, Emil avea un program la facultate extrem de încărcat. Eram grăbit şi eu. Am fi vrut să mai întîrziem poate o zi sau două. Urma să mai revenim. Am plecat din Tulcea cu oareşicare întîrziere. Cu mici incidente, drumul de întoarcere a fost plăcut. Fără crispări, fără emoții.

Ne-am despărțit duminică noaptea. Pe la 23:30. Emil a insistat, la un moment dat, să intrăm la un local să bem cîte o votcă în amintirea Moscovei cîrciumăreşti a lui Esenin... Am intrat. Dar fumul era atît de gros şi fauna atît de ciudată, încît am renunțat. Emil ar fi vrut, mi se pare chiar ca a pomenit ceva, să căutăm un alt restaurant, dar eu i-am zis, „lasă că ne mai întîlnim noi..."

Aşa că ne-am luat la revedere şi am plecat. Din maşină, 1- am văzut traversînd strada pe lîngă McDonald's să-şi cumpere țigări.

Aceasta a fost ultima imagine a lui Emil, care îmi stăruie şi acum în minte. Poate că totuşi ar fi trebuit să căutăm o masă. Să ne cinstim cum se cuvine, după atîta drum cu trenul.

Asta s-a întîmplat în noaptea de duminică. Luni şi marți, tot am avut de gînd să-i dau un telefon. Miercuri dimineață m-a sunat criticul Al. Dobrescu şi mi-a spus că Emil s-a stins din viață...

A fost înhumat de Sfînta Parascheva, cînd tot oraşul era în pelerinaj.

La cimitir l-am întîlnit pe tatăl lui, pe care-1 ştiam de mult timp. Rămăsese singur. Soția îi murise cu doi ani în urmă. II copleşea durerea surdă.

Fusese sunat in toiul nopții. Un glas 1-a întrebat dacă e pregătit să primească o veste nu tocmai bună. S-a gîndit la tot ce e mai rău. Dar nici prin cap nu i-a trecut că va primi vestea morții fiului său.

Se mîndrea cu el. Tuturor celor din sat le spunea: „Eu n-am nici o problemă. Orice s-ar întîmpla, de mine va avea grijă fiul meu Emil."

Tatăl lui Emil îşi înfrunta durerea cu demnitate. Plîngea. Nu avea cum să nu plîngă. Lacrimi amare îi izvorau din ochi. Era o durere bărbătească. Surdă. De înțeles pentru fiecare. Nu dorea să fie compătimit. Simțea însă nevoia să comunice. Să-şi împărtăşească suferința şi celorlalți.

Mi-a spus că avusese, aşa, o presimțire. Nu atunci. Ci cu o zi sau două mai înainte. Prima dată îl visase pe Emil că-şi vînduse apartamentul din cartierul Dacia şi că urma să primească o sumă exorbitantă de bani. Banii trebuiau să fie mulți, căci apartamentul era foarte spațios. Umblau dintr-o camera în alta şi le arătau cumpărătorilor cît de larg e totul.

Al doilea vis a fost şi mai revelator. Casa pe care o ridicase Emil în satul lui natal, Movileni, era plină de pîini. „Probabil că visasem

pomana pe care urma s-o facem", mi-a spus, privind undeva, departe, în gol.

Cîteva cuvinte despre pornocultism

Niclițta Danilov

Cîndva, am fost „somat" (de fapt, rugat) să răspund la următoarea întrebare: „în primii ani ai puterii populare a fost instaurat *proletcultismul,* iar în zile noastre, după căderea comunismului, s-a instaurat *P O RN OCULTISMUL.* Cum vă explicați apariția acestui fenomen? Comunismul românesc a maximizat cenzura. Credeți că manifestările actuale sunt o simplă nevoie de descătuşare prin limbaj şocant? Să fie acesta motivul excesului de obscen sau pornografic din literatura tinerilor condeieri?"

Am stat o perioadă şi am cugetat. în general, întrebările tendențioase îmi creează o stare de disconfort. Ca să scap de angoasă, am pus mîna pe condei şi am scris cele ce urmează:

în zilele noastre piața dictează tendințele. Dacă nu s-ar fi bucurat de audiență largă, „pornocultismul" nu s-ar fi putut dezvolta ca fenomen. Or, odată ce, prin intermediul, desigur, al mass-media, dar şi al chat-urilor, a reuşit să acapareze un public atît de larg, înseamnă că a venit pe un teren fertil. De altfel, am putea spune că la noi proletcultismul stă la baza pornocul- tismului. Aici se întîmplă ca în agricultură: după ce ani de-a rîndul ai folosit terenul pentru un anumit tip de cultură, solul devine disponibil pentru alta. Dacă timp de trei ani ai cultivat cartofi, în al patrulea semeni grîu sau lucernă. în cazul în care nu înțelegi fenomenul rotației culturilor, tinzi să obții (la modul simbolic, desigur!) recolta pe care a obținut-o țăranul lui Creangă din *Povestea poveştilor.* Proletcultismul a lăsat în urma sa un sol contagios... După atîția ani de la dispariția proletcultismului, terenul a devenit fertil pentru un alt fenomen: pornocultismul. Problema care ne preocupă la ora actuală e însă concurența. în materie de sex, concurența a devenit acerbă. Marfa se găseşte din abundență pe toate drumurile. Piața geme de ea. Sexul a devenit un fapt banal. E ca o mîncare obişnuită. Aproape că ți-e greață să te atingi şi, totuşi, continui să abuzezi de ea...

...Nu trebuie să ne ascundem după deget, şi nici să reducem toată existența la viața sexuală. Sexualitatea e doar o componentă a personalității noastre. Nu trebuie s-o absolutizăm. Nici s-o exacerbăm, s-o mitizăm. Ci să căutăm s-o înțelegem. Spiritul nostru evoluează şi sub spectrul „altor zodii".

Limbajul licențios se va uza şi el prin folosire abuzivă. Tinerii îl folosesc în mod natural. Mai rău e cînd maturii îi imită, vrînd cu orice preț să devină un fel de purtători de steag ai noii generații sau ai generațiilor care vor veni.

Dacă la 16 sau la 18 ani îți permiți, cum se zice, să te burici în fața lumii şi să te dai, ca să zic aşa, cocoş; dacă la 25, la 30 mai poți fi teribilist, pentru că eşti încă tînăr şi ai impresia că tot ce zboară se mănîncă, începînd cu vîrstă de 40 de ani începi să te aşezi în propria ta matcă, astfel ca la 50 de ani să poți da dovadă de maturitate şi să accepți viața aşa cum este.

Cunosc însă oameni care îşi înfoaie creasta şi la 60 şi 70 de ani. Ba chiar, ajungînd octogenari, adoptă nu numai un comportament, dar şi un limbaj adolescentin.

Se cred mereu tineri, chiar foarte tineri şi caută să țină, cu orice preț, pasul cu tineretul. Nu ştiu cum să vă spun, dar pe la 60- 70 de ani (ba chiar la 50 sau 40), cînd începi să te scălîmbăi şi să vorbeşti în argou adolescentin folosind expresii cum ar fi „e marfă", e „caşto", „bă, gagico" sau „bă, umbrelo", devii un fel de personaj de operetă, la apariția cărora asistența izbucneşte în rîs.

E bine din cînd în cînd să te uiți, totuşi, în oglindă. Cînd vezi că ridurile s-au împînzit, că ochii şi-au stins strălucirea şi carnea îți atîmă flască,

tragi semnalul de alarmă: stop! Ajunge! Nu mă mai pot scălîmbăi. Am devenit bunic, prin urmare, e ridicol să alerg cu limba scoasă şi călcîiele-n călduri după „nebunatice puştoaice". Balamalele m-au cam lăsat. Urdorile se scurg pe toate părţile. Trebuie să ai o clipă de luciditate şi să te întrebi: oare ceea ce văd eu, văd şi ceilalţi? Nu cumva am devenit un bătrîn libidinos? Adolescenţii aşteaptă de la tine altceva. Ei vor să le împărtăşeşti o parte din experienţa ta umană acumulată de-a lungul anilor. Nu au nevoie să-i maimuţăreşti...

Consider că fiecare vîrstă îşi are farmecul şi savoarea sa. Ce experienţe (a se citi practici sexuale) îţi poate transmite un sexagenar fără să-ţi trezească scîrbă? Nu poţi, în imaginaţia ta, să ignori starea în care se află trupul tău atunci cînd intră în orgasm. Un corp tînăr cuprins de patimă e un imn închinat divinităţii, unul căzut în decrepitudine e un urlet de hienă în pustietatea morţii.

Prin urmare: nevoia de descătuşare prin limbaj e o chestiune ce poate ţine de libertatea spiritului, pe cînd obscenitatea ţine de grosolănie. II înţeleg, de pildă, pe Dan Sociu, care în ultima sa carte se autodefineşte astfel: „Mă cac pe mine..." Ieşirea aceasta, la Dan Sociu e explicabilă. El e încă Ia o vîrstă tînără. Cînd îşi poate permite, avîndu-1 drept model pe Bukowski, să spună despre el orice. în momentul în care un autor matur ar spune aceasta, i-aş răspunde fără a sta prea mult pe gînduri: „Fă-o, domnule. Cacă-te pe tine însuţi, căci altceva ce ţi-a mai rămas de făcut!? Dar ai grijă să te retragi undeva mai la dos, ca să nu împuţi prea tare atmosfera."

Dorinţa de-a fi mereu actual implică un risc. Spiritul uman nu se mulţumeşte doar cu moda. Menirea unui scriitor e aceea de-a scruta problematica lumii în care trăieşte. De-a o înţelege în toată complexitatea ei.

Am traversat un secol plin de evenimente tragice.

Am trecut prin războaie, dictaturi, pogromuri. Am intrat într-un alt secol, care s-ar putea să întreacă prin tragism secolul din care am ieşit. Cred că trebuie să ne asumăm condiţia. Nu putem accepta literatura doar ca pe-o joacă. Sigur că putem cînta şi roua care face pîrţuri sau bulionul scurs pe sfîrcuri prin care gonesc căleşti cu fluturi. Dar trebuie să vedem şi norii ce se adună deasupra unei lumi aflate în declin...

„Trăim în ţări mincinoase, în ţări de operetă... Cea mai mare minciună este că ne-au spus: sîntem. Că ţara există. Că există: un noi", scrie Peter Esterhazy într-un admirabil eseu intitulat *Europa Centrală ca rană, confuzie, şansă şi lipsă de transparenţă.*

„Păi *noi* nu este - adaugă el. Ne desfacem în bucăţi-bucăţele (sîntem făcuţi zob, distruşi)..."

Distruşi de data aceasta nu de proletcultism, ci de porno- cultism, pe care-1 cultivăm cu obstinaţie în politică, dar şi în literatură, la orice oră de zi sau de noapte, inidferent de vîrsta pe care o avem. Oare greşesc?

Of-ul scriitorilor basarabeni

Intr-un interviu pe care mi l-a luat Irina Nechit pentru *Jurnalul de Chişinău* am fost întrebat dacă revenirile în metropola situată pe malurile Bîcului mă inspiră sau, dimpotrivă, îmi spulberă nişte stări poetice.

Cum să mă inhibe?! i-am răspuns. La Chişinău mă simt întotdeauna în largul meu.

Aici, după căderea imperiului, ca în *Un veac de singurătate* a lui Mărquez, lumea pare a fi atît de curînd creată, astfel încît, între lucrurile în sine şi denumirile lor, nu s-a fixat o graniţă stabilă. Pe malul stîng al Prutului realitatea e mai vie, mai palpitantă, mai plină de sevă, pămîntul e mai negru, mai roditor, iar oamenii mai pitoreşti, dar şi mai

pragmatici decît cei ce-şi duc veacul, cotropiţi de-un dulce somn, în Moldova aflată pe malul drept al aceluiaşi rîu. în fine, cum să vă spun, în materie de săritul de la înălţime şi rămasul în picioare, basarabenii sînt adevăraţi maeştri. Viaţa i-a învăţat să se descurce în orice împrejurare. Ei sînt adevăraţii maeştri ai supravieţuirii.

Nicliţa Danilov

întoarcerea la Chişinău înseamnă pentru mine o întoarcere în timp, o pogorîre în trecut, iar uneori şi o scurtă descindere în viitor. Limba pe care o auzi vorbindu-se pe stradă sau în piaţă pare să nu se fi desprins cu totul de „limba veche şi înţeleaptă, a vechilor cazanii", cum zice Mateevici, ea e reavănă şi proaspătă, ca o brazdă trasată adînc de un plug de fier, ce scoate la lumină, odată cu vestigiile unor epoci glorioase, şi cîteva relicve dintr-un trecut marcat de suferinţe greu de închipuit.

De fiecare dată cînd ajung la Chişinău, mă întorc acasă cu un alt tonus.

Ultima descindere am făcut-o pe la mijlocul lui februarie a acestui an. Vreme de două zile am hălăduit prin oraş, străbătînd cartiere, parcuri şi străzi ce-mi erau familiare. Paşii mei s-au intersectat cu mulţi oameni pe care i-am cunoscut cît timp am stat acolo. Doi dintre ei, poeţii Nicolae Popa şi confratele său Nicolae Spătaru, un demn urmaş al Spătăreştilor, au avut amabilitatea să ne însoţească (venisem împreună cu alţi doi colegi de breaslă) pînă la autogara şi să ne ţină de urit pînă la plecarea microbuzului spre Iaşi.

Cum timpul în autogară pare mai lung decît oriunde în altă parte, am intrat la o bodegă, unde ne-am cinstit pe rînd cu cîte un „Spicuşor" de Bălţi. O votcă pură lacrima, stoarsă din bobiţe de grîu şi de secară, care îţi ascute spiritul şi înveseleşte privirea, făcînd-o să pară mai sticloasă.

Aici, din vorbă în vorbă, punînd ţara la cale, am ajuns, cum era şi de-aşteptat, încet-încetişor, şi la literatură.

Legat de acest subiect, scriitorii din Basarabia au un of nemărturisit. După douăzeci de ani de la prăbuşirea URSS-ului, literatura basarabeană continuă să fie privită ca o rudă săracă a literaturii române. în ciuda deselor vizite pe cale le fac literaţii mai tineri sau mai bătrîni la Bucureşti şi în alte centre de cultură, ei continuă să rămînă nişte marginali. Există o perdea de sticlă nevăzută ce împarte spiritualitatea românească în două sau chiar în mai multe părţi... Scriitorii din capitală şi cei din provincie. Scriitorii din ţară şi cei din afara ei. Scriitorii basarabeni, indiferent de generaţia din care fac parte, percep ca pe un acut sentiment de înstrăinare această graniţă nevăzută, dar palpabilă, trasată de-a lungul Prutului. încearcă să-i taie sîrmele, dar fără nici un rezultat. Sîrma ghimpată a rămas adînc întipărită în conştiinţa criticilor noştri, care, cu excepţiile de rigoare, îi tratează ca atare sau îi ignoră cu desăvîrşire. Nu e de mirare, deci, că, pentru majoritatea cititorilor români, poezia basarabeană se rezumă la cîteva nume vehiculate în presă: Grigore Vieru, Nicolae Dabija, Dumitru Matkovski, Ion Hadârcă, Leonida Lari şi cam atît. Ce facem însă cu scriitori precum Arcadie Suceveanu, Emilian Galaicu-Păun, Nicolae Popa, Eugen Cioclea, Irina Nechit, Nicolae Spătaru, Vitalie Ciobanu, Eugen Lungu, Serafin Saka, Mircea V. Ciobanu, Leo Butnaru, Nicolae Leahu, Maria Sleahiţschi, Vasile Gârneţ, Teo Chiriac şi încă o întreagă pleiadă de literaţi din generaţia de mijloc care, din punct de vedere valoric, nu sînt cu nimic mai prejos decît colegii lor din România?!

Literatura basarabeană a fost privită en-gros de critica românească. Nici generaţia lui Grigore Vieru nu a fost receptată la adevărata-i dimensiune. Pentru reprezentanţii societăţii civile şi pentru elitele din România, literatura acestei generaţii a fost percepută ca un fel de relicvă a păşunismului şi paşoptismului. De aici şi reticenţa critică. Ei bine, respingerea aceasta a avut consecinţe nefaste asupra destinului lor literar. *Volens-nolens,* ei nu avut o altă şansă decît aceea de a cădea în braţele larg deschise ale poeţilor ce au proslăvit regimul ceauşist şi apoi au sărit, fără nici un fel de scrupule, în barca noii puteri instaurate după '89 la Bucureşti, servind cauzele acesteia. Pentru publicul din România, poeţii aceştia erau compromişi. Nu acelaşi lucru se spunea despre poeţii

basarabeni. Inițial, ei au fost priviți ca niște eroi, care nu s- au ferit să-şi pună viața în joc pentru cauza limbii şi întregirea națiunii. Unora, noua putere de la Bucureşti le-a oferit diverse privilegii şi astfel, încetul cu încetul, ei au fost asimilați cu poeții patriotarzi de pe meleagurile noastre. Ei au fost răsplătiți pe merit de către guvernanți... Cauza națională pentru care au militat, punîndu-şi adesea viața în primejdie, merita o recompensă. Dar orice cîştig înseamnă şi o pierdere. Deplasarea aceasta doar într- o singură direcție i-a făcut să devină purtătorii de steag ai unei cauze pentru care, în decembrie '89, totuşi lumea a ieşit în stradă. Patriotismul autentic, simțit, probabil, de partida națională, altoit însă cu nostalgia agresivă după regimul ceaușist, după cum şi însuşirea cu orice preț a modelelor democrației occidentale de către reprezentanții societății civile, nu aveau cum să împingă societatea românească înainte. Ea a fost sfîrtecată în interior, ținută în chingi, de aceste două tendințe, care, minate de tot felul de orgolii şi de vanități mai mult sau mai puțin justificate, dar şi de diverse interese, s-au măcinat între ele ca două roți de moară, trăgînd în urma lor întreaga societate românească, bulversată din ce în ce mai mult de corupție şi de scandaluri, soldată cu o criză economică, politică, morală şi existențială fără precedent. Pe fondul acesta de degringoladă generală, era şi normal să apară rupturi şi fracțiuni între diverse grupuri şi diverse generații.

Din păcate, o parte din conflictul existent în România s-a mutat şi peste Prut.

Dacă poeții din generația lui Vieru animau masele, scoțîndu- i cu sutele de mii în piața publică, poeții generației următoare au avut un alt rol. Ei au revoluționat limbajul poetic, făcîndu-1 compatibil cu cel de dincolo de Prut. Nu e, deci, de mirare că poezia lor n-a fost receptată de marele public. Nu acesta a fost scopul lor. Grav este însă faptul că mesajul lor nu a răzbit pînă la urechile criticii literare româneşti. De aici şi of-ul.

împovărat de aceste gînduri fragmentare ce se năşteau pe creier şi coborau în valuri cețoase înspre plex şi inimă, am părăsit de unul singur birtul, sub pretextul că mai am de făcut cîteva cumpărături.

Ieşind pe peron, am tras adînc aerul rece în piept, am oftat prelung, privind oraşul în depărtare, învăluit de aburii unui apus de soare cenuşiu. Mă despărțeam cu greu de Chişinău. Simțeam nevoia să-mi iau rămas bun de la oraşul făcut parcă pe croiala mea. Nicăieri, mă gîndeam, of-ul nerostit nu se simte mai palpabil decît în birtul mizer al unei autogări, înainte de plecarea microbuzului spre fruntariile patriei mume.

Pe peronul plin de chiştoace, de ambalaje şi de tot felul de tăgîrțe, lumea pare să aibă totuşi sens. Ai venit de acasă şi te întorci acasă. Un pic mai bogat, dar şi mai disperat. Sărăcia te-a însoțit pe drum tot timpul, dar, luîndu-te cu vorba, ai uitat de ea.

Dar ea nu a uitat de tine.

Am mers spre poarta de ieşire, unde m-am oprit din nou, contemplînd preț de cîteva minute coasta dinspre apus a unui deal ce semăna cu un Acropole postmodern, cu iz basarabean. Ceasurile erau deja înaintate. Mai aveam aproape o jumătate de oră pînă la plecarea microbuzului, timp suficient pentru un scurt, dar folositor, „taifas". Mi-am scos portmoneul din buzunar, mi- am controlat rezerva de bancnote, mai aveam o duzină de lei moldoveneşti, m-am uitat şi la biletul cumpărat la sosirea în autogară şi am răsuflat liniştit. Albea la locul lui, în mulțimea de lei moldoveneşti. M-am răsucit în loc şi m-am întors la birt, poposind mai întîi pe la cîteva tarabe de unde am făcut mici cumpărături. Gazdele, dar şi tovarăşii mei de drum, Lucian şi Cassian, stăteau liniştiți la locurile lor.

In birt, zarva se mai potolise. M-am aşezat pe taburetul meu înalt şi am mai comandat un rînd de votci, nu pentru toți, ci doar pentru trei din cinci. Cassian îşi păstra rezervele pentru agapa la care urma să participe seara, iar Nicolae Spătaru urma să-1 ducă cu automobilul la sediul Uniunii pe Nicolae Popa, autorul *Careului cu raci.*

Cîteva gînduri pe marginea posterității lui Grigore Vieru

Niclița Danilov

Funeraliile poetului Grigore Vieru au avut pentru românii de dincolo de Prut, şi pentru români în general, o semnificație aparte. Prin fața catafalcului depus în incinta Teatrului de Operă şi Balet din Chişinău s-au perindat rudele, oficialitățile, prietenii, artiştii, dar, mai ales, oamenii simpli, veniți cu mic, cu mare, din Chişinău, din Bălți, Cahul, Soroca şi din toate colțurile Basarabiei, şi nu numai. Din partea oficialităților Republicii Moldova au participat, printre alții, foştii preşedinți Mircea Snegur, Petru Lucinschi, preşedintele Vladimir Voronin, întreg cabinetul de miniştri, precum şi înalții funcționari ai primăriei, în frunte cu primarul general al capitalei, Dorin Chirtoacă. .. România de fost reprezentată de o delegație guvernamentală condusă de ministrul Culturii şi Cultelor din vremea aceea, Teodor Paleologu, alături de cîteva delegații oficiale sosite din partea primăriilor şi a consiliilor județene din Iaşi, Bacău, Piteşti şi alte cîteva oraşe ale țării. La scurt timp după depunerea în foaier, catafalcul pe care se afla trupul neînsuflețit al poetului s-a transformat într-o piramidă de coroane mortuare (urmînd un vechi obicei, mulți oameni ai locului, luîndu-şi rămas bun de la poetul drag inimilor lor, ca să-i netezească drumul spre eternitate, i-au depus pe piept bancnote cu chipul voievodului Ştefan întipărit pe ele), iar bulevardul pe unde a trecut cortegiul funerar, în drum spre Cimitirul Armenesc, a fost potopit de flori.

Funeraliile poetului au avut un aer neobişnuit. Ele au precedat, în avans de cîteva ore, ceremonialul de investire al celui de-al 44-lea preşedinte al Americii, Barack Obama, la care au participat un milion şi jumătate de oameni şi circa patruzeci de mii de poliţişti, eveniment intens mediatizat de toate posturile de televiziune de pe mapamond.

La Chişinău, investitura lui Barak Obama a fost eclipsată de funeraliile poetului Grigore Vieru, un simbol al dezrobirii neamului şi al înfrățirii românilor de dincolo şi dincoace de Prut. Aproape nimeni din oraşul situat pe malul Bâcului nu părea să fie interesat de ceea ce se întîmplă în America. Nici de criza mondială, nici de speranțele pe care le-a trezit noul preşedinte american în rîndul oamenilor de pe diverse continente, care îl privesc ca pe un nou Mesia. Basarabenii l-au condus pe ultimul drum pe autorul *Podului peste lacrimi,* scandînd sau intonînd în şoaptă versurile transmise la radio, versuri pe care mulți dintre ei le ştiau pe dinafară. Moartea lui Grigore Vieru a redeşteptat speranța în inimile oamenilor, le-a trezit în suflet gîndul că istoria poate avea pentru ei şi un alt curs decît cel pe care-l are.

Auzit dincolo de Styx, cuvîntul său poate capătă în imaginarul colectiv ecouri nebănuite. In viață fiind, poetul avea şi slăbiciuni. Odată trecut în eternitate, devine intangibil.

Umil, dar şi orgolios față de destinul său, poetul s-a dorit a fi la fel de simplu ca firul de iarbă, invocat cîndva şi de Whitman. La fel de gingaş şi la fel de fragil. Dar şi la fel de nestăvilit cînd e vorba să răzbată din asfalt şi din conştiința umană călcată în picioare.

Iată cum sună unul din poemele sale, intitulat *Morile:* "Ni s- a luat apa,/ ni s-a luat rîul,/ ni s-a luat grîul/.../ Ni s-a luat aerul,/ ni s-a luat vîntul,/ şi cîntul, şi cîntul.// Libertate ofticoasă. Pace, umilință./Vreme care/ între butucii miciunii ne strînge./ A rămas doar moara/ de sînge, de sînge./ Toate sînt, frățioare,/ împotriva-mi, împotriva-ți!/ Auzi? Departe/ în zări străine,/ huruie mori diavoleşti/ de crivăț, de crivăț. // Ci, iată, din trudă/ din aburii sîngelui/ pe care îl pierdem/ oblăduitor,/ misterul răsare/ ca noua mişcare, noua mişcare..." Şi finalul, care poate fi citit atît ca premoniție, cît şi ca un avertisment lansat diriguitorilor lumii: „Zadarnic ne împărțiți/ dinainte coliva./ Căci tot ce împotrivă ne stă/ de tainele noastre/ pieri-va, pieri-va!"

Poetul era conştient de slăbiciunile şi de fragilitatea fiinţei sale lăuntrice, după cum era conştient şi de faptul că poezia sa civică nu întotdeauna se ridică la înălţimea aşteptărilor. Ca temperament, el era mai apropiat de Rilke, de Lorca sau de Nichita Stănescu, decît de poeţii tribuni ce animă mulţimile. Cumplita dramă istorică prin care a trecut Basarabia 1-a făcut să iasă pe baricade.

De altfel, în timp ce-şi recita versurile, la ultima sa descindere în dulcele nostru tîrg (manifestarea a avut loc la Primăria Municipiului), cerîndu-şi parcă scuze, poetul a spus (citez din memorie): „Vă voi citi şi cîteva din poeziile mele reporticeşti. Ştiu că ele nu sînt tocmai perfecte. Le-am scris dintr-un fel de necesitate lăuntrică. N-am putut să stau cu mîinile în sîn şi să privesc pasiv la tot ce se întîmplă în preajmă..." Poetul a fost, probabil, prea exigent cu sine însuşi. Dincolo de mesajul lor civic, multe din aceste poezii au o rezonanţă profundă, exprimînd un adevăr general uman, îmbrăcat într-un limbaj pe cît de simplu, pe atît de percutant: „Era forfotă mare/ de steaguri şi de lozinci./.../ Trebuia cucernic să le sărutăm poala roşie/ ca pe odăjdia preoţească./ Nu eram liberi. Năzuiam numai spre slobozenie,/ tainic cîntînd: Libertate, vei fi partea mea de Hristos..."

Pentru mulţi dintre condeieri, postumitatea lui Grigore Vieru e neverosimilă. Dacă unii dintre confraţi, de aici sau de dincolo de Prut, îi contestă valoarea, mulţimea continuă să fie fascinată de poezia şi de personalitatea lui Grigore Vieru. Tind să cred că destinul său postum a început să fie simţit încă în timpul vieţii, iar dispariţia sa fizică, tragicul accident în urma căruia poetul şi-a găsit sfîrşitul, precum şi ideile ce s-au vehiculat în legătură cu un posibil asasinat comandat politic, au avut harul de a sensibiliza opinia publică şi de-a accentua impresia că poetul a fost un simbol al dezrobirii naţionale. Eternitatea lui Grigore Vieru a început pe patul de spital şi s-a accentuat pe parcursul anilor care au trecut. La înmormîntarea sa au participat zeci de mii de oameni, iar oficialităţile au decretat zi de doliu naţional. Steagurile au fost coborîte în bernă, iar funeraliile, prin anvergura pe care au căpătat-o, prin onorurile acordate de oficialităţi, prin prezenţa unor personalităţi de seamă din lumea politică şi cea culturală, prin delegaţiile trimise de primăriile şi consiliile judeţene din diferite regiuni ale ţării, au transformat ceremonia într-un eveniment major ce a avut darul de-a eclipsa, cel puţin în Basarabia, după cum am spus, importantele evenimente ce se desfăşurau atunci pe mapamond. Coroanele de flori au invadat vastul Palat al Operei, aflat în apropierea preşedinţiei republicii, devenit neîncăpător, iar bulevardul Ştefan cel Mare şi străzile adiacente ce duc spre cimitirul Armenesc, unde a fost înhumat, au fost acoperite de flori. Din toate colţurile ţării au venit să-şi ia rămas bun de la autorul *Stelei de Vineri* copii, bătrîni, femei, oameni de toate vîrstele şi de toate categoriile sociale. Ceea ce s- a întîmplat atunci e greu de explicat. A fost o adevărată psihoză. Un fenomen de contaminare în masă ce s-a propagat asemenea undelor unui seism... „Ştiinţa modernă, spune Gustave Le Bon, a dovedit că fenomenele inconştiente îndeplinesc în viaţa mentală un rol adesea mai important decît fenomenele intelectuale. Primele sînt substratul celorlalte." Şi tot Le Bon concluzionează: „Inconştientul este în mare parte un reziduu ancestral. Puterea sa ţine de faptul că reprezintă moştenirea unei întregi serii de generaţii la care fiecare a adăugat cîte ceva." în cazul funeraliilor lui Grigore Vieru, mişcările inconştientului colectiv au produs un adevărat cutremur social. întreaga suflare de dincolo de Prut s-a identificat cu aspiraţiile sale. A avut loc o trezire a instinctului redeşteptării naţionale. Cutremurul a fost urmat de un tsunami, care s-a produs la cîteva luni după înmormîntarea sa, atingînd apogeul pe 7 aprilie (o zi simbolică pentru Basarabia!), după afişarea rezultatelor alegerilor parlamentare organizate dincolo de Prut, conform cărora comuniştii ar fi obţinut pentru a treia oară majoritatea în Parlament. Reprezentanţii societăţii civile au declarat ziua de 6 aprilie drept „Ziuă Naţională de Doliu" şi au chemat pe cei interesaţi să se adune pentru a aprinde luminări în piaţa

publică. Pe 7 aprilie, peste 30 de mii de oameni au ieşit pe străzile Chişinăului, scandînd „Vrem alegeri repetate" şi „Jos comuniştii". Unii manifestanţi au pătruns în clădirea Parlamentului şi în cea a Preşedinţiei, şi le-au dat foc.

Tind să cred că există o strînsă legătură între evenimentele de pe 7 aprilie 2009 şi funeraliile lui Grigore Vieru. Funeraliile au redeşteptat încrederea naţiunii în propriile sale forţe. Ele au fost o repetiţie sau un preambul al amplelor demonstraţii anticomuniste care au urmat. în acest sens, moartea lui Grigore Vieru poate fi comparată cu cea a lui Corneliu Coposu, care a avut un amplu ecou în cadrul opiniei publice, schimbînd mentalităţile şi influenţînd alegerile din 1996. „Fiecare popor, spune Le Bon, în *Psihologia maselor,* are caracteristici colective, comune majorităţii membrilor săi, ceea ce face din naţiuni adevărate specii psihologice. Aceste caracteristici dau naştere unor opinii asemănătoare cu privire la anumite chestiuni esenţiale."

Nichita Danilov

Caracteristicile fundamentale ale unui popor, conform aceluiaşi sociolog francez, nu trebuie să fie numeroase. Bine sedimentate în conştiinţa fiecărui individ, ele determină destinul istoric al unei naţiuni. Citită în această cheie, biografia şi opera lui Grigore Vieru consună la unison cu aspiraţiile naţiunii pe care a reprezentat-o. Calităţile şi slăbiciunile caracterului său se suprapun peste cele ale poporului din care a făcut parte. De aici pleacă şi receptarea cu totul extraordinară antumă şi postumă a operei şi personalităţii sale. El a stimulat orgoliul masei, a crezut în superioritatea naţiunii sale. Or, orgoliul colectiv este un motor care pune popoarele în mişcare. Un popor lipsit de încredere în destinul său va fi umilit şi sărăcit. în momentele de cumpănă e nevoie de astfel de spirite care să îmbărbăteze masa. Grigore Vieru, în ciuda slăbiciunilor sale, a făcut-o într-un mod exemplar. Prin urmare, mesajul său a fost receptat de inconştientul colectiv şi conservat acolo pentru mult timp; naţiunea 1-a primit „în sînul eternităţii sale" cu braţele deschise. Asta pe de-o parte. Pe de altă parte, secretul succesului de care se bucură lirica lui Grigore Vieru stă şi în faptul că ea e accesibilă tuturor. O înţeleg şi copii, şi oamenii maturi, şi înţelepţii. Uneori, citindu-i cele mai reuşite versuri, ai impresia că ele nici n-au fost scrise pentru a le înţelege omul. Ci au fost scrise pentru a fi auzite de iarbă, frunze, de păsările şi florile ce cresc pe cîmp. Cu puţin timp înainte de a-1 întîlni în carne şi oase, i-am citit volumul apărut la editura Junimea. Şi poeziile ce apăreau în revista *Literatura şi Arta,* care, pe la începutul anilor optzeci, putea fi găsită la chioşcurile de ziare ieşene. Mi-a plăcut simplitatea şi melodicitatea versurilor sale.

Grigore Vieru a fost o personalitate înzestrată cu multă carismă. Era un om plăcut, care ştia să dialogheze atît cu oficialităţile, cît şi cu oamenii obişnuiţi pe care îi întîlnea pe stradă. La timpul potrivit, a ştiut să facă şi anumite compromisuri, după cum a ştiut, cînd situaţia o cerea, să-şi ridice glasul şi să vorbească în numele multimii, lepădîndu-se de vechii săi amfitrioni. Faptul acesta mi s-a părut a fi firesc. în fond, nu avea încheiat un contract pe viaţă cu mai-marii cetăţii. Cînd aceştia intrau în impas, Grigore Vieru făcea un pas înapoi, după care se urca din nou pe baricade, în umbra poetului se ascundea întotdeauna un om politic abil, care ştia să fructifice situaţia atît în favoarea sa, cît şi în favoarea naţiunii. Citindu-i poeziile de dragoste de ţară sau de mamă, indiferent dacă eşti estet sau nu, îţi simţi inima potopită de o străfulgerare dureroasă, rezonînd odată cu ritmul versurilor, în ciuda naivităţii lor mai mult sau mai puţin voite şi a unor polițe plătite contemporanilor săi cu care ades s-ar războit: „Ei ne hăcuiră graiul/ Şi doina, şi harta!/ Ei, care astăzi vînează / Literatura şi Arta!/ Ei datina o spurcară/ Barbar şi sinistru!/ Ei, care astăzi adulmecă /Revista Nistru!/ .../ Ei printre mormintele noastre/ Cu medalia-n dinţi, cu folosul, / Aleargă în/ cuşti fericiţi/ Ca javra cu osul!/ Ei prin lacrimă graniţi/ Trag şi-n două o taie!/ Ei, înnodaţii neruşinării!/ Huideo, potaie!"

L-am întîlnit pentru prima oara în 1986, în perioada perestroikăi, la Moscova, unde am fost într-o delegaţie a Uniunii Scriitorilor. Ii citisem versurile. îl admiram. Nu ştiam însă că Grigore Vieru are cunoştinţă de existenţa mea. Astfel că nu mică mi-a fost surprinderea cînd, într-o seară, am fost anunţat de la recepţie că sînt căutat de un poet. Am petrecut, la un pahar de coniac adus din Basarabia, o parte din noapte, punînd ţara la cale. Din cînd în cînd Grigore Vieru îmi făcea semn să vorbim mai încet. în plină perestroikă, eram urmăriţi cu atenţie. Ne confesam în şoaptă, apoi uitam de supraveghere şi ridicam glasurile. Am vorbit despre *Căinţa* lui Abuladze, dar şi despre Epoca de aur şi Cortina de fier. Speram la o schimbare. însă nici o clipă nu ne-am gîndit că peste cîţiva ani URSS-ul se va destrăma. L-am reîntîlnit de nenumărate ori, şi la Iaşi, şi la Bucureşti, şi la Chişinău. Am stat îndelung de vorbă, dar niciodată nu ne-am simţit mai aproape ca atunci.

Ultima întîlnire, cea de la Iaşi, mi-a relevat un Grigore Vieru slăbit şi deprimat. Cum îl ştiam prietenos din fire, i-am făcut de cîteva ori semn cu mîna. Deşi privea în direcţia mea nu mi-a răspuns. La sfîrşitul întîlnirii, m-am apropiat de masa unde stătea, dînd autografe. L-am salutat. A tresărit zîmbind cu oareşicare amărăciune. „Tu eşti Nichita?", mi-a spus. „Eu sînt," am zis. Bîj- bîind instinctiv cu mîinile, poetul mi-a căutat chipul: „Iartă-mă, te recunosc numai după voce. Din pricina bolii, aproape c-am orbit..."

Ceva mai tîrziu l-am văzut coborînd treptele. Era sprijinit de o parte şi de alta de cîte o frumuseţe blondă, care îi călăuzea paşii să nu alunece în gol. Apoi, nu peste mult timp, a venit şi vestea.

Tot coborînd, Grigore Vieru s-a înălţat la cer.

Labiş de sub roţi şi cel din palatul regal

Asupra morţii poetului Nicolae Labiş planează un mister şi azi greu de dezlegat. Nici după şase decenii de la trecerea sa în nefiinţă adevărul nu a reuşit să iasă la iveală. Există mai multe ipoteze, dintre care cea mai veridică pare să fie aceea că autorul *Luptei cu inerţia* a fost asasinat de mîna Securităţii, la ordinul lui Gheorghe Gheorghiu-Dej şi că însuşi Nicolae Ceauşescu ar fi fost unul dintre cei care au supravegheat lichidarea sa. Cert este că şi azi dosarul său nu a fost scos la suprafaţă, din pricina unor ordine venite tot de undeva de sus. Pe lista suspecţilor au fost vehiculate şi nume de scriitori precum Mihai Beniuc, Aurel Covaci, Gheorghe Tomozei, dar şi Tudor Arghezi. Chiar şi asupra lui Mihail Sadoveanu, cel puţin la nivelul bîrfei literare, „planau" oareşicare suspiciuni. Desigur, crearea unui mit precum e cel al lui Labiş presupune o acumulare de date reale amestecate cu altele,

sedimentate în imaginarul colectiv. La un moment dat amestecul de real şi fabulos e atît de consistent, încît devine aproape imposibil să separi adevărul de tuşa sa fantasmagorică. Este greu de crezut că un scriitor de statura lui Arghezi, animat de un sentiment de gelozie literară, să fi fost părtaş la moartea lui Labiş. Cît despre Sadoveanu, ce să mai vorbim. El poate fi considerat părintele spiritual al poetului de la Mălini. Aurel Covaci şi Gheorghe Tomozei trebuie scoşi şi ei, pe semne, de pe lista suspecţilor. în ceea ce-1 priveşte pe Beniuc, nu putem să punem mîna în foc nici pentru vinovăţia, nici pentru nevinovăţia sa. în privinţa rivalilor săi, autorul *Mărului de lîngă drum* nu avea prea multe scrupule. Dacă Beniuc a fost în stare să-1 înfiereze spre a fi marginalizat pe însuşi Lucian Blaga, de ce nu s-ar fi ocupat şi de cazul tînărului Labiş? Nu era, de fapt, nevoie să se ocupe el direct, trebuia să închidă ochii, spălîndu-se pe mîini... „Mihai Beniuc, scrie în memoriile sale Stela Covaci, a avut sarcină grea. El a trebuit să-i alunge pe tinerii, pe scriitorii sau pe studenţii înghesuiţi pe coridoarele Urgenţei. Nu pierdea nici un prilej să-i mustre şi să-1 dea de exemplu pe Labiş. îi avertiza la ce ducea faptul să nu asculţi de îndrumarea partidului. Acelaşi lucru l-a declarat şi Nicolae Ceauşescu prin anii '70, adresîndu-se unei delegaţii de tineri scriitori, sfătuindu- i să nu comită fapte nesăbuite dacă vor să nu împărtăşească soarta poetului Labiş." Precizăm că, după revolta din Ungaria din 1956, Nicolae Ceauşescu, alături de Emil Bodnăraş şi de Nikolski, făcea parte dintr-un Comitet de criză, avînd misiunea să urmărească şi să ţină în frîu mişcările din toată ţara. Labiş, prin ieşirile sale publice virulente la adresa regimului Dej, intrase în atenţia specială a acestui Comitet.

Moartea lui Nicolae Labiş trebuie privită în contextul politic general. Ecourile revoluţiei din Ungaria, înăbuşită în sînge de tancurile sovietice, îşi găseau tot mai mulţi adepţi în cercurile intelectualităţii româneşti. Organele de represiune intraseră în alertă, supraveghind atent orice mişcare studenţească. în toamna lui 1956 fuseseră făcute mai multe arestări. Altele erau pregătite să se desfăşoare în anii următori. Partidul punea la cale o înscenare prin care să-i prindă în capcană pe tinerii rebeli. Se pare că se pregătea, după cum afirmă Stela Covaci, colegă de clasă şi prietena lui Nicolae Labiş, un lot Labiş, care să fie trimis la Canal. Rebel din fire, poetul devenise, într-adevăr, un personaj greu de digerat pentru partid. Labiş îl admira pe Tito, care decretase steagul roşu drept „steagul diavolului", se îmbrăca numai în negru, în semn de doliu faţă de ţara ce căzuse în mîinile bolşevicilor şi nu se sfia să recite cu glas tare *Doina* eminesciană sau să intoneze uneori la masă, înconjurat de camarazi de beţie,

Trăiască regele, sau alte cîntece caracterizate drept „nocive" de către comunişti. O astfel de ieşire a avut-o poetul pe 2 decembrie 1956, cînd şi-a sărbătorit ziua de naştere la Casa Scriitorilor din Bucureşti. La aproximativ o săptămînă de la acest eveniment, o „mînă nevăzută" 1-a împins sub roţile tramvaiului ucigaş... „Accidentul" s-a produs pe 10 decembrie, în staţia Colţei, la ora 2:30 noaptea.

Au existat mai mulţi martori.

Redau mai jos cunoscutul proces-verbal încheiat de sergentul major Gheorghe Aurelian, care îşi făcea rondul de noapte în zonă:

„Astăzi 1956 10 decembrie ora 2,40 noi sergentul major Gheorghe Aurelian din DMC fiind de serviciu în postul Bd. Nicolae Bălcescu am fost sesizat că s-a produs un accident de circulaţie. Deplasîndu-mă la faţa locului, am constatat următoarele: Udroia Mihai născut la 28 decembrie 1928, în comuna Ciunuieni, raionul Horezu, regiunea Piteşti, fiul lui Moise şi al Paraschivei, domiciliat în Bucureşti, strada Mihai Eminescu 137, raionul 1 Mai - cînd a ajuns la circa 4 metri la capătul refugiului de tramvai, înainte de a opri tramvaiul pe loc, numitul Labiş Nicolae, domiciliat în Bucureşti, Şoseaua KiseleJflO, raionul Stalin, care se afla sub influenţa băuturilor alcoolice a luat tramvaiul din mers, ureîndu-se pe la uşa din faţa remorcii. Aceste uşi nu sînt acţionate de către încasatori, ci sînt manevrate de călători. Urcîndu-se pe scară, neputînd ţinîndu-se a căzut jos apucîndu-l platforma remorcii şi scara iar la ţipetele publicului tramvaiul a oprit după care a fost scos de sub scară şi transportat la Spitalul Colţea rămînînd internat.

Martorii Rotaru Jenica, comuna Reconstrucţia Feldioara, raionul Stalin, buletin 040019 şi Schwartzman lsac, Bucureşti, Calea Victoriei 47, raion Tudor Vladimirescu, buletin 303 983 Gheorghe Aurelian, 10 decembrie 1956, ora 2,40" Labiş a fost transportat la camera de gardă a spitalului Colţea de cîţiva trecători. După ce i-a fost acordat primul ajutor, maşina salvării 1-a dus la Spitalul nr. 9 (unde i s-a pus şi diagnosticul: traumatism al coloanei vertebrale, paralegie), iar de acolo - la Spitalul de Urgenţă, unde a fost operat. A murit pe 22 decembrie (poate că nu întîmplător sfîrşitul regimului comunist e legată de această dată, în istorie nimic nu-i întîmplător, sînt date fatidice ce marchează destinul unui popor!), la ora 2 noaptea. La capătîiul său se afla sora lui, Margareta. Cu puţin timp înainte de-a muri, Labiş a rugat-o să se urce pe scaun şi să îmbrace paltonul pe care el i-1 cumpărase cu banii încasaţi de pe urnia publicării primului său volum de versuri. Tot atunci el i-a dictat şi o telegramă pentru tatăl său: „Tata, trimite-mi trei metri cubi de ozon, mă sufoc."

Legat de sfîrşitul său, redau cu unle semne de întrebare ce rezultă din subtext, mărturia doamnei Stela Covaci, o relicvă vie a acelor crunte vremuri: „Labiş a crezut în comunism pînă în 1956, cînd a avut loc primul Congres al tinerilor scriitori. în 1956 începuse un dezgheţ pe plan internaţional. Se formau diverse cercuri, ca şi în Ungaria, lumea literară - şi nu numai - devenise destul de agitată. Şi aşa a început Labiş să renege tot ce scrisese înainte. Să nu mai dea doi bani pe poeziile sale angajante. In timpul plimbărilor noastre nocturne îmi spunea că se va duce la Mălini şi va scrie o poezie manifest anticomunistă de la un capăt la altul. Era hotărât să se ţină de cuvînt. Prin astfel de declaraţii făcute public, Labiş ajunsese un poet incomod, chiar periculos pentru acele vremuri. De aceea, fără să am probe concrete - probabil dovezi concrete nu mai există - cred că Labiş nu a murit într-un accident, ci că la mijloc a fost o mînă criminală. Despre moartea lui au circulat fel de fel de zvonuri. Din relatarea Mioarei Cremene, reiese că în tramvai pe urmele lui Labiş era un agent al securităţii... în seara aceea Labiş s-a dus să mănânce o friptură la doamna Candrea. La Casa Scriitorilor. Făcuse comanda prin telefon. Plutea în aer un vuiet surd, o frămîntare generală, o revoltă. Labiş a băut şi apoi s-a dus la Capşa. Unde a dat peste nişte necunoscuţi, printre care şi o femeie, balerina Maria Polevoi, care 1-a invitat la ea. Labiş şi cu această balerină şi-au dat întîlnire în staţie, la Colţea, unde era acel tramvai nenorocit. Sigur, pe urmele sale era un agent, care s-a urcat în tramvaiul ce staţiona acolo. Tramvaiul deci era în staţie. O chestiune bizară: de obicei tramvaiele erau retrase la depou la orele 12 noaptea. în noaptea tragică, tramvaiul 13 îşi prelungise în mod misterios programul... Femeia îl aştepta. Labiş n-a fost atent cînd tramvaiul a oprit... Cineva s-a urcat în tramvai, un bărbat. Labiş a observat că tramvaiul începe să pornească. Pe stradă era gheaţă, Labiş a dat să se urce şi a ezitat. Maria Polevoi îl trăgea să meargă cu ea. Cînd a văzut că Labiş s-ar putea să nu se urce în tramvai, bărbatul a dat să coboare, dar de fapt 1-a împins sub roţi şi a dispărut. Balerina Maria Polevoi s-a dus vis-â-vis la Colţea şi a chemat nişte infirmieri. Cum a murit? Roata tramvaiului nr. 13 1-a izbit pur şi simplu aici, în regiunea cervicală, şi i-a rupt vertebra cu tot cu măduvă. Labiş a murit de paralizie treptată, care i-a cuprins întîi picioarele şi apoi a urcat pînă cînd a ajuns la plămîni. Şi când a ajuns la plămîni, Labiş a început să se sufoce. Cerea mereu ozon... Metri cubi de ozon."

Dar Labiş n-a fost doar o victimă a regimului proletcultist, ci şi unul dintre răsfăţaţii săi. Avîntul revoluţionar (demolator) al anilor care au urmat după preluarea puterii de către comunişti 1- a scos la suprafaţă şi acelaşi avînt 1-a scufundat, ceva mai tîrziu, în nămolul amestecat cu sînge al istoriei noastre postbelice. După încercarea de decapitare şi „uniformizare" a claselor sociale şi condamnarea artei „putrede" burgheze, noii conducători ai României, călăuzindu-se după modelul sovietic, au creat la Bucureşti celebra Şcoală de Literatură Mihai Eminescu. Partidul era în căutare de noi talente. Aspiranţii trebuiau să provină, în general, din rîndul claselor de jos, a ţărănimii şi

proletariatului. Au existat însă şi excepţii. Sita prin care organele au cernut biografiile aspiranţilor meniţi să servească noua orînduire avea pe alocuri adevărate găuri negre, prin care, alături de elementele aşa-zis sănătoase, s-au strecurat şi cele „nocive". „Neghina" nu a putut fi separată de „secară", din simplul motiv că amestecul s-a produs nu la suprafaţă vieţii sociale, ci a mentalităţilor şi complexelor morale. Malaxorul secerii şi ciocanului nu a reuşit să zdrobească pînă la ultima fărîmă conştiinţa umană. Cu tot efortul făcut de partid, conştiinţa n-a putut fi pervertită decît pînă la un anumit punct. Partidul şi-a exercitat presiunea asupra vieţii diurne a cetăţeanului, dar a ignorat viaţa nocturnă. De aceea, efortul său a fost sortit eşecului. Putem considera arta proletcultistă drept un accident istoric, ce s-a perimat chiar în timpul regimului care a contribuit la propagarea sa.

Comitetele regionale de partid au primit ordin direct de la Comitetul Central să înscrie pe listele de studii pentru Şcoala de literatură tineri de cel mult 30 de ani, care lucrau în industrie, în agricultură, pe şantiere, în armată sau miliţie. Condiţia era ca, pe lîngă originea socială sănătoasă, aspiranţii să posede şi niscaiva abilităţi literare. Operaţiunea de selecţie s-a dovedit a fi destul de simplă: în toate fabricile şi uzinele patriei, pe toate şantierele şi colhozurile, partidul înfiinţase cercuri şi cenacluri literare. Recomandarea pentru înscrierea la studii pentru Şcola de literatură o dădeau membrii comitetului de partid, oameni cu trei-patru clase, şcoliţi şi ei în mare grabă, la grămadă. In sălile de curs ale acestei bizare instituţii, semianalfabeţii (proveniţi din rîndul muncitorilor, militarilor şi ţărănimii) se amestecau cu studenţii şi absolvenţii de facultate. Se citeau versuri mobilizatoare, care erau publicate mai întîi la Gazeta de perete şi apoi în fiţuicile literare şi ziarele ce luptau împotriva „cruntei" moşteniri a spiritului burghezo-moşieresc. Studenţii cursanţi erau priviţi cu suspiciune de către cei care veneau din cîmpul muncii. Elevii proaspăt alfabetizaţi nu se sfiau să afirme că întreaga cultură scrisă e de esenţă burgheză şi luptau pentru eradicarea răului general.

La Şcoala de literatură, Nicolae Labiş venise gata pervertit. Graţie profesorului Constantin Ciopraga, Labiş se transferă de la Liceul „Nicu Gane" din Fălticeni la Liceul Naţional din Iaşi. Frecventînd diverse cercuri literare ieşene, Labiş a avut ocazia să- 1 cunoască pe poetul George Mărgărit, un boem şi un intelectual de rasă (un fel de Mihai Ursachi *avant la lettre),* care avea o aversiune organică faţă de comunism. Mărgărit, fostul student preferat al lui Călinescu, a avut un rol decisiv în formarea tînărului poet. El I-a împins spre o boemă disperată, dar i-a deschis drumul spre marile opere ale literaturii universale. Putem presupune că peregrinările prin diversele cîrciumi ieşene au avut şi un scop purificator. Picurînd-i în suflet îndoiala, Mărgărit, prin discuţiile pe care le-a purtat, 1-a „curăţat" pe Labiş de dogmele învăţăturii marxist-leniniste, însuşite în şcoală, lărgindu-i orizontul literar. Prin urmare, în momentul în care poetul a ajuns la Bucureşti, fusese deja dedogmatizat.

Cum arăta Nicolae Labiş în acei ani? într-un interviu pe care mi 1-a acordat, Stela Covaci îi face un portret de-a dreptul memorabil, conturînd şi atmosfera acelor stranii şi hidoase vremuri: „Labiş era de o vitalitate debordantă şi de o inteligenţă ieşită din comun. Am cunoscut doi oameni foarte inteligenţi, Nichita şi Labiş. Amândoi erau de o perspicacitate teribilă, şi, în plus, aveau şi darul vorbirii. Puţini le puteau ţine piept. Nu aveau numai har scriitoricesc, aveau şi charismă, fiind înzestraţi cu un spirit deosebit. Labiş impunea chiar mai mult decît Nichita. Labiş era un tip căruia nu puteai să-i rezişti. Dacă îţi spunea un lucru, aşa era. îţi impunea punctul său de vedere. Nichita era mai jucăuş, mai blînd, mai şăgalnic. Labiş avea o postură de luptător. De altfel, şi timpurile erau astfel. Dar şi caracterele celor doi, înciuda inteligenţei şi a spiritului cu care erau înzestraţi, erau diferite. Nichita se juca, uneori cinic, alteori gingaş, cu cuvintele şi situaţiile, poate şi cu oamenii. Labiş, în schimb, era intransigent. Aceasta era structura lui sufletească. Repet, Labiş avea alură de luptător. Era foarte îndîrjit. Scrîşnea din dinţi atunci cînd i se părea că-1 contrazice cineva. Punea

suflet în toate. Iar atunci cînd şi-a dat seama, cînd a conştientizat că toate credinţele lui sînt false, a scris imediat *Lupta cu inerţia,* încă sperînd să transforme realitatea. Era încrezător în puterea cuvîntului. Credea că utopia comunistă în care el a crezut la un moment dat nu se realizează din cauza inerţiei şi a apatiei oamenilor. Dar cînd s-a convins că această propunere a lui, în fond ideologică, de schimbare, de impulsionare a sistemului, era privită cu indiferenţă de lumea comunistă, a umblat cu volumul prin nu ştiu cîte redacţii, şi textul era privit cu teamă şi suspiciune. Fiecare redactor voia să schimbe ceva. îşi păzea scaunul. Labiş s-a incrincenat şi a zis: bine, atunci pornim lupta deschis. Spun asta acum destul de vag şi teoretic. Am avut însă, în plimbările noastre, discuţii incendiare. Luase hotărîrea să lupte împotriva inerţei şi a răului. Le scrisese şi părinţilor să-i pregătească o cameră de sărbători, era în octombrie 1956... Avea de gînd să se refugieze pentru o scurtă perioadă de timp la Mălini. îmi spunea: stau cel puţin 6 luni acasă... Aici nu mai rezist. într-adevăr, după evenimentele din Ungaria, atmosfera din Bucureşti era încărcată. Labiş percepea foarte bine situaţia şi înţelegea contextul. Simţea şi ameninţarea. Avea mulţi prieteni în lumea literară şi chiar politică, şi după evenimentele din Ungaria, începea să se strîngă şurubul şi mai tare. Labiş se simţea urmărit deja. Amenințat. Primisese şi acasă scrisori de ameninţare. De altfel, nu numai el, ci şi părinţii săi de la Mălini. Tatăl său fusese, de altfel, convocat la Bucureşti, la CC al PCR. Tatăl lui Labiş era membru de partid. I s-a spus, i s-a transmis... Tatăl lui a fost convocat la Bucureşti, la un anumit birou, şi i s-a spus să-şi potolească băiatul, că o să fie de rău. Nicolae trecuse la faza în care spunea în gura mare că totu-i o mizerie şi minciună din cele ce se întîmplă."

Celebra Şcoală de literatură îşi avea sediul într-o clădire impozantă, situată pe şoseaua Kiseleff. Regimul era sever, ca de cazarmă... Se înţelege de la sine că alcoolul şi jocurile de noroc fuseseră interzise. Asta nu înseamnă că internatul semăna cu un pension de domnişoare. Se înfiripau, desigur, şi relaţii mai mult sau mai puţin idilice între utemiştii de un sex şi altul. In ciuda tuturor constrîngerilor, viaţa îşi urma cursul ei firesc. Partidul nu reuşise să confişte şi instinctele primare. Revelatoare în acest sens mi se pare o notă a lui Labiş găsită într-un carnet de însemnări: „De ce să ne ascundem? scrie el. Sîntem cu toţii vicioşi. Unuia îi plac sardelele, altuia vinul sau sînii femeilor." „Dar mai presus de viciile noastre - continuă el -, noi am gîndit, *am văzut idei...* Şi dacă mîine bacilul sau banalul accident va pune capăt vieţii noastre, generaţiile viitoare vor şti ce au gîndit generaţiile noastre..." Descoperim în aceste rînduri şi crezul său artistic, dar şi premoniţia apropiatului sfîrşit. Vremurile erau într-adevăr tulburi. Dar nu trebuie să privim chiar totul în culori gri. Partidul încerca să-i răsplătească pe toţi cei ce puneau umărul la construcţia noii orînduiri. Literaţii care serveau prin scrierile lor partidul fuseseră recompensaţi cum se cuvine. Primiseră funcţii, trăiau pe picior mare, lăfăindu-se în casele foştilor boieri. Nici tinerii scriitori n-o duceau tocmai rău. Unii lucrau la ziare, alţii trăiau din colaborări consistente. Desigur că Labiş profita şi el de pe urma „facilităţilor" create de partid. Erau organizate tabere de creaţie şi caravane literare, documentările pentru scrierea unor opere sau reportaje erau plătite excelent, lama şi primăvara lui 1954 îl surprind într-o astfel de documentare, la castelul Foişor, clădit de regele Carol al II-lea, nu departe de Pelişor. Poetul locuia în dormitorul reginei - „cu baie, cu patul regal, cu fotolii, cu un monument pe birou, cu un aer distins şi magnific", cum se confesează el într-o scrisoare trimisă părinţilor. Mîncarea era bună, aerul curat, programul absolut liber, încheiat seara cu un recital de muzică şi poezie. Interesantă în acest sens mi se pare mărturia scriitorului Paul Anghel, care-i face un portret de-a dreptul memorabil. Decupez un moment dintr-o iarnă la Sinaia. „Trăiam cu toţii un mare frison roşu, pentru faptul de-a fi găzduiţi în castelul unor regi, pus la îndemîna poeţilor de Revoluţie... Beam din cristaluri cu monogram regal, intram şi ieşeam izbind copilăreşte uşile, ne răsfăţăm într-o lenjerie în care mai dormitau umbre şi amintiri...

Poetul purta cizme, o rubaşcă neagră, mustaţa abia i se ghicea, stătea într-un fotoliu stil cu picioarele atîmînd deasupra unui scump covor persan..." Labiş a locuit la Foişor, dar a stat şi la Sinaia, în Casa Cavalerilor, cufundat într-o boemă absolută: „Am deschis uşa unei camere asfixiate de fum - scrie acelaşi martor ocular (Paul Anghel) - în care Labiş nu se afla. Era 10 sau 11 dimineaţa. Mi s-a părut că petrecuse toată noaptea. Ceşti de cafea, foarte multe sticle, un adevărat depozit sub pat, resturi din precedentele agape cu prietenii. Nae nu deschisese fereastra, şi, în semiobscuritatea perdelelor trase, am făcut eu acest oficiu. O pală violentă de vînt a smuls însă hîrtiile şi a umplut odaia de file caligrafiate. Un dezastru, o trombă de poezie amestecată cu fum şi fulgi de nea înghеţaţi. N-am aşteptat să se astîmpere. Am închis uşa şi, cu un zîmbet de şotie involuntară, am plecat..."

Dezmăţul acesta poetic avea, desigur, o plată. Nicolae Labiş l-a plătit scump. Cu propria-i viaţă. Apelez din nou la mărturia Stelei Covaci, referitoare la funeraliile poetului şi la măsurile pe care le-au luat organele securităţii pentru a şterge urmele crimei săvîrşite: „L-am revăzut pe catafalc în holul Casei Scriitorilor, îmbrăcat în costumul pe care şi-1 cumpărase cu o lună înainte din banii pe *Primele iubiri,* scufundat în spuma voalului de mireasă mortuar. Mîna lui fină mi s-a părut că o reţine pe a mea. M-am înspăimîntat, căci i se schimbase chipul. Avea faţa Spînzuratului din Tarot şi în craniu, din care i se extirpase creierul, i-au băgat în loc cîlţi. Satana, ciocul Păsării cu clonţ de rubin, şi-a făcut datoria." Şi tot Satana a măturat urmele: „La scurtă vreme după înmormîntarea lui Nicolae Labiş, agentului Schwartzman Isac- Grişa i s-au aprobat actele de plecare definitivă din ţară. Timp de aproape zece zile, Spitalul de Urgenţă, în care poetul trăgea să moară, s-a transformat într-un obiectiv strategic, apărat straşnic sub supravegherea strictă a Securităţii române. Au instalat filtre discrete, au făcut fotografii, au dat rapoarte - cred că ar trebui să existe o sumedenie de documente de acest gen în dosarele care au rămas deschise. Şi totuşi, numele lui Nicolae Labiş nu apare în arhiva Securităţii." Probabil că însuşi Nicolae Ceauşescu, pentru a nu-şi întina memoria, dăduse ordin ca dosarul Labiş să fie ars.

Cu Alexandru Paleologu, conversînd despre Diavol şi bunul Dumnezeu

Intr-un interviu pe care i l-am luat în anul 1997, Alexandru Paleologu spunea: „Lucrurile cu adevărat importante sînt, de regulă, cele pe care conştiinţa noastră nu le înregistrează la primul contact. Sînt lucruri mărunte şi fapte pe care nu le vedem imediat, ci trecem pe lîngă ele cu nepăsare." Adăugînd: „Datoria faţă de societate, faţă de normele de existenţă evident că sînt importante. Dar ele ţin de obligaţie. Consider însă că important e să identifici semnele lui Dumnezeu în lume. Pentru aceasta e nevoie să crezi că Dumnezeu se manifestă într-un mod cvasireceptibil, *pentru cei atenţi, pentru cei lucizi* (s.n.) şi imperceptibil pentru cei care nu au un simţ înnăscut sau poate doar latent: acesta e un simţ pe care eu îl denumesc ca fiind unul al perceperii divinului." După cum vedem, una din condiţiile pe care le punea Paleologu pentru accederea şi comunicarea cu divinitatea aflată în transcendent, dar ale cărei rădăcini şi seminţe sînt risipite în „conştiinţa profundă" a oricăruia dintre noi, este luciditatea. Omul trebuie să fie nu numai lucid, dar şi atent atît faţă de tot ce se petrece în jurul lui, cît şi faţă de mişcările imperceptibile ce au loc în sufletul său, pentru a ajunge la adevăr şi la lumină. „In fluenţa vieţii - spunea el - nu există lucruri separabile, ci ele sînt elemente ce se circumscriu unităţii; de aceea, orice lucru, oricît de mărunt, poate fi o sămînţă ce, semănată la timp, devine un izvor al Dumnezeirii." „In acest sens, îşi continuă el confesiunea, nu există claustrare deplină. Sufletul omului e liber, pentru că deasupra lui veghează Domnul. Chiar şi în închisoare există oaze de libertate. E nevoie doar de o clipă de concentrare, pentru a te înălţa din mizeria şi nimicnicia în care ai fost aruncat. O palidă rază de soare răsfrîntă într-o mică băltoacă de apă din mijlocul celulei îţi poate releva toată frumuseţea universului creat de Dumnezeu. Acolo chiar şi mucul de ţigară sau o altă murdărie îşi au un rost al lor. Există însă riscul ca, din pricina frămîntărilor şi suferinţelor ce te încearcă, să treci nepăsător pe lîngă aceste semne pe care Creatorul ţi le trimite în dar. Acolo, în umilinţă, pogoară harul peste cel condamnat, făcînd ca mucul de ţigară strivit de ciment să pară un semn sau chiar un trimis al Domnului, menit să-ţi releve frumuseţea ascunsă a creaţie, precum şi bucuria de a fi."

Conversaţia aceasta despre spovedanie şi mîntuire cu scriitorul şi senatorul Alexandru Paleologu am purtat-o în Sala Paşilor pierduţi, pictată de Sabin Bălaşa, în cadrul unui simpozion dedicat lui Eminescu. Distinsul senator era mereu zîmbitor, pe cît de amabil cu interlocutorul, pe atît de lucid şi necruţător faţă de propria-i persoană. Cadrul mi s-a părut extrem de potrivit pentru această conversaţie. Nu l-am întrebat dacă îi place sau nu-i place pictura lui Bălaşa. Frescele ce împodobeau pereţii aveau menirea să scoată din contingent discuţia ce atingea pe-alocuri inefabilul. Poate că tablourile ne inspirau, făcînd cuvintele să răsune altfel decît în mod obişnuit... Vocea graseiată a profesorului, precum şi gesturile sale pluteau ca un fum încolăcindu-se peste imensele picturi murale, cu personaje şi vietăţi stranii, conferind dialogului un suflu hieratic, sacerdotal. Cel puţin acesta e sentimentul pe care l-am avut. E posibil să mă fi-nşelat. II cunoscusem încă de pe la începutul anilor optzeci. Era mereu prezent la restaurantul Uniunii. Venea seara şi se aşeza, de obicei, la masa lui Virgil Mazilescu. Era de-o eleganţă şi de un bun-simţ cuceritor. Acorda atenţie fiecărui mesean, chiar şi celui venit din provincie. Mai tîrziu, cînd a apărut zvonul legat de delaţiune, m-am gîndit că poate prezenţa lui pe terasa Uniunii nu era întîmplătoare. Sînt foarte curios dacă în perioada anilor optzeci securitatea mai apela la serviciile sale şi dacă senatorul le dădea curs. Opiniile sale despre regimul Ceauşescu erau cît se poate de tranşante. Ele erau rostite fără emfază, cu noblețe şi o notă de firesc ce impresiona auditorul. Menirea lor era mai degrabă să pună lucrurile la punct decît să tragă de limbă interlocutorii.

După această scurtă acoladă, să revenim la tema noastră - ispitirea... „Eram la o colonie de muncă. Ne-au trimis să executăm o lucrare la un terasament, în apropiere de locuinţele construite pentru gardieni. în timp ce lucram, deodată au răzbătut pe o fereastră deschisă cîteva măsuri dintr-un menuet de Mozart." Muzica s-a auzit doar cîteva clipe, dar ele i s-au sedimentat definitiv în memorie. în momentele de cumpănă, ele răsunau în sufletul lui, umplîndu-1 de lumină. Tot atunci i s-a deschis în faţă şi perspectiva unui peisaj ce avea legătură cu transcendentalul: „Stăteam cu faţa spre braţul Dunării, se putea vedea la o distanţă oarecare stuful, zona lacustră. O lumină crudă, extrem de violentă, umbre precis conturate, mişcătoare în acelaşi timp" îl învăluiau din toate părţile, creîndu-i senzaţia stranie că Dumnezeu se află undeva în preajma sa şi că, în semn de consolare, îl bate încurajator pe umăr... Diavolul se afla însă şi el pe-aproape.

Automulţumirea, lipsă de vigilenţă interioară, l-au făcut să cadă în ispită. Dacă pe Dumnezeu nu-1 poţi vedea în faţa ochilor, pe diavol, în schimb, îl poţi întîlni deseori, afirmă Paleologu, „în carne şi oase". Scriitorul a întîlnit diavolul în anii fericiţi ai tinereţii, cînd ducea „o existenţă lipsită de griji", iar trupul îi „deborda de viaţă". Diavolul i-a apărut sub forma unei vampe, dar şi în chip de tînăr frumos şi elegant, deposedat de substanţa sa lăuntrică, ce conversa în salon cu o lejeritate neverosimilă, pe care, văzîndu-1, a simţit fiori reci în şira spinării, şi întrebarea pe care şi-o pus-o în sinea sa a fost: „Personajul mi se pare foarte cunoscut, oare unde l-am mai întîlnit?" De fapt, nu-1 întîlnise nicăieri. Impresia de deja vu se datora unor reminiscenţe culturale.

Lejeritatea cu care vorbea tînărul, gesturile pe care le făcea, îi aduceau aminte de personajul Hlestakov din *Revizorul* lui Gogol, dar şi de tînărul pictor Ceartkov din povestirea *Portretul* al aceluiaşi autor. „Nu cumva acesta sînt eu?" s-a întrebat atunci Paleologu. Nu, nu era el, era diavolul ce-i apăruse-n cale. Era ispita. „Nu ştiu de ce - spune autorul *Bunului-simţ cn paradox* - unii folosesc expresia inteligenţă diabolică, asta nu există, e doar o aparenţă. Inteligenţa ţine de esenţă. Pentru diavol întîlnirea cu adevărul sau esenţa este fatală. El prinde consistenţă doar într- un cadru înconjurat de fals şi de minciună. Odată rostit adevărul, diavolul dispare. De aceea e foarte importantă confesiunea. Diavolul te şantajează pînă în momentul în care, prin spovedanie, adevărul iese la lumină, detaşîndu-se de minciuna în care fusese cufundat. Odată rostit adevărul, oricît de incomod ar fi, obiectul şantajului dispare. Şi odată cu

el dispare şi diavolul. Aş zice că nu dispare, ci se retrage pentru un timp, să-şi oblojească rănile în beznă... Un alt moment de slăbiciune îl va aduce înapoi." „Un sofist dotat cu verb - era de părere scriitorul - poate să pară inteligent, dar el poate să fie însuşi necuratul." Chiar dacă diavolul a încercat să-1 seducă pe scriitor fie cu vorba, fie cu fapta, în anii furtunoşi ai tinereții, el i s-a relevat abia la maturitate, în perioada de detenție, cînd „experiența din penitenciar" ajunsese într-o fază critică. „L-am văzut mai întîi, povesteşte Paleologu, în imaginea cretină şi bestială a gardienilor." Aceştia erau însă diavoli de rang inferior, a căror prezență îi devenise familiară. La 40 de ani, cîți avea atunci cînd a ajuns la Jilava, închisoarea i s-a părut scriitorului mult mai suportabilă decît armata, unde trăise „într-un mediu luxos", ducînd o viață extravagantă, fapt care-i amintea de nişte scene cu junkeri descrise în paginile romanelor patriarhului de la Iasnaia Poliana.

Adevărata întîlnire cu diavolul s-a petrecut la un rechizitoriu de rutină. Diavolul i s-a înfățişat sub forma unui ofițer de securitate îmbrăcat în civil, extrem de binevoitor, care, după două ore de amabilități, i-a făcut o propunere neaşteptată. Să devină delator. Scriitorul s-a uitat la el, a zîmbit cu blîndețe fumîndu-şi liniştit țigara oferită de torționar. Iar la sfîrşit, strivind mucul în scrumieră, a zis nu. Refuzul acesta nu a fost spus razant, brutal, ci rostit cu precauție, învăluit într-un nor de fraze elegante desprinse din salon. „Parcă nu vorbeam eu, ci altcineva din mine, tînărul Hlestakov. Nu voiam să supăr ofițerul. Fusese extrem de politicos cu mine, i-am răspuns cu aceeaşi politețe... De ce, nu ştiu... Poate că intrasem, fără să-mi dau seama, în jocul lui. Poate că-1 ispiteam, la rîndul meu, determinîndu-1 să fie din ce în ce mai insistent. Apoi lejeritatea mea s-a transformat în încăpățînare. Am devenit deodată ferm. Mi-am apărat poziția cu demnitate, fără să renunț însă la eleganța exprimării. Şi aceasta 1-a enervat pe ofițer. Brusc, el şi-a pierdut răbdarea."

Ascultîndu-i vorbirea elegantă, graseiată, cu fraze frumos rotunjite din condei, ofițerul şi-a ieşit din minți, cîrpindu-i două palme peste față. „Ei bine, mi-a spus Paleologu, palmele acestea m-au salvat. După ce le-am primit, m-am simțit ca şi cum aş fi trecut prin Purgatoriu. Eram cu sufletul curat. Hlestakov-ul ce dădea vesel din coadă înlăuntru meu, jubilînd la fiecare frază, îşi luase tălpăşița, îndreptîndu-şi paşii spre un alt cotlon. Mai tîrziu, mi-am dat seama că acesta a fost doar un preambul şi că adevărata încercare o să vină mai tîrziu. Şi aşa s-a întîmplat."

După doi ani scurşi în închisoare, Diavolul a reapărut. Paleologu se afla la penitenciarul din Botoşani. Detenţia, din cîte mi-a mărturisit, nu era chiar dintre cele mai dure. De altfel, scriitorul se obişnuise cu condiţiile din închisoare. Intr-o zi, probabil, mai spre înserat, a fost chemat din nou în camera de anchetă. Inchizitorul lui s-a dovedit a fi un tînăr foarte bine educat, cu purtări aristocratice. A avut atunci loc (după cum scriitorul şi-a dat seama mai tîrziu) o întîlnire a unui Hlestakov, aflat în aşteptate, cu un alt Hlestakov, ales parcă anume pentru a face faţă unei conversaţii elevate. Cei doi Hlestakovi au stat de vorbă pe îndelete despre foarte multe lucruri şi s-au înţeles perfect. Spre finalul întîlnirii, tînărul ofiţer de securitate i-a făcut scriitorului oferta bănuită. Paleologu 1-a privit surîzînd cu ironie, astfel că ofiţerul a simţit nevoia să adauge: „Oferta mea e mai degrabă formală şi chiar dacă o veţi refuza - vorbeau respectuos unul cu celălalt, folosind pronumele de politeţe -, cum cred că veti face, vă garantez că nu veţi suporta nici un fel de consecinţe. Vom rămîne în aceleaşi relaţii amiabile, iar tratamentul din închisoare nu se va înăspri."

Şi atunci neclintitul Paleologu a tresărit. „în fond ce-ar fi să accept colaborarea?" şi-a spus el. Şi imediat a găsit şi o motivaţie: „Dar chiar şi Soljeniţîn semnase un pact cu NKVD-ul şi doar faptul că s-a îmbolnăvit de cancer şi a fost purtat dintr-un lagăr în altul 1-a salvat. Dacă Soljeniţîn a făcut-o, eu de n-aş face-o. Experienţa e destul de interesantă... în fond, e vorba de psihologie, nu?!" Şi a semnat. „De data asta diavolul a acţionat cu perfidie, trimiţîndu-mi acea motivaţie de care m-am agăţat - mi-a mărturisit Paleologu. De ce-mi venise tocmai atunci în minte numele lui Alexandr Soljeniţîn nu pot să-mi dau seama nici acum. Cineva parcă îmi şoptea la ureche: «Păi vezi, şi Soljeniţîn, păi vezi, şi Soljeniţîn...» Ei, bine, dragă poete, faptul acesta nu pot să mi-1 iert. De ce am căutat să mă spăl pe mîiru, apelînd tocmai la acest exemplu?! Nu, gîndul acesta a fost de-a dreptul diabolic! Iată cu ce mijloace subtile lucrează necuratul! Uşor, uşor, cazi în plasa sa şi nu mai ai scăpare."

Văzîndu-1 tulburat pe distinsul scriitor, am abătut discuția spre alt subiect. Spuneți-mi, domnule Alecu, nu întîlniți Diavolul şi-n Parlament?" l-am întrebat. Iar senatorul mi-a răspuns pe un ton şăgalnic: „Nu. Deocamdată nu. Diavolul este mediocru. Şi Parlamentul, aşijderea. Totuşi, avem de-a face cu două mediocrități opuse. S-ar putea să vi se pară că mă contrazic. Dar aceasta-i realitatea. în Parlament mediocritatea-i risipită într-un număr mare de persoane, în cantități variabile, astfel că diavolul, pentru a o ocupa, trebuie să se mişte dintr-un loc în altul repede. Mişcîndu-se repede, nu găseşte suficient timp pentru a se ocupa de tine. El se ocupă de toți, dar cam superficial, pe fugă. Dacă s- ar ocupa mai bine, Parlamentul n-ar mai fi un loc tocmai călduț... N-aş vrea să fiu însă nedrept cu totul, atît la Senat, cît şi în Camera Deputaților sînt şi oameni remarcabili, care dau cîteodată dovadă de bun-simț şi caracter. Faptul acesta se petrece rar, desigur, dar totuşi se petrece. Necuratul mai lasă şi cîte o portiță de scăpare pentru cei ce nu se tem prea mult de el. Un climat total de mediocritate ar fi Iadul, care-i starea absolută de mediocritate..."

Meditînd la cele ce mi-a spus cîndva distinsul scriitor, dar şi la soarta sa, deseori m-am trezit spunînd în gînd: „Dacă delatorii ar fi inteligenți, s-ar denunța singuri la CNSAS, izbăvindu-se, astfel, de o parte din păcatele ce le apasă conştiința..." Şi tot eu: „Dar poate conştiința li s-a pervertit sau s-a atrofiat atît de mult, încît nu simt nevoia de-a se confesa..."

Desigur, la poarta CNSAS-lui nu vine nimeni din propria-i inițiativă. Acolo pînă şi cei care au tendințe masochiste nu se înfățişează decît atunci cînd primesc înştiințare. In zilele noastre cine ar putea suporta să asculte o spovedanie pînă la capăt, în care interlocutorul să-ți descrie, de-a fir a păr, tot ce a făcut?! Chiar şi bunul Dumnezeu şi-ar întoarce fața de la noi dacă am începe să- i povestim cu lux de amănunte toate gîndurile ce ni s-au perindat prin minte atunci cînd am făptuit un lucru rău. Confesiunea nu trebuie dublată de bravură, ci de pocăință. Confesîndu-ne, trebuie să evităm pe cît posibil să cădem în păcatul mîndriei, lăudîndu- ne pentru meschinul curaj de-a ne fi arătat rănile în public. Diavolul nu e chiar întotdeauna mediocru. El merge pe o cale de mijloc, dar ne împinge spre excese. Simulează confesiunea, însă nu se destăinuie decît pe jumătate, şi o face uzînd de atîtea metafore, încît totul în jurul său se acoperă de un halou de lumină. Alexandru Paleologu a avut tăria de a se spovedi în public într-un mod decent, cu mult înainte ca CNSAS-ul să funcționeze ca instituție coercitivă. Bunul-simț 1-a îndemnat să nu ascundă în el „răul necesar", pentru a apărea în fața noastră ca un erou. Făcînd acest lucru, el şi-a apărat demnitatea şi noblețea spiritului. Nu a pierdut nimic, ci dimpotrivă, a cîştigat, într-un fel, iertarea şi înțelegerea noastră. Confesîndu-se şi regretîndu-şi faptele, el a plecat demn dintre noi, lăsînd posterității imaginea unui spirit elevat, atent cu sine însuşi şi atent la tot ce se întîmpla în jurul lui.

Confesiunea sa, desigur, suferă de anumite lacune. Paleologu ne-a vorbit mai mult despre modul cum a fost racolat. Şi a făcut-o strălucit. Ar fi putut invoca faptul că s-au făcut presiuni asupra sa, şi că a semnat pactul cu diavolul într-un moment în care n-a mai putut rezista torturilor fizice şi psihice la care a fost supus. Nu a apelat la acest tertip. A preferat să ridice cortina care îl acoperea, ca să apară în fața noastră gol. Scriitorul a vorbit despre racolarea sa, dar a trecut sub tăcere delațiunile pe care le- a redactat de-a lungul anilor despre cunoscuții săi. Dacă ar fi făcut-o, poate că nu ne-ar fi fost atît de drag. Orice spovedanie are şi ea o limită. O parte din hidoşenii rămîn ascunse însuşi sufletului care a păcătuit. Diavolul le stîrneşte, tulburînd mereu apele, dar îngerii Domnului le limpezesc din nou. A fost, poate, suficient că Alexandru Paleologu şi-a regretat faptele şi s-a confesat de bună voie, într-un moment în care nimeni nu ar fi bănuit că seniorul făcuse pact cu diavolul. A fost un caz singular în scurta, dar atît de confuza istorie a noastră postdecembristă. Nu i-a urmat nimeni exemplul. Nici tovarăşii săi de suferință, cum a fost Ştefan Augustin Doinaş, nici Mircea Ionescu Quintus, nici alte personalități de marcă ale lumii noastre politice sau

culturale. Unii, chiar deconspirați fiind, au avut o prestație jalnică. Există, desigur, şi „excepțiile de rigoare" puse între ghilimele... Dar despre ele vom vorbi în cele ce urmează...

Cîte ceva despre modul cum se făceau racolările

PORTRETE FĂRĂ RAMĂ

Intr-o scrisoare adresată redacției, publicată pe data de 14.02. 2008, prof. P.V. Lazăr, domiciliat în Iaşi, str. Nicolina nr. 6, a făcut cîteva comentarii pe marginea articolului meu, intitulat *Cu Alexandru Paleologu, conversînd despre Diavol şi bunul Dumnezeu*. Mă simt dator să-i răspund în cîteva rînduri, din două motive. *Unu:* scrisoarea pe care mi-o adresează consituie un document legat de cazul Paleologu. Ea aduce - e drept că printr-un intermediar - mărturia că racolarea distinsului senator a avut loc, într-adevăr, la penitenciarul din Botoşani. Scrisoarea întăreşte cele afirmate despre acest subiect de însuşi Alexandru Paleologu, rămas în memoria contemporanilor ca un om onest, lucid şi atent față de imaginea sa postumă. In această „scurtă şi grotescă istorie" a perioadei postdecembriste, Alexandru Paleologu rămîne o figură luminoasă. Repet, e singurul din foştii deținuți politici care s-a mărturisit (autoflagelat) în public. Marea majoritate a a colegilor săi de suferință, care, dintr-un motiv sau altul, au semnat pactul de colaborare cu poliția politică, au tăcut, ducînd cu ei „secretul" în mormînt. „Am declarat în scris că am fost informator, spune el. Mărturisirea mea a apărut în primele luni ale lui '90, în revista *Contrapunct*..." Alții n-au făcut-o, fiindcă „nu au avut tăria de a-şi asuma consecințele" sau „n-au simțit dorința de eliberare" sau „n-au a-şi reproşa lucruri grave..." „E mai bine să-ți asumi, continuă el, oprobiul public cît trăieşti, decît să fii damnat «pe veşnicie»". Unii însă nu şi-au făcut un astfel de calcul. Dacă exemplul lui ar fi fost urmat şi de alții, viața politică românească s-ar fi limpezit demult. Trebuie să fim conştienți că dezvăluirile post-mortem legate de actele de delațiune ale unor foşti deținuți politici au fost făcute mai mult la presiunile politice, nu pentru discreditarea oamenilor, ci a partidelor. In special a celor istorice, infiltrate cu agenți şi oameni şantajabili prin trecutul nemărturisit ce lucra în ei. în anumite momente, cînd un partid trebuia să pice în sondaje, ca să se ridice altul, biografiile erau scoase din formol şi oferite publicului prin intermediul mass-media. Mă veți întreba cine a făcut tot acest joc. Răspunsul e evident: serviciile secrete. Dosarele, desigur, constituie o armă de manipulare în masă... Să trecem şi la punctul *doi*. Scrisoarea dlui prof. P.V. Lazăr are şi o parte sentimentală. Mai bine zis, ea trebuie privită ca pe un gest menit să apere memoria tatălui său, Vasile Lazăr, fostul deținut politic, care a cunoscut pe propria sa piele ororile închisorilor comuniste ale lui Dej. Preotul Vasile Lazăr, după cum mărturiseşte fiul, s-a opus demolării Bisericii Sf. Nicolai, situată în zona Socolei, şi a fost încarcerat, mai întîi la Jilava, apoi la Botoşani. Aici 1-a cunoscut pe Alexandru Paleologu. Ca jurnalist, m-ar fi interesat să citesc cîteva mărturii legate de această perioadă de detenție a autorului *Bunului-simț ca paradox*. Din păcate, preotul Vasile Lazăr s-a stins din viață în 1996. într- un moment de sinceritate, tatăl i-a mărturisit fiului că Alexandru Paleologu a fost informator. „Nu şi-a permis să spună mai multe pentru că-i era încă frică..." Frică de cine? Cînd a avut loc „mărturisirea"? Autorul scrisorii nu datează acest fapt. înainte de căderea lui Ceauşescu sau după? Prof. Lazăr a studiat în mai 2004 cele 5 dosare puse la dispoziție de CNSAS, reprezentînd un număr de 281 de file, dintre care 172 îl priveau pe tatăl său, găsind următoarea declarație, făcută la ieşirea din penitenciarul de la Botoşani a preotului Lazăr: „Subsemnatul Lazăr Vasile, domiciliat în Iaşi, str. Dr. C.l. Parhon nr. 1... La punerea mea în libertate din locul de deținere am luat cunoştință de faptul că nu am voie să divulg nimănui nimic din cele văzute şi auzite de mine în legătură cu locurile de

deţinere pe unde am trecut şi nici despre persoanele încarcerate. De asemenea, nu voi comunica nimic scris şi nici verbal rudelor sau altor persoane despre deţinuţii rămaşi in locul de deţinere. In cazul cînd nu voi respecta cele arătate mai sus, am luat cunoştinţă că sînt pasibil de a suporta rigorile legilor R.P.R." Nimic mai limpede decît această declaraţie. Ea explică din ce cauză deţinuţii politici ieşiţi din închisorile comuniste au tăcut atîţia ani fără să împărtăşească rudelor sau prietenilor ororile prin care au trecut. Pe de o parte, experienţele au fost atît de cumplite, încît nu voiau să se înjosească în faţa nimănui povestind despre suferinţa fizică şi cea morală pe care le-au îndurat în închisori. Pe de altă parte, declaraţia sub semnătură la ieşirea din închisoare îi determina să fie extrem de circumspecţi cu toţi cei din jur. Din cele relatate de autorul scrisorii reiese că deţinuţii politici din cadrul penitenciarului de la Botoşani ştiau sau bănuiau faptul că Alexandru Paleologu intrase în „graţiile" securităţii. Nu ştiu de ce, dar mi-ar face plăcere să cred că el însuşi făcuse tot posibilul ca să trezească suspiciuni privind racolarea sa, tocmai pentru a- şi preveni tovarăşii de detenţie să nu facă destăinuiri „prea intime" în prezenţa sa. E posibil ca viitorul senator PNL să-şi fi luat toate măsurile pentru ca delaţiunile sale să nu aibă prea mari repercusiuni asupra persoanelor vizate. Acestea, desigur, sînt simple supoziţii. Dosarele aflate în custodia CNSAS sau a altor instituţii, în timp, ar putea să confirme sau să infirme ipoteza mea. „Securitatea, afirmă Paleologu într-un interviu acordat în iulie 1997 revistei *Dilema,* trebuia să-şi adune mulţi colaboratori, ca măcar unii dintre ei să funcţioneze." „Mulţi, adaugă el, chiar dacă acceptau pactul, o făceau fiindcă ajunseseră la ananghie, erau dominaţi de frică, de laşitate şi se lăsaseră convinşi într-un moment de minimă rezistenţă..." Am discutat pe marginea acestui subiect cu reputatul istoric Alexandru Zub, trecut şi el prin închisorile regimului de tristă amintire, care mi-a relatat, cu aproximaţie, următoarele: „Presiunile la care erau supuşi unii deţinuţi politici sînt greu de imaginat. Am să vă relatez cazul scriitorului Alexandru Ivasiuc, despre care au apărut materiale în presă că ar fi fost informator. Eu l-am văzut la un interogatoriu. Am fost adus în celulă pentru a fi interogat la rîndul meu. Pe o laviţă zăcea gemînd un bărbat cu faţa transformată într-o masă de carne sîngerîndă. Mi s-a spus că e Alexandru Ivasiuc. Putea să fie oricine. Nu aveai cum să recunoşti omul ce purta pe chip o astfel de mască." Prin urmare, iată cum se făceau racolările. Ţinînd cont de atare împrejurări, avem noi oare dreptul să-i judecăm?

Despre impostură

PORTRETE FĂRĂ RAMĂ

In celebra sa carte intitulată *Istoria universală a infamiei,* Jorge Luis Borges se opreşte, printre altele, asupra „cazului" lui

Hakim din Merv, născut în anul 120 după calendarul musulman, anul 736 după cel creştin, devenit, dintr-un simplu vopsitor, „meşteşug de necredincioşi, de falsificatori şi nestatornic", un nou trimis al lui Allah pe pămînt. Cunoscut sub numele de Hakim învăluitul, fiindcă purta pe faţă o mască strălucitoare, falsul profet - spune Borges - apărea din deşert, fiind însoţit de doi călăreţi orbi şi de o ceată întreagă de cerşetori, geambaşi de cai, hoţi de cămile şi paralagii, cărora le revelase harul, propovăduind o nouă cale de iluminare, bazată pe pocăinţă şi un sfîrşit infam. Vorbind despre cei doi însoţitori ai săi, Hakim spunea: „Sînt orbi, pentru că mi-au văzut chipul". Conform spuselor sale, profetul fusese iluminat în ziua în care în casa sa pătrunsese însuşi Arhanghelul Gavriil. Acesta, după ce se rugase, îi tăiase capul cu un paloş şi-l ridicase pînă la tronul lui Allah, drept care Atotputernicul i-a încredinţat misiunea de-a profeţi; de atunci chipul său a devenit mai strălucitor ca aurul şi mai sîngeriu ca purpura, orbindu-i pe toţi cei din jur. Sfîrşitul lui e zguduitor: în momentul în care oamenii Califului îi smulg masca, toţi credincioşii rămîn îngroziţi: chipul profetului era ros de lepră... „Era atît de buhăit şi nefiresc - scrie Borges - încît tuturor li s-a

părut o mască." Nu mai avea sprîncene, „un ciorchine greu de tuberculi îi mîncase buzele", iar nasul i se turtise aducînd cu cel de leu. Căderea măştii nu-1 descumpăneşte pe profet. Chiar avînd această înfăţişare, el încearcă o ultimă tentativă de a induce în eroare mulţimea care îl priveşte cu oroare. „Păcatul vostru cumplit vă împiedică să-mi vedeţi adevărata strălucire!" proferează Dezvăluitul. Oamenii Califului nu se lasă intimidaţi şi-1 străpung cu lăncile. Istoria aceasta mi-a revenit deseori în minte atunci cînd întreaga noastră presă a dezbătut pe larg cazul imposturii lui Sorin Antohi, care, din cîte am înţeles, uzînd de declaraţii false, a ocupat, mult timp, postul de prorector al Universităţii de Studii Istorice a Centrului European University din Budapesta, fără să aibă nu numai doctoratul, dar nici studiile de specialitate necesare. Desigur, analogia cu Profetul învăluit al lui Borges este una simbolică. Ea nu se referă numai la cazul său, ci la impostură în general. (Chiar şi dosarul Monei Muscă mă duce cu gîndul la *Istoiia infamă* a lui Borges.)

Sorin Antohi nu a propovăduit o nouă religie. Ci doar a fost „apostolul" unei noi lumi. A unei noi Europe. Doctrina sa nu e una religioasă, ci umanitară. Dincolo de masca europeană se ascundea însă impostura. Timp de mai bine de cincisprezece ani, el a fost perceput ca unul dintre reprezentanţii de marcă ai societăţii civile, militînd, alături de alţi intelectuali de „acelaşi calibru", pentru demascarea ororilor comunismului din lumea Estului. Dezvăluirile recente au arătat că el însuşi a fost unul din susţinătorii regimului ceauşist. Scoaterea la lumină a dosarului său de la CNSAS a arătat opiniei publice că apostolul noii Europe fusese un informator racolat de fosta securitate în anii studenţiei. A urmat „spovedania sa" publică, prin care Sorin Antohi, îşi făcea mea culpa. Gestul său de natură livrescă a impresionat pe mulţi din foştii săi tovarăşi de drum de la societatea civilă, care i-au găsit circumstanţe atenuante, transformîndu-1 într-un fel de victimă a propriului său act. Cert este că, din toată această tevatură, apostolul noii Europe a ieşit basma curată. Dosarul său a fost învăluit în ceaţă. Pentru mulţi din formatorii opiniei publice şi reprezentanţi ai societăţii civile, cazul său a fost considerat drept unul „sfîşietor, dramatic", cum se pronunţă Liviu Antonesei, cunoscut pentru avîntul şi naivitatea sa. Referindu-se la colaborarea lui Sorin Antohi cu Securitatea, chiar şi reputatului istoric Alexandru Zub îi lua, fără menajamente, apărarea: „A fost şantajat pentru că a scos clandestin o revistă şi a dus asta în cîrcă toată viaţa. Lăsaţi-1 în pace." Nu ştiu despre ce revistă clandestină vorbeşte distinsul academician. Eu ştiu doar că o perioadă, dacă tot veni vorba de presă, Sorin Antohi 1-a secondat pe Liviu Antonesei, dacă nu mă înşel, la conducerea revistei *Dialog* în perioada anilor optzeci. Dezvăluirea privind colaborarea sa mă determină să cred că „ungerea" domniei sale în acest post n-a fost deloc întîmplătoare. Fiind considerate drept puncte de rezistenţă, revistele studenţeşti erau strict supravegheate de către organe. Probabil că Sorin Antohi a fost investit în acest post într-o dublă ipostază: de raportor şi factor de influenţă. Aş fi foarte curios să văd în amănunt dosarul său. Aceasta cu atît mai mult cu cît cercul în care a activat viitorul apostol al noii Europe a fost unul select. De atunci datează apropierea sa de un Mihail Şora, de Al. Călinescu, Al. Zub, Andrei Pleşu şi alţi intelectuali de seamă. Ca să nu mai vorbesc că, în acea perioadă, domnia sa era un apropiat al disidenţilor ieşeni. întrebarea pe care mi-o pun este următoarea: de ce nimeni sau aproape nimeni din cercul său nu i-a cerut socoteală? Şi o alta: de ce vreme de cîţiva ani de zile dosarul său - despre care mulţi dintre intelectualii pe care-i frecventa aveau cunoştinţă - nu a ieşit la suprafaţă, ci a fost ţinut într-un raft secret la CNSAS? Nu vreau să trag concluzii pripite şi nu vreau să-mi îndrept degetul acuzator spre nimeni. Vreau doar să subliniez un fapt: uluitoarea carieră postdecembristă a lui Sorin Antohi îşi are rădăcinile în trecutul său întunecat. Probabil că, dacă n-ar fi fost prins în vechile structuri, Sorin Antohi n-ar fi ajuns nici secretar de stat la Ministerul Educaţiei în perioada cît a fost ministru Mihai Şora (pe care, probabil, Sorin Antohi 1-a supravegheat) şi nu ar fi ajuns nici la conducerea Centrului European University din capitala Ungariei. Nedumerirea mea se opreşte Ia întrebarea: de ce dezvăluirea a fost făcută cu atîta întîrziere? Şi de ce după prima lovitură, cea cu deconspirarea, vine a doua, cea referitoare la impostură. Din ce cauză a apărut fisura? Impostura sa e veche. In cercul de specialitate, Sorin Antohi nu a fost perceput niciodată ca istoric. Ii lipseau pregătirea, noţiunile de bază, specializarea. Zona în care s-a manifestat ca „specialist" e una speculativă... Acum cîtva timp, întorcîndu-mă de Ia Bucureşti în compania unui tînăr universitar, fost coleg cu Sorin Antohi la Institutul A.D. Xenopol, am avut surpriza să aflu că nivelul cunoştinţelor sale în materie de istorie naţională era al unui absolvent de liceu. Dacă e adevărat, atunci cum de a fost posibil ca ei să devină profesor şi chiar prodecan al Centrului European University de la Budapesta, fiind investit totodată şi ca secretar al Comisiei Internaţionale de Teoria şi Istoria Istoriografiei şi membru al Comitetului Internaţional de Ştiinţe Istorice? Cine l-a propulsat atît de

sus? Masca sau o parte din masca lui Sorin Antohi a căzut. Căderea însă pare să nu-1 fi descumpănit cu totul. Sorin Antohi nu s-a pierdut cu firea. El cunoaşte foarte bine slăbiciunile naturii umane. Ca şi profetul lui Borges, Sorin Antohi încearcă să găsească în toată această şaradă o portiță de salvare. EI ştie că, după un timp, „prietenii" îl vor face să se ridice în picioare. De aceea, îl loc să ne înspăimînte cu o grimasă, îşi întoarce spre noi o faţă surîzătoare. „Ei, şi? pare să ne spună. Totul n-a fost decît un joc de-a v-aţi ascunselea cu învăluirea şi dezvăluirea... Luați-1 ca atare.

Vorbind despre măştile impostorii Iui Sorin Antohi, am făcut o paralelă între „falsul" prorector al Universității de Studii Istorice al Centrului European University din Budapesta şi falsul profet al lui Borges, din *Istoria universală a infamiei*. Comparația a fost, desigur, exagerată. Ea a avut menirea să arate în adevărata ei lumină una dintre fețele prorectorului nostru european. Falsul profet manifesta o sobrietate şi o măreție care-i lipsesc cu desăvîr- şire lui Sorin Antohi. Comparația a lucrat în favoarea sa. Sub mască nu se ascunde un chip hidos, precum cel al falsului profet al Borges, mîncat de lepră, ci unul mereu surîzător. El e flecar, un fluieră-vînt cu morgă academică. Şi cînd spun aceasta, mă gîndesc la cuvintele lui Paleologu şi la comparația pe care a făcut-o acesta descriind prima sa întîlnire cu diavolul. Diavolul era un flecar, un tînăr ce aducea cu Hlestakov. Cred că şi Sorin Antohi are multe din caracteristicile acestui mic demon al lui Gogol. Revelator în acest sens e un text, pe cît de lung, pe atît de prețios, privind dosarul său de colaborare cu fosta securitate, extras de la CNSAS. Mărturisesc că, în ce mă priveşte, după douăzeci şi ceva de ani de tranziție, subiectul legat de dosare nu-mi mai spune mare lucru. De atunci şi pînă azi s-au întîmplat atîtea lucruri pe scena noastră politică, din ce în ce mai bulversată, încît abuzurile regimului Ceauşescu ni se par aproape umane. Fiind vorba însă de „grupul de disidență de la laşi", din care, cu sau fără voia mea, am făcut, totuşi, şi eu parte, mă simt obligat să mă pronunț, punîndu-i confesorului şi celor ce caută să-i albească biografia cîteva întrebări. „Aşa cum promiteam în septembrie 2006 - scrie Sorin Antohi în preambulul articolului său - revin la chestiunea raporturilor mele cu securitatea, deoarece am intrat recent în posesia unor noi documente din arhivele CNSAS. Redeschid discuția promițînd şi intervenții viitoare, după 14 luni de tăcere penitentă ca intelectual public..." „Tăcerea penitentă" sună frumos. Şi orgolios. Aşternînd această sintagmă pe hîrtie, Sorin Antohi a urmărit, probabil, să ne smulgă din colțul ochilor o lacrimă de compasiune. Intuind că sintagma ar avea un oareşicare ecou, eseistul şi „istoricul" ieşean pluseazâ. Frazele nu- 1 ajută însă să iasă din impas. Dincolo de croiala lor modernă (Sorin Antohi a apelat şi la specialistul în psihologie abisală, Freud) se ghiceşte infatuarea. Diavolul mistificării pare să nu-i fi dat nici o clipă pace în acest răstimp. Spiritul lui Hlestakov 1-a potopit cu totul, fără să lase nici cea mai mică portiță de scăpare. Sorin Antohi a căutat să-şi însuşească modelul confesiunii publice făcute de Alexandru Paleologu la începutul anilor '90, dar n-a reuşit decît să- 1 ducă în derizoriu. Diferența dintre el şi Paleologu ține de substanță, de fond, dar şi de formă!

Scoțînd din mînecă „tăcerea penitentă", eseistul simte imboldul să mai arate publicului încă un as extras, de data aceasta, din rever: „ca intelectual public". Nu e prea mult spus?! Şi „tăcere penitentă", şi „intelectual public"! Paisprezece luni a durat tăcerea sa! Impresionant! Desigur, în toată această perioadă Sorin Antohi ar fi putut avea ieşiri memorabile, care ar fi putut scoate națiunea română din impas. A trebuit însă, vai, să stea de o parte şi să tacă. O tăcere „autoimpusă", de cine? De Sorin Antohi sau de Hlestakov ce sălăşluieşte-n el?! Desigur, acestuia din urmă i-a fost greu să tacă... In ce priveşte sintagma „intelectual public" aici trebuie să facem cîteva precizări. Desigur, nu putem nega că Sorin Antohi avea notorietate. Trebuie să înțelegem însă că notorietatea sa se manifestă în cadrul unui cerc restrîns de oameni... Domnia sa a făcut şi continuă să facă parte din Grupul de Dialog Social, reunit în jurul *Revistei* 22. Pe tot parcursul „penitenței", în jurul numelui

său nu s-a aşternut tăcere mortuară. Sorin Antohi a beneficiat de o protecţie mediatică foarte bine pusă la punct. Numele său a fost pomenit destul de des, în contexte, de obicei, favorabile. Ce-i drept, Sorin Antohi s- a ferit să mai apară cu articole în revistele unde colabora frecvent. A fost o retragere strategică, gîndită punct cu punct. Şi încă un amănunt legat de „penitenţă". Pe parcursul celor 14 luni, Sorin Antohi, din cîte am înţeles, a comunicat permanent cu grupul. Aproape nimeni nu 1-a renegat. Chiar cei mai înverşunaţi duşmani ai compromisului au empatizat cu el. In afară de aceasta, dezvăluirea privind colaborarea sa a apărut tardiv. Faptul acesta era cunoscut în cadrul grupului. Dosarul său a stat mult timp într- un sertar „secret" pe masa CNSAS. Degetele înmănuşate ale protectorilor săi i-au răsfoit cu atenţie filele şi au pus dosarul la păstrare. Dacă ar fi depins numai de ei, probabil că şi astăzi el ar fi zăcut acolo. A venit însă un semnal de undeva (nu ştim exact de unde) şi dosarul a intrat pe rol. Cine ştie, poate, prin activitatea sa, Sorin Antohi a deranjat anumite forţe, să zicem, oculte. Sau poate că dezvăluirea e legată tocmai de faptul că activitatea sa a fost lovită de uzură morală. Sau poate pur şi simplu deconspirarea e opera hazardului. Oricum, eseistul nu are de ce să se plîngă. în grupul disidenţilor ieşeni, încă înainte de 1989, se bănuia (de fapt se ştia cu certitudine) că Sorin Antohi semnase pactul cu diavolul. De aceea, mulţi se fereau să discute în preajma lui subiecte delicate. Pe de altă parte, în cadrul aceluiaşi cerc, se vehicula şi ideea precum că Antohi ar fi servit cauzei comune, menirea lui fiind aceea de-a armoniza relaţia dintre disidenţi şi securişti, atrăgîndu-i pe aceştia din urmă, încetul cu încetul, de partea protestatarilor. In acest caz s-ar putea spune că activitatea sa de agent a fost una subversivă. Cunoscîndu-i spiritul speculativ, mă mir că Sorin Antohi n-a mizat pe această carte... Cred că rolul de agent dublu i s-ar potrivi de minune lui Sorin Antohi. Domnia sa intră extraordinar de uşor în relaţiile cu semenii, mai ales cu cei de rang superior. Prestidigitator de înaltă clasă, el poate deschide lacătul oricărui seif, pentru a pătrunde în cercurile unei societăţi unde au acces doar cei iniţiaţi. I se mulează pe trup orice haină de împrumut. El este cel ce nu este. Lipsa de substanţă îi conferă greutate. Poate relaţiona oricînd şi cu oricine. E diavolu-n persoană. Un Hlestakov al lumii elitiste.

L-am cunoscut destul de bine în perioada studenţiei sale, cînd a îndeplinit şi funcţia de redactor-şef al revistei *Dialog*. Rolul său în interiorul redacţiei a fost, totuşi, unul benefic. în acest sens, aş spune că a reuşit, apelînd la jocurile de culise, să dezamorseze exigenţa cenzurii ceauşiste, strecurînd pe lîngă articolele de serviciu, altele, nocive pentru ideologia comunistă. M-am întîlnit destul de des în perioada aceea cu Antohi. Discuţiile noastre se învîrteau, în general, asupra celor ce se transmiteau de la Europa Liberă. Nu ştiu dacă le-a consemnat sau nu. L-am întîlnit şi în perioada revoluţiei... L-am simţit uşor stresat. Probabil că îi era teamă să nu fie deconspirat. Disidenţii însă au închis ochii, şi, după două sau trei luni de la derularea evenimentelor, Sorin Antohi a fost propulsat la Ministerul Educaţiei, ca adjunct al lui Mihai Şora. Pasul acesta a constituit începutul fulminantei sale cariere internaţionale...

în lunga şi întortocheata sa confesiune, Sorin Antohi vorbeşte despre o „autoscopie nemiloasă", despre „competenţele sale academice umbrite, dar nu negate (ca în unele cercuri româneşti) despre o „regîndire a întregii sale strategii existenţiale", despre nu ştiu care „bolgii ale conştiinţei", despre „praguri" şi „cum- pene" ce fac parte dintr-un trecut care „nu trece", ci, probabil, îţi macină cu încărcătura lui nocivă fiecare clipă a existenţei. Unii au caracterizat această ieşire drept un document zguduitor, de o „sinceritate răvăşitoare", menit să clatine înseşi bazele unei instituţii cum e CNSAS-ul. Alţii, o diversiune... în mare ea sună astfel: *„Pe tărîmul eticii şi moralei, omul vinovat are datoria şi dreptul de a-şi asuma propria vinovăţie, în mod absolut. Nu pentru a se desfiinţa pe sine prin prăbuşirea sa definitivă în hăul aulorecriminării (cît de poetic sună!,n.n.), ci pentru a cauteriza rădăcina răului făptuit şi pentru a-şi putea începe redresarea...."* Circumstanţele, mai scrie autorul, pot fi puse

în paranteză doar dacă vinovatul, apelînd la metafizică, îşi mărturiseşte, fie şi tardiv, fapta, confruntîndu-se, cum altfel, decît „radical cu sine".

Prin spovedania din presă Sorin Antohi a urmărit un singur scop: să-şi spele biografia şi să revină în actualitate cu o altă faţă publică... Chiar dacă spovedania sa e falsă, scopul pe care domnia sa 1-a urmărit a fost atins. Mai mult decît atît. Sorin Antohi nu s- a mulţumit doar să revină în atenţia publicului cu o confesiune. Ci, uzînd de relaţii, el a reuşit să intre în posesia propriului dosar (de urmărit-urmăritor) care numără circa 1650 de „documente". Şi de aici a început toată tevatura. Eseistul a avut răbdarea să-1 multiplice la propria sa maşină de scris (de ce a făcut asta, cînd avea posibilitatea să-şi xeroxeze actele, se poate bănui!) şi să înmîneze o parte din dosar lui Liviu Antonesei, Luca Piţu şi Dan Petrescu. La rîndul lor, aceştia au răspîndit foile şi altora. Din toată această avalanşă de hîrtii mi-a parvenit şi mie o notă informativă primită de Lt. Col. Ştefănescu Ioan, de la sursa LUCIAN, în octombrie 1989: „Sursa vă informează următoarele aspecte legate de numitul Nichita Danilov: la masa festivă prilejuită de comunicarea rezultatelor la concursul de poezie al Ed. Junimea, în urma căruia unul dintre cîştigători este numitul NICHITA DANILOV, acesta a afirmat: *am reuşit să-i păcălesc dacă mi-au premiat şi acceptat poeziile, unele bisericoasc. Să mai zică cineva că nu ne întoarcem la epoca religiei în poezie....* Erau prezenţi Ştefan Mitroi (red.-şef al revistei *Opinia studenţească,* n.n.) şi sursa. Ştefan Mitroi n-a manifestat nici aprobare, nici dezaprobare faţă de spusele concurentului şi cîştigătorului Nichita Danilov. «LUCIAN». După această „nevinovată" delaţiune a necunoscutei surse Lucian, volumul meu de debut ar fi trebuit să fie dat la topit. Cu Securitatea nu te puteai juca. Numai Dumnezeu ştie cum am avut norocul să scap de furcile cenzurii ceauşiste... Citind această scurtă notă informativă, mult timp nu m-am mai gîndit la cazul Sorin Antohi, ci am fost preocupat să descopăr care dintre cei trei prieteni ai mei ce fuseseră invitaţi la agapă era turnător. Ca în romanele detectiviste, bănuiala cădea cînd asupra unuia, cînd asupra altuia dintre cei trei... Cine era sursa Lucian? Cu cît rememoram scenele petrecute împreună, cu atît bănuiala se accentua. Poate că nu mă turnase unul, ci tustrei, semnînd o delaţiune comună sub pseudonimul Lucian... Ajuns cu deducţiile logice în acest punct, deodată am tresărit. într-adevăr, „spovedania" lui Sorin Antohi îşi atinsese scopul. Manipularea era pe cît de subtilă, pe atît de eficientă. Primind extrasele din propriile noastre dosare, fie direct de la el, fie prin intermediari, nu ne mai gîndeam la dînsul, ci la noi. Ne suspectam prietenii şi rudele, privindu-i ca pe nişte delatori. Diavolul ce sălăşluia în Sorin Antohi ne manipula de la distanţă, trăgîndu-ne de sfori...

Misterul Casei Culienilor

De fiecare dată cînd, în lungile mele preumblări prin laşi, se întîmplă să trec pe strada Anastasie Panu, paşii se opresc aproape de la sine cînd ajung în dreptul casei unde a locuit, în anii furtunoşi ai tinereţii sale, scriitorul Dan Petrescu. Casa, veche de mai bine de un secol, cu ziduri groase, părăginite pe alocuri, cu cerdac înalt, boieresc, cu portiţa atîrnînd într-o balama şi gardul scorojit, căzut într-o rînă, cu acoperişul de tablă umbrit de copaci seculari, îmi transmite un sentiment ciudat: nu ştiu de ce, privind-o, îmi vin în minte romanele Aga- thei Christie şi, mai ales, misterioasele povestiri ale lui Edgar Allan Poe. N-am fost niciodată un apropiat al lui Dan Petrescu. Relaţiile noastre se limitau, atunci cînd ne întîlneam pe stradă, la o mică şuşanea, cum se spune, legată de viaţa literară şi politică ieşeană din vremea ceauşistă. (L-am admirat atunci şi-1 admir şi acum pentru disidenţa sa din anii ceauşismului: a fost pentru noi un exemplu greu de urmat şi totuşi... căci există şi un totuşi, dar despre asta mai încolo...)

Istoria casei o cunosc însă din diferitele relatări, sedimentate în timp, ale unor prieteni comuni, pentru care casa în care locuiau Dan Petrescu împreună cu soţia sa, Tereza Culianu, sora profesorului Ioan Petru Culianu, o doamnă, de altfel, admirabilă, nu fusese un mister. Am

auzit şi am citit atîtea istorii legate de acest loc, încît, dacă aş fi romancier, aş putea, fantazînd un pic pe marginea lor, să scriu un adevărat bestseller. Iată, de pildă, un scurt fragment dintr-o mai lungă destăinuire pe care o face magistrul Mihai Ursachi referitor la atmosfera ce domnea în casă: „La Culieni, uşa era deschisă pentru multă lume. Se organizau acolo un fel de serate literare, unde venea multă lume. I-am întîlnit acolo pe Dan Laurenţiu, pe Aruştei, pe Ani Cojan, pe domnişoara Botez, pe Liviu Antonesei, Luca Piţu, Sorin Antohi, Emil Brumaru împreună cu celebra sa Tamară, pe Liviu Cangeopol şi pe mulţi alţii..." Se discuta, se făceau lecturi şi chiar se înjghebau şi mici spectacole de teatru de salon: „Chiar eu am dat o reprezentaţie - spunea magistrul. Un fel de pantomimă. Am jucat un colaj Shakespeare prin intermediul degetelor de la picior. Le mişcăm în aşa fel, încît puteam să fiu şi Hamlet, şi Othello sau Regele Lear. Umbra degetelor se proiecta pe perete. Mimam vestita replică «To be or not to be». In America se practică astfel de reprezentaţii. Noi am descoperit însă America în casa Culianu. Mult mai devreme de exilul meu." Dacă degetele de la picioarele magistrului Ursachi, pe vremea cînd se credea Pelican, erau cînd Hamlet, cînd Othello, cînd Regele Lear, cine erau oare Ofeliile şi Desdemonele Americii în miniatură de pe Anastasie Panu 13 bisl!? Cum se sfîrşea o astfel de reprezentaţie, desprinsă parcă din *Twin Peaks*? Interesant este că fiecare din aceste „istorii", mai mult sau mai puţin reale, au la mijloc cîte o bizarerie, un mister. Casa transmite, la rîndu-i, celui care se încumetă s-o privească de aproape, o stare tulbure, apăsătoare, greu de definit. E posibil să fie o simplă impresie subiectivă, care şi-ar avea explicaţia în fascinaţia pe care o exercită asupra noastră enigmatica operă şi destinul tragic al celui mai cunoscut discipol al lui Mircea Eliade, Ioan Petru Culianu, autorul volumelor *Gnozele dualiste ale Occidentului, Eros şi magie,* asasinat în condiţii încă neelucidate la Chicago în 1991. Pentru mine, ca pentru mulţi alţii, moartea lui Culianu rămîne la fel de învăluită în mister ca şi scopul atacurilor teroriste asupra Gemenilor de pe 11 septembrie 2001. Cine a pus- o la cale? în ce scop? Unii sînt de părere că profesorul Culianu a murit fiindcă a avut acces dincolo de limitele cunoaşterii şi a percepţiei omeneşti, intrînd în contact cu lumea tainică a morţilor.

Alţii, mai realişti, susţin ideea că, prin activitatea sa, ar fi deranjat puterea politică de la Bucureşti din perioada postdecembristă şi că aceasta ar fi responsabilă pentru moartea profesorului. Una dintre ipotezele vehiculate a fost aceea că asasinatul este „mîna" magiei negre, aceasta fiindcă se presupune că, în ultima parte a vieţii, profesorul s-ar fi ocupat de cercetarea unor centre de acest gen. Niciuna dintre aceste ipoteze nu pare veridică pînă la capăt. După cum nu pare veridic nici zvonul cum că asupra casei Culianu ar plana un vechi blestem. (E o supoziţie care vine mai degrabă din literatură, avîndu-şi rădăcini în povestirea lui Poe.) Cert este însă faptul că mulţi dintre cei care „au trecut" prin această casă au avut un destin dacă nu dramatic, atunci, măcar, cum să spun, sucit. Astfel, vizionarul pictor Petru Aruştei, după cîteva tentative de sinucidere (odată s-a aruncat de la fereastra unei camere studenţeşti, invocînd numele unei iubite, altădată, închis într-o magazie de lemne, a căutat să-şi pună capăt zilelor apelînd la cuţit, se spune, la scurt timp după o noapte apoteotică petrecută în compania neuitatei sale logodnice, care 1-a părăsit în ultima clipă, măritîndu-se cu un tînăr ofiţer de securitate), a murit în condiţii misterioase; Dan Laurenţiu, un veşnic logodnic al veştedelor doamne (se îndrăgostea de fiinţe extrem de ciudate, scoase parcă din romanele horror), s-a stins şi el mult prea devreme, dezamăgit de existenţă, iar magistrul Ursachi, după ce- a cunoscut micuţa Americă în casa Culianu, a pornit în căutarea unei alte Americi, de unde s-a întors total schimbat. Umbra casei de pe Anastasie Panu pare să-şi fi întins fantasticele sale aripi peste destinele multor nefericiţi artişti. Pe unii casa i-a atras cum atrage o baghetă electrizată bucăţele mici de hîrtie risipite în jurul ei. Pe unii i-a marcat definitiv, iar altora le-a deviat destinul. Chiar şi însuşi D. Petrescu, care a venit ceva mai tîrziu, pare să fi fost marcat de acest loc încă înainte de-al

cunoaşte... A fost predestinare? O chemare ancestrală ? O vrajă efemeră? Sau ceva mult mai abscons? El nu a venit oricum, ci a venit încărcat cu un trecut cam tulbure. Apariția sa pare să constituie un alt mister, pe care, deocamdată, nimeni n-a încercat să-1 decodifice. Legat de magie şi mistere, iată ce scrie unul dintre cei care s-au dedicat cercetării vieții şi operei lui I.P. Culianu, John Crowley: „Ne putem lega, ori putem fi legați: operatorul magician utilizează imagini care ne leagă - imagini astfel construite încît să se umple de energia astrală, să ne poată face să iubim sau să urîm, să ne temem sau să fim încrezători, să fim statornici ori desfrînați." Sursa acestor imagini o constituie subconştientul, asupra căruia acționează energia astrală. Astfel, figurile se animă. Capătă o viață proprie. Prin concentrare, aceste obiecte-simboluri devin purtătorii unui anumit mesaj, care poate fi transmis în alt timp şi alt spațiu. „Imagini edificate în imaginație, expuse în afară ca obiecte fizice - amulete, sigilii, poeme - sau proiectate direct dintr-un suflet în altul. De fapt - spune John Crowley - sîntem cu toții supuşi la asemenea manipulări care provin din spiritele altora. Cel care lucrează prin magie este cel care îşi utilizează în mod conştient resursele propriei inimi, energiile şi dorințele proprii, pentru a produce efectele pe care le doreşte, pentru a seduce un suflet, ori mai multe deodată, pentru a tămădui sau a ține sub control." Manipulatorul poate fi o ființă, dar uneori e un obiect care a înmagazinat în el toate aceste stări şi dorințe. în prima fază, obiectul e manipulat, iar în a doua, el devine manipulatorul care acționează. Obiectul poate fi o amuletă, un idol, un fir de păr sau un ungher al unei case sau o casă întreagă. Uneori în magie are loc efectul bumerangului: energia destinată manipulării altui suflet se întoarce înapoi, avînd un caracter devastator asupra celui care a emis-o. De fapt, mai tîrziu sau mai devreme „pedeapsa" va veni, iar practicianul va suferi, în timpul vieții sau după, prin urmaşi. Informația înmagazinată în subconştient va acționa asupra ADN-ului, asupra genei. Ea e asemenea unui virus ipotetic care afectează psihicul şi nu rareori chiar fizicul descendenților. Aceasta ar fi şi una din explicațiile privind „blestemul" care se transmite asupra unei familii, a unui clan. „Magia cu efecte intersubiective şi fizice - conchide John Crowley - se deplasează de-a lungul unei axe la mijlocul căreia se află acel nexus de tehnologie şi de subiectivitate de care am vorbit. Axa magiei benefice şi malefice se află pe altă direcție şi cuprinde o putere diferită, puterea de-a lega, la un capăt, şi de a dezlega, la celălalt."

Dacă suntem de acord cu aceste afirmații ale profesorului J. Crowley şi admitem şi ipoteza că I.P. Culianu era un practician al magiei, deci un „manipulator", atunci putem pune o întrebare legitimă: pe care axă a magiei malefice şi a celei benefice se află casa Culianu şi cu ce putere-i înzestrată, cu cea de a lega între ele anumite destine sau cu aceea de a le dezlega? In acest sens, nodul gordian al destinului lui Petrescu, prin ce „mijloc" s-a legat de această familie cu rădăcini adînc înfipte în istoria laşilor? El a fost mesagerul unei alte puteri (malefice, benefice?) sau doar o „victimă", un „simplu obiect" al unui scenariu magic? Admiratorii îl consideră un erou, ceea ce a şi fost în timpul premergător Revoluției, iar detractorii, vai, ca pe un fel de Dinu Păturică, aciuiat la Casa Culienilor în scopul de-a parveni. Alții, mai neîncrezători din fire, exagerînd probabil, îl suspectează chiar de colaboraționism. Să fi avut revoluționarul Dan Petrescu o anumită misiune legată de Ioan Petru Culianu? Mă rog, istoria ne arată că orice e posibil. In ce mă priveşte, exclud din start o astfel de absurditate. Legătura e una mai degrabă afectivă.

Nu am avut ocazia să-1 cunosc pe „misteriosul" descendent al Culienilor. Am căutat să-mi fac o imagine despre el citindu-i cărțile şi citind cîte ceva din ce s-a scris despre moartea sa. Una dintre cele mai interesante relatări mi se pare a fi cea făcută de profesorul Adrian Poruciuc, cel care 1-a întîlnit pe Ioan Petru Culianu cu puțin timp înainte ca acesta să fie asasinat. Iată ce spune domnul profesor Poruciuc: „Cunoscînd-o pe sora lui, am crezut că abordarea va fi mai uşoară. I-am zis că sînt din laşi, că o cunosc pe Tereza şi că vreau să mă întîlnesc cu

el." Invocarea Terezei Culianu nu a fost însă un argument pentru întîlnirea cu profesorul Culianu. Profesorul Poruciuc se aştepta ca întîlnirea să aibă loc în aceeaşi seară cînd 1-a sunat la telefon, la o „bere". Culianu a acceptat să-1 întîlnească abia peste două săptămîni. „Am stat de vorbă în biroul lui. Nu a răspuns cu mare entuziasm la entuziasmele mele ieşene. Ştia să traducă politicos orice reţinere". Mai tîrziu, după asasinat, profesorul Poruciuc, tocmai din cauza acestei întrevederi, a fost audiat, „ca de altfel toţi românii care aveau vreo legătură cu Universitatea", de FBI Pentru Adrian Poruciuc, Ioan Petru Culianu a fost un „om straniu" care îşi avea „ascunzişurile sale". înainte de întrevedere, profesorul Poruciuc îl cunoscuse prin intermediul a două surse: Tereza Culianu şi un fost coleg de liceu, maiorul de securitate *Bostan* (este vorba cumva de primul soţ al Terezei Culianu, căpitan sau maior de securitate, sau de un alt personaj?) care „în perioada '87 venea la Reading Room-ul Catedrei de Engleză de care eram eu responsabil". într-o discuţie veni vorba şi de Culianu, şi maiorul ar fi spus: „Culianu este un mare patriot." Profesorul Poruciuc pune afirmaţiile maiorului Bostan sub semnul întrebării. E posibil să fi fost o provocare. Sau o diversiune: prin declaraţiile sale, maiorul Bostan ar fi vrut să arunce asupra lui I.P. Culianu o undă de suspiciune privind conlucrarea sa cu aceste forţe. Să fi fost profesorul I.P. Culianu un agent al serviciilor secrete româneşti ce acţionau în exterior, care, din varii motive a trebuit să fie scos din joc? Acest lucru voia să-1 inoculeze în conştiinţa interlocutorilor maiorul Bostan? Profesorul Poruciuc exclude posibilitatea ca asasinatul să fi fost făcut de către un agent al Securităţii. „Această ipoteză convenea şi viziunii americane asupra României. Eu unul însă nu-1 ştiam a fi una din vocile disidente, oricum incomparabil cu un Pacepa". Cert este că profesorul I.P. Culianu se simţea ameninţat. El le-a spus profesorilor şi studenţilor săi că are convingerea că e urmărit - scrie John Crowley - şi că a încheiat o poliţă de asigurare de viaţă adiţională. Interesant ar fi de ştiut la ce sumă s-a ridicat asigurarea şi cine a fost beneficiarul acestei polite. Logodnica, familia, universitatea la care a lucrat, o altă instituţie?

Dar misterul casei Culianu nu planează numai asupra celor morţi, ci el se abate şi asupra celor vii. Tot ce e legat de această casă pare să fie menit să devină o veşnică enigmă. Mi-a venit această frază în minte citind recentele articole legate de dispariţia dosarului lui Dan Petrescu, cumnatul lui Ioan Petru Culianu. Conform declaraţiilor lui Horia-Roman Patapievici, fost membru al CNSAS, rezultă că, în arhivele Securităţii, nu există nici un dosar al lui Dan Petrescu. Paradoxal, chiar dacă nu există dosarul, o parte din el a fost deja scos la lumina zilei, fiind publicat, pe fragmente, în cartea lui Mihai Pelin, care are drept sursă de documentare această arhivă, iar altă parte din documente a fost scoasă la lumină de către Sorin Antohi şi multiplicate la maşina sa de scris. Fragmentele apărute constituie, probabil, doar vîrful aisbergului. Partea grea continuă, din cauze necunoscute, să fie scufundată în beznă. Poate că, dacă ar fi recuperat acest misterios (pentru istoria noastră recentă) „manuscris", am fi reuşit să descifrăm atît o parte din enigmele care plutesc nu numai asupra casei Culianu, dar şi cele ce se referă la evenimentele din 1989, eliminînd astfel unele scenarii halucinante sedimentate în mentalul colectiv privind posibila „colaborare" sau „manipulare" a disidenţilor de către forţele oculte din interior şi din exterior

Sublimul Charly

lui Liviu Antonesei

Zilele acestea m-au sunat doi dinte cei mai vechi prieteni stabiliţi de ani buni în Occident: Florin Staverescu, zis Charly, şi Dan Podoleanu. Unul într-un orăşel cochet din Bavaria, celălalt la

Roma, în apropiere de Vatican.

Nu ştiu cîți dintre cunoscuți le-au simțit lipsa din peisajul nostru cultural. Nu erau nici scriitori, nici artişti definiți în sensul clasic al cuvîntului şi nici informatori trimişi în misiune (gen Antohi) să supravegheze mediul cultural. Ci, mai degrabă, animatori, oameni care credeau că arta şi cultura (iertat fie-mi faptul că folosesc cuvinte mari!) sînt bunul cel mai de preț al omenirii. Nu-i interesau nici banii şi nici cariera. Viața lor intimă şi-o sacrificau pentru ceilalți, pe „altarul artei". Refuzau la modul sublim să intre cu totul în angrenajul social. Trăiau un fel de adolescență prelungită pînă la maturitate, refuzînd comoditatea unei vieți aşezate, ce le-ar fi permis să se bucure de liniştea şi confortul de care are nevoie orice om trecut de prima tinerețe. Refuzau compromisurile, refuzau înregimentarea şi şabloanele de orice fel. Ei lucrau undeva la modul subteran, influetițînd climatul etic general. Erau germenii, fermenții necesari actului de cultură, un fel de spori nevăzuți ai spiritului, îngeri înarmați cu arcuri de lumină, care ştiau să trimită săgeata la timpul şi la locul potrivit, animînd viața spirituală a urbei. Întîlnirea cu ei era importantă mai ales în perioadele de cumpănă, de nesiguranță, cînd simțeai că pămîntul îți fuge de sub picioare. Simțindu-le patima pentru artă, începeai să prinzi şi tu curaj ca să-ți continui drumul. Credința lor în actul spiritului devenea contagioasă. în preajma lor, te simțeai cu adevărat important, chiar dacă discuțiile erau de cele mai multe ori purtate în termeni vehemenți. Aveau energia şi capacitatea de- a se mişca în multiple medii, propagîndu-şi ideile asemenea unor misionari porniți să civilizeze un ținut păgîn. Oriunde ajungeau, se vorbea de cultură ca despre o ardere de tot.

Primul care m-a sunat a fost Florin Staverescu sau Charly, un fan al lui Mick Jagger şi al lui Jimi Hendrix, pe care îi diviniza... în cele ce urmează, voi încerca să-i fac, din cîteva linii şi puncte, intersectate în alt timp, un portret, să zicem, existențial.

L-am întîlnit în perioada tulbure a studenției mele, în Stud Bar. M-a privit cu suspiciune, încercînd să găsească un reper pentru a mă putea identifica. Nu arătam nici a muzician, nici a poet. Figura mea nu-i inspira încredere. Totuşi, mi-a întins mîna şi s-a prezentat: Charly.

Numele de Charly suna bizar. L-am asemuit cu un Charlot, aflat în perioada post puberă, plin de impulsuri şi frustrări. îi lipseau țilindrul, mustața şi bastonul, şi mai ales simțul tragic al umorului, ca să semene cu celestul erou al filmelor ce mi-au marcat copilăria. Florin avea părul aspru, blond, rebel, şi un mod de-a conversa destul de agresiv. De Charlot îl apropia credința în forța magică a artei, în puterea binelui asupra răului. Dar şi sărăcia, demnitatea, cinstea şi plăcerea de-a vagabonda pe străzi.

Cu Charly nu putea să stai de vorbă la modul obişnuit. Perora cu atîta patimă despre Mick Jagger şi despre rock, încît, vrînd-nevrînd începeai să-i împărtăşeşti punctul de vedere. Idolii săi erau: Rimbaud, Dostoievski, Van Gogh, Eminescu, Janis Joplin, Jimi Hendrix şi, desigur, Rolling Stones.

Cînd venea vorba de blues sau rock, Florin se transfigura, începea să improvizeze. Cînta *I Got Dem 01' Kozmic Blues Again Mama* de Janis Joplin sau *Night Bird Flying* de Jimi Hendrix, gesticulînd şi imitind sunetele chitarelor electrice, pierdut cu totul, ca şi cum s-ar fi aflat pe scenă. Dar cel mai mult îi plăcea să imite mişcările lui Mick Jagger. Lumea întorcea capul după el, luîndu-1 drept nebun.

în materie de literatură, Charly făcuse o adevărată fixație pentru Rimbaud, cu care, de altfel, semăna la nas şi la bărbie. Copiase *Iluminările* şi umbla cu ele în buzunar. Mergînd pe străzi, perora de unul singur pe marginea *Sonetului vocalelor* pînă intra într-o stare de delir. Cînd ajungea, din întîmplare, în Podu Roş, contemplînd Bahluiul, începea să recite cu voce tare *Corabia beată,* aruncînd în apă bărcuțe confecționate din ziar. Hălăduind prin tîrgușorul Copou sau pe Sărăie, îi plăcea să recite în gînd „plecam pe drum cu pumnii în sparte buzunare/ îmi devenise însuşi paltonul ideal", iar cînd ajungea la Ciric, termina cu: „în seri de vară albastre voi merge pe poteci/ să calc mărunte ierburi, să

fiu împins de grîie/ eu, visător, simți-voi pe tălpi fiorii reci./ Iar capul gol lăsa-voi ca vîntul să-1 mîngîie..."

îmi plăcea să-1 contrazic, pînă-şi ieşea din fire. Era suficient să spun ceva despre Rimbaud sau Hendrix, că lua foc.

îl tachinam de obicei pornind de la *Corabia beată. O* comparam cu *Corabia* lui Matei Vişniec, în timp ce Charly urla din toți bojocii: „Ce Vişniec, ce corabie! Nu există decît una singură, cea a lui Rimbaud..." Şi atunci eu, cu voce liniştită, începeam să recit: „Corabia se scufunda încet/ noi ziceam şi ce dacă se scufundă corabia/ şi mai ziceam că orice corabie se scufundă/ într-o zi/ şi ne strîngeam mîinile/ ne luam rămas bun/ dar corabia se scufunda atît de încet..." „Termin-o!, urla Charly. Dacă mai spui un cuvînt, te arunc în Bahlui..." Iar eu, oprindu-mă în fața lui, continuam: „Dar corabia se scufunda atît de încet/ încît după o viață de om/ încă mai ieşeam unul cîte unul şi priveam/ cerul şi măsurăm apa/ şi scrîşneam din dinți şi spuneam asta nu e o corabie, e un blestem..."! „Termin-o!" țipa şi Staverescu, după care, izbucnind într-un hohot de rîs, adăuga: „Asta nu e o corabie, asta e chiar România!"

Eu însă o țineam pe a mea, că e corabie, o simplă corabie, poate chiar *Corabia beată* a lui Rimbaud, naufragiată în România. Şi atunci cearta izbucnea din nou. Ca să-1 împac, îi propuneam să confecționăm noi înşine o corabie, un fel de Arcă a lui Noe redusă la scară ieşeană, care să aibă drept velă poemul lui Vişniec, iar drept pînze *Autoportretul* lui Van Gogh... Pe punte aveau să cînte Jimi Hendrix şi Rolling Stones. Corabia urma s-o construim în dealul Copoului şi s-o lansăm la apă în Bahlui...

In timp ce rememoram în gînd toate aceste scene, am auzit răsunînd sacadat la telefon vocea lui Florin: „Unde sînteți, cu toții ați dispărut. II sun de o săptămînă pe Antonesei şi e ocupat. Virgil stă toată ziua întins în pat, privind țintă în tavan, cu ghitara alături... Ies în oraş, bat străzile, nu mai dau de nici un cunoscut. Mi-e dor de voi. Vreau să stăm la un pahar de vorbă... Am venit în Iaşi, mă simt singur şi pustiu... V-ați schimbat, stați ascunşi, stați la adăpost..." „Nu ne-am schimbat, ci vremurile s-au schimbat. Corabia însă continuă să se scufunde încet şi sigur... Frumoasă corabie, meşter cîrmaciul... " „Nu-mi vorbi de nici o corabie.... Mai bine hai să ne vedem la o cafea, să punem țara la cale..."

Ne-am întîlnit, în aceeaşi zi, la Corso, pe terasă. Ne-am îmbrățişat şi ne-am privit îndelung în ochi. Trecuse atîta amar de timp de cînd nu ne văzusem...

Charly se schimbase. Se ingrăşase, devenind obez. Era un Charly cu părul complet alb, un Charly gras, dar totuşi Charly. L- am întrebat ce face. După cum bănuiam, Charly divorțase cu cîțiva ani în urmă. Trăia destul de bine, primind un ajutor de la statul german.

Stătea cu chirie într-un apartament cu două camere. Singurul lui prieten era stejarul tînăr ce se înălța lîngă fereastră.

Ii cunoştea fiecare frunză, fiecare rid de pe scoarță.

Stătea de vorbă cu el noaptea, iar, uneori, îi cînta melodii de Janis Joplin.

Ca să nu înnebunească din pricina singurătății, se inițiase şi în arta compoziției. Dar asta nu i-a folosit la nimic. Singurătatea îl făcea să se urce pe pereți.

„Ca să nu înnebuneşti, îmi spuse, trebuie să înveți arta de-a înşela clipa care trece... Să înveți să-ți faci singur micile bucurii, altfel o iei razna. înțelegi?"

Văzîndu-mă că tac, adăugă „De ziua mea şi înainte de sărbători mă simt ca un Charlot sau mai degrabă ca Mr. Bean... Nu mă sună nimeni. Nu mă caută nimeni. Şi atunci, postîndu-mă în fața oglinzii, cu masca lui Mick Jagger în mînă, discut ham- letian cu mine însumi şi-mi fac singur şi cîte un cadou.. "

„Germania nu-i România, mai adăugă Charly, acolo Corabia nu se scufundă, te scufunzi doar tu..."

Alambicul liric al lui Emil Stratan

PORTRETE FĂRĂ RAMĂ

Poetul Emil Stratan (greşesc oare?) face parte din categoria din ce în ce mai rară a frumoşilor nebuni ai marilor oraşe, pentru care arta şi literatura, mai bine zis actul creației artistice, de orice natură ar fi el, se învecinează cu bunul Dumnezeul. Pentru domnia sa, arta pare să reprezinte religia supremă, ce împinge omenirea, deopotrivă, şi înainte şi înapoi, păstrînd-o permanent, chiar şi în momentele de bulversare, într-o stare de grație divină. De aceea, de fiecare dată cînd stau în cumpănă şi cuget la domnia sa, încercînd să descifrez misterul ce-i animă acțiunile, gîndurile mele se lovesc de un zid de ceață pe cît de molcom, pe atît de impenetrabil şi atunci, în sinea mea, bodogănesc: „In fond, ce urmăreşte în forul său abscons Emil Stratan? De unde atîta pasiune pentru artişti şi pentru artă?" Şi: „în aparență, ceea ce face el ține de gratuitatea pură? La ce bun atîta consum de energie? Căci nu e uşor să aduni la un loc o grămadă de poeți din toate colțurile mai mult sau mai puțin pipărate ale scumpei noastre patrii şi să-i pui să se lupte într-un turnir cu vag parfum medieval, preț de-o zi sau două, pe viață şi pe moarte, îmbrăcați în armuri de versuri şi de ciocolată, pentru o cauză pierdută: poezia!" Pesemne, boala aceasta, tind să cred că e vorba într-adevăr de boală, i se trage de pe la începtul anilor nouăzeci, cînd, în curtea clinicii de înfrumusețare a chipurilor, pe care o diriguieşte cu onoare, a poposit, împotmolindu-se pentru o parte din vecie, celebrul Cadillac ursachian, sosit cu vaporul, imediat după revoluție, la scurt timp după magistru, de peste Ocean. O vreme maşina a stat într-un garaj, apoi în aer liber, adăpostind înăuntru-i eprubete cu tot felul de esențe, menite să înnobileze nu numai chipul, ci şi spiritual uman, iar afară stoluri întregi de grauri şi de corbi, desprinşi parcă din povestirile lui Poe. Apoi, după ce a fost golit de conținut, automobilul a fost mutat, la inițiativa rudelor poetului, în curtea Muzeului Literaturii, unde, potopit de frunze şi rugină, zace şi acum, cufun- dîndu-se în uitare.

De-a lungul şi de-a latul anilor, l-am întîlnit pe amfitrion, vorbesc de Emil Stratan, în diverse ipostaze, de întreprinzător, dar şi de liber cugetător, ba chiar, într-un anotimp ce s-a vrut a fi mai luminos, în cea de edil. Nu ştiu ce a putut clădi atunci prietenul meu şi al băutorilor de absint, Emil Stratan. Cred că în acea vreme, cînd totul părea alb, pentru ca mai pe urmă să devină gri, domnia sa a cunoscut mulți oameni, s-a cizelat spiritual, trăgînd învățăminte drepte din propriile-i avînturi ce s-au măcinat în gol; cu alte cuvinte s-a rodat, a acumulat multă experiență umană, pe care, iată, o fructifică acum, în vremurile noastre tulburi, organizînd aceste insolite turniruri de ciocolată şi de poezie, care, în aparență nu au alt scop decît acela de-a deschide porțile artei pure. Domnia sa pare că a construit, în sfîrşit, ceva, un cub cu o latură ciobită, o piramidă sferică sau poate pătrată, menită să adăpostească nu trupul faraonului, ci „omida" artei ieşene postmoderne. Sfera activităților sale adăposteşte înlăuntru-i un triunghi, străbătut de raza lumi- nos-întunecată a pulsațiilor propriului său eu, cînd înțeles, cînd neînțeles chiar şi de sine însuşi. într-un vîrf al triunghiului se află aşezat salonul său de frumusețe, străbătut de numeroase galerii, dotate cu laboratoare şi distilerii mai mult sau mai puțin alchimice, populat de tot felul de figuri de ceară însuflețite de un straniu duh al dragostei de sine şi de semeni. Al doilea vîrf al aceluiaşi triunghi cuprinde laboratorul poetic, unde îşi petrec vremea băutorii de absint şi toți cei aidoma lor, inhalînd fum răsfirat in mii de arabescuri din narghilele nevăzute, pentru a-şi scrijeli apoi versurile pe tăbliție de lemn şi de alamă subțiri ca de mătase. Iar cel de-al treilea punct cuprinde Galeriile de Artă Eleusis, unde vin, de obicei, inițiații, după ce sînt supuşi în prealabil unui îndelung şi întortocheat proces de purificare, prin muzică, dans, foc şi poezie, şi aduşi într-o stare de extaz. Prin urmare, luînd în considerație toate

aceste presupuneri, precum şi alte gînduri ce nu s-au vrut a se aşterne pe hîrtie legate de iubirea-i pătimaşă pentru artă, tind să cred că prietenul *Băutorilor de absint* (v. antologia apărută în anul 2006 la Paralela 45), i-ar fi plăcut să se nască într-un timp în care Van Gogh picta celebrele sale autoportrete, iar prietenul său, Paul Gauguin, tabloul *Vincent van Gogh pictînd floarea-soarelui,* dar n-a fost să fie. Emil Stratan s-a născut într-un timp în care poezia şi arta au fost împinse mai întîi în stradă, iar de aici, sub podurile Bahluiului, dar şi ale Senei. Faptul acesta nu l-a descurajat, ci dimpotrivă, l-a determinat să meargă în căutarea asiduă a băutorilor de absint ai zilelor noastre. Aşa i-a întîlnit pe loan Es. Pop, pe Mureşan, pe Foarţă şi pe atîţia alţi frumoşi nebuni ai marilor oraşe... (Slăvit în veci fie, dar, numele lor!)

Şi acum, în loc de încheiere: Pînza pe care o ţese cu atîta migală în jurul său şi al celorlalţi amfitrionul Stratan ţine, totuşi, mai mult de nebunie luminoasă pentru artă, decît de simplă pasiune. Sau şi de una, şi de alta. In ce mă priveşte, tind să cred că, dacă am pune în balanţă prima şi a doua, prima ar cîntări mai greu, în timp ce a doua şi-ar ridica, odată cu talerul, privirea mult mai sus de cer. Privind de la distanţă acest triunghi înscris în sfera preocupărilor emilstratantiene, fără să vrei, exclami, odată cu autorul *Singurătăţii în doi,* poetul Ioanid Romanescu: „Trăiască poezia şi marii visători!"

Lucian Vasiliu şi atelierul său de potcovit inorogi

Mult timp *Atelierul de potcovit inorogi* al confratelui Lucian Vasiliu a funcţionat într-un fel de hrubă (chilie de pustnic tînăr şi ferice), frumos tapetată cu tot felul de ziare şi manuscrise rare, unde se adunau, la vreme de seară, ca să stea la un pahar de vorbă mai lungă sau mai scurtă, dar în orice caz dusă pînă hăt dincolo de miezul nopţii, maeştri tineri şi bătrîni, care odată trecuţi pragul micuţei odăi, fiind omeniţi cum se cuvine de vecinic ospitaliera gazdă, îşi dezlegau baierele versurilor şi, aşezîndu-se doar pentru o clipă locului pe un taburet improvizat din maldărul de cărţi, se ridicau abia în zori de zi, pornind să hălăduiască pe străzile pustii şi melancolice ale Iaşilor, la vremea cînd vajnicii măturători ai Epocii de aur terminau şi ei de dereticat praful îmbibat de chiştoace şi insigne tricolore, iar bravii pensionari îşi aşezau trepiedele, aşteptînd să vină dubita ce împărţea cota de lapte, cîte una sută de sticle pentru fiecare aprozar. Veneau acolo, în modesta sa chilie, botezată, din cîte îmi aduc aminte, sicriu, situată la o aruncătură de băţ de chibrit de piaţa Nicolina, potopită de varză şi harbuji aduşi cu remorca de la Tecuci, poeţi precum Cezar Ivănescu, venit şi el, ca şi Lucian Vasiliu, din ţinutul Bîrladului, regretatul Ioanid Romanescu, de mult trecut cu tot cu celebra sa tablă de şah (cu tot cu trompeta, cu tot cu armonica, la care se acompania noaptea, cînd îl poseda demonul poeziei) în eternitate; mai veneau şi Liviu Antonesei, şi Luca Piţu, şi George Bădărău, şi Dan Movileanu, chiar şi Danilov, precum şi mulţi alţi bravi aspiranţi la gloria literaturii. Se potcoveau, în general, aduse în stadiul de incandescenţă, verbele, dar uneori, amfitrionul, învăluit în aburi de Carpaţi, nu se sfia să încălzească şi adverbele, pînă cînd metaforele îşi *înfingeau adînc lancea* în carnea nemuritoare a poemului hăcuit, printre „sticle goale, heruvi cu capete sparte (mărturii ale nopţilor albe)", cînd pe malul drept, cînd pe cel stîng al Bahluiului. Pe neaşteptate, simandicoşii oaspeţi pornesc conversînd prin labirintului subconştientului. Din ziduri apăreau umeri şi sîni feciorelnici. Agitîndu-şi bastonul alb prin aer, prietenul orb perora despre „principiul feminin al lumii/ susţinînd că nu întîmplător Lumina, Solitudinea şi însăşi Ziua, Ora şi Moartea / sînt substantive de genul feminin..." Cel mai spectaculos, desigur, era autorul singurătăţii în doi, poet al uriaşilor, loanid Romanescu. Vocea sa contrasta cu statura,

se rostogolea asemenea norilor sub boltă, potopiți de tunete şi fulgere ce răsunau în gol.

De atunci, probabil, datează o parte din cele mai reuşite poezii ale lui Lucian Vasiliu publicate în *Mona-Monada* sau *Fiul omului,* dar şi cîteva superbe crochiuri scrise sub dicteu, cum e şi acesta: „Lucian Vasiliu/ este inventatorul/ unei monadologii desuete/ aşadar/ bun de răstignit pe un perete/ el e un fel/ de/ n-ar mai fi/ cînd bezmetic/ cînd gri."

La festinele literare din garsonieră, cam înspre miezul nopții, alături de protagonişti, îşi făceau apariția personaje din cele mai bizare, începînd cu şobolanii Bush şi Bosch, şi terminînd cu Fidel Castro, Dimitri Karamazov, Kafka, Montaigne, dar şi Dosoftei, Shakespeare, Eminescu, Caragiale, Creangă, şi mai cu seamă ZENUMUD, astfel că minuscula garsonieră, ce nu întrecea cu mult mărimea unei cutii de chibrituri suedeze, devenea, printr-o ciudată dilatare gravitațională, asemenea cărții infinite a lui Borges, din ce în ce mai încăpătoare.

Prin fumul de tămîie îmbibat cu versuri de Esenin şi Baudelaire, înghițit cu rară lăcomie deopotrivă de către maeştri şi discipoli, prin fața ochilor căzuți în „.blinda meditație" a novicilor se perindau, trecînd cu tigva-n mina dreaptă, palidul prinț al Danemarcei, Corbul lui Poe, Nero, Calul Orb, frumoasa Veronica Miele, Costachi Conachi, magistrul Ursachi, Feodor Mihailovici Dostoievski, T.S. Eliot şi Verlaine, ordinea intrării personajelor pe scenă fiind cu totul aleatorie. După „spartul" adunării, cînd ultimul oaspete, luîndu-şi pălăria şi bastonul de viitor Cavaler al artelor, părăsea cîmpul de luptă, amfitrionul, rămas în compania melancolicului şobolan Bosch sau Bush (care-1 veghea la căpătîi), mai întîi făcea ordine în sufletul răvăşit de amintirea „unei sintaxe confuze", apoi, ureîndu-se pe acoperişul blocului, sătul de „convenții şi certitudini", practica yoga între literele L şi V, după care, semnînd „tratat de pace cu heruvimii", scria pînă la epuizare, în numele unei acute lipse de prudență. „Bărbați albaştri, negri, galbeni, indigo, femei brune, blonde, roşcate, verzi" îşi făceau apariția lîngă „Eşafodul înconjurat de centauri", în timp ce, pe acoperişul edificiului, amfitrionul, transformat într-un înger, avînd tatuată pe piept o bombă atomică, arunca Poc! Poc! Poc! petarde peste oraşul pierdut în ceața memoriei. Estimp, o parte din mulțime începea să aplaude, altă parte îşi înnoda şireturile, iar altă parte fuma pur şi simplu, sub privirea extrem de sadică a mii şi răsmii de păianjeni ce (supra)vegheau panorama.

Retras în Marele întuneric, poetul descifra mesajele oculte, ascultînd cocoşii ce cîntau în placenta maternă acoperită de zăpezile milenare. De acolo, cuprins de fiori, el contempla arborele său genealogic, rostind oracular o epistolă a trupului destinată spiritului: „Spirit al meu, sac peticit prin care se strecoară/ vîntul rece, de tine îmi amintesc, de vremea cînd... eram sclavul tău.../ Am săvîrşit toate încercările,/ am sucit gîtul sintaxei, am decapitat/ elocința, m-am dedicat alchimiei/ acum, eliberat, pot să mor liniştit..."

Atelierul de potcovit inorogi, înjghebat în garsoniera-chibrit a lui Lucian Vasiliu, a constituit, în anii 1976-1980, o bună (a se citi pe jumatate clandestină) şcoală de poezie. Format în jurul unor poeți importanți ai momentului, Cezar Ivănescu, magistrul Ursachi, Ioanid Romanescu, Geo Dumitrescu, tînărul Lucian Vasiliu a simțit nevoia să-şi împărtăşească experiența şi altora. De fapt, atelierul său a constituit un fel de anexă a cenaclului „Junimea" (diriguit în acei ani de criticul literar Virgil Cuțitaru), pe care-1 frecventau toți acei care credeau în steaua lor literară. Prima probă - poate cea mai importantă - o constituia citirea în atelier. Dacă treceai de proba focului - Lucian Vasiliu era un critic extrem de exigent - îndrăzneai să te „produci" şi la Junimea. Dacă nu, atunci mai urma o perioadă de aşteptare. In acei ani tulburi, am avut norocul, ca şi alți colegi de generație, să trec de cîteva ori pragul modestei sale chilii, unde am găsit cărți, reviste şi o mînă întinsă printre cuvinte, ceşti şi pahare... A fost prea mult sau prea puțin?

...Recitindu-i azi versurile strînse într-o antologie apărută la Ed. Junimea, ce se numeşte cum altfel decît *Atelierul de potcovit inorogi,* îngîn odată cu poetul: „Mi-ai dat iluzia că trăiesc în numele Frumuseții, al Iluziei, al Poeziei..."

Oare am trăit cu adevărat?

Nicolita Danilov

O inițiere

Recitirea antologiei de versuri *Ros lucis* a lui Liviu Pendefunda, apărută la Princeps Edit, mi-a trezit în suflet amintiri şi nostalgii nebănuite. L-am cunoscut încă din anul 1964, la sfîrşitul epocii lui Dej, cînd am venit într-un Iaşi patriarhal, cu iz de ilustrată veche, cu străzi şi clădiri din care azi n-a rămas decît o vagă urmă. Era un băiat subțire, delicat, tras ca prin inel, care avea un aer seniorial şi o călcătură aparte. Mergea altfel pe stradă decît noi. Părea că nu merge, ci interpretează o scenă din *Lacul lebedelor* de Ceaikovski. Mişcările sale nu erau însă uniforme, şi din cînd în cînd, în funcție de încărcătura lirică, Liviu Pendefunda trecea de la o partitură la alta, amestecînd ariile între ele, astfel încît *Lacul lebedelor* se transforma mai întîi în *Nunta lui Figaro,* apoi în *Spărgătorul de nuci,* sfîrşind în mod inevitabil cu un marş nocturn din *Aida.* Gesturile, de asemeni, îi erau foarte bine cizelate. Venea la şcoală într-o uniformă impecabilă, cu pantofi bine lustruiți, cămaşa apretată şi o cravată roşie, strălucitoare, parcă scoasă din cutie. Sosisem din satul meu natal, proaspăt colectivizat, în toamna aceea frumoasă, în care arțarii şi castanii ce se înşirau în curtea şcolii semănau cu un sobor de preoți îmbrăcați în odăjdii arămii, ce făceau plecăciuni vîntului, împrăştiind o mulțime de coji şi fructe pe alei, pe care noi, elevii de gimnaziu, în drum spre casă, ni le îndesam în ghiozdane. Văzîndu-l evoluînd astfel pe aleile ce străjuiau liceul, mi-am zis că am nimerit într-un alt loc decît şcoala. Nu cumva acesta e paradisul? M-am întrebat. Sau doar un crîmpei din el? Oare şi ceilalți elevi învățaseră să facă astfel de piruete în pauza dintre ore? I-am urmărit cu atenție: singurul balerin din şcoală era Liviu Pendefunda.

S-a întîmplat să fim colegi de clasă şi de şcoală dintr-a şasea şi pînă la absolvirea liceului. Nici eu nu ştiu exact cum m-am nimerit acolo, la Liceul „Oltea Doamna", într-o clasă de elită. A fost, probabil, o simplă întîmplare: uneori hazardul a lucrat şi în favoarea mea. Clasa era împărțită în două: o parte din elevi erau internişti, veniți din satele de prin împrejurimi, altă parte externişti, selectați în urma unor probe destul de severe. Scriind aceste rînduri, îmi răsar acum în minte figura lui Zanet, băiatul cel mai mic din clasă, dar şi cel mai isteț, apoi Holicov şi Banu, ce împărțeau deseori, la internat, aceeaşi felie de pîine unsă unt şi cu magiun, luată pe ochi dulci de la bucătăresele care, văzînd fețele livide ale elevilor ce se învîrteau prin curtea şcolii, mai omeneau pe cîte unul fie cu o prăjiturică, fie cu o napolitană, c-o eugenie sau alte bunătățuri aflate în cămară... De cealaltă parte se afla tabăra externiştilor, a elevilor din Iaşi, împărțită cumva şi ea în două găşti. Una a elevilor de elită, ce făceau parte din „protipendada" Iaşilor, iar cealaltă, a băieților de cartier. Statutul meu era unul hibrid, în sensul că, deşi veneam de la țară, aveam casă în oraş... îmi reînvie, desigur, în minte şi figura domnişoarei Ispir, colega mea de bancă. După cum îmi revin în minte şi chipurile protipendadei... Erau acolo (sper să nu mă înşele memoria) şi Radu Teodorei, şi Radu Iftimescu, d-ra Palade, d-ra Mariana Popovici, d-ra Neamțu, d-ra Roman, d-nul Goia şi Liviu Pendefunda, fiul profesorului Gheorghe Pendefunda, o somitate în lumea medicală ieşeană... Apoi băieții de cartier, Carcea, Vieru, Rotaru, Onofrei, Radu Conoro şi încă vreo doi-trei elevi ale căror nume îmi scapă... S-a întîmplat ca venirea mea în clasa a şasea să se suprapună peste un alt eveniment, transferul d-rului Goia. D-şorul Goia se muta în capitală. Şi de aici o întreagă dramă. Inițial n-am înțeles de ce plecarea unui elev a

dat naştere la atîta tevatură. D-şorul Goia, pe care l-am avut coleg timp de două săptămîni, părea un copil obişnuit. Nu avea ceva deosebit în înfăţişarea sa. Ba chiar, aş spune, dimpotrivă. Era negricios, uscăţiv, cu nasul coroiat şi omoplaţii ieşiţi din uniformă. Vorba lui graseiată şi zîmbetul afişat pe faţă cu sinceritate, îl făceau însă să fie agreabil chiar şi printre internişti. Dar de aici şi pînă la crizele de isterie ce izbucneau la fiecare început de pauză in colţul fetelor era o cale lungă. Abia mai tîrziu am realizat de ce: d-şorul Goia era fiul directorului Operei din Iaşi. Acesta era, probabil, mobilul simpatiei şi dragostei colegelor. In itinerariul său autobiografic, Liviu Pendefunda consemnează următoarele: „1959. începe (a se înţelege că el, Liviu Pendefunda, n.n.) şcoala primară la Liceul Mihai Eminescu din Iaşi (fost Ol tea Doamna). în paralel ia lecţii de vioară şi balet la Liceul de Artă, fiind în corpul de balet al Operei din Iaşi, sub îndrumarea maestrului Bela Balogh pînă la 14 ani, venind astfel în contact cu muzica marilor compozitori ai lumii; director al Operei era Ioan Goia, tatăl bunului său prieten de şcoală, Dan, ce va deveni compozitor şi membru marcant al corului Madrigal... în timpul gimnaziului (L.P.) urmează cursuri de grafică şi pictură, iar în liceu organizează o formaţie de muzică uşoară, fiind chitarist şi solist vocal; recită frecvent versuri în engleză şi franceză în spectacole ţinute pe scenele diverselor şcoli din Iaşi şi judeţele învecinate..." Şi tot în acelaşi paragraf, poetul mai consemnează despre propria-i persoană: „Primele încercări literare datează din 1965, la îndemnul profesorului de muzică, Ana Fochi...." Vă daţi seama în ce clasă am nimerit?! Numai elite şi elite! Fii de medici, de profesori universitari, de artişti! Aleşi parcă pe sprînceană. Iar eu ce eram? Sosisem dintr-un loc unde harta României se agaţă în cuiul bătut într-un perete... Mă simţeam ca o sălbăticiune prinsă într-o cuşcă.... Toate aceste „uniforme călcate impecabil şi gulere ce străluceau" mă bulversau şi mă înspăimîntau. Cei de la oraş mă priveau ca pe o curiozitate a naturii. Nu mă lăsam nici eu mai prejos şi îi priveam, la rîndul meu, cu superioritate îndoită: satul meu natal mi se părea cel mai fantastic loc din lume. Prin urmare, aveam cu ce să mă mîndresc. Şi în afară de aceasta, nu ştiu cum să vă spun, dar mă simţeam deştept, al naibii de deştept. S-a întîmplat să fiu aşezat în aceeaşi bancă (a doua din faţă) cu domnişoara Ispir. Era o fată sensibilă şi delicată, de o frumuseţe rubensiană cu care eu unul nu eram obişnuit. Mă uitam la ca ca şi cum aş fi fost vrăjit. Ispir însă nu mă vedea. Gîndurile sale zburau la Goia. Plecarea lui se transformase într-o dramă pentru ea şi pentru întreaga clasă. Colega mea de bancă îşi stăpînea cu greu plînsul în timpul orelor, apoi, cum se suna de pauză şi profesorul ieşea din clasă, îşi ascundea în mîini faţa şi izbucnea într-un hohot de plîns, înconjurată de celelalte colege externiste, care căutau s-o consoleze, povestindu-i istorii hazlii. Drama ei era de înţeles: în locul d- şorului Goia stăteam eu... Mă uitam pe furiş la profilul ei: avea nasul drept, fin, cu nări frumos conturate, gene lungi, întoarse şi buze atît de roşii şi mîini atît de albe, atît de fine, ca şi cum ar fi fost ţinute în puf. Toate astea mă încîntau, desigur, şi mă simţeam atras de ea. Dar, în acelaşi timp, mă simţeam cumva şi culpabil pentru trauma pe care o provocam prin prezenţa mea, astfel că, într-o bună zi, văzînd că e gata să izbucnească din nou în plîns, i- am întins fără un cuvînt batista mea călcată acasă cu mare grijă... D-ra Ispir nu se aştepta să fac un astfel de gest. A luat batista, mi- a zîmbit recunoscătoare, şi-a şters lacrimile şi-a izbucnit în rîs. In aceeaşi zi, Liviu Pendefunda s-a apropiat de mine, m-a luat prietenește de umăr şi mi-a recitat o poezie: „Am visat într-o noapte o sferă/ pe care să scrie: asfinţit./ prea mulţi nasc la lumină cuburi/ gravitîndu-le feţele: răsărit..." Poetul clasei voia, probabil, să mă recompenseze. Sau poate că voia să cucerească un nou cititor. L-am privit cu nedumerire. Era un limbaj pe care nu-1 înţelegeam. Sferă, cuburi. .. Mai tîrziu am realizat că aceasta fusese prima poezie surrealistă pe care am auzit-o. Să fi fost vorba, totuşi, de o iniţiere *avant la lettreV*. A simţit în mine Liviu un posibil concurent!? Un aspirant, ca şi el, la Gloria eternă? Aş zice că nu. Atunci a făcut-o dintr-un sentiment de superioritate pe care o avea faţă de colegi. Nici acum, cînd ne întîlnim, sentimentul acesta nu l-a părăsit.

Tony

Era o vreme mohorîtă. Ploua. Priveam şirul de maşini ce sfîrîiau, trecînd în goană pe asfaltul umed. îi invidiam, nu ştiu de ce, pe oamenii care se aflau la volan sau pe cei care stăteau alături. Fiecare avea o treabă de făcut. îmi frămîntam mîinile la geam, simţind cum nelinişstea creşte în mine cu fiecare picătură de ploaie căzută, cu fiecare rafală nouă de vînt. Nu aveam stare. Trebuia să ies. Trebuia să merg să-mi revărs într-un loc nervii acumulaţi de atîta timp. De mult nu mai avusesem o discuţie în contradictoriu. Căutam în jurul meu o posibilă victimă. Am deschis televizorul. Toate buletinele de ştiri erau axate pe acelaşi eveniment... Toate transmiteau imagini de la parada homosexualilor şi lesbienelor, care îşi cereau dreptul legitim de căsătorie. Trebuia să devenim, în fond, şi noi europeni. Olanda deja trecuse într-o altă etapă. în ţara lalelelor pedofilia şi oofilia erau privite ca nişte lucruri firești. „Dacă tot au un adevărat cult pentru flori, de ce n-ar accepta şi necrofilia? Cu nişte budoare, înjghebate în cavouri, şi-ar putea dezvolta o adevărată industrie pentru amatorii de senzaţii tari. Piaţa de desfacere pentru flori ar fi ca şi asigurată..." Acestea nu erau gîndurile mele, ci vorbele unei victime a televiziunii nimerite întîmplător în Piaţa Revoluţiei. Starea de agitaţie din mine creştea. Simţeam că în curînd voi exploda. Trebuia să ies. Cu orice preţ. Altfel exista riscul să dcviez...

Aşa am şi făcut. Mi-am desprins geaca din cuier, mi-am îndesat şapca pe ochi şi am ieşit pe uşă. După alte trei-patru mişcări, pedalam pe bicicletă. Turna cu găleata. Pedalam fără să privesc în dreapta sau în stînga mea. Şoferii mă claxonau. Mă înjurau, scoţîndu-şi pentru o clipă mutrele buhăite pe geam. Ploaia îi făcea să se retragă înapoi în carapacea lor.

încotro? înainte! Drept înainte. Din Păcurari spre Fundaţie. Pe Independenţei, prin Tîrgu Cucului... Pe Eternitate, pe lîngă Sinagogă, iată-mă cotind pe Tudor Vladimirescu; trec pe lîngă chioşcurile de pompe funebre şi ajung în Bucşinescu, la *Ziarul dc laşi.* Las bicicleta sprijinită de perete şi urc treptele. Corpul meu se mişcă de la sine. Nu acţionează voinţa mea, ci parcă a altuia. Merg ca în transă. Ud leoarcă. Apa se scurge de pe hainele mele ca din nişte burlane. Aud în spate un strigăt disperat: „încotro, domnule?" E glasul portarului. „La Tony", strig fără să mă opresc. „Cine e Tony?" întreabă disperat portarul, repezindu-se pe scări după mine. E prea tîrziu însă. Din cîteva sărituri ajung la etajul doi. Cotesc la dreapta, şi mă năpustesc în biroul redactorului-şef al *Ziarului dc laşi.*

Tolănit într-un fotoliu rotativ, Tony îşi întoarce faţa proaspăt bărbierită spre mine... Pare să nu observe agitaţia de care sînt cuprins. Nici hainele mele ude, nici părul de pe care se scurg şiroaie de apă nu par să-1 impresioneze. Redactorul-şef e într-o dispoziţie din cele mai bune.

„Un ceai sau cafeluţă?" mă întrebă cu ochii numai zîmbet.

„Nici ceai, nici cafea", zic mofluz, deşi simt că furia de care eram cuprins începe să mă părăsească.

„Atunci?" face el privindu-mă cu acelaşi zîmbet.

„Colaborările..."

„Ce-i cu colaborările? face Tony în continuare foarte bine dispus. Nu eşti mulţumit de ele?"

„Cum să zic", îngînd eu...

„Da, Nichita, spune, nu te sfii."

„Nu mă sfiesc. Vezi, Tony, zic eu, la Bucureşti colaborările se plătesc mult mai bine. Cărtărescu ia de la *Jurnalul naţional,* pentru patru articole, cît scriu şi eu, 1.500 de euro."

„Ei, şi?" spune Tony.

„Păi, cer şi eu o mărire."

„Nici o problemă, face Tony. îți dau şi eu atît, deşi, mărturisesc că e o perioadă în care ziarul trece prin restricții financiare. Dar..."

„Dar?" întreb eu, privindu-1 cu perplexitate...

„Dar gîndeşte-te dacă e bine ceea ce faci..."

„De ce să nu fie bine?!"

„Ce-o să spună posteritatea?"

„Ce-o să spună?"

„Iată ce-o să spună: Nichita Danilov scria pentru bani."

„Dar şi Cehov a scris pentru bani. Calcula fiecare rînd pe care-1 scria... Ținea o adevărată evidență. Şi n-o făcea de amorul artei. Avea nevoie de bani ca să-şi întrețină familia", am spus.

„Păi, Cehov nu era medic?"

„Şi ce dacă era medic?!"

„Păi, nu cîştiga suficient?!"

„Dacă ar fi cîştigat, nici n-ar fi scris. Practica medicinii îi aducea un cîştig derizoriu. Pe atunci mult mai rentabil era scrisul."

„Ei, vezi, făcu Tony, fiindcă a scris doar pentru bani, Cehov a rămas Cehov şi nu s-a transformat într-un nou Dostoievski. Posteritatea 1-a pedepsit. A primit ceea ce merita."

„Dar nu a scris doar pentru bani, a scris şi din plăcere. Din pasiune..."

„Lasă că ştiu eu ce fel de pasiuni avea Cehov ăsta al tău. Se lipeau rublele de degetele lui ca nişte timbre de cărțile poştale..."

„Avea o familie grea de întreținut... Tatăl lui dăduse faliment... Surorile şi frații..."

„Trebuia să-i lase să se descurce singuri, iar el să-şi vadă de talentul lui."

„Asta ar fi însemnat să-i lase să moară de foame..."

„Şi ce dacă, făcu distrat redactorul-şef, dacă ai lui ar fi murit de foame, Cehov ar fi avut conştiința încărcată şi asta l-ar fi făcut să scrie mai bine. Dostoievski...,,

„Păi, Dostoievski scria şi el pentru bani. Era asaltat de creditori."

„Da, sigur că da, mă aprobă redactorul-şef, numai că Dostoievski pierdea mereu la ruletă şi avea nevoie de bani. Viciul acesta îl făcea să aibă mustrări de cuget... Iar mustrările de cuget, ştii unde duc, nu?! Tu nu joci, nu?"

„Nu", am zis.

„Păi, vezi... Dacă nu joci, nu ai nevoie de bani. Nu-ți țipă permanent măseaua. Gîndeşte-te la posteritate, Nichita! Gîndeşte- te bine! Toate aceste se pot întoarce împotriva ta..."

„Dar, Balzac, am îngînat eu, copleşit oarecum de argumentele lui Tony."

„Ce-i cu Balzac?!"

„Scria pentru bani."

„Da, scria pentru bani, nu neg asta, spuse Tony. Dar gîndeşte-te cum a ajuns... Mic, burtos, ca o butoi. Destinul 1-a pedepsit încă în timpul vieții. Ca să nu mai vorbim de posteritate... Azi cine-1 mai citeşte pe Balzac? Ce-a mai rămas din el? Cîteva personaje. Şi alea nişte caricaturi. Cred că nu vrei să te transformi într-un butoi. Avariția te deformează. Din cîteva văd, ai prins ceva kilograme în plus. Deja ai putea proba un tricou cu burtă..."

Aici Tony atinsese un punct vulnerabil. De mult pornisem o luptă aprigă cu propriul meu trup, care avea tendința de-a deveni mult mai consistent decît ar fi fost cazul. Chiar şi circuitul pe bicicletă pe care-1 făceam prin oraş urmărea, în fond, un unic scop: să dispară kilogramele de prisos. Apoi mai era şi posteritatea... Sigur, de multe ori soarta se răzbună. în univers există o lege a echilibrului. Devenisem superstițios. Simțind că mi s-a mai înmuiat cerbicia, redactorul-şef începu să-m povestească despre impresiile sale din America de Sud. Fusese într-un schimb de experiență. Se întorsese alt om. Avea acum o altă viziune asupra lucrurilor. Devenise mai tolerant. Mai larg la suflet. Mi-a vorbit despre noua capitală a Braziliei... Despre noua ordine de pe mapamond. Ascultîndu-1, aproape că uitasem pentru ce am venit.

La despărțire, dîndu-mi mîna, îmi spuse:

„Deci rămîne aşa cum ne-am înțeles?!"

Nu ne înțelesesem nici într-un fel. Nu ajunsesem la nici o concluzie. Eram însă acum într-o altă stare. De fapt, intuisem de la început că demersul meu nu avea nici un fel de sorți de izbîndă. Acum, nu mai avea rost să insist.

Tony îmi întinse jovial mîna. M-am ridicat de pe scaun. Hainele parcă se mai zvîntaseră un pic. Şi inima se mai înseninase.

Văzîndu-mă că încep să zîmbesc, redactorul-şef se lovi cu mîna peste tîmplă.

„Era să uit, făcu el. Ți-am adus un suvenir din periplul meu sud-american." Şi zicînd asta, deschise un sertar şi scoase de acolo un ciob.

„Ce-i asta?" l-am întrebat.

„Ghici?" zise el zîmbind.

„E cumva o pietricică de la zidul Berlinului?

„Nu, făcu Tony. E o pietricică luată dintr-un templu aztec. Te apără de ghinion. Dar şi de lăcomie pentru bani."

Apocalipsa după LIS

Pe blog-ul său, intitulat Cantonul 248, pe 27 aprilie 2012, Liviu Ioan Stoiciu, alias LIS, publică o poveste pe cît de stranie, pe atît de adevărată, după spusa sa, „cu un tînăr înamorat care are un GPS în el şi o tînără A (Alfa) ieşită la miezul nopții la o promenadă prin oraş". Cum acțiunea se petrece în Iaşi, în Parcul Copou, iar protagoniştii sînt doi tineri ce sălăşluiesc alături de noi, mă voi ocupa de ei, glosînd pe marginea subiectului şi adăugind precizările necesare. Tînăra Alfa, care avea probabil insomnie (LIS spune că ar putea fi vorba de somnambulism, nu-l contrazic, adaug doar faptul că somnambulismul, după opinia unor medici psihiatri, e o formă de insomnie paroxistică, fiindcă pacienții care suferă de această boală trăiesc visul atît de intens, încît nu cunosc odihna pe care ne-o conferă somnul), simte nevoia acută să meargă la teiul lui Eminescu. Pentru tînăra femeie e o nebunie să meargă noaptea singură în parc, comentează LIS. Trebuie să venim aici cu nişte precizări. LIS trăieşte în capitală, într-un bloc ridicat în Piața Unirii, la cîțiva paşi de Parlament. Noaptea e obişnuit să asculte cîntecele maneliştilor ce petrec în restaurantul ce se află sub apartamentul său. De aceea are simțurile iritate. Liniştea o simte abia spre dimineață, cînd zgomotele se sting şi cînd foşnetul fîntînilor arteziene, punctat de uguitul hulubilor sălbatici, îi răzbate prin fereastră. Faptul acesta nu-l ajută însă să-şi găsească echilibrul.

Timpanele sale zgîriate de sunetele stridente ale trompetei şi de cele grave ale contrabasului continuă să perceapă încă mult timp melodiile pe care le-a intonat orchestra. Uguitul păsărilor il aude LIS abia pe la amiază, cînd atmosfera e deja îmbîcsită de praf şi de alte zgomote stridente, ce au menirea să-ți pună creierii pe bigudiuri. Prin urmare, momentul în care LIS a conceput această poveste era unul foarte încordat. Dacă ar fi cunoscut mai bine laşul, şi-ar fi dat seama că o plimbare în toiul nopții prin parc nu constituie o nebunie. Ci, aş putea spune, dimpotrivă: pentru cei ce suferă de insomnie, plimbarea e un lucru benefic. Parcul e luminat şi bine îngrijit de municipalitate. Prin urmare, o descindere aici la miezul nopții nu prezintă nici un pericol. Gărzile poliției comunitare îşi fac datoria într-un mod cît se poate de civilizat. (Se comportă ca polițiştii din *Foamea* lui Knut Hamsun, adică te abordează numai să vadă dacă nu cumva ai o problemă.) In afară de aceasta, în ramurile copacilor din parc au fost montate camere de supraveghere. Teiul, fiind un obiectiv național, e supravegheat îndeaproape. Acte de vandalism sau de huliganism în preajma lui nu au fost, deocamdată, sesizate.

Repet, nu-i nici o nebunie să dai o raită prin parc la miezul nopții. Chiar şi spiritele morților au un comportament civilizat şi nu agresează

omul decît atunci cînd acesta, sfidînd regulile convieţuirii paşnice universale (specialist în aceste reguli e chiar LIS), le încâlci intimitatea ancestrală. Atunci, desigur, spiritele se răzbună... (Statuile cad de pe socluri, copacii se prăbuşesc peste îndrăgostiţi, etc., etc...)

Cît despre ieşeni, aceştia sînt oameni paşnici, şi chiar şi atunci cînd stau la pîndă în tufişuri în aşteptarea unei prăzi, contemplă mai întîi natura, minunîndu-se în sinea lor de frumuseţea lumii create de Dumnezeu, după care trec la acţiune, adică la jaf sau la viol. Iar după ce săvîrşesc infracţiunea, iarăşi meditează, minunîndu-se de tot ce văd şi aud în jur. Bucureştenii n-au timp de astfel de fleacuri. Ei mai întîi acţionează şi apoi gîndesc. Sau poate nu gîndesc nici după. Aşa e firea bucureşteanului, mai pipărată la gust.

în articolul publicat pe blog, distinsul meu prieten LIS nu sesizează diferenţa de psihologie şi de mentalităţi ce separă Ţările Române. Obişnuit să se plimbe prin Parcul Cişmigiu, vede pericole la tot pasul, chiar şi atunci cînd pe luciul siniliu al lacului apare o răţuşcă însoţită de 12 boboci după ea, „o minune de la Dumnezeu"; minunea nu apare însă singură, ci e urmată de un spectru: jurnalul lui Adrian Marino. în sfîrşit, Domnişoara Alfa ajunge la tei. Şi cum stă ea aşa, meditativă, tot gîndindu-se dacă nu cumva visează (se ciupeşte de obraji, îşi muşcă buzele), pe după trunchi, apare un tînăr, frumos şi elegant, care o abordează de îndată. „Putea fi spiritul lui Cătălin din «Luceafărul» sau al lui «Călin, file de poveste»", notează LIS. Putea, dar, spre regretul nostru, nu a fost să fie. Glosînd pe tema nemuririi, cei doi tineri ies din parc, poposesc la o cîrciumioară cochetă din împrejurimi. Stînd faţă în faţă, cu coroniţe de flori de cîmp împletite în jurul frunţii, ambii se întreabă cum de a fost posibilă o astfel de „întîlnire magică". Şi ambii cad de acord că la mijloc a fost mîna destinului... Povestea ia, la un moment dat, o turnură neaşteptată. La avansurile tot mai insistente ale tînărului, domnişora Alfa se trezeşte din reverie, realizînd că are în faţă „un bălos"... Tînărul însă insistă. Dorinţa lui e să ajungă cît mai grabnic în patul singuraticei şi, desigur, frumoasei domnişoare Alfa. Domnişoara însă îl respinge. Iar tînărul o ameninţă, spunînd că are încorporat în trupul său un GSP (unde anume, nu precizează, iar domnişoara se sfieşte să-1 întrebe, ca nu cumva acesta să înţeleagă că ar „dori să-i pipăie intimităţile"), care îi permite s-o repereze oriunde şi oricînd. Ba mai mult decît atît: cipul încorporat pe calea sărutului îi poate manipula şi gîndurile, prin intermediul ultrasunetelor. Urmează ţipete, urlete, ameninţări. Zbătîndu-se, tînăra scapă ca prin minune din braţele agresorului.

Pentru tînăr, aventura se sfîrşeşte la Poliţie. De fapt, nu se sfîrşeşte aici, ci, ieşind de la arest, tînărul o bombardează cu telefoanele, devenind din ce în ce mai insistent. Cazul domnişoarei Alfa, chiar dacă se termină în coadă de peşte, e, totuşi, unul fericit. Prin intermediul personalului de pază ce veghează asupra parcului Copou, am aflat de un alt caz, al domnişoarei Beta, care avea şi ea obiceiul de-a vizita, din cînd în cînd (mai ales pe lună plină) teiul din parc, aducîndu-i drept ofrandă şuviţe din părul său pubian şi unghiile roase... A avut şi ea parte de cîteva întîlniri cu un alt Călin. Ba chiar a întrezărit şi o nuntă cu flori şi fluturi ca-n poveşti. La a şaptea întrevedere „întîmplătoare", fata s-a trezit din reverie. Şi a văzut că în faţa ei era îngenuncheat nu Călin, ci un bătrînel chelios (Craiul Limbad!) cu faţa decojită ca o scoică, care îi făcea avansuri... Domnişoara Beta s-a speriat atît de tare, încît a strigat după ajutor. A venit ca din pămînt poliţia comunitară. Domnişoara a început să se agite, să povestească, pomenind mereu de infamul crai. Paznicii au făcut cercetări minuţioase, dar n-au dat în parc peste nici un crai, deşi domnişoara mereu îl tot arăta cu degetul. Cuprinsă de o criză de isterie, domnişoara a trebuit să fie dusă la balamuc. Uzînd de terapie intensivă, în cele din urmă, medicii au reuşit s-o scape de spectrul craiului Limbad, ce apărea în salon la o anumită oră. Nu au reuşit însă s-o deposedeze şi de imaginea Mirelui-flutur, care, lăfăindu-se într-o caleaşcă şi pufăind din narghileaua umplută cu haşiş, o tot îndemna să-şi lepede halatul şi papucii şi să se transforme într-o viorea albastră... Iar cînd Beta se

executa, acesta o şfichiuia cu mustăţile lungi şi senile, pină-i făcea carnea ferfeniţă, după care, înarmat cu un condei, îi perfora timpanul... Şi atunci să vezi ce icnete, ce ţipete... Ce dezastru... Ca în apocalipsele lui LIS.

La Diabolo

Niclita Danilov

Marry (Lola) stătea pe treptele Bibliotecii centrale scrutînd cu atenţie mulţimea ce trecea prin faţa sa. Purta o rochie vaporoasă de vară, de culoarea vişinei putrede, avea la gît o eşarfă uşoară, pe care o flutura parcă în joacă vîntul, ba ridicînd-o deasupra capului tuns scurt, ba peste umerii săi care cîndva fuseseră rotunjori, iar acum luaseră forma unor reprezentări cubiste, trasate din unghiuri ascuţite şi linii frînte, ba peste ochelarii puşi cu delicateţe la ochi: în mîna dreaptă doamna (domnişoara) Marry (Lola) ţinea un cochet ghiveci cu violete de Parma, care fluturau şi ele uşor în bătaia vîntului. Doamna (domnişoara) Marry era în aşteptare. Stabilise la telefon o întîlnire cu traducătorul Sean. Pe Sean, care trăsese la prietena ei Lili, Lola îl cunoştea doar din auzite, ţinuse însă să-1 întîlnească, de fapt, îl invitase la o pizza pe Independenţei, la Diabolo, fiindcă nu era mulţumită de relaţia pe care o avea cu profesorul Jonifer Jr. Horkin, care-i tradusese doar patru poezii în engleză şi apoi o abandonase definitiv. Marry (Lola) era de-a dreptul indignată: nu poţi face o gaură în cer cu patru poezii traduse într-o altă limbă. Horkin fusese un ingrat. In loc să se ocupe de opera lui Marry (Lola), care îl invitase în urmă cu trei ani la pizza, se ocupa de alte fleacuri: traducea poeţi, după părerea ei, minori, şi mai ales poetese. Marry ajunsese să-1 urască crunt, ba chiar în taină să-i dorească moartea. De cîte ori avea ocazia, în drum spre casă, făcea un scurt popas la mănăstirea Golia, unde aprindea de obicei două lumînări. Una pentru ea şi una pentru profesorul Joniffer Jr. Pe profesorul Horkin îl trecuse la „Morţi". Aprinzînd luminarea, Marry se ruga la Dumnezeu şi la Sfînta Fecioară să nu-1 primească în sînul lor pe ingratul profesor, decît după ce-i va traduce întreaga operă, antumă şi postumă în engleză. Apoi se ruga cu aceeaşi fervoare şi pentru succesul său.

Pe profesorul Horkin doamna (domnişoara) Lola (Marry,) încercase să-1 pună pe toacă. Dar bătrinii călugări, cunoscut pentru înţelepciunea lor, refuzară categoric să scrijelească numele unui străin, fie el şi american, pe sfîntul lemn, astfel că profesorul scăpă de anatemă. Marry se ruga în faţa luminărilor aprinse pentru morţi ca, în timpul vieţii, profesorul să sufere de gută şi de boala Alzheimer, care să-1 ţină cît mai departe de lumea literară. Din toate acestea, Jonifer Jr. Horkin, care avea o descendenţă slavă, se alesese doar cu o scurtă durere de rotule, boală de care, de altfel, suferise şi poeta Marry (Lola).

Vestea sosirii unui alt traducător la Iaşi o puse pe Lola (Mary) în mişcare. Lola (Mary) vroia să-i dea o lecţie usturătoare ingratului profesor Horkin, de aceea, luînd legătura cu prietena ei Lili, la care poposise noul traducător, se oferise să-1 scoată la o pizza în oraş.

„Cum e Sean, e tînăr, e bătrîn?" o chestionă ea pe prietena ei blondă la telefon...

„E destul de tînăr", spuse pe un ton vesel doamna Lili

„Cam cîţi ani are?"

„N-a împlinit nici măcar treizeci."

De fapt, doamna Lili ştia bine că traducătorul Sean avea să împlinească în septembrie 33 de ani (era născut în Zodia Fecioarei), dar ca s-o necăjească pe doamna (domnişoara) Lola (Marry) îl făcu un pic mai tînăr. Doamna (domnişoara) Marry (Lola) avea să împlinească în octombrie (Zodia Scorpionului - era născută în aceeaşi zi cu mama doamnei Lili) - 47 de ani.

Auzind că Sean n-a împlinit nici treizeci, doamna Marry oftă adînc la telefon.

„E însurat?", întrebă ea cu glas scăzut.

Doamna (domnişoara) Lola făcu, în intimitatea ei, un calcul şi diferența de vîrstă dintre ea şi tînărul Sean i se păru acceptabilă, "în fond 14 ani nu reprezentau o gaură în cer, îşi spuse ea. în lumea literară astfel de diferențe erau un lucru obişnuit. Adică de ce Nora poate, îşi spuse doamna (domnişoara Marry), şi eu nu?! 14 ani nu reprezintă nimic în fața veşniciei!"

„Doar logodit", spuse doamna Lili pe un ton destul de cald.

în receptor, se auzi un sunet ambiguu, care aducea cu un oftat profund.

Acum Marry (Lola) stătea înfrigurată cu violetele de Parma în mînă, aşteptînd să apară dintr-o clipă în alta Sean.

Sean însă poposise, împreună cu soțul guralivei doamne Lili, la o bere pe terasa Casei Tineretului.

„Spui, întrebă Sean, că de aici am s-o pot vedea cînd apare?"

„Sigur că da", l-am liniştit.

„N-aş vrea să întîrzii, n-ar fi politicos din partea unui bărbat să vină cu întîrziere la întîlnirea cu o doamnă..."

„Doamna e mai mult domnişoară decît doamnă..."

„Nu aş vrea să fiu nepoliticos cu această domnişoară- doamnă", repetă Sean.

„Nu-ți fă nici un fel de probleme, de aici avem o perspectivă foarte bună: cînd apare Marry (Lola?), o putem repera. E abia cinci fără un sfert, mai avem timp de încă un rînd de bere..."

„Să nu fac o impresie proastă, spuse Sean. N-aş vrea să miros, cum se spune la voi, miroz, nu?, a alcool...."

„în astfel de cazuri se foloseşte termenul *a duhni*... Nu-ți fă probleme, Sean, berea nu miroase, şi în afară de asta, doamna Marry (Lola) are nasul înfundat..."

„Zău, făcu Sean, înfundat spui, de ce?"

„Din cauza violetelor de Parma."

„Aha, făcu nedumerit traducătorul, din cauza violetelor de Parma? Nu ştiam că violentele de Parma sînt atît de agresive..."

„Sînt", am spus, făcînd semn chelneriței să se apropie de masă. „încă un rînd de halbe..."

„*Tuborg* sau *Bergenbierl*" întrebă chelnerița.

„*Tuborg*", am răspuns.

In scurt timp berile erau pe masă. Ciocnirăm în sănătatea Americii şi a României. „Nu-i aşa că România, am întrebat, urma să devină în curînd şi ea un stat american?"

„Nu ştiu", spuse Sean.

„La o conferință ținută la New York, unui profesor ieşean îi fusese pusă următoarea întrebare: «De ce România nu are ministru de externe?...» «Cum să n-aibă, are şi încă unul bun...» «Va înşelați, replică interlocutorul. Nu aveți nici un ministru de externe, avem noi în schimb un ambasador în plus...» Cam asta- i cu America şi România", am concluzionat.

„Ambasador în plus?" făcu Sean.

„Da, ministrul nostru de externe funcționează în România ca ambasador american..."

„Aha, interesant, foarte interesant, spuse Sean. Deci, noi avem un ambasador extern şi unul intern..."

„Exact, am precizat. De aceea, România e considerată drept un viitor stat american..."

„Viitor stat american?" întrebă Sean.

„Da, stat american, am spus. Deja pe jumătate este, am adăugat. Şi dacă tot am ajuns să vorbim despre America, permite- mi să-ți povestesc o anecdotă..."

„Sigur că da", făcu politicos traducătorul...

„Cică nişte cercetători americani s-au apucat să studieze modul de comportament al puricilor şi au tras concluziile de rigoare. Întîi au pus

puricii pe masă şi le-au dat comanda: start. Şi puricii au sărit. Apoi cercetătorii au tăiat picioarele puricilor şi le- au poruncit din nou să sară. Dar puricii n-au mai sărit. Plecînd de aici, cercetătorii americani au ajuns la următoarea concluzie: puricii cu picioarele netăiate dau dovadă de inteligenţă şi răspund la comenzi, pe cînd cei cu picioarele tăiate asurzesc. Cam aşa se întîmplă cu România şi cu ţările cuprinse de criză," am adăugat.

„Sînteţi în criză?" mă întrebă Sean.

„Sîntem, am zis. Şi asta n-o spun eu, ci însuşi guvernatorul băncii noastre naţionale, dl. Mugur Isărescu, cred că ai auzit de el?"

„Cine n-a auzit de Mugur Isărescu?" făcu Sean...

„Ei, bine, dl. Mugur, ieşind la rampă, ne-a atras atenţia că România trece prin cea mai neagră perioadă din istoria ei..."

„Şi de aceea probabil că doreşte să devină stat american, nu- i aşa?", mă întrebă pe un ton foarte serios traducătorul.

„Sigur că da, am răspuns. Soluţia aceasta ne-ar putea salva de la eşec.."

„Nu ştiu ce să zic, răspunse Sean, nu mă pricep la crize. Ar trebui să vedem ce spun despre această chestiune cercetătorii americani..."

„Sean, nu glumi cu lucrurile sfinte. Sîntem în criză... Ne aşteaptă vremuri îngrozitoare. Guvernatorul nu vorbeşte de dragul de-a vorbi. Şi nu a vorbit numai el, ci a vorbit şi un emisar al său, care de felul său aproape că nu vorbeşte de fel. De data aceasta emisarul a vorbit..."

„Ce a vorbit?", întrebă Sean.

„Adresîndu-se naţiunii, la o oră de audeinţă maximă, emisarul ne-a averizat că România se află sub stare de asediu, iar asediatorul este recesiunea economică. Sîntem practic într-un război. Europa a luat foc, iar flăcările se văd pînă departe, a conchis emisarul..."

„Cine a dat foc Europei?", întrebă Sean.

„Nu ştiu", am zis. Dar cineva, totuşi, a făcut-o... Ardem toţi, deocamdată la un foc mocnit."

„Nu se observă, spuse Sean. Noi deocamdată ne potolim setea ce ne arde gîtlejurile..."

„Tu nu observi, dar eu observ, am spus. Europa întreagă arde... Şi mai observ încă un lucru, am adăugat, încercînd să abat discuţia spre un alt subiect. Ghiveciul cu violetele de Parma te aşteaptă... Făcînd parte dintr-un viitor stat american, poeţii vor să fie traduşi cît mai repede în limba lui Walt Whitman."

„Să înţeleg din gluma ta că doamna-domnişoara Marry (Lola) a venit la întîlnire?"

„A venit", am confirmat.

Sean privi în direcţia bibliotecii. Pe cea de-a cincea treaptă rochia de culoarea vişinei putrede a poetei Marrv (Lola) flutura în bătaia „brizei" de vară.

„Aceasta să fie oare poeta Marry?", întrebă traducătorul.

„In carne şi oase", am adăugat.

„Nu văd prea multă carne acolo şi nici oase", spuse Sean.

„Dar violetele de Parma le vezi?", am întrebat.

„Nici violetele de Parma nu se observă de la distanţa noastră. Se observă însă rochia. E atît de vaporoasă... Pare desprinsă de-a dreptul dintr-o carte... Cîţi ani are domnişoara Marry?"

„Patrujşapte", am spus, sorbind din cea de-a doua halbă.

„Patrujşapte?", întrebă uimit Sean.

„Pe 14 octombrie, de ziua Sfintei Parascheva, împlineşte paş'opt", am adăugat.

„Dar pare a fi încă o gobilă", zise Sean cu un pronunţat accent american.

„Este o gobilă", am spus.

„Gobila doreşte, din cîte am înţeles, să fie tradusă în americană?", întrebă Sean.

„In americană", am spus.

„Şi pentru asta spui că dă o pizza napolitană?", făcu Sean.

„Acesta-i obiceiul casei", am precizat.

„Frumos obicei, zise Sean. Profesorul Horkin de ce n-a onorat-o?"

„A onorat-o, am spus. I-a tradus cinci poezii şi a chemat-o şi- n America, dar doamna Marry n-a fost mulţumită de prestaţia profesorului Horkin. Cu cinci poezii n-avea cum să cucerească America, înţelegi?"

„înţeleg, înţeleg cîte ţeva", spuse Sean. Profesorul Horkin e un ingrat. Cum a putut să-i facă una ca asta, mai ales că s-a ospătat cu pizza?!..."

„S-a ospătat, am spus. Şi a mai băut şi două beri pe socoteala doamnei-domnişoare Lola."

„Şi a băut şi două beri... zise Sean... Şi a tradus doar cinci poezii pentru toate astea? Horkin e un escroc, adăugă el. Dacă îi traduc şase, doamna-domnişoara Marry o să fie mulţumită?"

„Nici cu şase poezii nu poţi să cucereşti America, am spus. Domnişoara Marry ar dori să-i traduci un volum întreg."

„Un volum întreg pentru o pizza? întrebă Sean. Nu ştiu ce să zic. Am să mă consult cu Mag, să văd ce zice ea. Nu e cam mult pentru o pizza?"

„Profesorul Horkin, am spus, ar fi vrut să mănînce două, dar n-a fost chip. Domnişoara Marry tocmai îşi luase un recamier pentru vechea ei garsonieră... Avea de plătit o groază de rate."

„înţeleg, spuse Sean. Horkin putea să fie înţelegător, e vorba totuşi de o doamnă. Acum însă, adăugă el, trebuie să mă scuzi: cred că am întîrziat... Doamna Marry mă aşteaptă. Ne vedem mai tîrziu, nu?"

„AII right, am spus. Eu mai rămîn aici să-mi termin halba."

„Nici eu nu am terminat-o pe a mea", zise Sean.

„Atunci, l-am îndemnat, du-te, ia-o pe Marry şi vino cu ea aici şi după ce-ţi termini halba, te duci la pizza."

„OK, spuse Sean, ridicîndu-se de la masă. Am să revin..."

în faţa Bibliotecii rochia lui Marry (Lola) se pendula încolo şi încoace. Trecuseră deja cinci minute şi Sean nu-şi făcuse încă apariţia. „De ce oare americanii nu sînt punctuali?" se întreba poeta. Data trecută, nesuferitul profesor Horkin o făcuse să aştepte mai bine de douăzeci de minute, e drept că nu în faţa Bibliotecii, ci în faţa Palatului Culturii şi nici măcar nu-i adusese, cum se cuvine în astfel de ocazii, o garoafă sau o altă floare. Tot ea fusese aceea care îi dăruise - era primăvară - un coşulej cu zambile. Profesorul mulţumise politicos, arătîndu-şi dinţii mari, galbeni, ca nişte banane. Ridicînd coşuleţul pînă în dreptul nasului său acvilin, profesorul mirosi florile, îşi dădu ochii peste cap şi spuse zîmbind larg, pînă la urechi: „ Beautiful flowers... beautiful flowers." „Yes, yes, beautiful, beautiful", îngînă şi poeta, care după multă trudă reţinuse dintr-un ghid de conversaţie cîteva fraze în limba lui Shakespeare.

„It is flowers smile... Zambiles...", adăugat ea. „Zîmbiles, zîmbiles... aha, it is smile, beautiful smile", făcu profesorul Horkin. „Beautiful, beautiful", rosti grăbită poeta Marry. De fapt, toată conversaţia dintre poeta Marry şi profesorul Horkin la pizzeria Diabolo Roso se învîrti în jurul acestor cuvinte. Orice îi spunea profesorul, poeta Marry, răspundea: „Beautiful, beautiful, beautiful smile..." Acum Marry (Lola) se pregătea pentru o nouă cucerire. Rochia ei largă, vaporoasă, se ondula pe trepte, navigînd între cele două coloane în stil corintic ale porticului de la intrarea în incinta bibliotecii. Ghiveciul cu violete de Parma din mîinile sale gălbui părea să ardă ca o candelă întunecată în lumina amurgului. Prin faţa sa lunecau trecătorii, urcînd sau coborînd dealul Copoului. Păreau a fi insignifianţi. Scăldată în lumina dulce a amurgului, statura poetei căpăta, pe măsură ce umbra serii potopea orizontul, dimensiuni impunătoare. Sean, care tocmai se pregătea să traverseze strada, rămase profund impresionat văzînd-o mai de-aproape. Poeta Marry avea ceva din măreţia statuii Libertăţii ce străjuia New York-ul. Rochia ei vişinie fîlfîia ca un steag proptit între coloanele bibliotecii. O asemenea femeie nu putea să inspire decît teamă şi respect. Din felul cum ţinea în mîna dreaptă ghiveciul - braţul îi era ţeapăn, îndoit milimetric de la cot - se citea voinţă fermă, hotărîre de-a cuceri nu

numai America, ci şi tot mapamondul. „Da, murmură Sean, acum înțeleg de ce Marry (Lola) insistă să-i fie traduse poeziile-n americană..."

Sean se apropie cu sfială de statuia mişcătoare din fața sa. Din pricina emoției, părul său buclat, de culoare aramei, capătă nuanța unui vas coclit, în timp ce fața sa se făcu stacojie.

„Bună seara, spuse tînărul ajungînd în dreptul rochiei în adiere, sînteți cumva poeta Marry (Lola)?"

Rochia se opri pentru o clipă din mersu-i cadențat. Femeia cu părul tuns scurt îl privi pe sub ochelari pe tînărul aflat pe trotuar, tresări o clipă şi se destinse din crispare, ca un arc de ceas deşteptător. Un zîmbet dulce, jucăuş îi brăzdă fața, întinzîndu-se de la lobul urechii stingi la celălalt lob, ca un gumilastic, şi reveni înapoi. După care iar se întinse, şi iar reveni. Poeta părea cuprinsă de-o fericire fără margini.

„Nu cumva eşti Sean?" reuşi ea să articuleze în cele din urmă. Doamna-domnişoara Marry (Lola) vru să bată chiar din palme, cum fac fetițele cînd se simt din cale-afară de fericite, dar îşi aduse aminte că ține în mîna dreaptă un ghiveci şi se crispă, țipînd speriată ca de moarte: „Atenție, ghiveciul! Era să-1 sparg, îi spuse ea lui Sean, încă gîfîind de emoție. Nici nu ştii cît de mult țin la florile astea... Sînt florile mele preferate..."

„îmi pare bine de cunoştință", spuse Sean, adresîndu-se deopotrivă florilor şi femeii de pe trepte.

„Deci dumneata eşti Sean? exclamă poeta, fremătînd de bucurie. De cînd voiam să te întîlnesc..."

„Da, eu sînt Sean, virtualul dumneavoastră traducător..."

„Cum adică virtualul, făcu poeta, doar nu eşti o fantomă electronică pogorîtă de pe internet... Cred că am de-a face cu un personaj în carne şi oase..."

„Sean nu e o fantomă a lili Sean. Ci Sean, Sean în carne şi oase. Dacă nu credeți, mă puteți pipăi."

„Vai, făcu poeta, pițigăindu-şi cu gingăşie vocea, cum credeți că mi-aş putea permite un astfel de gest?!"

„Nici eu", spuse Sean...

„Mă rog, spuse doamna Marry, dumneavoastră v-ați putea permite, că doar sînteți bărbat. E altceva să fii bărbat şi altceva femeie", conchise ea.

„Nu zău, zise Sean. Nu m-am gîndit la asta."

„Niciodată bărbații nu se gîndesc la ceea ce simt sărmanele femei..."

„Aşa îmi spune atunci cînd se supără şi Mag", zise Sean.

„Cine e Mag?" întrebă încruntîndu-se poeta.

„Logodnica mea", preciză Sean.

„A, logodnica", făcu ea continuînd să se întristeze.

în general, doamna-domnişoara Marry nu suporta femeile. Femeile îi purtau ghinion. Văzîndu-1 însă pe Sean că o priveşte cu atenție, îşi reveni îndată:

„A, ce păcat că n-ai luat-o cu tine în România, i-aş fi dăruit acest ghiveci de violete... Sînt flori extraordinare. Flori extrem de sensibile, se entuziasmă ea... Le-am luat de la serviciu şi le duc acasă, nu ştiu însă dacă nu se vor ofili... Violetele de Parma, continuă ea pe acelaşi ton precipitat, nu suportă să trăiască decît într-o atmosferă liniştită... Nu le plac țipetele, zgomotul... Radiază pur şi simplu de fericire cînd dau drumul la Bach sau la Chopin. Le place şi Ceaikovski, dar cum dai drumul la muzică modernă, cum se pleoştesc..."

„Sînt aşa de sensibile?", întrebă Sean.

„O simplă ceartă, o replică mai dură le sînt fatale..."

„Interesant, foarte interesant, n-am mai auzit aşa ceva. Cîtă sensibilitate!", făcu Sean admirativ.

„Flori pline de hachițe, am spus, făcîndu-mi apariția în spatele lor. Pline de mofturi, cum le dai un pic nas, cum te fac din om neom..."

„Nu înțeleg", spuse nedumerit Sean, în timp ce poeta Mary, văzîndu-mă aproape, nu-şi putu stăpîni o grimasă.

„Nici n-ai cum, am zis. Să-ți spună Marry. Ea le cunoaşte toate parşiveniile... Sînt nişte flori perverse. Perverse şi frigide", am adăugat.

„Nichita glumeşte", spuse Marry, albindu-se la față şi adresîndu-se lui Sean.

„Nu glumesc defel, am spus. Sînt isterice. Dacă ar avea posibilitatea, ți-ar sparge farfuriile în cap... Se ofilesc de nervi, de asta se usucă... Naturile astea sensibile sînt pline de istericale... Fereşte-te de ele, Sean... Dacă pun laba pe tine, nu mai scapi..."

„Opreşte-te, Nichita, se precipită Marry, n-o mai întinde. Noroc că Sean nu înțelege literă cu literă ce spui, altfel ar crede că faci cine ştie ce apropouri la persoanele de față..."

„Persoanele de față se exclud", am spus.

„Nu prea înțeleg ce spuneți, zise Sean. Vorbiți în termeni alegorici?!"

„Să mergem, Sean, spuse Marry, trăgîndu-1 după ea, cu intenția de-a scăpa cît mai repede din încurcătură. O să întîrziem la restaurant, adăugă ea, pe acelaşi ton iritat. Masa a fost rezervată."

Reuşind să se debaraseze de mine, Marry îl tîrî pe traducătorul Sean nu la Pizzeria Diabolo, cum promisese, ci într-un loc mult mai ferit şi mai romantic: la Borta Rece. Acolo, stînd la o masă retrasă, sub o cupolă de verdeață, poeta îi împuie capul cu tot felul de prostii. îi vorbi şi despre singurătatea ei, şi despre bătrînica de şaptezeci de ani, cea mai bună prietenă a sa, care dă dovadă de un spirit de observație şi de fair-play cu totul ieşite din comun, precum şi despre multe altele. Subiectul care revenea la fiecare frază şi chiar propoziție era profesorul Horkin. îl făcu cu ou şi cu oțet. La un moment dat, poeta rosti cuvîntul „impotent", dar, dîndu-şi seama la timp de gafă, roşi, adăugînd: „Bineînțeles, impotent din punct de vedere literar. Traduce doar poeți de mîna a şaptea." „Aha, făcu, Sean. Doar poeți slabi. Şi pe tine spui că nu te-a onorat?" „M-a tradus şi pe mine, dar a ales poezii care nu mă definesc..." „înțeleg, înțeleg, spuse Sean... Şi ai vrea ca eu să-ți traduc poezii care te definesc..." „Cu cinci poezii nu faci gaură în cer, spuse poeta Marry. E nevoie de mai mult..." „Desigur, pentru gaura din cer trebuie multe poezii", spuse Sean. „Aş vrea să-mi traduci un volum definitoriu...." „Ce înseamnă definitoriu?", întrebă traducătorul. „Care să mă reprezinte, care să mă propulseze, care să mă facă să cuceresc inimile americanilor..." „Am să meditez la afacerea asta", spuse Sean.

Masa se transforma într-un adevărat calvar. Pe Sean îl dureau nu numai timpanele, ci şi gura, din cauză că tot încercase să stăvilească puhoiul de cuvinte ce ieşea neîncetat din gura poetei Marry, în timp ce înfuleca din pizza. La sfîrşitul festinului, din cauza efortului depus pentru a o asculta, începu să-1 doară groaznic capul. „Să mergem", spuse el. „Dar unde te grăbeşti aşa?, făcu poeta, Mag e în America. Să mai servim o bere, o cafea..." „Mulțumesc mult, spuse Sean. Dar nu mai pot. Mă doare burta..."

în sfîrşit, după mai multe tentative, Sean reuşi să se ridice de la masă. Poeta achită nota de plată şi ieşiră în stradă. Marry îi propuse să facă o plimbare pe străduțele întortocheate, romantice, pe care se plimbaseră altădată Eminescu, Creangă şi, desigur, Veronica Miele.

Sean însă se simțea din cale-afară de obosit. Aşa că o luară la stînga, ieşind în bulevard.

Se înserase de mult. Luminile chioare, gălbui, ale reclamelor confereau oraşului un aer straniii, uşor deprimant. Chipul palid, lungit, al poetei Marry radia de fericire. Traversară Piața Independenței contemplînd monumentul înălțat de primarul Simirad în cinstea unității neamului. Sean se grăbea să ajungă acasă la doamna Lili, unde avea o întîlnire importantă. Marry insista să poposească măcar preț de-o „cafcluță mică-mică- mititică" pe o terasă romantică, cochetă.. „Atîtica", spuse poeta, arătîndu-şi cu gingăşie o bucățică din unghia de la degetul arătător. In sfîrşit, văzură în fața lor şi o terasă, în semiîntuneric. Sean consimți. „Bea o cafea după pizza, şi ai s-o vezi pe Mița..." „Cine-i Mița asta blîndă care zgîrie rău?" glumi Sean. „Nici într- un caz eu, spuse

Marry. Eu sînt o mîță mică, care nu te zgîrie deloc." „Nu zău, făcu Sean..." „Cum aş putea zgîria un băieţaş ca tine?" „Eu băieţaş, a... interesant, interesant", spuse Sean. „Da, eşti un băieţaş drăguţ şi răzgîiat, iar eu sînt mamiţica ta..."

„Ce mai băieţaş şi ce mai mamiţică", se auzi o voce cunoscută, cu accent străin

Poeta Marry înlemni: la o masă de alături îşi savurau cafeaua profesorul Horkin şi soţia sa Helda, care sosiseră în Iaşi odată cu Sean, fiind găzduiţi la Casa de oaspeţi a Muzeul literaturii. Nimeni nu-i spuse doamnei-domnişoarei Marry (Lola) că profesorul era în Iaşi.

Horkin îi făcu un semn poetei Marry, strigînd: „Hellou, hellou..." Helda zîmbi şi ea... Marry se pierdu pentru moment cu firea. încercă să închege o frază în englezeşte, dar fraza nu se închega. „O, ce surpriză... Mă bucur din suflet că vă văd, spuse ea adresîndu-se profesorului Horkin. Nu ne-am văzut de atîta timp..." „De cînd aţi fost în America", preciză cu subînţeles profesorul, privind-o cu insistenţă în ochi. Poeta Marry plecase în America la invitaţia şi demersurile făcute de Horkin. Tot Horkin îi decontase şi drumul.

„New York-ul e un vis, adăugă doamna (domnişoara) Marry. Un vis. Beautiful, beautiful, mai spuse ea. Dar a fost un vis atît de scurt..."

„Scurt? întrebă nedumerit profesorul. Doar aţi stat o lună întreagă." „O lună nu înseamnă nimic, spuse poeta Marry, care îşi revenise un pic din şoc şi era acum cît se poate de volubilă. Aş vrea să stau o viaţă întreagă, o moarte, o veşnicie întreagă la New York..."

„Aşa, aşa, făcu Sean. Să înţeleg că dacă veniţi nu mai plecaţi?" Marry însă nu-1 auzea. Toată atenţia ei se concentrase asupra profesorului Horkin. Era numai zîmbet. Numai lapte, numai miere. Profesorul o pofti să ia loc. Marry însă era cît se poate de grăbită. Acasă o aşteptau o groază de treburi. Fix la ora opt urma să apară instalatorul. I se spărsese o ţeavă şi dormitorul fusese inundat. Poeta se scuză că nu-i poate invita pe distinşii „oaspeţi" la ea acasă: tocmai se apucase de zugrăvit. Toată casa era întoarsă cu susul în jos. Zugravii erau nişte neisprăviţi: îi promiseseră că-i renovează apartamentul în două săptămîni şi acum era a treia lună şi totul era vraişte... în afară de aceasta, Marry îşi mai pierduse şi cârdul. „Vai, ce de-a nenorociri, ce de-a nenorociri", făcu profesorul Horkin... Doamna Helda spuse şi ea: „Dragă Marry, cu ce te putem ajuta?"

Marry nu avea nevoie deocamdată de ajutor. Era însă foarte grăbită. Instalatorii şi meşterii o aşteptau acasă ca pe iarba de leac. „Mergem?" îi propuse ea lui Sean... „Eu rămîn aici, spuse Sean. Să beau o cafea..."

„O my Lord, my Lord... Ce femeie, femeie, spuse profesorul răsuflînd uşurat... Bine c-a plecat..."

Sean dădu doar a lehamite din mîini.

Ajungînd acasă, pe doamna-domnişoara Lola (Marry) o apucă disperarea. în urechi îi mai răsunau cuvintele profesorului Horkin: „Ce femeie, ce femeie, parcă-i un bărbat..." Chiar aşa arăta oare? De ce era tratată mereu astfel? De ce nimeni n-o iubea?

Lepădîndu-şi în chiuvetă inelele, cerceii de turcoaz şi brăţările de chihlimbar, ea aruncă o privire plină de speranţă spre chipul său reflectat de o oglindă pe jumătate roasă de rugină. O privea o femeie uscată, aspră, cu ochii mari, ficşi, răutăcioşi şi părul răvăşit. într-adevăr, se gîndi doamna-domnişoara Mary, cine se mai poate îndrăgosti de o doamnă trecută de prima tinereţe?! Pînă şi violetele de Parma îi refuzau compania. Cum le aducea acasă, cum se ofileau. Acesta era al treilea ghiveci pe care, ajungînd acasă, era nevoită să-1 arunce la coşul de gunoi, plin de mucuri de ţigară şi manuscrise arse.

semne de întrebare.

L-am cunoscut în perioada debutului meu literar. Făcea parte, alături de Al. Dobrescu, Daniel Dimitriu, Al. Călinescu, Mihai Dinu Gheorghiu, George Pruteanu, Constantin Pricop, Mihai Doru Lesovici şi Liviu Antonesei, din teribila echipă de critici patronată de revista *Convorbiri literare.* Ne întîlneam cîteodată la redacţie, la cenaclul *Junimea,* la Casa Universitarilor sau pe terasa Sărăriei, unde Val se simţea ca la el acasă. Stătea în apropiere, într-un bloc turn, situat vizavi de Supermagazinul Copou, la ultimul etaj, într-un apartament cu două camere, devenit neîncăpător din pricina cărţilor.

Terasa Sărăriei era locul său de întîlnire, un fel de salon literar în aer liber, unde, înconjurat de cîţiva prieteni intimi, Val Condurache discuta lejer, gîndindu-se la ale sale. Aici îşi „rumega" ideile, expunîndu-le mai întîi celor apropiaţi, unii dintre ei fiind prea discreţi

Apartamentul lui Val

pentru a se avînta în bătălia literară. Părul său negru, cîrlionţat şi barba tunsă scurt, de ascendenţă armenească, contrasta la masă cu o altă barbă de culoarea amurgului în flăcări şi un alt păr vîlvoi, al prietenului său

Mărturisesc că mi-e nespus de greu să scriu despre Val Condurache la trecut. Portretul pe care încerc să i-1 schiţez e format din multe puncte de suspensie şi

nedespărţit, care se numea, în mod bizar, tot Condurache. Dacă

stau şi mă gindesc mai bine, terasa constituia un fel de atelier de potcovit inorogi, ca să folosesc expresia lui Lucian Vasiliu, un loc unde ideile prindeau culoare şi sentimentele căpătau contur. După ce diseca firul în patru la bodegă, Val se întorcea în bucătărioara lui de la etajul opt, şi, contemplînd spitalul Parhon, le aşternea în fugă, cu o lejeritate neaşteptată, pe hîrtie. Aceasta a fost, probabil, perioada sa cea mai fastă din punct de vedere literar.

Întîmplător, mi-a fost dat să-i cunosc o parte din „intimitate". în sensul că, pe la mijlocul anilor optzeci, în timp ce Val Condurache a primit prin repartiţie de la Teatrul Naţional, unde lucra ca secretar literar, un apartament de trei camere situat în centru civic, eu, făcînd mai multe intervenţii pe linie scriitoricească (eram slujbaş la revista *Convorbiri literare),* am reuşit să mă mut în vechiul său apartament situat în apropierea parcului Copou.

Iniţial n-am înţeles de ce se mută Val. Copoul mi se părea un loc ideal pentru cineva care se apucă de literatură. Criticul mi- a tăiat însă din elan, explicîndu-mi în amănunt, care sînt avantajele şi mai ales dezavantajele vechiului său loc de habitat. Geamurile vibrau la trecerea tramvaielor. Uneori, nu numai geamurile, ci şi pereţii. Iar el, avînd experienţa cutremurului din 77, trăia într-un stres continuu, tresărind la orice reverberaţie ce venea din stradă. îi era teamă că blocul nu va rezista la o nouă încercare. „La etajul opt, mi-a spus, dacă te prinde cutremurul acasă, navighezi ca pe o corabie beată, balansîndu-te ca un pendul dintr-un perete în celălalt. Nici nu-ţi vine să crezi cît de tare se înclină blocul. în '77, am avut senzaţia că geamurile de la etajul opt or să atingă trotuarul." Apartamentul mai avea şi alte hibe. Grinzile şi stîlpii de beton nu erau termoizolaţi, astfel că iarna pereţii prindeau mucegai. Mucegaiul stăruia şi vara în camera amplasată înspre nord, pe care Val Condurache n-o mai folosea, în afară de aceasta, apartamentul era strimt. Te sufocai în el. Nu existau nici debarale, nici balcoane unde să te poţi aerisi. în afară de aceasta, mi-a spus Val prieteneşte, apartamentul mai aduce şi ghinion. După ce a schiţat această descriere destul de sumară a locuinţei sale, Val m-a întrebat dacă vreau să mă mai mut sau nu. Descrierea nu m-a înspăimîntat. Stăteam într-un cartier supraaglomerat din suburbia Iaşilor şi eram decis să mă mut în Copou. Nu mă speriau nici cutremurele, nici igrasia şi nici trepidaţiile geamurilor produse de traficul de maşini pe bulevard. Apropierea Parcului Copou mă fascina. Eram decis să mă mut cu orice preţ. După ce a înşirat încă o dată hibele apartamentului pe care urma să-1 elibereze, Val Condurache m-a invitat la el acasă, ca să mă conving că vorbele sale nu sînt simple fantezii. Poate aveam impresia că-i promisese apartamentul altcuiva? Nu, deşi se ştia despre mutarea lui, nimeni dintre cunoscuţi nu dorea să vină în locul lui, tocmai din pricina stării insalubre în care se afla locuinţa... Descinderea la faţa locului nu m-a făcut să dau îndărăt. Val Condurache nu exagerase. Apartamentul arăta rău, camera din nord fiind acoperită pe trei sferturi cu un strat gros de igrasie. „Nu-i nimic, i-am spus, am să răzuiesc tencuiala pînă la cărămidă şi am să izolez pereţii şi tavanul cu smoală şi carton..." „Ştii ce muncă înseamnă asta!?" „Ştiu", i-am zis. „Va trebui să cari nu cu liftul (vecinii nu te lasă să duci greutăţile cu ascensorul), ci pe scări, tone întregi de moloz la tomberon." „Ce am să fac?! i-am zis, o să car. Nu e capăt de ţară..." „In fine, a conchis Val, te sfătuiesc să te gîndeşti cîteva zile, apoi să-mi dai răspuns..." După nici două zile, l-am sunat din nou: răspunsul meu era acelaşi: da, mă mut. In spirit de fair-play, Val m-a ajutat să fac toate demersurile la Uniunea Scriitorilor, dar şi la primărie, ca să pot obţine locuinţa. După nenumărate drumuri făcute la „porţile împărăţiei", am reuşit să obţin şi repartiţia. După mutarea lui Val în noua locuinţă, o perioadă de timp m-am mulţumit să vizitez zilnic apartamentul gol, bucurîndu-mă de perspectiva pe care mi- o oferea parcul. în amurg, priveliştea era dumnezeiască. Apoi m-am apucat de reparaţii şi, de-aici, a început coşmarul.

Pentru a face economii, m-am hazardat să fac lucrarea în regie proprie, bazîndu-mă pe promisiunile unui meşter, un fost pictor de icoane, care frecventa, de altfel ca şi mine, terasa Corso.

Pictorul (care avea şi har scriitoricesc) s-a oferit sâ mă ajute. L-am întrebat cît îmi ia pentru lucrare. Suma pe care a avansat-o era rezonabilă. Am bătut palma. Ne-am apucat împreună de reparaţii într-o zi de luni. într-o tăgîrţă de rafie, meşterul şi-a adus hainele de lucru, o cumpănă, mistria, un ciocan pentru decupat tencuiala şi alte cîteva instrumente necesare pentru prima fază a lucrării. In prima zi am cărat gunoiul şi am desprins faianţa veche de la baie. Părea că pornisem reparaţiile cu dreptul. Am lucrat de la şapte dimineaţa pînă a început să amurgească. Seara am cumpărat de la alimentară cîteva conserve de fasole şi o sticlă de vin, ca să ne recuperăm forţele. După prima sticlă a urmat şi a doua. Pictorul se simţea nespus de bine. Alcoolul îi înfierbîntase imaginaţia şi a început să bată cîmpii despre cum va arăta apartamentul în starea lui finală. Mi-a vorbit, *avant la lettre,* despre jacuzzi, despre fîntîna arteziană ce urma să fie amplasată într-un colţ al sufrageriei, ca să creeze un ambient cît mai liniştit. Susurul havuzului avea să mă inspire. Nu m-am lungit prea mult la vorbă. Şi nici n-am acceptat ideea de-a mai destupa o nouă sticlă, pentru a serba viitoarea noastră izbîndă. Invocînd un pretext oarecare, am dat să plec acasă. Dar n-am scăpat uşor. Pictorul îmi cerea cu insistenţă un avans, pentru lucrarea pe care o începuse. Se afla la ananghie. M-a rugat să-1 ajut. Avea să-mi fie recunoscător. Nu am putere să-1 refuz, şi cum pusesem cîţiva bani de-o parte pentru reparaţii (luasem cu mine o sumă destul de consistentă, pentru orişice eventualitate!), am scos portmoneul şi i-am oferit cinci bancnote de o sută. Pictorul a mai cerut cinci. Cu chiu, cu vai i-am dat. Ne-am despărţit în jurul orei opt. Eu am plecat spre casă, iar pictorul a rămas în apartament să mai pună la punct cîte ceva. A doua zi, urma să ne întîlnim la ora şapte dimineaţa. Am venit exact la ora şapte. In casă era o vraişte de nedescris. Pe duşumeaua de la dormitor, unde destupasem două sticle, se mai aflau vreo două. Brusc, am înţeles cu cine am de-a face. Meşterul era un dipsoman. Dacă o apuca pe arătură, o ţinea aşa mult şi bine. Nu-mi pierdusem însă cu totul încrederea în el. Mi-am zis că poate vine şi atunci lămurim lucrurile. îmi schimbasem între timp hainele şi mă apucasem să decupez tencuiala de pe pereţi. Din pricina prafului îmi simţeam gîtlejul aspru. Nările mi se umpluseră şi ele de moloz. Am deschis geamurile, ca să pot respira cît de cît normal. Din cînd în cînd, mă apropiam de fereastră, aruncînd o privire înspre parc. Priveliştea era, într-adevăr, dumnezeiască.

Se făcuse zece, unsprezece, douăsprezece, unu şi meşterul nu mai apărea. Nu m-am pierdut cu firea. Absenţa lui mă deranja, desigur, dar nu mult. Cum începusem lucrul, timpul trecea destul de repede. în sfîrşit, cam pe la trei şi jumătate, apăru şi pictorul. M-am uitat la el cu atenţie: era îmbrăcat curat, se ţinea drept şi nu dădea semne că ar fi băut ceva. Doar o anumită sclipire a ochilor, precum şi o uşoară roşeaţă din obraji mă îndemnară la prudenţă. Pictorul începu să se scuze invocînd fel de fel de motive pentru întîrzierea sa. L-am lăsat să vorbească, fără să-1 întrerup. Cu cît vorbea mai mult, cu atît minciuna devenea mai evidentă. Ca s-o facă mai veridică, inventa o alta, şi apoi alta. A vorbit aşa preţ de o jumătate de oră, apoi s-a întrerupt brusc şi a făcut mărturisirea: după plecarea mea, mai băuse două sticle şi dimineaţa i-a fost rău. A trebuit să se dreagă. S-a dres şi s-a încurcat din nou. Nici acum nu se simţea tocmai cu boii acasă.

Simţea o fierbinţeală rece (aşa a spus, vorbea oximoronic) în tot corpul. Genunchii i se muiaseră. Mîinile îi tremurau. Mi le-a arătat apropiindu-se de fereastra deschisă larg, întinzîndu-le în direcţia luminii. îşi suflecase mînecile pînă la cot, îşi descheiase nasturii dc la cămaşă, lăsînd să se vadă pieptul slab, gălbejit, cu claviculele ieşite în afară, de o culoare cadaverică. Mîinile îi erau şi ele slabe, străbătute de vinişoare sinilii, iar degetele lungi tremurau întruna. „Te-am încurcat, mi-a spus. Dar o să-mi repar greşeala... Banii pe care mi i-ai dat ca avans

vor fi recuperați cu vîrf şi îndesat. Sînt un om care-şi respectă cuvîntul... Mă schimb şi mă apuc de treabă."

N-am zis nimic, încercînd să-1 las în plata Domnului. Mă gîndeam între timp să mai fac rost de nişte bani şi să tocmesc un meşter serios. Pictorul îşi tîrî picioarele înspre baie, unde se aflau hainele de lucru. Nu făcu însă nici trei paşi, cînd începu să tremure din toate încheieturile, de parcă ar fi fost pus în priză de

0 mînă nevăzută. Privindu-1, mi se făcu deodată frică. Nu cumva e posedat de demon, mi-am spus şi mi-am făcut în gînd cruce. „Nu te teme. Nu, nu sînt posedat, rosti clănțănind din dinți pictorul, ghicindu-mi gîndurile. Doar că, din cînd în cînd, după cîte un astfel de marş, trec printr-o criză epileptică..." Mă treceau sudorile. Asta îmi mai lipsea aici, în tot haosul acesta, plin de praf şi de moloz - o criză de epilepsie! Bîțîiala meşterului semăna cu un acces de tuse convulsivă, evoluînd, totuşi, între anumite limite. II vedeai bîțîindu-se într-un ritm accelerat, gata-gata să se dezmembreze şi să se împrăştie pe podea, după care ritmul slăbea şi apoi iarăşi se accelera. Habar nu aveam ce trebuia să fac. îi priveam convulsiile, învîrtind prosteşte un şpaclu în mînă, căzut într-o stare de prostrație. La un moment dat,' m-am gîndit că un pahar de apă l-ar putea linişti. M-am apropiat de el cu teamă, întinzînd paharul plin. Oprindu-se din bîțîiala, pictorul îmi făcu semn, că nu. Apoi l-am văzut mişcîndu-şi buzele livide şi intonînd printre clănțăniturile de dinți cuvîntul „vin". Auzindu-

1 vorbind monosilabic, întîi m-am enervat, suspectîndu-1 că joacă teatru pentru a mă escroca din nou. Apoi, gîndindu-mă mai bine, mi-am spus: „Dacă e cumva cuprins de *delirium tremens,* ceea ce era foarte posibil, atunci, într-adevăr, un. pahar de vin l-ar putea pune pe picioare." Nu aveam vin în casă. Cumpărasem, în schimb, trei beri Bucegi de la supermarketul din Copou şi le lăsasem să se răcească în chiuveta de la baie. L-am întrebat dacă berea putea să suplinească vinul. Pictorul mă înțelese încă de la jumătatea frazei. Oprindu-şi pentru o clipă tremuratul, dădu afirmativ din cap.

Putea, şi încă cum! Abia berea avea efect asupra mahmurelii. Sigur că vinul era bun, dar berea era mană cerească pentru un băutor trezit proaspăt din beție. De fapt, pictorul ar fi avut de gînd să ceară bere, dar mă ştia băutor de vin, şi n-a vrut să mă ofuscheze. Ştia că atunci cînd era vorba de băut, apăreau sensibilități. Toate aceste lucruri, omul mi lc-a spus într-o pauză de respirație, fără punct şi fără virgulă, dintr-o răsuflare, cînd tremurul îl mai lăsase. I-am întins fără vorbă o sticlă de Bucegi, destul de rece, gata destupată. Meşterul sau pictorul, cum îi spuneam, a băut-o pe nerăsuflate, cu mîni tremurătoare. După ce-a golit-o, a stat un timp nemişcat, privind undeva în gol, pe deasupra parcului. Nici nu-mi dădeam seama cît de bine îi făcusem. Alții se poartă cît se poate de rău, de mizerabil în astfel de ocazii. Jignesc omul, îl spurcă, aruncînd cu zoaie-n el. Eu dădusem dovadă de generozitate, de înțelegere a slăbiciunilor aproapelui. Dumnezeu avea să mă răsplătească pentru bunătatea mea. în timp ce vorbea, pictorul transpira din plin. La tîmple, părul îi era ud leoarcă. Şiroaie de sudoare îi curgeau pe față. Nu- i nimic, m-a asigurat. Era o sudoare binecuvîntată. Pictorul o aştepta de mult. De acum s-a zis cu tremuratul. Celulele îşi primiseră doza necesară de alcool. Alcoolul alungase toxinele din organism. De acum pictorul era un alt om. îi ascultam perorația, aşteptînd să pună punct delirului verbal. Meşterul sărea de la o idee la alta cu o uşurință de invidiat. La un moment dat, l-am văzut că încetineşte ritmul, revenind cu picioarele pe pămînt. Dar nu pentru mult timp şi pentru un scop precis. I se făcuse din nou sete. Prea multă apă fusese eliminată din organism. Şi odată cu apa se evaporase şi doza necesară de alcool pentru celulele care trebuiau să respire liber. Acum celulele se sufocau. Crăpau de sete asemenea unor animale ce-au străbătut pe cîmp o distanță lungă, pe timp de arşiță, pentru a-şi astîmpăra setea la adăpătoare. Dar cînd ajung, văd că adăpătoarea e uscată. Pictorul mă privi cu ochi mari, albaştri, în care se ondula o tristețe infinită. Din buzele albe, uscate, se scurse un fir de salivă. Mai aveam cumva o bere?

în fine, n-am să descriu aici tot calvarul prin care am trecut.

Val avusese dreptate: apartamentul purta ghinion.

De pictor am scăpat destul de greu. în fiecare zi, fără să facă nimic, îmi cerea bani. Din pricina mahmurelii permanente în care se afla, era incapabil să lucreze. Dar ca să nu mă lase totuşi baltă, se oferi să-mi dea indicaţiile necesare pentru reparaţiile pe care le făceam de unul singur, aşa cum mă pricepeam. Nu chiar gratis, desigur, ci in contrapartidă. Trebuia să-i asigur o parte din doza de ţigări şi de alcool. Stătea undeva în preajma mea, fumînd ţigară de la ţigară. Din cînd în cînd, bea şi cîte un pahar de bere. De mîncare nu se atingea. Am vrut să-1 dau afară, dar nu am reuşit. Ii dădusem cheia de la uşa apartamentului, astfel că meşterul intra aici cînd avea chef. De multe ori venind la lucru, îl găseam dormind pe un vraf de ziare. în fiecare zi îl găseam mahmur. Încercînd să scap de el, am schimbat de cîteva ori butucul de la yală. Fără nici un efect. Meşterul putea să descuie orice uşă, folosind două bolduri sau o sîrmuliţă îndoită în formă de L. Cînd am ameninţat că voi chema miliţia, m-a şantajat cu sinuciderea. Din cauză că mă încurcase, pictorul se simţea culpabil. Ca să-şi spele păcatele, se gîndea să-şi taie venele sau să se arunce pe geam de la etajul opt cu capul în jos. Mai era şi varianta cu spînzu- rătoarea. Aceasta, oarecum, îi repugna. Totuşi, în disperare de cauză, putea să apeleze şi la acest mijloc. Oare ce aveam să zic atunci cînd îl voi găsi atîrnind agăţat de cîrligul de la bec. Dar nu cumva era mai bine să se electrocuteze vîrîndu-şi noaptea degetele în priză, pînă se va face scrum?! M-a terorizat aşa vreme de o lună şi jumătate. După care a dispărut subit. Criza de dipsomanie îi trecuse. Pînă la următoarea criză ieşea din casă arareori.

După plecarea meşterului, seria de ghinioane a continuat. Instalaţia de la baie a cedat şi apa a făcut ravagii, inundînd încă trei apartamente situate dedesubtul meu. A trebuit să suport o parte din costuri. Paştele şi înălţarea m-au prins cu şantierul desfăcut. M-a prins şi Cernobîlul chiar în momentul cînd topeam smoala pentru a acoperi pereţii. Iar mai tîrziu, m-a prins şi cutremurul din '86, cînd am simţit pe propria mea piele ce înseamnă să stai într-o corabie beată la etajul opt! Abia de Crăciun, apelînd la ajutorul unui alt meşter, adventist, am reuşit să duc lucrările la bun sfîrşit. Mi-am făcut atunci cruce şi m-am mutat, nu înainte însă de a sfinţi apartamentul

De fiecare dată cînd mă întîlneam cu Val - şi s-a întîmplat să mă întîlnesc destul de des cu el în perioada cît au durat reparaţiile, acesta întreba: „Ei, cum merge treaba?!" „Merge, merge", îi răspundeam.

Val însă mă privea ironic, mişcînd din sprîncene. „Cum, n- ai dat încă de nici un bucluc?!" „N-am dat." „Am auzit că se petrec, totuşi, nişte lucruri necurate acolo." Probabil îl informaseră vecinii, care erau exasperaţi şi ei de toată tevatura asta.

„Ai auzit greşit", spuneam.

Nu îi purtam pică, omul mă prevenise. In sfîrşit, după opt sau nouă luni de zile, am reuşit să mă mut în apartamentul din Copou.

Întîmplarea cu mutatul ne-a apropiat. I-am rămas recunoscător pentru ajutorul acordat atunci, la obţinerea repartiţiei, şi pentru altul făcut mai tîrziu, într-o altă împrejurare, destul de delicată. Mărturisesc că m-a uimit spiritul lui de fair play. Eram obişnuit să trăiesc într-o lume în care spiritul cavaleresc funcţiona doar la modul decorativ. într-o lume în care invidia şi bîrfa erau ascunse sub steagul unor metafore frumoase.

Lui Val Condurache îi repugna o astfel de mentalitate. El ştia, deopotrivă, să fie un tovarăş pe cît de discret în ceea ce priveşte viaţa intimă a celorlalţi, pe atît de săritor la nevoie. Culisele (subteranele) teatrului l-au format şi nu deformat, cum s- a întîmplat cu mulţi. El şi-a construit caracterul în funcţie de rigorile scenei. E posibil să fi avut în preajma sa nişte modele. Sau poate că o parte dintre modele sau antimodele i-au servit personajele care se materializau pe scenă, după ce, în prealabil, le cunoscuse citind marile opere literare.

De obicei, teatrul şi literatura te fac să te îndepărtezi de viaţa reală. Dimpotrivă, pe Val Condurache contactele cu scena şi literatura l-au

făcut să fie riguros cu el însuşi şi cu ceilalţi. Ochii săi de critic erau extrem de lucizi. îi plăcea, stînd la cafenea, să descifreze caracterele. Fiind un iniţiat în ale zodiacului - citise atîtea cărţi de specialitate din acest domeniu, încît devenise un adevărat expert -, căuta să-şi aplice teoriile şi cunoştinţele în practică. în timp ce-şi savura cafeaua, delectîndu-se, încerca să stabilească tipologiile clienţilor risipiţi prin local, caracterizînd-1 pe fiecare în funcţie de zodia de naştere.

Zodiile le intuia pornind de la anumite trăsături fizice, începînd cu forma nasului şi a urechilor şi terminînd cu cea a unghiilor. Rareori intuiţia sa dădea greş. Pornind de la zodiac, portretul personajelor aflate la un pahar de vorbă era conturat în amănunt din trăsături extrem de precise. Val putea să prezică şi bolile, precum şi zilele faste şi nefaste prin care va trece un muşteriu ce se afla la o distanţă de două mese de locul lui. Puţinora dintre noi le-a fost dat un asemenea har.

Mutîndu-mă în apartamentul său, am căutat să-i înţeleg şi modul de-a fi. Stînd în acel loc, nu aveai cum să nu te încarci de poezie...

Pereţii casei mai păstrau cîte ceva din gîndurile sale. Privind pe geamul neobişnuit de larg de la sufragerie spre Parcul Copou, suprapuneam aceste imagini cu cele pe care le citisem în „Portretul criticului la tinereţe". Unele dintre ele consunau.

în amurg, din sufragerie, mi se deschideau în faţa ochilor peisaje cu adevărat apocaliptice, care m-au bîntuit în vis şi mi-au inspirat multe din paginile scrise.

Cînd ne întîlneam pe stradă, Val obişnuia să mă tachineze, mai ales atunci cînd în preajma noastră se aflau şi cunoscuţi. „Nichita mi-a furat gîndurile, obişnuia să spună el. Tot ce am clocit şi răsclocit ani de zile, dar dintr-o pricină sau alta n-am reuşit să aştern pe hîrtie, a rămas acolo, întipărit cu litere invizibile pe pereţi. Lui nu-i rămîne decît să le ia şi să le aştearnă pe hîrtie. Ar trebui să-1 acuz de plagiat..."

Acesta era unul din modurile sale de a-i tachina pe cei pe care-i simţea aproape...

Am lucrat cu Val Condurache în mai multe locuri o scurtă perioadă am eşuat amândoi la *Dacia literarei,* apoi la Teatrul Naţional, unde Val Condurache fusese pus în funcţie de director. După debarcarea sa, ne-am angajat la *Ziarului de laşi* (atunci *Monitorul),* unde Val încercase să pună pe picioare o editură. N- a fost să fie. El a plecat director la Palatul Culturii, iar eu m-am ocupat, vreme de trei ani de pagina culturală a ziarului. în acest punct, destinele noastre s-au despărţit.

Ne-am întîlnit doar întâmplător, cum ne întîlneam şi înainte de 1989. Ne îndepărtasem. Fiecare trăia în sfera lui.

S-a întîmplat să-i fac o vizită la Complexul Muzeal Moldova în perioada în care scandalurile legate de viaţa sa sentimentală, precum şi cele legate de modul de achiziţionare a unui automobil de teren marca Volkswagen Tuareg pe bani publici trecuseră în umbră, fiind eclipsate de alte scandaluri mult mai mari, izbucnite în urbe, iar Val reuşise să-şi mai prelungească mandatul de director cu încă patru ani.

Palatului Culturii arăta ca după un bombardament. Crăpături mari brăzdau în zig-zag pereţii şi bolţile imense străjuite de arcuri şi ogive, de pe care curgea tencuiala.

Peste tot vedeai schele, moloz, saci de adeziv abandonaţi pe pardoseală, dar nu se simţea nici o mişcare. Palatul părea pustiu,

Înaintînd pe coridoare pline de mormane de moloz, trăiam senzaţia că mă aflu în interiorul castelului lui Randolph Hearst, personificat de Orson Welles în filmul *Cetăţeanul Kane.* Ei bine, venisem să-i iau acestui Hearst moldav un interviu. Despre ce? Despre singurătate şi putere... Aflat în reparaţii capitale, imobilul Palatului Culturii îmi aducea aminte de fostul apartament al lui Condurache din dealul Copoului în momentul în care mă apucasem de reparaţii. Nu rn-ar fi mirat să-1 găsesc acolo pe pictorul-zugrav, filozofînd cum va arăta în interior clădirea după ce reparaţiile vor fi luat sfîrşit...

Privind dezordinea din jur, m-am întrebat: de ce se agaţă Val cu atîta disperare de scaunul său directorial? La ce-i foloseşte să domnească în acest haos, care îi dă atîtea bătăi de cap? De ce nu-şi caută un loc de muncă mai liniştit?

în sfîrşit, trecînd de cîteva baricade ridicate din saci de ciment, m-am trezit în faţa biroului directorial. Am bătut la uşă şi, fără să primesc răspuns, am apăsat pe clanţă, intrînd în anticamera unde se afla secretariatul.

M-a primit o secretară tînără, învîrtind în mînă o ceaşcă de cafea. „Sînteţi domnul Danilov?" m-a întrebat, aşezînd cu grijă ceaşca pe birou. Am răspuns afirmativ. „Poftiţi, dl. director vă aşteaptă." Din secretariat, am păşit în biroul directorului Val Condurache. L-am găsit stînd la masa de consiliu în faţa unui vraf de dosare. Da, era Hearst, un Hearst pipernicit, dar totuşi Hearst, prizonier al haosului pe care îl administra. Cu faţa stacojie, străbătută de vinişoare sinilii, încadrată de o barbă sură, Val mă primi protocolar şi oarecum distant, rugîndu-mă să mă aşez pe scaunul de la celălalt capăt al mesei.

Stăteam la distanţă unul de altul cercetîndu-ne pe ascuns, fără să ne privim în faţă. Val era îmbrăcat într-o cămaşă vişinie şi pantaloni de mătase stacojii, care nu se potriveau nici cu funcţia, nici cu decorul somptuos în care se afla.

Da, aveam în faţa mea un Hearst, un Hearst provincial, pe care-1 cunoscusem cîndva destul de bine, prins ca un melc într-o carapace imensă, care-1 copleşea...

Val părea schimbat, îmbătrînit, prăbuşit în sine. Numai ocinii neaşteptat de vii îi rămăseseră aceeaşi. „Ştii, mi-a spus, am susţinut examenul la minister pentru încă un mandat de patru ani şi-am reuşit. Ai putea să mă feliciţi."

L-am felicitat, formal, fără tragere de inimă. Val a înţeles mesajul meu, dar a plusat, vrînd să mă pună în dificultate: „Şi tu mă invidiezi - mi-a spus -, Nichita". „Nu te invidiez ... Ce motiv aş avea?" „Că sînt director..." „Prostii", am zis. „Ba chiar îţi plîng de milă", am vrut să adaug, dar m-am răzgîndit, lăsînd fraza să plutească în golul ce se căscase între noi. Mi-a stat atunci pe limbă să-1 întreb la ce-i foloseşte puterea, dar am întrebat cu totul altceva. Ceva legat de Scipio Africanul. Auzindu-mă vtirbind despre motan, faţa lui Val se însenină... Aşteptase, probabil, să-i pun o altă întrebare... „Are o inteligenţă diabolică, mi-a spus. Mă simte cînd sînt trist şi mi se caţără pe umăr. E poate singurul prieten de care nu m-am despărţit..." „Rosebud", am spus. „Poftim?" făcu Val. „Rosebud", am repetat. Dar nu-şi mai aducea aminte de enigmaticul cuvînt rostit de Cetăţeanul Kane în faţa ziaristului.

„Vorbeşti în dodii", replică criticul şi apoi, mîngîindu-şi barba sură, adăugă: „Ţi se pare bizar că ţin atît de mult la Scipio?" „Nu mi se pare bizar", am zis. „Consideri, deci, că nu e nimic anormal în această afecţiune?" „Cum să fie!?" am exclamat. „Nu cumva unii ar putea-o interpreta ca pe o tendinţă ascunsă spre zoofilie?" „Chiar aşa!?" am spus. „De ce nu? zise el, adăugind: Pînă şi chestiunea legată de Volkswagen-ul Tuareg ar putea fi interpretată freudian..." „Să nu exagerăm", am zis. „Păi, nu exagerez, după toate scandalurile astea îmi pun şi eu vizavi de mine, ca tot omul, nişte întrebări." „Eu zic să te opreşti..." „Am să mă opresc cînd va fi cazul, spuse el, nu înainte de a-ţi mai pune alte două..." „Hai, pune- le odată, ca să încheiem subiectul." „Prima: iubirea pe care o manifest faţă de fiul meu Alexandru crezi că se încadrează în limita normalităţii?" „Păi, cum altfel?!" „Deci nu e nimic patologic?" „Nu, desigur." „Dar dacă ţi-aş spune că o iubesc la fel de mult pe fiica mea vitregă, ce-ai răspunde?" mă chestionă Val, făcînd aluzie la imensul scandalul iscat în presă legat de relaţia intimă pe care ar fi avut-o cu fata adoptivă. „Nu zic nimic", am spus. „Nici să nu spui", conchise el, exact cînd ornicul Palatului bătu ora două.

„Iată, soseşte şi demonul de amiază", zise el. „Sau poate pleacă", am replicat. „Sau poate pleacă", făcu Val cu o voce scăzută.

Ne-am luat rămas bun, strîngîndu-ne îndelung mîinile, cu promisiunea că ne vom reîntîlni cît de curînd. Nu ne-am mai revăzut.

Lipsind din Iaşi mult timp în vara lui 2007, am aflat cu întîrziere de incurabila sa boală şi de iminentul său sfîrşit.

Zilele îi erau numărate, poate şi orele. Era lucid şi conştient de tot ce era în jurul său..

Făcuse cu o lună de zile înainte de a pleca în concediu analize medicale şi diagnosticul pus era unul cît se poate de optimist. Organismul său era sănătos.

La întoarcere, Val Condurache nu s-a simţit tocmai bine şi a mers din nou la cabinet. De data aceasta verdictul era unul alarmant. împreună cu soţia sa, Val a plecat la Bucureşti, uzind de relaţiile pe care le avea. I s-au făcut investigaţii la unul din spitalele de elită bucureştene.

Medicul pe mina căruia încăpuse Val, o doamnă, i-a spulberat însă orice iluzie, spunîndu-i şi că nu mai are de trăit decît exact trei săptămîni.

Doctoriţa i-a descris toate simptomele bolii, făcînd şi un grafic al crizelor prin care va trece. Era ceva cumplit. Soţia sa a intrat în panică, agitîndu-se în cabinet. Val nu s-a alarmat însă. Astfel de specimene, cum era doctoriţa, mai întîlnise atît în viaţă, cît şi pe scenă. „Cinismul ei, şi-a spus, provine din frustrări. Nu trebuie să luăm în seamă chiar tot ce spune. Probabil simte nevoia de-a mă chinui. Poate că figura mea îi aminteşte de vreun bărbat care a torturat-o cu dragostea lui, cîndva, în tinereţe..."

„Şi nu se mai poate face nimic?" a întrebat-o el, pe un ton calm.

„Aveţi metastază generalizată, i-a spus doctoriţa. Mai aveţi de trăit, după cum v-am spus, exact trei săptămîni..."

Val s-a schimbat la faţă, dar totuşi n-a căzut cu duhul. în lumea teatrului învăţase că la o replică se răspunde cu o altă replică, punînd interlocutorul în dificultate.

„în ce zi sînteţi născută?" a întrebat-o criticul din nou.

Doctoriţa se născuse ca şi el, pe 10 august. Făceau parte din aceeaşi zodie.

„Prin urmare nu-i o aiurită", a murmurat el, schimbîndu-se la faţă. Răspunsul doctoriţei i-a spulberat ultima speranţă. Cînd s-a întors acasă era de nerecunoscut.

După ce şi-a desfăcut bagajele, motanul său, Scipio Africanul, s-a urcat pe valiză şi timp de trei zile a refuzat să se mişte din acel loc.

„Prin urmare - i-a zis Val, trecîndu-şi mîna sa slăbită de boală prin blana mătăsoasă, şi tu crezi, prietene, că nu mai am nici o scăpare, nu-i aşa?!"

Un poet al uriaşilor: loanid Romanescu

După cum am mai spus, pentru mulţi dintre reprezentanţii noii generaţii, loanid Romanescu e un necunoscut. Nu ştiu cîţi dintre poeţii valului nouăzeci i-au citit cărţile... Şi totuşi, dacă ar trebui să facem o paralelă între modul de-a scrie poezie în anii şaptezeci şi cum se scrie astăzi, am descoperi o ciudată similitudine dintre lirica tinerilor fracturişti, şi cea a autorului *Singurătăţii în doi,* loanid Romanescu. Nu e vorba aici de influenţe, şi nici măcar de o potrivire de temperamente, ci de atitudinea de frondă pe care o întîlnim atît în poezia sa, cît şi în cea a tinerilor condeieri de azi faţă de realitate. Şi, poate, e vorba şi de o anumită ciclicitate pe care o urmează viaţa şi literatura, lată cît de frust, cît de actual sună versurile sale scrise cu aproape cincizeci de ani în urmă: Trăiesc pe spinarea mea sar din mine/ am casă la aeroport/ beau aer, mănînc aer, sînt singur, ocolit/ ca stîlpii cu emblema cap de mort...// Nevastă-mea viaţa îşi scutură de mine covoarele..", şi: „Tîmpitule, boule, băiatul lui Halabuş cel nebun, bîlbîitule/ cretinule, tu care gîndeşti/ întotdeauna nearticulat/ dai buzna peste oameni...."

Nu aş putea spune că m-am numărat printre fanii săi. Ci dimpotrivă. La revista *Convorbiri literare,* loanid Romanescu răspundea

de poezie. în această calitate ne-am cunoscut. Poetul era pe cît de exigent, pe atît de subiectiv cu cei care băteau la porțile literaturii. Cu unii era prea drastic, cu alții, prea generos.

Cît timp Ioanid Romanescu a diriguit secția de poezie, nu am reuşit să public nici un grupaj în revistă. Tottil a rămas în stadiul de promisiune.

Asta nu înseamnă însă că i-am purtat ranchiună.

Ce-i drept, pulsul poeziei sale l-am simțit mai tîrziu, apre- ciindu-i abia peste ani şi ani strania savoare.

Nu-mi iese din minte prima noastră întîlnire. Veneam la *Convorbiri* aducînd un grupaj de versuri proaspăt.

Revista îşi avea redacția în acelaşi imobil unde funcționa şi *Cronica...* înarmat cu un dosar burduşit cu manuscrise, urcam precipitat treaptele monumentalei scări ce duceau spre biroul redactorului responsabil cu poezia.

Pe la mijlocul scării, m-am ciocnit aproape nas în nas cu o mogîldeață îmbrăcată alandala (cravată şnur, sacou liliachiu, pantaloni negri, scurtați pînă la glezne, pantofi de lac, cu vîrful ascuțit, ce păreau prea lungi pentru statura sa minusculă), încruntat, cu gîtul înfundat în umeri şi fața brăzdată în zig-zag de riduri. Făcînd un rictus, mogîldeața mă întrebă, cu un glas neașteptat de sonor pentru alura sa, pe cine caut.

Inițial, nu i-am acordat nici o atenție, continuîndu-mi urcuşul spre redacție... Dar am auzit din nou vocea somîndu-mă să mă opresc şi m-am oprit. Îndreptîndu-şi cravata stacojie, mogîldeața repetă întrebarea, zîmbind cam în doi peri şi arătîndu- şi dinții mari, lați, galbeni de prea multă nicotină. Mi-am zis că trebuie să fie vreun funcționar administrativ mărunt care vrea să- şi impună autoritatea față de străini sau omul de serviciu însărcinat să consemneze în registru numele celor ce intră în redacție. Am stat în cumpănă dacă trebuie să-i răspund sau nu la întrebare. Ca să nu complic lucrurile, urcînd din nou treptele, i-am răspuns din mers că am treabă cu poetul Ioanid Romanescu. „Păi, eu sînt Ioanid", am auzit răsunînd pe casa scării vocea sa puternică, bărbătească, urmată de un rîs ce mi s-a părut sinistru.

Pe Ioanid Romanescu îl ştiam doar din pozele ce apăreau în paginile revistelor literare şi după titlurile cărților sale de poezii. Mi-1 închipuiam ca pe un poet al uriaşilor, păşind cu capul în nori

spre nordul obiectelor... între timp, strania făptură făcu cale întoarsă sărind cîte două trepte ale scării deodată şi mă privea acum de sus, de la etaj, cu un aer de superioritate. Eram atît de bulversat de înfăţişarea sa, încît, atunci cînd m-a poftit să intru în birou, m-am pierdut de tot cu firea.

Aveam în faţă un altfel de Ioanid Romanescu, redus la dimensiunea unui breloc, un Ioanid în carne şi oase, ce ar fi putut încăpea în buzunarele Ioanidului imaginat de mine. Aşezîndu-se la birou, Ioanid luă o atitudine severă, care impunea respect şi teamă. Citindu-mi poeziile, Ioanid mai întîi s-a încruntat, apoi s- a înseninat. Şi după ce a mîzgălit tot manuscrisul, m-a rugat să mai revin. Am revenit, dar fără succes.

L-am întîlnit apoi, tot în aceeaşi perioadă, în *Atelierul de potcovit inorogi* al colegului meu de breaslă Lucian Vasiliu (un fel de chilie de pustnic tînăr şi ferice), unde se adunau, la vreme de seară, tinerii mînuitori ai condeiului. Cîteodată se mai rătăcea pe acolo şi cîte un crai bătrîn, în chip de maestru.

Cel mai spectaculos, desigur, dintre crai era Ioanid Romanescu.

Ioanid vorbea răspicat, cu o siguranţă demnă de invidiat, impresionînd auditoriul. Poetul dădea impresia că rosteşte adevăruri absolute, care nu admit replică, dar în sinea sa se îndoia adesea de cele spuse, iar cînd avea ocazia izbucnea într-un hohot de rîs nestăvilit. Lucra numai noaptea, retras într-o cameră minusculă, unde cînta la vioară sau la acordeon spre disperarea vecinilor. Spre dimineaţă simţea nevoia să evadeze, hălăduind de unul singur pe străzile cetăţii. Cîteodată se abătea din drum, poposind în atelierul lui Lucian. De la domnia sa am aflat multe poveşti despre Ioanid.

Dacă încheia un ciclu de versuri, Ioanid simţea nevoia să sărbătorească evenimentul cîntînd la trompetă. Desigur că vecinii făcuseră nenumărate reclamaţii la secţie, dar sectoriştii îl cunoşteau pe poet ca pe un cal breaz şi-1 lăsau în pace.

Cocoţat pe pervazul dormitorului, Ioanid Romanescu îşi recita poeziile cu un glas cavernos, ce suna ca din mormînt. Soţiile

J

sale îi respectau cu sfinţenie programul. Ca să nu fie deranjat, poetul amenajase o ferestruică rabatabilă în uşa camerei sale, prin care vorbea cu consoarta, ascuns după ochelarii săi fumurii, ce-i acopereau o mare parte din obraz. Deşi pricăjit de statură, avea aerul unui cuceritor. Cuceririle le făcea, de obicei, la redacţia *Convorbirilor*, unde răspundea de poezie, dar $i la cîte un picnic pescăresc organizat la sfîrşitul săptămînii pe malul Prutului sau Jijiei.

Dansînd sălbatic în jurul focului, avea aerul unui şaman, pregătit să leviteze în faţa auditoriului, alcătuit, de obicei, din discipoli, înarmaţi cu undiţe şi plase, orăcăind de zor la lună plină.

Ioanid Romanescu avea în el ceva de sfînt, dar şi de hahaleră. Cîntecul său era deopotrivă inefabil, dar şi golănesc, într-o noapte memorabilă, petrecută în Atelierul infernal de lîngă piaţa Nicolina, l-am auzit recitind extraordinarul poem *în forţă, cu neruşinare,* ce mi-a rămas de atunci întipărit in memorie: „de faptul că exist am luat cunoştinţă/ în noaptea cutremurului din patruzeci/ cînd peste mine s-au răsturnat vrafuri de cărţi/ în casa unchiului meu care a avut unsprezece neveste,/ nici una în stare să-i calce ireproşabil cămăşile/ (m-a salvat una dintre amantele lui)// copil în timpul războiului, am mîncat din gunoaie/ am băut apă din hîrburile cîinilor din urmele tancurilor/.../ nu mă pricep/ decît la un singur lucru - am iubit femeie cu tot cu fiică, am iubit surori/ gemene şi negemene, femei pure/ sau tăvălite de o companie// tîrfe internaţionale (deopotrivă pudice şi destrăbălate),/ cu fiecare am descoperit o Americă mare cît Rusia/ le-am posedat fără să mă laud/ cu numele şi rangul lor/.../ am iubit cu păturile-n geam/ ca un camionagiu în spatele depozitului/../ le-am iubit pe deşelate/ nepăsîndu-mi de toţi cei care ne fluierau" etc., etc.

Poezia aceasta e o reminiscenţă a boemei practicate la Vaporul, un imobil situat în centrul vechi al Iaşilor, nu departe de Teatrul Naţional şi Filarmonică. Aici, printre sticle golite şi nori grei de fum, scriitorii generaţiei şaptezeci, pe atunci toţi foarte tineri (Cristian Simionescu, Stelian Baboi, Mihai Ursachi, George Bălăiţă etc.), alături de susţinătorii lor, mari figuri ale Iaşilor (Eugen Andoni, Liviu Rusu) şi mulţi alţii, îşi citeau producţiile literare, acompaniaţi de cîte o chitară. Ioanid Romanescu, vocal, dar totodată şi timid, venea pe jos, tocmai din Voineşti, satul lui natal, cu nelipsita lui trompetă, dar şi cu acordeonul. Asistenţa feminină era culeasă de la facultate sau chiar de pe stradă. Aveau loc la Vaporul, de obicei la sfîrşitul săptămînii, atît iniţieri poetice, cît şi erotice, protagoniştii schimbîndu-şi între ei cu nonşalanţă, după relatarea lui Andoni, ciorapii şi femeile. Probabil că poetul stătea mormăind, undeva într-un colţ, asemenea lui Halabuş, pentru ca apoi să se dezlănţuie, năvălind „asemenea unui bivol" peste asistenţa căzută în delir. Căpitanul acestui loc mirific al boemei ieşene a fost regretatul Liviu Rusu, un lungan atletic, care, cu timpul, îngrăşîndu-se, a devenit un fel de Falstaff al laşului.

Viaţa boemă era dusă la marginea societăţii. Dimineaţa, poeţii se urcau în trenurile îmbîcsite de navetişti, coborau într-o haltă, o luau pe cîmp, peste islazuri, spre bălţile acoperite de ceaţă şi stuf, unde întindeau cortul. Pescuiau, beau, spuneau poveşti, se tăvăleau prin porumb, apoi, seara, se întorceau frînţi de oboseală în dulcele tîrg, dar nu se dau răpuşi, poposind mai întîi la bufetul imund al gării, după care o luau pe jos, în direcţia blocului de nefamilişti de lîngă Piaţa Nicolina, unde puneau ţara la cale, jucînd şah şi recitind poezii pînă se crăpa de ziuă. De atunci, probabil, datează şi poemul *Trăiască poezia şi marii visători,* care sună astfel: „al dracului am fost, patimă în toate,/ greşind fundamental de atîtea ori/ - şi totuşi printre fericiţi mă număr - / trăiască poezia şi marii visători!"

Ioanid Romanescu a fost un împătimit al poeziei, dar şi al şahului. Era la curent cu toate teoriile privind deschiderile, putînd să reproducă din memorie celebrele partide ale marilor maeştri, începînd cu Mir Sultan-Khan, Siegbert Tarrasch, Savielly-Xavier Tartakover, Rudolf Spielmann, Stoltz Gosta, Arturo Pomar Salamanca, Hans Kmoch, Boris

Kostici, Frank Marshall, Alekhine, Capablanca şi terminind cu Bobby Fisher, Boris Spasski şi Garry
Kasparov. Juca şah în redacţie, dar şi pe baltă, urmărind cu un ochi mulţimea de undiţe întinse pe luciul apei şi cu altul pionii risipiţi pe cîmpul de luptă. In timp ce juca, obişnuia să mormăie în surdină o frază a lui Pablo Neruda, şi el un îjmpătimit al sportului minţii: „Şahul este o izbîndă a omenirii faţă de ea însăşi. Pentru unii şahul este muzică, pentru alţii pictură. Pentru mine şahul este poezie pură... Trăiască şahul şi marii visători."

Cu trăsături ascuţite, tăiate în piatră dură, transpus în timpul jocului, Ioanid părea a semăna cu Fischer, dar şi cu Fischerle, piticul cocoşat din *Orbirea* lui Canetti, pregătindu-se să plece într- o Americă imaginară.

L-am revăzut într-o zi de toamnă a anului 1995, cu cîteva luni înainte de sfîrşit. Treceam pe lîngă grilajul spitalului Sfîntul Spiridon, pe bulevardul Independenţei, cînd m-am auzit strigat pe nume. îmbrăcat într-o pijama vărgată, poetul a înaintat zîmbind spre mine pe aleea parcului, hîrşîindu-şi paşii printre frunzele căzute. Era o zi de toamnă splendidă, senină, cu un soare calm, nostalgic. Ioanid s-a apropiat de grilaj şi mi-a întins o mînă slabă, galbenă, turnată parcă în ceară. L-am întrebat ce a păţit. „Mai nimic, mi-a spus poetul zîmbind ca un copil. Doar că mi-au apărut crescăturile astea pe abdomen. Dar o să treacă." Şi desfăcîndu-şi larg pijamaua şi le-a mîngîiat coastele cu mîna, ca şi cum ar fi cîntat la un acordeon. Am aruncat doar o privire fugitivă asupra abdomenului său lipit de şira spinării. în partea dreaptă şi în stînga îi răsăriseră prin piele trei mici umflături, asemenea unor gutui. Mi-a rămas adînc întipărită în memorie această scenă, precum şi zîmbetul său blînd, neobişnuit pentru modul său de-a fi.

L-am vizitat apoi acasă, împreună cu Lucian Vasiliu şi magistrul Ursachi, cu cîteva zile înainte de sfîrşit.

Ioanid fusese externat. Tratamentul dur pe care-1 urmase nu dăduse rezultatul aşteptat. Poetul părea împăcat cu gîndul c-o să moară. Ne trimisese vorbă să venim să-şi ia rămas bun de la noi. L-am găsit întins în pat, învelit într-un cearşaf curat. Văzîndu-ne, s-a bucurat. A vrut să se ridice singur în capul oaselor, dar, fiind slăbit de boală, nu a reuşit. Şi atunci a rugat-o pe soţie să-1 ajute să se ridice între perne. Era o mînă de om. Sau mai degrabă o grămăjoară de oase învelite într-o piele de culoarea palimpsestului. Ne-a zîmbit şi a cerut o ţigară. Soţia i-a aprins-o fără nici un comentariu. în timp ce fuma, ne-a strîns, pe rînd, mîinile, zicînd: „De acuni vom juca şah în eternitate." Şi privindu-ne cu acelaşi zîmbet dezarmant, a adăugat: „Ei, vedeţi, băieţi, dacă n- am fost cuminte şi am fumat ca un turc... Suport consecinţele. Trăiască poezia şi marii fumători. "

Increatul lui Emil Brumaru

Poezia lui Emil Brumaru îşi are originea, cred, în celebrul tablou al lui Salvador Dali, *Persistenţa memoriei,* unde ceasurile se dilată, scurgîndu-se în peisajul din jur.

Lucrurile din poezia lui Emil Brumaru au o existenţă voluptuoasă; cresc, dospesc înăuntrul lor şi ne îmbie nu la contemplaţie ascetică, ci la un vis tulburător, erptic. La un erotism somnolent, devorator. Obiectele cele mai banale îşi deschid corola asemenea unor uriaşe flori carnivore şi ne atrag ca nişte fluturi frivoli, prin polenul şi strălucirea lor, spre un tărim al pierzaniei.

Poetul, precum Robinson-ul lui Michel Tournier din *Limburile Pacificului,* se împreunează cu natura, dar nu cu mandragorele din poienita insulei, ci cu obiectele casnice din bucătăria sa, determinîndu-le să se înmulţească într-un mod delicios şi halucinant, totodată. Natura lui Emil Brumam are parcă ceva din naivitatea tablourilor vameşului

Rousseau. Formele sînt pline, rotunde. Pocnesc ca nişte fructe răscoapte într-un spaţiu luminos, luxuriant. Lucrurile nu înfloresc, ci se încarcă de rod dintr-odată. Florile sunt, în acelaşi timp, şi flori, şi fructe. E un univers paradiziac, în care fructele ispitei sînt tăvălite prin zahăr vanilat şi oferite de-o Evă împodobită cu trei sîni (vezi *Reparata)* tuturor vieţuitoarelor Paradisului. Căderea n-o cunoaşte numai omul, ci „tot creatul", ba - am putea spune - şi „tot increatul".

Nici Demiurgul nu este departe de a cădea-n ispită, cu una din făpturile sale: deşi Emil Brumaru nu crede în „increat", avînd impresia că „increatul" e o pură speculaţie estetică - mai lăsaţi-mă în pace cu increatul!, ce increat, spune - îl putem asigura că increatul există în stare maturară sub formă de granule fine şi infime firicele de praf de culoarea rubinului chiar într-unui dintre sertăraşele biroului său de fost corector în spectrul vechii clădiri ce adăpostea pe vremuri redacţia *Convorbirilor literare,* luînd diverse înfăţişări. Dacă va binevoi poetul Emil Brumaru să deschidă sertăraşul memoriei sale, va vedea chiar acum „increatul" în toată strălucirea sa: mic şi cu creastă roşie, în cizmuliţe galbene, plimbîndu-se de la un capăt într-altul al biroului. Da, increatul există, numai trebuie să ai ochi să-1 vezi. Şi poetul Emil Brumaru, pare-se, face tot posibilul să-1 alunge din conştiinţa sa. De ce? Increatul e un individ mic şi oarecum simpatic, cu faţa verde şi creasta roşie. Cînd miaună, cînd strigă cucurigu, mai mare dragul să pui mîna pe el şi să-1 pipăi. El există de cînd lumea şi va exista cît timp va exista şi ea, ba şi mai mult timp după aceasta. Cu aceeaşi paşi va măsura dintr-un capăt în altul sertăraşul. Apoi va dispărea şi el în urma Universului şi va rămîne doar un birou cu sertăraşe pline de şpalturi. Printre cei care l-au văzut ultima oară se numără, fără îndoială, şi Dali. Amintiţi-vă de girafa sa în flăcări. Oare ce se găsea în fiecare sertăraş din pieptul girafei, dacă nu increatul?! închid aici această paranteză, nu înainte însă de-a preciza că şi poezia lui Emil Brumaru este plină de tot felul de sertăraşe, în care dracu' ştie *cine* sau *ce* se află. Increatul este lucru sau fiinţă? *Suflet* sau *fantoşă? Cine* sau *ce?* Jumătate capră, trei sferturi berbec şi în întregime linguriţă de amestecat ceai! Nu mă întrebaţi cum arată! Nu ştiu nimic despre el. Nu l-am văzut şi nu voi să-1 văz vreodată !

Obiectele posedă coapse şi sîni. Copacii cresc bucălaţi, grăsulii, ca nişte îngeraşi dolofani. Frunzele şoptesc ademenitor, florile clipesc din pleoape, mişcîndu-şi în lumină alene genele lungi şi parfumate. Regnul animal se amestecă nu numai cu regnul vegetal, ci şi cu cel mineral. La rădăcina unui copac poţi sta ca pe şoldurile unei femei. în ramurile unui arbore te poţi abandona ca în braţele unei amante. Uşile poartă fustiţe, scaunele - ciorapi cu jartiere, farfuriile au sutiene, şerveţelele, chiloţei de tablă, becul este un falus luminos etc., etc.

Există aici şi o Reparată, un ciudat exemplar feminin cu trei sîni şi zece coapse, o adevărată Evă a acestui Paradis casnic, căreia poetul îi înalţă imnuri de slavă: „Eşti proaspătă în dimineaţa asta / ca fructele în pijama de brumă / Pe care melci spumoşi îşi lasă pasta. / Făptura ta aluaturi moi însuma / crescute bine-n untdelemnuri sfinte / Şi-n locuri ruşinoase cu smochine" *(Elogiul Reparatei I).* Iarba este încărcată de rouă, iar ramurile pomilor se întind ca nişte tentacule terminate cu ventuze.

Fiecare obiect atrage prin forma sa schimbătoare, prin culoare şi mireasmă. E o împreunare de lucruri în aer, de împerecheri hibride dintre linguri şi cuţite, motani uriaşi şi clanţe moi şi blege. O perversiune erotică a obiectelor în spaţiu O muzică a simţurilor, în care organele plutesc desprinse de corp într-o beţie uluitoare, valsînd unele pe lîngă altele, unduindu-se gingaş; o opulenţă a formelor cuprinse de o stare afrodiziacă. Obiectele parcă dansează sub fluierul unui mag hazliu, iar formele devin tot mai pline, tot mai voluptuoase. Lucrurile sînt lunecoase ca nişte moluşte, plutesc asemenea unor vulve deschise peste iarba plină de melci, molîi şi uriaşi, „catifelaţi" de rouă. Făpturile sînt avide de senzaţii.

Toată natura lui Emil Brumaru e feminizată. Atmosfera e vîscoasă, lascivă. Plină de secreţii şi seve. Obiectele nu respiră aer, ci sosuri apetisante, înoată în sucuri îndulcite cu zahăr sau miere. Lucrurile,

tîrîndu-se, lasă în urma lor bale colorate. Observăm apoi că întregul spaţiu este de genul feminin: *bucătăria.*

O lumină stătută, de gălbenuş de ou, pătrunde printre perdelele de catifea şi se revarsă greu peste lucrurile moleşite de căldură. Melcii zac pe podele, în farfurii, pe dulapuri: oglinzile sînt moi ca nişte cîrpe sau mai degrabă ca nişte perini, în care poţi să te scufunzi cu sufletul cuprins de o dulce şi moldovenească moleşeală. Totul e moale, călduţ.

Aici, în bucătărie, vin să-şi petreacă timpul personaje ca Julien Ospitalierul şi detectivul Artur, doi Robinsoni naufragiaţi printre oale, cratiţe şi ulcele, crescînd melci şi cultivînd răsaduri de cuţite, sub privirea avidă a clanţelor de la uşi, a chiuvetei şi a maşinii de tocat carne, obiect sadic simbolizînd sexul opus.

Detectivul Artur îşi umple pipa cu crini şi cîntă la flaut în timp ce „fluturii beau catifea, iar căţeii mănîncă dantelele şi ciucurii de pe feţele de masă". Şi tot aici, Julien Ospitalierul iubeşte „o ceşcuţă de ceai chinezească / pictată cu scene naive", care-1 înşală (ea, ceşcuţa, n.n.) şi pînă la urmă îl şi părăseşte în favoarea unui „dulap sumbru". Ce-o fi găsit ceşcuţa la acest dulap sumbru nu ne prea dăm seama. Dacă l-ar fi părăsit pentru un dulap sprinten, drama ar fi fost mai pe înţelesul tuturor. Dar să lăsăm ceşcuţele în pace gi să ne întoarcem la acei „domni îngeri somnoroşi" care răstoarnă-n nări „miresmele cu roaba" şi să contemplăm obiectele şi vietăţile înconjurate de „nimburi gingaşe de carne". După cum vedeţi, nimburile au devenit materiale, palpabile, de carne, şi încă de *carne gingaşă*.*

E un univers fără timp sau cu un timp dilatat în care orele cresc ca un aluat şi ceasornicele umflate plutesc în bălţi de lumină stătută, prin şoproane şi bucătării de vară. Poetul, în haine de duminică, se plimbă printre aceste lucruri ieşite din găoace; afişează un aer vesel, bonom, însă tristeţea şi melancolia se strecoară tainic printre rînduri: „Mi-am pus rouă la rever / pantaloni de ofiţer / Cu vipuşcă / Bleu ce muşcă / Şi şapca de fluturi dulci / Luaţi cu hapca de pe blugi" *(Chiuitură).*

Începînd cu *Ruina unui samovar,* acest univers se schimbă, se alterează. Materia devine flască. Extenuată. Formele nu mai cresc, ci atîrnă moi. Lucrurile sînt tot mai obosite, fără vlagă. Materia acum e ca un aluât care scade. Şi asemenea ei, timpul. Obosit, poetul adoarme printre aceste lucruri moi şi visează : „De dimineaţa pînă seara / Scos de sub rochii, pe-ndelete / şi greu şi alb ca un nămete /.../ Iluminat ca de-o icoană / / De dimineaţa pînă seara / Visez la şoldul tău, Tamara / Precum elevul profesoara" .

Pe măsură ce urcăm scara cerurilor, scrie N. Steinhardt în *Jurnalul fericirii,* priveliştile sînt din ce în ce mai neaşteptate. Dincolo de cerul al şaptelea, însă nu şi ultimul, nu întîlnim nici o beţie geometrică, nici una logică sau abstractă. Nici formele, nici gîndurile nu se cristalizează în esenţe. Inălţîndu-se către propria sa divinitate, sufletul percepe cu ochii săi spectrali o pajişte dulce şi înflorată, plină de lumină şi verdeaţă. Şi pe pajişte, descoperă o groază de căţei mici şi dolofani zburdînd prin iarba înrourată şi rostogolind bulgări de lumină dumnezeiască. Mai vede pisoi mici şi drăgălaşi ce se caţără pe un pervaz eteric, iar jos, lîngă pragul uşii, îngeri şi motani dîndu-se de-a dura prin zahăr şi pesmet; fluturi cu ochi uriaşi şi aripi sclipitoare plutind galeş în acordurile jucăuşe ale muzicii lui Mozart.

Nimic grav, nimic solemn nu conţine această Eternitate! Nici sunete de orgă, nici dangăte de clopot! Din cînd în cînd, acorduri firave de harpe şi de lire se revarsă din înălţimi sublime, înfiorînd sufletul cuprins de moleşeală şi extaz.

In mijlocul pajiştii, se înalţă un mare tort. Deasupra lui stă un Iisus blînd, pe care-1 ciugulesc păsările cerului, iar pruncii mănîncă din carnea Lui cu linguriţa. Şi aerul e plin de ciripit de păsări şi de gîngurit de copil.

Sub acest cer, Ia mare distanţă de el, undeva dedesubt (dacă nu chiar deasupra), se află un cer identic, ce-şi află lăcaşul într-o bucătărie. Şi aici există motani catifelaţi, urcaţi pe damigene, care însă miorlăie cuprinşi de pofte funebre, se află căţei cu ochi perverşi, ceşti de cafea în

care forţele luciferice îşi scaldă trupul bubos; se află piper rînjind în rîşniţi de cafea, un samovar în ruină plin de demoni şi mai ales bulion, mult bulion, în care sufletul şi trupul zac împotmolite pe vecie, într-un cuvînt, există acest infern ce imită paradisul. Aici „cu ţîţele înţepate dc tăuni, vacile roşii rumegă scaieţi, iar lîngă izvorul sacru al dimineţii, netulburat, Iisus face minuni". Tot în acest peisaj, pe jumătate sacru, pe jumătate profan, care năvăleşte în bucătărie, rimele îl pipăie pe Iisus pe pulpe, iar el, simplu şi supus, hrăneşte din palme cu furnici o vulpe. Ceva mai încolo, ascunsă în cucută, o fată se împreunează cu un şarpe strîngîndu-1 între pulpele sale înrourate, visînd că Fiul o sărută.

Pornind de la aceste imagini, putem trage concluzia că poezia lui Emil Brumaru se adresează deopotrivă celor săraci cu duhul, precum şi celor al căror duh s-a împotmolit, pentru totdeauna, în mocirlele putrede ale cărnii.

Prima întrebare la care trebuie să mediteze un critic literar atunci cînd abordează lirica poetului ieşean ar fi: autorul *Dulapului îndrăgostit* e un autor major, iar opera sa o operă minoră sau, poate, invers?!

A aborda însă un poet din acest punct de vedere mi se pare a fi un act pe cît dc superficial, pe atît de lipsit de sens. Căci - cu riscul de a emite un truism - trebuie să spunem că într-o literatură nu există poeţi minori sau majori. Unicul etalon de evaluare a unei creaţii va rămîne întotdeauna talentul şi forţa lui de iradiere.

Poezia lui Ion Minulescu nu este, de pildă, o poezie minoră, ci doar una care nu a atins vibraţia maximă în genul pe care l-a abordat poetul. Acelaşi lucru putem spune şi despre poezia lui Marin Sorescu, un autor care, iată, este propus pentru Premiul Nobel, avînd o largă audienţă la public şi care totuşi este considerat de mulţi critici (şi poeţi) ca un autor uşor, de raftul doi.

La Emil Brumaru lucrurile stau ceva mai complicat. Critica a analizat mai cu seamă latura superficială a poeziei sale, elementele de decor, fără să caute să pătrundă mobilul acestei creaţii insolite.

Aplecînd urechea spre bătaia interioară a versurilor sale, descoperim că poezia lui Emil Brumaru are un ton depresiv, inhibant, iar erotismul său e (poate) un fals erotism. O mască în spatele căreia se ascunde teama, *groaza de a fi.*

Să luăm, pentru a demonstra această supoziţie, una din cele mai cunoscute poezii ale domniei sale, des citată de critică, poezia *Cîntec:* „Dulci bucătării de vară / Cu găleţi de zoi la uşă. / Unde pletele-şi înfundă / nara moale în cenuşă. / / Şi lumina cade-n cratiţi / Şi-mbătaţi de-azur şi izuri / Bat cu capu-'n geamuri triste / Bîrzăoii din brizbrizuri. / / Doar în voi, suav şi tainic, ca adus de un murmur, / Pot, suit pe taburete, să ating iar cerul pur".

Să căutăm a demonta rotiţele lăuntrice ale acestei poezii. Cadrul: o bucătărie cu găleţi de zoi la uşă. Un spaţiu casnic. Ţinînd cont de cel de-al doilea element de decor, „găleţi de zoi la uşă", putem concluziona că este vorba de o bucătărie care se află într-o casă (mi-o închipui într-o mahala obscură, oarecum anapoda, o casă cu geamuri murdare şi vopseaua scorojită, avînd o curte interioară mică, plină de miasme, unde alături de raţe şi găini, stau la taclale cîteva văduve rumene şi guralive); versul din următoarea strofă îmi confirmă supoziţia de mai sus, „şi-mbătaţi de izuri" (e, vorba aici de un simplu petec de azur, întrezărit printre perdele), o casă locuită de mai multe familii, o atmosferă cumva dostoievski- ană sau mai degrabă oblomoviană prin apatia care pluteşte în ea.

Universul Iui Emil Brumaru poate fi asemuit şi cu un stomac leneş, încărcat de substanţe vîscoase, greu digerabile. Sîngele e plin de toxine, ce transformă epiderma într-o rană purulentă.

A doua strofă a poeziei aduce o adiere proaspătă şi în acest decor insalubru. „Lumina cade-n cratiţi". E aici o împreunare de puritate şi murdărie. Puritatea aparţine elementului cosmic, razei de lumină, iar murdăria, existenţei.

Ultima strofă ne aduce aminte, prin ritmul său nostalgic, de lirica eminesciană. Ascultaţi: „Doar în voi, suav şi tainic, ca adus de un

murmur, / Pot, suit pe taburete, să ating iar cerul pur". Suit pe un taburete, ne-am aştepta ca poetul să atingă cu degetul becul ce atîmă din tavanul murdar, Emil Brumaru însă se urcă pe taburet pentru a atinge cerul pur. Această întorsătură de condei şi această îngemănare între concret şi abstract dă un alt sens întregii poezii.

Au fost de asemenea voci care l-au asemuit pe autorul *Dulapului îndrăgostit* cu Verlaine sau cu Bacovia. Comparaţii într- un fel îndreptăţite. Ele nu trebuie însă exagerate.

Ca şi Verlaine sau Bacovia, poetul ieşean are un spaţiu poetic foarte bine conturat, oricine se apropie de el riscă să fie contaminat de ceea ce am putea numi *brumarism* sau *tamaretism.*

Dacă facem o paralelă între poezia lui Brumaru şi poezia lui Bacovia, va trebui să spunem că suferinţa celui care a scris *Plumb*ul atinge paroxismul, pe cînd suferinţa lui Emil Brumaru este una dulceagă, flască, moleşită.

Recuzita cu care operează autorul ieşean este voit derizorie. Elementele de bază ale poeziei sale sînt bulionul, melcii, mărarul, piperul etc.; lirica brumariană fiind străbătută de un *sictir* general. Momentele de luciditate şi de înălţare spirituală sînt rare; totul alunecând într-un neant pe cît de insignifiant, pe atît de sictirit de sine însuşi.

Să aruncăm din nou o privire şi asupra unei alte poezii, la fel de cunoscute — *Elogiul Reparatei,* din care am citat şi în prima parte a acestui studiu: „Eşti proaspătă în dimineaţa asta/ Ca fructele în pijama de brumă/ Pe care[1] melci spumoşi îşi lasă pasta./ Făptura ta aluaturi moi însumă/ Crescute bine-n untdelemnuri sfinte / Şi-in locuri ruşinoase cu smochine./ Sînt slugă bătrînă de acum-nainte/ A celei mai gingaşe şi mai fine./ Ţi-e *inema* (s.n.) ca de ceapă/ (Şi sînt şi cepe care au două inemi)/ Usturătoare celor ce-o dezbracă/ Doar c-o dulceaţă ce n-o ştie nimeni./ Priveşte farfuriile cu borş, / Mi-e sufletul ca sfecla asta, roş".

Dacă am „descoji" versurile şi le-am analiza apoi separat de poem, am obţine un rezultat neaşteptat. în afara celor câtorva repere care indică marca poetului, versurile au o cadenţă eminesciană. Ascultaţi: „Făptura ta aluaturi moi însumă". E aici ceva care aminteşte de sonetul *Veneţia,* o decadenţă a materiei, o durere interioară, ritmată de un vid mucegăit, dulceag.

Să urmărim şi următoarele versuri: „Sînt slugă bătrînă de acum-nainte a celei mai gingaşe şi mai fine". întreaga poezie curge spre un final, care, la prima vedere, poate părea stupid; e însă vorba de acelaşi *sictir* general ce răzbate din fiecare vers : „Priveşte farfuriile cu borş,/ Mi-e sufletul[362] ca sfecla asta, roş!" Nu e disperare aici, nu e tristeţe romantică, ci un sictir universal.

Concluzionăm: universul poeziei lui Emil Brumaru este un univers închis, plin de miresme dulci-amare. Şi, în fond, ce altceva este bucătăria, pe care ne-o descrie cu atîta obstinaţie autorul, dacă nu un uter imens în care cratiţele, oalele şi alte ustensile casnice zac într-o poetică bună orînduiadă.

Bucătăria constituie o insulă pe care Emil Brumaru, ca un Robinson casnic, o populează cu melancolia şi fantasmagoria sa. Din cînd în cînd, deschizînd sertăraşele dulapului, în bucătărie pătrunde Increatul, înfingîndu-şi cizmuliţele galbene şi cu tocuri înalte în borcanele cu bulion din care se înalţă, în roiuri dulci, fluturi cu aripi de mătase.

Un trubadur al timpului nostru - Cezar Ivănescu

Cezar Ivănescu face parte din acea specie de poeţi-truba- duri, meniţi să încînte ochiul, dar mai ales delicatele şi mereu clevetitoarele urechi ale curtenilor, îmbrăcaţi în veşminte

scumpe, ce roiau, altădată, pe la curţile principilor. Născut prea tîrziu, într-un secol al vitezei, în care lucrurile şi-au ieşit din ţîţîni, iar formele şi-au pierdut rotunjimea frustă, iţindu- şi pe sub fustele sumeţite ale Nopţii unghiurile sortite să devină pradă unei arte absurde, poetul nu s-a sfiit să-şi strunească lira, cîntînd în van, cu vocea lui profundă, ce scormonea grotele unor ev-uri (şi eu-ri) demult apuse, pentru a ne aminti de frumuseţea nepieritoare ce stăpîneşte lumile Mandalei. Izvorul poeziei sale trebuie căutat, deopotrivă, în versurile risipite ale cîntăreţilor bolnavi ai lui Lucian Blaga din ciclul *La cumpăna apelor,* ce „străbat amurguri/ cu crini albi în gură", închizînd în ei „un sfîrşit sub armură", dar şi în textele vedice ce s-au transmis prin viu grai de la o generaţie la alta, printr-o rostire sacerdotală, ale vechii Indii. Pentru a le simţi, trebuie să le ascultăm sunetul şi să ne lăsăm spiritul în voia sunetelor pe care le emană cîntecul, asemenea unui fluviu ce poartă în matca sa rămăşiţele arse ale trupurilor noastre trecute şi luntrile ce duc spre tărîmul reincarnărilor succesive, aflat undeva la graniţa dintre Ieri, Azi, Mîine şi
Nicăieri... Risipindu-şi cîntecul prin lume, poetul Cezar Ivănescu a trăit cu ferma convingere că motorul şi generatorul formelor ce pun universul în mişcare e extincţia. Moartea, dispariţia totală. Apoi reînvierea memoriei ancestrale şi, în cele din urmă, şi a celei individuale. In viziunea sa, moartea nu poate fi ţinută în frîu. Tensiunea acumulată prin anihilare explodează din punctul ultim, determinînd trupurile şi sufletele să renască din propria lor cenuşă. El vede Neantul „ca pe un sîn matern", din care, alăptîndu-se, nefiinţa prinde viaţă, umplîndu-şi carnea trecătoare de durere, „demenţă neagră" şi păcat: „!nu-şi uită carnea tiparul ei ciudat - veşnic creştete umede se-ndeasă spre mine" - clamează poetul într-una din numeroasele sale poezii intitulate *Rod.* în concepţia sa, Erosul şi Thanatosul sînt nişte „identităţi" sau zeităţi complementare. Eminesciene în esenţa lor. Astfel, viaţa îşi trage rădăcinile din moarte, şi moartea din viaţă. Ele sînt legate una de cealaltă printr-un cordon ombilical, germinînd una în pîntecul celeilalte. In poemele sale, carnea se degradează şi înfloreşte, păstrînd în matricea ei memoria unor fapte trecute. Şi odată cu ea şi întreaga materie ce o înconjoară. Trupurile foşgăie asemenea unor melci ieşiţi din uriaşa cochilie a morţii. Cutremurat de groază, spiritul poetului planează deasupra lor, asemenea unei păsări cu aripi ce acoperă orizontul, ca deasupra unei oştiri pornite să cucerească nevăzutul. „Nu-şi uită carnea tiparul ei ciudat", ea se zvîrcoleşte mereu, întinzîndu-şi tentaculele în timp şi spaţiu. Taina cărnii n-o poate pătrunde nici un înţelept şi nici un rege. Doar mîinile brutale ca satirul îi pot dezlega misterul. Cunoaşterea înseamnă ardere şi suferinţă. Dar şi lascivitate şi umilinţă. In acelaşi poem, Cezar Ivănescu afirmă: „Stau la marginea speţei mele/ şi cu durere-mi privesc părţile ruşinoase ale trupului" şi „ca un lumînărar/ implorația mi-o îndrept/ spre pîlpîierile capului meu galben..." Avem de-a face aici, în acest fragment poetic, cu o asociaţie neaşteptată de idei. Contemplarea propriului trup, a părţilor sale procreatoare, îl trimite pe poet cu gîndul la luminarea răsucită de mîinile dibace ale lucrătorului în ceară. Simbolul falie, deopotrivă erotic şi thanatic, e legat de chipul poetului, ce arde ca o flacără dedesubtul, poate, şi deasupra, creştetului galben, năpădit de semnele stingerii trupeşti şi spirituale, petrecute odată cu eliberarea. Odată cu împrăştierea seminţei în gol, în întuneric, naşterea se îngemănează cu moartea. In acest sens, ultima parte a poemului e revelatoare. „! O, aminteşte-ţi cît de puţin,/ cum arăta tiparul acelui vas uşor/ în care rodul ni-1 purtăm surîzători..." Poetul face aluzie la uterul matern, ce se confundă aici cu matricea din care iau naştere lumile posibile. Amintirea lui e sinonimă cu paradisul iniţial, după cum şi perioada germinării, în care spiritul aşteaptă reincarnarea, ne trimite cu gîndul la purgatoriu. Succesiunea naşterii şi a morţii nu reactivează memoria, ci doar tiparele, punînd în mişcare simţurile, ce trezesc spaima de moarte şi dorinţele. „Veşnic creştete umede se-ndeasă spre mine..." E vorba aici, desigur, de creştetele noilor născuţi, ce se iţesc deschizîndu-şi pleoapele umede în lumină prin triunghiul carnal ce

desparte lumea increată de cea creată. Ideea aceasta e exprimată extrem de limpede în scurta poezie *Turn,* ce sună astfel: „!cînd m-am născut, mama/ pe o masă întinsă cumplit suferea,/ mama mea cea bună/ pe-o masă;/dar pe cealaltă/ mama mea Moartea/ goală, lungită, surîdea/ atît de frumoasă/ mama mea Moartea/ surîdea/ căci copilul ei mă năşteam fără ca ea să sufere..."

Pornind de la sonorităţile *Doinei* eminesciene, poposind pe la *Curţile dorului* lui Lucian Blaga, Cezar Ivănescu a reunit în struna lirei sale sonurile medievale ale muzicii preclasice şi ale artei trubadurilor, cu gravitatea rostirii orientale a textelor sacre ale *Mahabharatei* lui Krishna, armonizînd creştinismul cu hinduismul şi budismul. Călăuzit de ideile sale şi de cîntecul pe care 1-a intonat de-a lungul unei întregi vieţi, poetul şi-a modelat chipul, făcîndu-1 să consune cu mesajul pe care ni-1 transmite arta sa. El exprimă deopotrivă teamă şi extaz. E chipul pe care-1 poartă un şaman. Un chip totemic, sculptat la capătul unei cîrje de vrăjitor - o mască sumbră ce se animă şi se înveseleşte pe măsură ce cîntecul pe care-1 intonează monoton prinde putere, contaminînd asistenţa din jur.

Născut în zodia puternică a Leului, poetul şi-a făcut o imagine ideală despre sine, proiectîndu-şi eul într-o dimensiune mitică. Lectura textelor sacre 1-a determinat să creadă în nemurirea sufletului şi în reincarnare. Revelatoare în acest sens rămîne mărturia din *Timpul asasinilor:* „Mary relatează că un psihanalist i-a spus, după lectura cărţii mele despre Marin Preda, că păstrez în mine vie amintirea tuturor traumelor, de la traumele uterine, pînă la expulzare, şi toate celelalte suferite în decursul încarnării mele actuale..." La traume reale poetul a adăugat mereu altele noi, imaginare. „Sufăr zilnic şi enorm - scrie el - că nu sînt Marilyn Monroe". Desigur, afirmaţia trebuie citită şi în nota ei ironică. Poetul era conştient de „urîţenia sa fizică, dar şi de fascinaţia pe care o exercita asupra auditorului. Era un contrast izbitor, aproape oximoronic între trupul său contorsionat, terminat cu un chip totemic, sculptat dintr-un lemn vechi de santal, şi vocea sa profundă, cavernoasă, care părea să se înalţe dintr-un alt gîtlej decît al său, unul puternic, ancestral. Cezar Ivănescu era extrem de agresiv, de neaşteptat, dar erau şi momente, după cum relatează prietenul său bîrlădean, poetul Cristian Simionescu, cînd Cezar Ivănescu devenea foarte sensibil, afectiv, aproape linguşitor cu anturajul său. Astfel de momente nu ţineau, desigur, o veşnicie, ci doar cîteva clipe; temperamentul lui Cezar Ivănescu avea ceva din roza vînturilor, schimbîndu-se neaşteptat, la auzul unui cuvînt, al unui sunet, a unei clipiri de pleoape, evoluînd în jurul unui punct fix, al unei obsesii legate de natură sau cultură, numai de el cunoscute. Avea structura unui rocker, a unui dictator, a unui dionisiac, evoluînd între heavy-metal şi Pol Pot. înlăuntrul lui sălăşluiau, certîndu-se şi impăcîndu-se între ei, un înger şi un demon. Nu era comod să te afli în preajma sa. Fiind egocentrist, Cezar Ivănescu, în general, făcea abstracţie de cei din jur. Era atent doar la cei ce-i cîntau în strună, imitîndu-i gesturile. Nu admitea nici o replică, nici o opinie contrară, avînd impresia că deţine adevărul absolut. II admira pe Eminescu, trăind cu ferma convingere că e o reîncarnarea a Iui. Fiind sensibil la vibraţiile subconştientului şi inconştientului colectiv, avea acces la arhetipuri, din care pricină spiritul său era bîntuit de eu-urile unor mari personalităţi ale istoriei lumii, care-i transmiteau diferite mesaje. Poetul a fost un damnat. Un stigmatizat. Bătăile crîncene şi umilinţa îndurate în familie aveau să fie revărsate asupra celorlalţi. Deşi poseda o remarcabilă forţă a verbului, dar avînd un acces limitat la stratul ideatic ancestral, din pricina karmei încărcate, în polemicile sale purtate cu diferiţi confraţi, poetul îşi revărsa furia viscerală, folosind invectiva, calomnia şi limbajul gros. Ii plăcea să se audă catarama cuvintelor lovind carnea gingaşă a victimei, pe care o urmărea sagace şi, după tortură, umplînd-o cu noroi. Ce îndurase el în anii copilăriei trebuiau să îndure şi ceilalţi. Fiul bătut şi umilit, devine Tatăl tuturor. Revelatoare în acest sens e poezia *Doina:* „De cincisprezece ani nu ştiu, nu ştiu nimic de tine, Tată,/ stai tot în casa-n care-am stat copil în vîrstă

fermecată,/ stai tot în casa-n care crunt îmi loveai trupul cu centura?/ val roşu de sînge îmi podideşte şi acuma gura!/.../Tu erai Tatăl meu şi noi copiii îți spuneam Rusia.../.../Te-ai fi oprit de-ai fi văzut că fiul tău de-al doilea plînge/ ți-aş linge cizmele şi azi de-ar fi stropite de-acel sînge!//.../ Tatăl dement cu epoleți și cu centura ca lesia../ Tu erai Tatăl meu şi noi copii te uram şi Mama,/ Că ni l-ai pus tu pe pereți pe Stalin şi-ai dat jos icoana!" Dincolo de infernul personal, simțim şi unul politic, social. Pornind de aceste mărturisiri, dar şi de la altele, un foarte frumos portret îi face lui Cezar Ivănescu poetul Constantin Hrehor: „Născut între tristeți şi revoltă de heruvi, lui Cezar Ivănescu i s-au aruncat trei zaruri, prcdes- tinîndu-1 înger, împărat şi poet". Cerul îngerului s-a topit în purpura împăratului şi alesul a devenit poet. Şi de-atunci crucea a-nceput rod să aducă înăuntru-i, pentru că nu-i taină să se înfățişeze sieşi şi lumii decît prin fereastra Crucii." Desigur, Constantin Hrehor, în calitatatea sa de slujitor al Domnului, vede doar partea luminoasă a paharului, idealizînd trăsăturile autorului *La Baaad.* Referitor la destinul său, ar fi trebui să mai existe şi un al patrulea zar, întunecat, demonic, plin de furie ce se rostogoleşte din beznă-n beznă. Poate că Hrehor 1-a văzut, dar

Domnul l-a îndemnat să-1 treacă sub tăcere. Să revenim însă la portret: „El (Cezar Ivănescu adică, n.n.) a trebuit să fie umilit, blestemat, scos pe sprinceana cetății, hăituit prin agora lacomilor, impostorilor, vînduților pe arginți, şi-n fața Iui să fie înfipte pietre, ca în uşa staulului cuțitele copiilor între două fulgere, intre două ceaune şi două lacrimi campestre (...) Rîzînd şi-a înmulțit vrăjmaşii şi, pentru că la capătul şirului a ajuns primul, ereticii au început să-i pregătească oculta cunună..."

Cezar Ivănescu era un adept al *traumatomanției,* care ii permitea să se apropie de arta „celor aleşi" şi să descifreze viitorul în funcție de rănile primite în trecut. „Dumnezeul nu mi-a dat stigmatele, conchide autorul Rod-ului, dar mi-a dat voie să mi le procur." Şi le-a procurat din plin, apelînd la blestem şi la mînie, care, pentru el, au fost două moduri paradoxale de asceză şi de descărcare a energiei sale creatoare în lume. „Urmînd această artă mă voi expune continuu - mărturiseşte poetul - ca un demonizat pînă la sfîrşitul vieții..." Această frază trebuie descifrată ca o premoniție a sfîrşitului său ingrat, dar şi ca un crez lăuntric. Ea e, de fapt, o cheie ce ne permite să descifrăm o parte din contradicțiile şi meandrele destinului său literar şi existențial, dar şi ca un scut de apărare menit să-i protejeze biografia de eventualele dezvăluiri legate de ieşirile sale publice, inclusiv de pactul semnat, cîndva, într-un moment tulbure, cu fosta securitate. Salvarea şi adulația pot veni şi prin damnare. Prin oprobriul public. înarmat cu o astfel de credință, poetul nu s-a sfiit să agațe, în pioneze pe uşa camerei sale următoare inscripție, după cum singur mărturiseşte în *Timpul asasinilor*: „Marți spre miercuri dimineață, între orele 4 şi 5, în spitalul din Bîrlad, pe întuneric - era camuflaj din cauza bombardamentelor - pe 6 august 1941 s-a născut Cezar Ivănescu, reîncarnare a lui Caius Iulius Caesar, şi care se va strădui în această existență să facă astfel încît să poată deveni un Buddha într-o existență viitoare..."

Tertulian sau despre postumitatea lui Mihai Ursachi

S-au scurs mai bine de opt ani de la trecerea în cele eterne a Magistrului Ursachi, altădată un simbol, o legendă vie a laşului, astăzi un poet intrat într-un straniu con de umbră, un fel de *Pîlnie a lui Statuate* a istoriei noastre literare, unde adeseori gloria postumă se vinde şi se cumpără, cum zicea Urmuz, cu „20 de bani bacşiş"... achitați încă din timpul vieții, căci „restul - după opinia aceluiaşi autor - nu reprezintă nici o importanță", odată ce „Auto-Kosmosul", e „infinit şi inutil..." Unii percep acest con de umbră ca pe un purgatoriu necesar prin care trebuie să treacă, mai devreme sau mai

tîrziu, mai toți literații români (dar oare trec toți?), pentru a-şi curăța atît opera, cît şi biografia de păcate. In ce mă priveşte, eu percep acest con ca pe un fel de pîlnie a lui Stamate, ca pe un fel de iad dadaist, ce funcționează după regula hazardului. Dacă am face o scurtă istorie a scriitorilor trecuți dincolo de Styx, am descoperi că nu neapărat valoarea operei sau criteriile morale ale vieții scriitorului (atitudinea civică, verticalitatea vizavi de relația cu puterea etc., etc.) primează în receptarea postumă, ci cu totul alte criterii, greu de înțeles pentru o minte rațională. Se pare că legile mai mult sau mai puțin capricioase ale hazardului bîntuie şi eternitatea. Din pricina aceasta pentru unii conu-i mumă, pentru alții ciumă.

în fine, după această scurtă digresiune, să revenim şi la subiect: postumitatea lui Mihai Ursachi. în comparație cu popularitatea de care s-a bucurat în timpul vieții, receptarea ppstumă a lui Mihai Ursachi mi se pare greu de acceptat pentru cei care l-au cunoscut îndeaproape şi i-au urmărit parcursul literar...

Poeții din generația optzeci, vorbesc in special de bucu- reşteni, aproape că l-au uitat, iar pentru noua generație, cea douămiistă, poezia lui pare să nu mai prezinte mare interes. Am căutat de multe ori să dezleg misterul lipsei de interes manifestat azi atît de către poeți, cît şi critici din diferite generații (desigur, există şi excepții!) vizavi de biografia şi opera autorului *Poemului de purpură*. Oare formula poetică ursachiană, inelul său cu enigmă, reprezentînd un „întreit mister / cu sensuri trei şi totuşi unul singur", şlefuit cu atîta răbdare de poet, nu reuşeşte să treacă dincolo de „mode şi de timp"? Vorbind despre lirica sa în mediile scriitoriceşti din capitală, m-am izbit de un zid de reticență. O anumită rezervă am întîlnit-o şi la Iaşi. Chiar şi scriitorii care îl adulau pe vremuri, azi ridică neputincioşi din umeri. Pentru ei, Mihai Ursachi e un autor clasat. Poezia lui li se pare prea afectată. Pornind de la aceste suspiciuni ce s-au aşezat precum praful peste cărțile magistrului, am trecut şi eu, la rîndul meu, printr-un şir de îndoieli. Poate, mi-am zis, m-am înşelat asupra mesajului poeziei sale. Poate ea nu e chiar atît de valoroasă precum mi s-a părut. Recitindu-1 însă, am înțeles încă o dată profunzimea mesajului său artistic... Opera poetică lăsată de Ursachi nu e de mare întindere... Nu e nici egală ca valoare. în fiecare volum întîlnim şi poezii obişnuite, dar şi poezii de-o frumusețe rară. Şi atunci de unde această lipsă de receptare? Răspunsul îl găsim recitind opera urmuziană. Veşnicia, ca şi existența, e dominată de non-sens şi populată de tot felul de fantoşe.

Cu ce-o fi greşit Mihai Ursachi în fața eternității nu ştiu. Poate a sfidat-o printr-o atitudine arogantă, aşa cum, deseori în stare euforică, la masă îşi sfida convivii? Era şi aceasta o mască a poetului, o formă de apărare în fața agresiunii celorlalți.

Lui Mihai Ursachi nu-i plăcea să fie călcat pe bătătură, nici de bărbați, nici de femei. Era, de cele mai multe ori, neaşteptat. Conversația cu el era ținută în zig-zag. Poetul era un erudit, dar era şi un fin trişor. Da, Mihai Ursachi trişa adeseori, jucîndu-se de-a v-ați ascunselea cu interlocutorul. Trişa, dar făcea acest lucru admirabil, ca un adevărat artist. Mimica sa era impenetrabilă. Umorul, englezesc. In tinerețe, afişa o ținută de gentleman. Iar spre bătrînețe, cînd puterile începeau să-1 mai lase, dădea impresia unui lord ajuns într-un stadiu de decrepitudine, de cele mai multe ori trucată. Poetul juca la cacealma. Dacă, în perioada tinereții, fusese de o punctualitate exemplară, în ultimii săi ani nu-şi mai respecta cuvîntul. Memoria părea să-i joace feste. Era vorba însă de evenimentele dintr-un trecut foarte apropiat. Căci, în ceea ce priveşte trecutul îndepărtat sau cunoştințele sale legate de filozofie, aici lucrurile erau clare. în orice moment, Mihai Ursachi putea să-ți reproducă fără a sta prea mult pe gînduri fragmente din Platon, din Tucidide, din Plotin, Holderlin sau Kant, din Titus Livius sau din clasicii latini. Uita însă o parte din discuțiile pe care le purtase cu o zi mai înainte cu prietenii sau uita să-şi respecte promisiunile. Ştia să scoată la momentul oportun cîte un as din mînecă, adevărat sau plăsmuit. în ciuda atitudinii „imperiale" pe care o degaja persoana sa, cred că în forul său lăuntric era om fragil.

Cinismul său era o armă de atac, dar şi un scut de apărare. Acum, în posteritatea apropiată, el funcţionează ca un bumerang. Mulţi, aducîndu-şi aminte de Mihai, îi reproşează artificialitatea. îi viaţa de toate zilele, poetul se purta neverosimil, teatral. Modelul lui artistic era Baudelaire. Dar şi Dali. De la primul şi-a însuşit lecţia nonconformismului. De la celălalt, burlescul dus la paroxism. De altfel, *Paradisurile artificiale* şi *Jurnalul unui geniu* erau cărţile din care cita frecvent.

Ţin minte şi acuma un citat din Baudelaire, referitor la droguri, la care poetul Mihai Ursachi făcea adesea referinţă atunci cînd voia să epateze: „Cunoaştem îndeajuns de bine natura umană, ca să ştim că un om care, cu o linguriţă de dulceaţă, poate să-şi ofere pe loc tot ce-i mai bun din cer şi pe pămînt nu-şi va câştiga nici a mia parte prin muncă". Lui Mihai Ursachi, care avea aversiune faţă de marxism, şi tot ce era legat de propaganda faţă de muncă, citatul acesta îi servea drept argument. în afară de aceasta, magistrul lăsa să se înţeleagă, fie şi în subsidiar, că, pentru a-şi provoca stările de transă, apela la reţeta lui Baudelaire. După cum lăsa să se înţeleagă că ar fi fost şi posesorul unor secrete esoterice, accesibile spiritelor înalte.

în camera sa de lucru, aflată mereu într-o dezordine artistică, găseai, pe sub scaun sau pe sub masă, albume sau fotografii din opera lui De Chirico sau Dali. Una dintre acestea îl reprezenta pe divinul Salvador ieşind dintr-un metrou parizian însoţit de un sconcs şi un furnicar ţinuţi în lese. Răsucite în sus, mustăţile lui Dali sfidau cerul. Ochii aţintiţi spre turnul Eiffel, aşijderea. Mihai Ursachi contempla această poză, fie stînd în jilţu-i verde într-o atitudine napoleoniană, fie plimbîndu-se prin cameră în ritmul sincopat al muzicii lui Wagner. încălţat în cizme militare, bine lustruite, asculta fragmente din *Aurul Rinului* sau din *Walkiria,* cu bărbia ridicată cu semeţie în aer, lovind ritmic tocurile de duşumea.

Mihai Ursachi îşi însuşise bine lecţia dalinianâ. Uneori, cînd îl întîlneam în Piaţa Unirii, aveam impresia că duce in lesă într- adevăr un furnicar sau un alt animal exotic. Mersul său era ţeapăn. Afectat. Vorbele foarte bine regizate. Scopul suprem al promenadei sale delimitate strict de cîteva străzi centrale era acela de-a sfida gustul comun. Cînd se îndrepta spre casă, ţinuta lui se destindea.

în ultimii săi ani de viaţă îl vizitam destul de des. Şi fiecare din aceste vizite îmi întărea convingerea că în interiorul său avea loc o metamorfoză.

Schimbările erau vizibile însă şi la exterior. Magistrul Ursachi nu mai era magistrul Ursachi pe care-1 cunoscusem în vremea tinereţii mele tulburi, ci o altă persoană, mult mai stranie decît mi-aş fi putut închipui vreodată.

Veneam la el mai ales în zilele de duminică şi de sărbători. Nu rareori, în timp ce se gătea, magistrul îmi ţinea cîte un discurs despre eleganţa bărbătească.

îşi trăsese o cămaşă în carouri largi, albastre şi roşii, peste care pusese o vestă de piele maronie, apoi sacoul de tweed, în timp ce pantalonii de piele de căprioară şi-i băgase în carîmbii cizmelor de cowboy din perioada exilului texan..

Sub vestă se vedea o centură lată, încheiată cu o imensă cataramă, strînsă pînă la ultima gaură, centură ce conferea siluetei sale de hagiu o consistenţă neaşteptată...

îmbrăcat într-o astfel de ţinută, magistrul aducea cu un Sherlock Holmes pregătit să meargă la o partidă de vînătoare de vulpi şi nu într-o vizită mondenă. E posibil, totuşi, ca ţinuta sa excentrică să fi avut efectul scontat, căci, în materie de cuceriri, Mihai Ursachi era un adevărat maestru...

„Dragul meu domn, mi se adresă el pe un ton oficial, te-aş ruga să-mi îndrepţi umerii de la sacou. Am impresia că aici, la spate, din pricina cuierului, a apărut o gîlmă, care poate fi de rău augur, dacă nu pentru mine, atunci pentru partenera mea..."

M-am sculat din fotoliu şi i-am îndreptat haina, rămînînd în faţa micuţei oglinzi veneţiene, în care figura magistrului se contura asemenea unui triunghi chagallian cu laturile ascuţite îndreptate spre călcîie...

Conversaţia cu Mihai era destul de dificilă, în sensul că magistrul nu participa la ea decît formal. Uneori era în stare să aprobe orice inepţie, spunînd că, în tinereţe, a fost obsedat şi el de astfel de lucruri. Altădată te contrazicea la orice cuvînt, ţinînd cîte
0 ditirambă, ce începea cu invocarea lui Cicero sau a lui Seneca şi se sfîrşea cu reproducerea unui pasaj din Dante sau din propriu-
1paradis, devenit între timp un infern indubitabil.

îmi povestea, de pildă, că studenţia 1-a prins virgin, marşînd pe marginea acestui subiect şi trăgînd, printre altele, concluzia că forţa sa poetică se datorează tocmai acestei perioade de abstinenţă. Pentru ca nici peste cinci minute să povestească cu lux de amănunte o scenă din adolescenţă petrecută la Botoşani, unde magistrul Ursachi, pe atunci în vîrstă de 12 ani, ar fi fost iniţiat în tainele iubirii de către o bătrînă poloneză, care, strîngîndu-i trupul firav între genunchii săi apocaliptici, l-ar fi adus într-o stare de excitaţie priapică, de care magistrul ar fi scăpat abia după un an, cînd a avut loc o altă iniţiere.

Nu am avut curaj să-1 descos asupra unor anumite nepotriviri legate de aceste relatări. M-am mulţumit de fiecare dată să savurez poveştile în sine, fără a pune întrebări de prisos privind veridicitatea lor.

„Mă duc într-o vizită duminicală, mă informă el. Şi aş vrea să arăt ca un adevărat gentleman. Orice am zice, ţinuta are un efect paralizant asupra sexului frumos. Tu poate zici că eticheta ţine de trecut, din propria-mi experienţă, îţi pot spune că şi în zilele noastre eticheta face întotdeauna casă bună cu amorul. într- un cuvînt, bărbatul trebuie să arate cît mai impozant. Lecţia aceasta am deprins-o de la bătrînul domn Raţiu, care, într-adevăr, excela *prin eleganţă*. Şi mai e ceva, cînd te duci în vizită la o damă, e bine să nu pui strop de alcool pe limbă. Damele au calitatea de- a te mirosi de la o poştă şi de a te taxa ca atare..."

Şi, după o clipă de cumpănă, magistrul adăugă:„Astăzi, totuşi, am să fac o excepţie şi, înainte de întîlnire, am să beau un Hennessey. Ştii, excepţiile întăresc regula. N-are rost să mă contrazici. Asta cu atît mai mult cu cît aş vrea să mă însor. M-am săturat de burlăcie. Vrei şi tu un strop?"

Am făcut semn că nu refuz, iar Ursachi, cotrobăind prin dulapul plin cu tot felul de sticluţe şi pahare, mă informă: „Dar iată că nu mai există Hennessey, s-a băut. Va trebui să ne mulţumim cu altceva. Dar ca să împăcăm şi capra, şi varza, noi, ca urşii, vom bea votcă, dar nu oricum, ci o vom pune într-o sticlă de cognac Napoleon. Sticle sînt destule..."

în timp ce ne serveam, l-am întrebat: „Şi cine-i fericita?" Ajuns aici, ar trebui să adaug că magistrul era, de fapt, însurat. Dar mariajul era pentru el o chestie formală, putînd să-1 rupă sau să-1 reînnoiască de cîte ori poftea.

Chiar dacă în materie de însurătoare el era un libertin convins, totuşi, în momentele de graţie, n-aş putea spune că nu respecta o anumită etichetă. De pildă, atunci cînd curta o anumită reprezentantă a sexului opus, la un moment dat îi propunea să depună legămîntul. Martorul legăturii lor putea fi oricine, un simplu trecător, un arbore, o piatră aruncată în apă, un melc cules de pe trotuar, un taur sau o vacă ieşită la păscut sau un fir de iarbă prăfuit. Certificatele nupţiale erau scrise pe frunze de brusture sau de arţar, în funcţie de anotimp, sau pe cochilii de scoici sau pe şerveţele frumos parfumate, păstrate o perioadă în sipet, apoi aruncate la coşul de gunoi, întotdeauna plin de manuscrise proprii sau de cele sosite de la diverşi discipoli sau admiratori, însurătoarea pentru magistru însemna exprimarea liberei voinţe a două părţi şi ea ţinea atîta timp cît ţineau şi sentimentele... Preoţii care desăvîrşeau ceremonialul erau vişinii în floare, salcîmii sau nourii ce pluteau pe cer.

în forul său interior, Ursachi era un romantic incorigibil, pervertit la simbolism şi surrealism, în urma lecturilor din Baudelaire, din Edgar Allan Poe, din De Chirico sau Dali. în anii tinereţii, fusese sensibil şi chiar timid faţă de femei. Le dăruia bucheţele de flori de cîtnp şi le pregătea patul presărînd peste aşternut petale de trandafiri şi tot felul de ierburi aromate. Nici în anii săi din urmă, cînd trecuse dintr-o dezamăgire în alta, nu renunţase cu totul la vechile-i deprinderi. Lecţiile de sadism administrate mai mult verbal erau presărate cu gesturi de o tandreţe neaşteptat de caldă şi cu mărturisiri menite să înfioare nu numai inimile, ci şi epiderma.

Ceremonialul din realitate se plia cu cel descris din poezia *Nunta,* din primul său volum de versuri: „Şi iată acum mă prezint/ pentru nunta ce nu poate fi amînată./ Port semnul cel alb de argint/ şi sub pirostrii cele şapte stigmate.// Ştiu, ştiu, este foarte tîrziu,/ de parcă n-a fost niciodată. /.../ Ce are a face că preotu-i orb, cînd toţi cei de faţă în frunte cu nunii/ se pişcă de buce şi rîd ca nebunii... "

Nunta se termina întotdeauna cu o farsă macabră.

„Şi cine-i fericita?", am repetat întrebarea.

„E vorba de o doamnă foarte bine..."

„Cadru universitar?", am întrebat.

„Da, cadru", răspunse Ursachi... E specialistă în drept şi integrale. Dar, la o adică, ştie să facă şi şpagată..."

I-am urat succes.

Nu ştiu cum a decurs vizita duminicală a lui Ursachi, presupun că a avut un final mai fericit decît logodnele din poezia sa...

Tentativele de abordare a sexului opus treceau prin trei ipostaze. Ele debutau cu o tatonare de la distanţă a partenerei, ca în *Din reveriile domnului R.,* continuau cu *Proiectele primăvăratice,* în care cei doi visau să deschidă un pension pentru fluturi şi se terminau cu scena din *Odaia gingaşei iubiri,* din care voi cita un fragment: „Şi iată c-am venit, de foarte departe,/ tot neamul meu se stinse, vlăstarele sînt moarte./ Am moştenit conacul cel vechi, argintăria/ şi stema casei: veşnicia.// Aprinsei în căţuie trei feluri de tămîie,/ intrai pe uşa strimtă cît am putut de iute,/ cum e plăcut la duhuri, cum îţi plăcea şi ţie...// Mă apropiai cu totul, uitînd de legile mele/ şi orb întinsei mîna şi căutai fierbinte/ aceea ce pierdusem în albele dantele/ zăcea o grămăjoară de albe oseminte.// înţepenii de spaimă şi pricepui greşeala.../ Crengi mari de vişin albe prin gratii pătrunsese/ şi la lumina lunii subţire ca beteala/ văzui: eram trecut pe lista de decese..."

Preambulul acestei stări se găseşte însă în *Jîlţul verde...*

Intr-un fel, iubirile lui Ursachi seamănă cu motorul din Tecuci, care nu foloseşte la nimic, dar aduc şi cu celebra sa limuzină Dodge venită odată cu magistrul, dar nu pe calea aerului, ci a apei şi abandonată în curtea Casei Pogor, ajungînd în scurt timp în stadiu de ruină. Aducîndu-şi aminte de ea, magistrul mărturiseşte într-un interviu: „A fost o maşină excelentă, o adevărată lady, care a străbătut în lung şi în lat America şi Europa. Probabil că e timpul să se odihnească. Dar cu damele nu se ştie niciodată..." In sensul că şi damele (sau da-mezele, cum îi plăcea să spună), ajunse chiar în stadiu de ruine, rămîn la fel de năbădăioase ca "vacile ţariste" în timpul revoluţiei...

Conversaţia cu Mihai era pe cît de lunecoasă, pe atît de imprevizibilă. In orice moment, te puteai aştepta la o surpriză. Magistru trecea repede de la o stare euforică la una depresivă.
Devenea cînd entuziast, cînd irascibil, punînd brusc capăt oricărui dialog.

într-una din vizite, mi-a vorbit despre un anume Tertulian, pe care cică l-ar fi cunoscut în timpul detenţiei de la Jilava şi care, după cum spunea Ursachi, făcea parte acum dintr-o organizaţie secretă, de natură ezoterică. Vizitele sale aveau un dublu scop. Pe de o parte, Tertulian îi punea la încercare credinţa, transferîndu- i încetul cu încetul ideea că lumea e condusă nu de forţele binelui, ci de cele ale răului.

Pentru a-şi demonstra puterea cu care fusese investit, în timpul conversaţiilor, Tertulian se ridica plutind cam la un metru în aer, cu genunchii încrucişaţi, într-o poziţie obscenă.

Pe de altă parte, scopul vizitelor lui Tertulian era acela de a- i pregăti spiritul pentru călătoria în ţara umbrelor, de dincolo de Styx, fapt pentru care nocturnul său vizitator îi citea din Origen, dar, nu se ştie de ce, şi din *Kama Sutra.* Bineînţeles că fiecare vizită a lui Tertulian se lăsa cu cîte o orgie, la care lua parte un grup întreg de iniţiaţi, de ambele sexe.

L-am întrebat despre statutul lui Tertulian în perioada detenţiei de la Jilava... „Ha, făcu Ursachi, subţiindu-şi vocea.... Tertulian, spuse el, strîmbînd din nas... La Jilava, Tertulian era un servitor umil. Ne golea tinetele sau ne făcea diverse servicii mărunte, cum ar fi împletitul sandalelor din sfoară sau înlocuirea şireturilor de la bocanci cu liţă etc... Era însă deosebit de abil cînd era vorba de şerpi. Atunci cînd ne scoteau pe cîmp, venea în celulă cu traista plină şi o atîrna deasupra patului. Ii jupuia şi îi înghiţea de vii, indiferent dacă erau veninoşi sau nu, cu tot cu viscere... Mult timp reptilele se zvîrcoleau, răsucindu-se în stomacul său, iar Tertulian rîdea. Cred că de acolo îşi trage rădăcinile şi puterea sa ocultă. In puşcărie, îl bănuiam de colportaj. Odată era cît pe ce să-i scot maţele cu o pilă. Mă repezisem să-1 străpung, dar cîţiva tovarăşi de celulă au sărit asupra mea şi m-au imobilizat la timp. Poate că de aceea mă şi vizitează astăzi, ca să-mi plătească o poliţă pentru frustrările de care a avut parte în timpul detenţiei de la Jilava..."

Simţind că îmi stîrnise curiozitatea, Ursachi continuă: „Şi acum acest Tertulian se prezintă în faţa mea drept mesager al întunericului, făcînd toate tertipurile pentru a mă converti la credinţa sa. Mai întîi îmi împuie capul vorbind în termeni extrem de elevaţi despre Paracelsus, Pitagora, Galilei, despre Tetragramă şi pecetea lui Solomon, luînd în deşert înţelepciunea şi justiţia divină, pentru ca apoi, făcînd o fentă în aer, să-mi ofere un set de cărţi de joc, unde în loc de Joker, apare Buddha. Pe mine astfel de figuri nu mă impresionează de fel. In viaţă am întîlnit multe... In fine, ce să-ţi mai spun, toată prestaţia Iui Tertulian eşuează în cele din urmă-n derizoriu...." „Cum aşa?" „Foarte simplu, răspunse magistrul. Tertulian cade în plasa pe care i-am întins-o..."

Văzîndu-mâ că-1 privesc cu neîncredere, Ursachi zise: „In primul rînd, Tertulian e orgolios. în al doilea rînd e ranchiunos şi necioplit, în ciuda educaţiei clasice pe care şi-a însuşit-o la fortul 13 de la Jilava. Dacă a fost umilit sau apostrofat, fii sigur că se va răzbuna... Prin urmare, mă aşteptam de mult să-mi apară în faţa ochilor, fie pe timp de zi, fie pe timp de noapte. Aşteptarea mea nu a dat greş. Tertulian a apărut. Şi a apărut ca să-mi plătească o poliţă pentru pila cu care am avut intenţia să-1 golesc de intestine... Părea să nu-şi fi găsit un loc stabil în lume. Venea din diferite locuri. îl puteai întîlni şi la Vaslui, şi la Bârlad sau la Caracal, dar avea o reşedinţă conspirativă la Berlin şi altele la Buenos Aires şi Hong Kong.

Mă vizita acum din ce în ce mai des, povestindu-mi amănunte din peripeţiile sale dc pe mapamond. Purta un costum în carouri, o pălărie de fetru de culoarea oului de raţă, şi o geantă chirurgicală burduşită cu tot felul de hîrţoage. De fiecare dată cînd revenea în România, se înfăţişa la cîte un proces. Avea de recuperat o mulţime de proprietăţi, ale lui şi ale tovarăşilor săi de drum, care fie că-1 împuterniciseră în acest scop cu o procură, sau, pur şi simplu, îl trecuseră în testament. Ştiind că am un proces pe rol, se oferise să mă reprezinte în instanţă. Dar l-am refuzat pe cît de politicos, pe atît ferm. Bineînţeles că povestea cu dosarele era un simplu tertip, menit să-mi abată atenţia într-o direcţie greşită..."

Ajuns aici cu dizertaţia privind apariţiile misteriosului Tertulian, Mihai Ursachi se opri pentru o clipă din marşul său executat în jurul camerei (era încălţat cu cizme de cowboy aduse de la locul lor de baştină, din Texas), turnîndu-şi o ceşcuţă de ceai.

„Te rog, serveşte-te, îmi spuse. Ceaiul are o acţiune fortifiantă asupra centrilor nervoşi, îi pune în mişcare...."

„Mulţumesc, am zis..."

„Sau poate vrei să te servesc şi cu o pipă?" Şi fără a mai aştepta ca să-i răspund, adăugă: „Acum să revenim la acest Tertulian... Levitînd deasupra acestei mese, chiar deasupra acestui samovar, iată ce îmi spune oaspetele meu intempestiv: «Şi zici că, în ce mă priveşte, nu ai nici un fel de mustrări de conştiinţă?» «Pentru ce să am mustrări !?» «Pentru faptul că ai vrut să-mi vîri pila între coaste...» «Dar tu nu ai?» l-am întrebat. «Pentru ce să am?» «Pentru faptul că semnaseşi pactul cu diavolul şi îţi turnai tovarăşii de detenţie de fiecare dată cînd erai chemat la interogatoriu?» «Ha, făcu Tertulian izbucnind în hohote de rîs. Mustrări de cuget? Păi, ar trebui să-mi fiţi recunoscători...» «Recunoscători pentru ce, pentru faptul că ne-ai turnat?» «Desigur, spuse Tertulian. Turnîndu-vă, v-am făcut să vă simţiţi martiri. Crezi că mi-a fost uşor? Crezi că nu am avut şi nu am mustrări de conştiinţă?» «Nu, zău?!» «M-am căit atunci şi mă căiesc şi acum. In afară de aceasta, pentru a-mi putea îndeplini misiunea, a trebuit să mă umilesc zi de zi în faţa voastră. Mă puneaţi să duc tineta şi o duceam fără crîcnire. Vă mai făceam şi alte servicii umilitoare nu numai pentru mine, ci şi pentru voi. Eram un fel de cîrpă de făcut şmotru, pe ca o foloseaţi pe rînd, făcînd haz de necazul meu. Şi acum mă întrebaţi de ce v-am turnat! Probabil o să spuneţi că dintr-un sentiment meschin de răzbunare... Ce logică simplistă! exclamă Tertulian. Mă aşteptam din partea voastră la o judecată mai subtilă. Sigur că a fost vorba şi de răzbunare. Dar şi de altceva... Păi dacă nu eram eu ca să vă torn, atunci ar fi trebuit să vă turnaţi între voi... Eu am semnat pactul cu diavolul dintr-un sentiment de sacrificiu. M-am sacrificat pentru binele comun. Mi-am luat pe umeri această cruce a delaţiunii, pe care o port şi acum. Sînteţi măcar conştienţi de faptul ăsta? Aveţi măcar o doză minimă de discernămînt sau sînteţi şi acum îmbătaţi de propriul vostru orgoliu că aţi fost martiri, ai? Păi dacă nu semnam eu pactul, ştiţi ce s-ar fi întîmplat? V-ar fi chinuit şi îmbrobodit atîta, încît aţi fi semnat şi voi...» Iată cu ce logică diavolească voia să mă dea gata acest meschin Tertulian. Poate că ar fi vrut să cad în genunchi în faţa Iui şi să-i cer iertare. N-a ţinut. «Piei din faţa ochilor mei, Iuda!», am strigat, în timp ce Tertulian mă privea de sus, cu un zîmbet jucăuş: «Ia uite unde stătea Iisus!» făcu el. Şi înainte de a mă dumiri cum ar trebui să reacţionez, l-am văzut cum scoate din buzunar o muzicuţă şi-mi intonează, în ritm de polcă, Batalioane Române, treceţi Carpaţii! Nu m-am putut abţine să nu arunc cu o scrumieră după el, dar nu l-am nimerit. Escrocul!"

M-au mirat cumva aceste mărturisiri. Lui Mihai Ursachi nu- i plăcea să vorbească despre perioada sa de detenţie. Dacă îl întrebai, ori tăcea, ori dădea un răspuns pe cît de eliptic, pe atît de expeditiv.

Imaginea de geniu rătăcind meditativ prin oraşul situat pe malul Bahluiului (lui Ursachi îi plăcea să invoce şi Kacaina!) şi-a cultivat-o cu obstinaţie, şlefuindu-i detaliile la fiecare ieşire publică.

Privită peste un arc de timp, postura aceasta a poetului nonconformist nu pare să-i mai impresioneze pe contemporani. In ce mă priveşte, tind să cred că lipsa de receptivitate de care are parte în prezent opera ursachiană e un fenomen trecător. Probabil că timpul ne pune la încercare.

„Există un milion de feluri de-a face poezie - spunea Mihai Ursachi într-unui din memorabilele sale eseuri. Poezia însăşi nu poate fi ajunsă decît pe o singură cale", căci „ea e un lucru mai profund şi mai filozofic decît istoria. Unicatele cristalizează lent în adîncuri şi fiecare din ele poartă enigma strălucitoare a Vieţii în Univers..." „Artistul nu este un producător obişnuit, ci un creator, deşi rezultatul creaţiei sale este destinat, ca şi cel al producţiei, consumului social." Deosebirea dintre ele este însă esenţială, spune Ursachi, conchizînd: „Nici una din maşinile cu aburi din vremea lui Baudelaire nu mai este astăzi socialmente funcţională; poemele lui Baudelaire însă, nu numai că, prin trecerea vremii şi consumarea lor de către generaţiile de public, nu şi-au pierdut valoarea, ci dimpotrivă..."

Plecînd de aici, îmi vin în minte cele două versuri din cunoscutul poem ursachian intitulat *Post-scriptum. Traversahile mari sau cele patru estetici. Poezia pe care a scris-o magistrul Ursachi pe vremea cînd se credea pelican,* şi care sună astfel: „Un om din Tecuci avea un motor/ dar nu i-a folosit la nimic...."

în cazul receptării în timp a artei, sensul acestei poezii se schimbă. Motorul începe să funcţioneze.

Purtînd amprenta unicităţii, lirica ursachiană nu are cum să devină mult timp prizoniera conului de umbră de esenţă urmu- ziană în care a intrat, chiar dacă legile lui Murphy şi-au lărgit între timp aria lor de acţiune, afectind şi o parte din eternitate...

în loc de postfaţă: confesiunea autorului despre modul său de-a fi, sau graniţa fluidă

Tind să cred că tînărul meu prieten de la universitatea din Calabria, Danilo De Salazar, a sesizat un lucru esenţial legat de biografia mea. El a vorbit despre „margine". A insistat în intervenţia sa asupra acestui cuvînt.

într-adevăr, marginea mă defineşte. Oriunde aş merge, orice aş face, orice aş gîndi, oricum aş respira, marginea mă însoţeşte fidelă ca o umbră.

Nu pot să ies din „cercul" ei.

M-am născut la marginea dintre lumi şi, aş putea spune, chiar la marginea istoriei, într-un sat situat la graniţă, unde harta României se agaţă în cui. Mi-am trăit copilăria acolo, exilat într- un fel de Ev Mediu „postmodern", avînd impresia că mă aflu în centrul lumii. în plină eră proletcultistă, în timp ce Dumnezeu era hulit pretutindeni în jur, în satul meu credinţa, portul, datinile şi obiceiurile rămăseseră neschimbate de cîteva veacuri. Mă sculam trezit de sunetul clopotelor şi mă culcam privind strălucirea clopotelor albite de razele lunii.

Dumnezeu era acolo, prezent în fiecare loc, şi acesta era pentru noi lucrul cel mai important.

Oriunde te duceai, îl găseai pe Dumnezeu. Dar şi pe Diavol. Binele şi răul se amestecau de-a valma, şi pentru a le putea separa, trebuia să apelezi la rugăciune, dimineaţa şi seara, uneori şi noaptea, atunci cînd forţele nevăzute ale întunericului îţi invadau somnul. Te sculai, rosteai o rugăciune în şoaptă, aruncai o privire spre candela palidă ce ardea mereu sub icoane, şi te culcai liniştit la loc..

In afară de Dumnezeu mai era însă şi graniţa. O graniţă încă proaspătă, dureroasă, ca o rană vie săditâ în piept. Ea fusese trasată între satul meu, Climăuţi, şi satul unde se născuse mama, Fîntîna Albă, acolo unde a avut loc pogromul. Ea separa două lumi, a noastră şi cea de dincolo. Şi dacă la Climăuţi, te puteai întîlni cu îngerii lui Dumnezeu pe pajişte, la cimitir sau pe uliţele satului, dincolo de graniţa marcată de un gard înalt de sîrmă ghimpată şi cîţiva stîlpi indicatori pe care străluceau însemnele unei puteri întunecate, îngerii fuseseră alungaţi şi în locul lor bîntuiau patrulele de soldaţi şi de miliţieni ai lui Anticrist...

Le simţeam deseori umbrele lungindu-se, traversînd fîşia de pămînt arată şi ascunzîndu-se în lanul de porumb. Cîteodată umbra rotundă a unui cozoroc ni se profila pe acoperişul casei, aciuindu-se mai. apoi în pridvorul bisericii vechi de lemn de peste drum. Bătînd toaca, preoţii aveau grijă să alunge cozorocul înapoi în satul de dincolo de graniţă.. In locul lui veneau însă, după un timp, alte cozoroace ale tovarăşilor de aici, veniţi să colectivizeze satul.

...Tovarăşii veniseră odată cu nămeţii. Mai întîi patru. Apoi numărul lor crescu pînă la zece. Intrau prin casele oamenilor. Nu se închinau şi nici nu-i întrebau de sănătate. Aruncau cîte un ochi prin gospodării, numărînd caii şi vacile ce rumegau fînul în iesle, privindu-le cu ochii lor liniştiţi. Intrau şi în şopron, sa vadă unde se adăpostesc treierătorile, alături de pluguri, grape şi alte ustensile. Măsurau din ochi şi fînul adunat în şură. Aruncau cîte o privire şi în coteţul de orătănii şi

în locul unde se odihneau într- o rină rîmătorii. Striveau cu cizma chiştoacele de Mărăşeşti şi Naţionale şi ieşeau pe poartă, fără să spună de ce au venit.

Cîte unul mai arunca, în treacăt, un cuvînt. „Dar baia aia de aburi la ce vă foloseşte, odată ce vă simţiţi sufletul curat?" Sau: „N-are rost să vă mai potcoviţi caii, că la primăvară va veni, oricum, dezgheţul..."

Şi într-adevăr, dezgheţul a venit. Iar caii au fost scoşi unul cîte unul din ogradă şi minaţi la abator.

Timp de două săptămîni, tovarăşii au bîntuit pe ulițele satului, apoi au dispărut după un timp, nu înainte însă de-a inspecta granița năpădită de nămeți.

Au privit îndelung urmele de cîini şi de iepuri ce se îndreptau spre satul vecin.

Au căutat pe sub stratul îngheţat de zăpadă şi urme de om, dar n-au găsit şi s-au dus. Oamenii au răzuit laviţele pe care s-au aşezat trimişii lui Anticrist şi au afumat încăperile cu smirnă. Au stropit porţile cu agheasmă şi au tras clopotele ca să îndepărteze răul de la casele lor. Şi răul s-a îndepărtat, dar nu pentru mult timp. Mai întîi s-au topit nămeţii şi au venit puhoaiele, iar satul a fost năpădit de ciori. Iar cînd au răzbit colţii ierbii, au revenit şi tovarăşii.

Mai mulţi şi mai decişi.

Oamenii priveau cu teamă granița, care părea să se fi mutat din loc. Acum, ce era dincolo avea să fie şi aici, şi aceasta îi înspăimînta peste măsură. Acolo clopotele fuseseră topite, iar icoanele tăiate în bucăţi, odăjdiile arse şi cădelniţele umplute cu smoală şi nămol urît mirositor. în locul credincioşilor, prin lăcaşurile sfinte se perindau milițieni şi vite. Slujbele religioase fuseseră interzise. Morţii nu mai aveau parte de prohod, mirii de cununie şi nou-născuţii de botez. Iadul roşu de dincolo de graniță avea să se transfere şi aici...

Dincolo de graniță rareori se zărea ţipenie de om.

Cîteva pufoaice veneau la vremea cositului, coseau iarba dintre cele două fîşii, şi apoi dispăreau. Niciodată nu răzbătea de acolo nici un glas. Oamenii păreau muţi, iar coasa ce foşnea prin iarbă nu se auzea nici ea, de parcă tăişul ei ar fi fost învelit în cîrpe. Sau ca şi cum iarba pe care o coseau ar fi fost din cîlţi. La vremea secerişului, oamenii din sat începeau să se agite. Stringeau de prin casă tot ce apucau şi, la lăsarea serii, luînd-o pe albia pîrîului, se îndreptau spre graniță, să-şi împartă sărăcia cu vecinii lor, căzuţi pradă împărăţiei lui Anticrist, cărînd după ei o groază de tăgîrţe, mascate de frunze şi de iarbă, încît semănau cu nişte căpiţe de fîn...

...Căpiţele o luau pe cărăruie, urcau şi coborau. Se opreau din timp în timp să se-odihnească. In urma lor, făcând mereu cîte- un ocol, se puneau şi alte căpiţe în mişcare. Cînd ajungeau aproape de fîşie, căpiţele se desfăceau în snopi. La rîndul lor, snopii o luau la vale, rostogolindu-se peste fîşia arată. Ajungând dincolo, se descompuneau din nou în două. Unul rămînea pe loc, iar altul se întorcea lîngă ceilalţi. Făcînd de cîteva ori această mişcare de dus-întors, sătenii de aici lăsau dincolo de fîşia arată o mulţime saci şi de panere pline cu zahăr, pîine, slănină şi ulei, altele cu haine nou-nouţe aduse de la tîrg...

Era de ajuns apoi să sune o dată clopotul cel mare, pentru ca, dinspre satul vecin să înceapă să se rostogolească, luînd-o peste cîmp, grămezi de mărăcini care, după ce săltau pachetele în cîrcă, minaţi parcă de un vînt năprasnic, refăceau, rostogolindu-se de- a dura spre casă, drumul îndărăt.

La orizont, în urma unora şi altora, granița ardea ca o rană vie, ce nu vroia să se vindece cu nici un preţ.

In 1952, cînd m-am născut, granița fluidă deja era stabilă. Lumea însă nu se împăcase întru totul cu existența ei. în copilărie, cînd părinţii ne trimiteau cu vacile la păscut, aveau grijă să ne spună: „Nu cumva să călcaţi pe graniță. Nu vrem să avem necazuri... Şi aveţi grijă să nu scăpaţi vitele peste fîşia arată, că ni le iau grănicerii la pichet..."

Luîndu-ne cu joaca, uitam de această povaţă şi ne trezeam cu vitele trecute de partea cealaltă. Nu stam prea mult pe gînduri şi alergam după ele şi le mînam îndărăt, după care măturam cu grijă urmele cu nişte măturici improvizate din ramuri de răchită.

Uneori, cînd vedeam că grănicerii ne neglijează, încingeam un „ruduş", un fel de batută jucată într-un cerc împărţit în cîteva segmente, chiar pe fişia arată. Spre seară, se dădea alarma şi grănicerii români ne umflau şi ne duceau la pichet. Scăpăm însă destul de ieftin: părinţii noştri veneau după noi, cu tăgîrţele încărcate, iar grănicerii, după ce primeau preţul convenit, ţinînd cont că totuşi eram copii, ne dădeau drumul acasă. Acasă, desigur, ne primeam porţia de nuiele pe spinare. Dar tot nu ne astîmpăram. Tentaţia necunoscutului era prea mare.

în expediţiile noastre, aveam grijă însă să nu trecem graniţa sovietică, foarte bine delimitată şi păzită cu străşnicie de soldaţi în uniforme impecabile. Cel puţin noi aşa le percepeam.

Eram fascinaţi de cozoroacele lucitoare, de şepcile imense, de culoare kaki, de epoleţii ce aruncau sclipiri orbitoare peste graniţă. Eram, de asemenea, fascinaţi şi de cupolele aurite ale bisericilor şi mănăstirilor de la Fîntîna Albă, ce se profilau în depărtare, deşi ştiam că, între timp, sovieticii le dăduseră o altă destinaţie.

Asta se întîmpla la Fîntîna Albă, de unde bunicii din partea mamei, împreună cu cele trei surori ale ei, s-au refugiat, pribegind vreme de cîţiva ani, clandestin, prin România proletară.

Cîteodată, în zilele de sărbătoare, cîte un flăcău trecea dincolo ca să-şi viziteze rudele rămase în Fîntînă Albă. Stătea ascuns în sat ziua, iar noaptea venea înapoi.

S-au derulat acolo şi cîteva poveşti de dragoste. Adevărate romane.

îndrăgostiţii sfidau orice pericol, trecînd graniţa la orice oră din zi sau de noapte. Era un Dumnezeu care veghea deasupra lor. Dacă ar fi fost prinşi, ar fi înfundat ani buni de Gulag sau de Canal. Mi-a rămas întipărită în memorie povestea lui Nazarie şi a Marfei. El era un bărbat în floarea vîrstei, uşor trecut de patruzeci de ani. Ea, ceva mai tînără. Nazarie era din Climăuţi, iar Marfa din Fîntîna Alba. Romanul lor de dragoste s-a desfăşurat pe la sfîrşitul anilor cincizeci. Amîndoi erau însuraţi. Nazarie avea doi fii, mai în vîrstă decît mine. Iar Marfa, din cîte am înţeles trăgînd cu urechea, avea o fetiţă ce umbla deja la şcoală. Satul vuia de zvonuri. Marusea trecea graniţa de două- trei ori pe săptămînă, iar Nazarie dispărea şi el din sat după plecarea ei, luîndu-i urma. Nimeni nu a putut pune stavilă acestei iubiri. Rudele şi cunoscuţii au încercat de nenumărate ori să-i despartă. Nu au reuşit. Păreau sortiţi unul altuia. Lipiţi cu trupurile unul de altul ca nişte siamezi. Dragostea lor tragică şi năbădăioasă a întors satul pe dos.

Se iubeau în cele mai neaşteptate locuri. Seara se ascundeau în căpiţele de fîn. De acolo luau drumul satului. Dădeai peste ei şi în baia de aburi părăsită. îi găseai încleştaţi în grajd. Se iubeau în iesle, în pridvorul bisericii, dar şi în clopotniţă, pe malul rîului, lîngă căminul cultural, în biblioteca şcolii, sau în spatele magazinului sătesc, printre lăzile de marmeladă stivuite lîngă gard. Oamenii îşi făceau cruce. Femeile scuipau în sîn. Babele bodogăneau pe laviţă. Era ceva necurat în dragostea lor. Soţia lui Nazarie a umblat zadarnic şi la preot, şi la vrăjitoarele din sat. Nici rugăciunile, nici descîntecele nu au putut opri dragostea în loc. Mărturisesc că pentru mine constituie o enigmă faptul că nu au fost prinşi de grăniceri. Să fi fost la mijloc hazardul? Să nu fi aflat autorităţile de o parte şi de alta a graniţei de aceste treceri clandestine a frontierei? Au ştiut, dar au închis ochii? Cum de nimeni dintre săteni nu i-a trădat? în timp ce scriu aceste rînduri, îmi trece prin minte şi un alt gînd: dar poate că femeia avea o misiune? Poate că venea să ia, printre altele, şi pulsul vieţii de aici? Dar el? El cum de a scăpat? Nu ştiu. Normal ar fi fost să fie prins şi trimis ani buni la Canal. Povestea această s-a terminat însă la fel de brusc cum a început. Intr-o zi, femeia n-a mai apărut. Şi nici bărbatul nu s-a mai încumetat să treacă

dincolo... Oamenii şi-au reluat viaţa obişnuită, ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat.

Legat de Fîntîna Albă, mama ne povestise o scenă care mi-a rămas pentru totdeauna adine întipărită în memorie. La scurt timp după întoarcerea armelor de către armata română, în sat şi- au făcut apariţia trupele sovietice. Atunci, cîţiva credincioşi de rit vechi s-au suit în clopotniţă şi au tras de acolo focuri de armă în direcţia trupelor de bolşevici, pe care ei îi considerau drept oamenii lui Anticrist..

Sovieticii au ripostat de îndată, ciuruind clopotniţele cu mitraliera.

După care a început teroarea. întregul sat a fost scos în faţa catedralei şi ţinut în genunchi timp de douăzeci şi patru de ore. Abia după venirea armatei române, credincioşii de rit vechi au fost eliberaţi şi trimişi la casele lor.

Printre ei s-au aflat bunicii şi părinţii mei...

Graniţa m-a urmărit pretutindeni. A fost o prezenţă constanţă în existenţa mea. M-a urmărit şi în anii de şcoală, şi în perioada facultăţii, m-a urmărit şi în viaţa literară şi în cea socială, între mine şi ceilalţi s-a aflat întotdeauna o fîşie arată peste care nu puteam trece.

Cîtedată, fîşia era străjuită de sîrmă ghimpată. Cîteodată ea devenea o simplă linie imaginară trasată pe o foaie de hîrtie. încercam să trec dincolo de marginea ei, făceam un pas spre ceilalţi, apoi reveneam în banca mea. Venisem dintr-o altă lume. Coborîsem dintr-un ev mediu întîrziat şi m-am trezit deodată într-o lume ce-mi era străină. Copilăria mi-am petrecut-o parcă pe o altă planetă, desprinsă din *Rubliov-u*\ lui Tarkovski. în acest film, mai tîrziu, mi-am regăsit o parte din eul pierdut. Lumea în care copilărisem nu diferea prea mult de cea descrisă de Tarkovski. Ea funcţiona parcă după aceleaşi legi. Pe primul plan se afla credinţa. Datinile şi obiceiurile transmise din generaţie în generaţie erau respectate cu sfinţenie. Cînd a venit colectivizarea, lucrurile s-au schimbat. Comunismul venea ca o avalanşă. Ca să scăpe de "ciuma roşie", părinţii s-au gîndit să se mute la oraş. Deposedaţi de pămînt, în sat nu-şi mai găseau rostul. S-au gîndit să vină la oraş, pentru ca noi să învăţăm carte. La un an de la colectivizare, am părăsit, rînd pe rînd, satul natal. Întîi fratele meu, apoi eu, şi, apoi, după un timp, şi părinţii.

Oricît de mult am încercat să mă adaptez, graniţa dintre mine şi ceilalţi continua să existe. Am nimerit într-o clasă de elită. Toţi veneau la şcoală, parcă scoşi din cutie. Gulerele cămăşilor lor erau scrobite, iar cravatele roşii strălucitoare. încercam să ţin pasul cu ei. îmi călcam singur hainele şi, desigur, lucrul acesta se cunoştea de la o poştă. Pantalonii mei aveau, de obicei, două sau trei dungi, iar cămăşile purtau urmele fierului încins peste măsură. Şi, totuşi, in ciuda acestor neajunsuri, la lecţii făceam faţă. Răspundeam corect la întrebări, iar uneori dădeam răspunsuri neaşteptate. Profesorii erau însă reticenţi. „Danilov gîndeşte bine, spuneau ei, dar nu gîndeşte în limba română. Ci îşi traduce gîndurile din ruseşte...." De aceea, îmi scădeau nota. Chiar şi la matematică, unde eram destul de bun, n-am reuşit să trec de nota opt. Acesta era baremul, graniţa pe care mi-o fixaseră în clasă.

La fel s-a întîmplat, mai tîrziu, şi în viaţa literară. între mine şi ceilalţi s-a aflat întotdeauna o fîşie arată peste care nu pot trece.

Cîteodată, mă trezesc jucînd tontoroiul pe marginea ei.

Chiar şi aceste text nu e altceva decît unul de frontieră, ce zîmbind în colţul paginii sîngerează la capătul cărţii, trăgînd o brazdă dureroasă între mine, cel care (vă) scriu, şi o parte din voi, cei care (mă) citiţi.

Cuprins

I

Partea întîi.

Impresii de marți despre Cenaclul de luni etcetera 7

Despre o întîlnire cu Guillaume.....9
O Marilyn Monroe a generației optzeci.....44
„De la Shakespeare la Cărtărescu" şi înapoi 52
Cu Nicolae Manolescu, pe malurile Senei.....64
îngerii de la Torino.....77
Crizele d-lui Patapievici..... 82
De-a waţi ascunselea cu Florin Iaru 97
Matei Vişniec - toate ceasurile cîntăresc 30 de kilograme 104
Scriitorul şi trupul său 110
Adagio la Scriitorul şi trupul său 114
Negru pe negru şi negru pe alb 118

I

Despre „fragmentele din năstruşnica istorie a lumii
de gabriel chifu trăită şi tot de el povestită" 123
Mama şi Securitatea în viziunea lui Ion Zubaşcu 127
Tatăl suprem 131
Paul Vinicius şi neliniştile sale..... 137
Odele satirice ale lui Caius Dobrescu 142
America, America..... 146
America văzută în chip de rinocer 150

Drumul spre „cea mai înaltă ficțiune" 158
O simfonie pătată de sînge 164
Impresii de marți despre Cenaclul de Luni 168
Imaginea secretă a literaturii române 173
Sexagenara şi tînărul 178
Republica Federală Daniel Bănulescu 190
Cîte ceva despre *Sanatoriul de boli discrete*
al lui Lucian Vasilescu 194
Arhanghelul Mihail şi traversele sale plutitoare 198
Nicolae Coande în arestul literaturii 208
Intîlnirile de grad zero cu Radu Sergiu Ruba 212
Pe catalige 216
Şerban Axinte şi cîntecul de leagăn pentru asasinul său 225
Cristian Bădiliță şi Dumnezeul de la Mancha 229
Un poet cu un nume foşnitor ca mătasea porumbului:
Ştefan Manasia 233
Despre începuturi 237

Partea a doua. *La Diabolo* 241

Miljurko 243
Natura moarta cu un somnambul 247
Cerşetorii de cafea 253
Cioclea 258
La Dinescu. Aşteptîndu-1 pe Evgheni 264
Emil Iordache - o amintire 277
Cîteva cuvinte despre pornocultism 282
Of-ul scriitorilor basarabeni 286
Cîteva gînduri pe marginea posterității lui Grigore Vieru 291
Labiş de sub roți şi cel din palatul regal 298
Cu Alexandru Paleologu, conversînd despre
Diavol şi bunul Dumnezeu 308
Cîte ceva despre modul cum se făceau racolările 316
Despre impostură 320
Misterul Casei Culienilor 329
Sublimul Charly 336
Alambicul liric al lui Emil Stratan 341
Lucian Vasiliu şi atelierul său de potcovit inorogi 344
O inițiere 348
Tony 352
Apocalipsa după LIS 357
La Diabolo 361
Apartamentul lui Val 375
Un poet al uriaşilor: loanid Romanescu 389
Increatul lui Emil Brumaru 396
Un trubadur al timpului nostru - Cezar Ivănescu 405
Tertulian sau despre postumitatea lui Mihai Ursachi 411
în loc de postfață: confesiunea autorului despre
modul său de-a fi, sau granița fluidă 424